STORTINGET

Stortingstidende
Referat fra møter i Stortinget

Nr. 67 · 23. april
Sesjonen 2025–2026

Fra 1. oktober 2019 har Stortinget innført ny voteringsordning med faste voteringstidspunkter. Derfor vil saksreferat og tilhørende votering i perioder være i ulike hefter. Dette er markert i referatet.

Møte torsdag den 23. april 2026 kl. 10

President: Masud Gharahkhani

Dagsorden (nr. 67):

1. Valg til Stortingets presidentskap
2. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Trine Fagervik og Kjersti Toppe om gratis legemiddel på kvit resept for barn opp til seks år
   (Innst. 204 S (2025–2026), jf. Dokument 8:79 S (2025–2026))
3. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Henrik Asheim, Erlend Svardal Bøe, Margret Hagerup, Anne Kristine Linnestad, Erna Solberg og Tone Wilhelmsen Trøen om et helhetlig løft for kvinnehelse og overgangsalderen
   (Innst. 191 S (2025–2026), jf. Dokument 8:80 S (2025–2026))
4. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kristian August Eilertsen, Julia Brännström Nordtug, Stig Atle Abrahamsen og Anne Grethe Hauan om tiltak for bedre behandling av personer med alvorlige psykiske lidelser og styrket vern av samfunnet
   (Innst. 189 S (2025–2026), jf. Dokument 8:85 S (2025–2026))
5. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Mímir Kristjánsson om å redde sykehusdriften i Egersund
   (Innst. 206 S (2025–2026), jf. Dokument 8:88 S (2025–2026))
6. Innstilling frå helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ida Lindtveit Røse, Georg Gulli og Jonas Andersen Sayed om et nasjonalt røykesluttprogram – uten kostnad for staten
   (Innst. 207 S (2025–2026), jf. Dokument 8:93 S (2025–2026))
7. Interpellasjon fra representanten Ida Lindtveit Røse til helse- og omsorgsministeren:
   «Surrogati er ikke lovlig i Norge. Det bygger på et etisk prinsipp: Kvinners kropp er ikke en handelsvare. Dagens regelverk åpner for at nordmenn kan bruke surrogati i land hvor dette er lovlig. Dette skaper en situasjon hvor vern av kvinners helse og autonomi er sterkt regulert i Norge, men ikke for de kvinnene som gjennomfører svangerskapet for norske bestillere. Nylig har det norske selskapet Global Nest Family fått oppmerksomhet for å markedsføre surrogatitjenester fra Norge. Det tilbyr matching med surrogatmødre, juridisk bistand og 'garantiprogram' som varer til det foreligger en levende fødsel. Helsedirektoratet tok kontakt og orienterte om at slikt kan være straffbart når handlinger skjer i Norge. Likevel har virksomheten fortsatt, og det er uklart hvor grensene for lovlig bistand går.
   Gir dagens lovgivning om surrogati tilstrekkelig klare rammer, eller er det behov for klargjøringer?»
8. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse om Totalforsvaret i sikkerhetspolitisk krise og krig og Riksrevisjonens undersøkelse om sikring av havneanlegg for å trygge samfunnssikkerheten
   (Innst. 178 S (2025–2026), jf. Dokument 3:11 (2024–2025) og Dokument 3:12 (2024–2025))
9. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om at Riksrevisjonen reviderer statens eierstyring av Telenor ASA i forbindelse med selskapets virksomhet i Myanmar
   (Innst. 203 S (2025–2026))
10. Initiativdebatt om industripolitikk (initiativ fra næringskomiteen)
11. Referat

Presidenten [10:00:09]: Det foreligger to permisjonssøknader:

– fra representanten Erlend Svardal Bøe om foreldrepermisjon i tiden fra og med 24. april til og med 17. juni
– fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon etter Stortingets forretningsorden § 5 annet punktum for representanten Solveig Vitanza fra og med 23. april og inntil videre

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
   For Troms: Nina Dons-Hansen 28. april–17. juni
   For Østfold: Mette-Gro Karlsen 23. april og inntil videre

Presidenten [10:00:52]: Mette-Gro Karlsen er til stede og vil ta sete.

Valg av settepresident

Presidenten [10:01:00]: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møte i dag – og anser det for vedtatt.

Presidenten vil foreslå Erlend Larsen. – Andre forslag foreligger ikke, og Erlend Larsen anses enstemmig valgt som settepresident for dagens møte.

Presidenten [10:01:09]: Representanten Silje Hjemdal vil framsette et representantforslag.

Silje Hjemdal (FrP) [10:01:24]: På vegne av Fremskrittspartiets representanter Simen Velle, Liv Gustavsen, Morgan Langfeldt og meg selv har jeg gleden av å fremme et forslag om en kjønnsnøytral likestillings- og diskrimineringslov.

Presidenten [10:01:43]: Representanten Erlend Wiborg vil framsette et representantforslag.

Erlend Wiborg (FrP) [10:01:58]: På vegne av stortingsrepresentantene Kristian August Eilertsen, Rune Midtun, Bjørn Larsen, Helge André Njåstad og meg selv er det en glede å legge frem et representantforslag om egenbetaling for tolketjenester etter tre års opphold i Norge.

Presidenten [10:02:17]: Representanten Grunde Almeland vil framsette et representantforslag.

Grunde Almeland (V) [10:02:31]: På vegne av representantene Guri Melby, Abid Raja og meg selv ønsker jeg å legge fram et representantforslag om bedre togtilbud og gjenåpning av togstrekninger på Østlandet.

Presidenten [10:02:41]: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:03:02]

Valg til Stortingets presidentskap

Presidenten [10:03:06]: Stortingets presidentskap har mottatt meddelelse fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om at Morten Wold har anmodet om å fratre som første visepresident.

Representanten Hans Andreas Limi ber om ordet.

Hans Andreas Limi (FrP) [10:03:29]: Fremskrittspartiet vil foreslå opprykk av fjerde visepresident som ny første visepresident. Derfor ber vi om at det foretas valg på både første visepresident og fjerde visepresident.

Presidenten [10:03:47]: Stortinget vil da foreta valg av ny første visepresident. Presidenten foreslår at valget blir foretatt ved skriftlig votering, jf. Stortingets forretningsorden § 60 første ledd bokstav d. – Det anses vedtatt.

Presidenten ber om forslag på Stortingets *første visepresident*.

Hans Andreas Limi (FrP): Jeg foreslår Morten Stordalen.

Presidenten [10:04:10]: Morten Stordalen er foreslått valgt til Stortingets første visepresident. – Andre forslag foreligger ikke.

Da setter vi i gang med skriftlig avstemning.

Valget hadde dette resultat:

Det ble avgitt totalt 107 stemmer.

Til Stortingets *første visepresident* ble valgt Morten Stordalen med 106 stemmer. 1 stemte på ikke foreslått kandidat.

Presidenten [10:09:32]: Da Morten Stordalen tidligere var Stortingets fjerde visepresident, må Stortinget også velge ny fjerde visepresident. Presidenten foreslår at også denne voteringen foregår skriftlig. – Det anses vedtatt.

Presidenten ber da om forslag på Stortingets *fjerde visepresident*.

Hans Andreas Limi (FrP): Jeg foreslår Alf Erik Andersen.

Presidenten [10:09:53]: Alf Erik Andersen er foreslått valgt til Stortingets fjerde visepresident. – Andre forslag foreligger ikke.

Da går vi til skriftlig avstemning.

Valget hadde dette resultat:

Det ble avgitt totalt 109 stemmer.

Til Stortingets *fjerde visepresident* ble valgt Alf Erik Andersen med 109 stemmer.

Presidenten [10:14:22]: Gratulerer til begge to!

Sak nr. 2 [10:14:25]

Innstilling frå helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Trine Fagervik og Kjersti Toppe om gratis legemiddel på kvit resept for barn opp til seks år (Innst. 204 S (2025–2026), jf. Dokument 8:79 S (2025–2026))

Presidenten [10:14:48]: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil ti replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Julia Brännström Nordtug (FrP) [10:15:20] (ordfører for saken): Jeg vil først takke komiteen for godt og ryddig samarbeid i saken. Jeg vil også takke for høringsinnspill til saken som har bidratt til nyttige refleksjoner.

Legemidler til små barn er en sårbar del av legemiddelmarkedet. Små barn har utfordringer med å svelge tabletter og er avhengig av mikstur. Mikstur er mer komplisert å produsere, transportere og oppbevare. Samtidig er salget i volum lite, rett og slett fordi det er færre å selge det til. De faktorene til sammen gjør den mulige inntjeningen for legemiddelselskapene begrenset og dermed prisene høyere.

Forslagsstillerne fra Senterpartiet er bekymret for barns tilgang til rett medisin og for at legen på grunn av pris velger å gi barnet en flerspektret antibiotika framfor en smalspektret antibiotika. Den bekymringen deler Fremskrittspartiet. Antibiotikaresistens er en av vår tids største helsetrusler. Det er allerede et omfattende globalt problem.

At barn ikke får den mest målrettede behandlingen, f.eks. antibiotika, fordi det koster for mye, betyr at det ikke er likeverdig tilgang på legemidler. En antibiotikakur i mikstur utformet for barn kan koste over 1 000 kr. Den samme behandlingen for voksne i tablettform kan koste et par hundrelapper. Helsehjelp for barn er i dag gratis, med unntak av medisiner på hvit resept, altså medisin som skrives ut for en kort periode.

Fremskrittspartiet mener at egenandeler på medisiner må holdes moderate. Prisen på enkelte legemidler til små barn, som f.eks. de nevnte antibiotikakurene, er ikke moderat. Fremskrittspartiet mener samtidig at gratis legemidler på hvit resept er feil prioritering av begrensede økonomiske ressurser på legemiddelfeltet. Behov for hvit resept vil for de fleste inntreffe en sjelden gang gjennom livet, gjennom barndommen og gjennom disse seks årene. Det må derfor beregnes som en del av kostnaden ved å ha barn, rett og slett som en del av kostnaden ved livsopphold, på lik linje med at barn trenger mat, hygieneartikler, klær, sko, sengetøy, leker, en ryggsekk til skolen, matpakke osv. Listen er lang. Jeg har selv tre små barn under åtte år, og det koster penger. Man må også beregne at dette er en del av kostnaden med å drive en husholdning.

Det Fremskrittspartiet derimot mener er urimelig, er at det skal være et så stort prishopp til målrettet medisin. Vi mener derfor det skal være et egenandelstak for hvor mye foreldrene skal måtte betale. Vi har derfor foreslått 300 kr i egenandelstak, og jeg fremmer med det dette forslaget.

Jeg er glad for at det er et flertall i komiteen bak forslaget om å utrede om egenandel på hvit resept utskrevet til barn kan inngå i foreldrenes egenandelstak.

Presidenten [10:18:28]: Da har representanten Julia Brännström Nordtug tatt opp det forslaget hun refererte til.

Truls Vasvik (A) [10:18:46]: Takk til forslagsstillerne for å løfte en viktig problemstilling, nemlig legemidler på hvit resept for barn opp til seks år og kostnader knyttet til dette for den enkelte familie.

Norge har en god og enkel ordning med offentlig finansiering av legemidler vi som innbyggere er avhengig av over tid, nemlig blåreseptordningen. Ordningen har som formål å sikre en likeverdig og rask tilgang til effektive legemidler uten at personlig økonomi skal stå i veien for å få best mulig hjelp. Legemidler som utskrives på såkalt hvit resept, må derimot dekkes av den enkelte. Begrunnelsen er ganske enkelt at denne typen resept er tiltenkt behandling av sykdommer eller tilstander med kort tidshorisont. Et typisk legemiddel det kan være snakk om, er antibiotika.

Tallene viser at gjennomsnittlig kostnad for den enkelte familie per barn i året beløper seg til rundt 400 kr. For de aller fleste av oss er det en høyst overkommelig utgift en sjelden gang, men for andre kan det være et ganske stort inngrep i en allerede presset økonomisk situasjon. Det er derfor et viktig forslag vi nå diskuterer.

Samtidig er det slik at iallfall vi som har hatt småunger, vet at det å svelge piller ikke akkurat er favorittsysselen til disse barna. Derfor ønsker en ofte heller andre former, f.eks. miksturer. Disse er ofte dyrere enn piller, og særlig gjelder det for såkalt smalspektret antibiotika, som er et viktig ledd i kampen mot antibiotikaresistens. Jeg tror vi alle i denne salen er enige om at foreldrenes økonomiske situasjon ikke skal stå i veien for at ungene våre får den mest hensiktsmessige behandlingen. Vi må likevel vite hva vi gjør hvis vi vil endre ordningen, og om det vil ha noen utilsiktede konsekvenser.

Vi i Arbeiderpartiet er derfor glad for at det i dag ser ut til å bli flertall for å utrede hvor mye det vil koste å sikre barn under seks år tilgang på den mest hensiktsmessige behandlingen, også med hensyn til administrasjonsform, eller med andre ord: hva slags type medisin.

Erlend Svardal Bøe (H) [10:20:56]: Å sikre legemidler til barn er viktig. Derfor synes Høyre også at dette forslaget, som er fremmet av Senterpartiet, er viktig.

Vi vet at markedet for legemidler til barn er sårbart, som flere allerede har vært inne på. I en del tilfeller har

en også behov for en del andre alternativ for barn, f.eks. mikstur. Når vi også ser at det er økende legemiddelmangel, ikke bare i Norge, men også globalt, vet vi at dette blir en større utfordring også i tiden framover – ikke bare for oss voksne, men også for barn som har behov for legemidler.

Vi skal også anerkjenne at det for en del foreldre kan være en økt økonomisk belastning når en har behov for andre alternativ. Tall fra Legemiddelregisteret viser at andelen knyttet til den typen legemidler som har andre alternativ, er ganske lav. Da må vi også stille oss spørsmålet om det er riktig å bruke såpass mye penger som det her er snakk om – uten at de kostnadene er utredet godt nok – på å gjøre alle legemidler på hvit resept gratis for barn under seks år. Da vil vi også bryte med et prinsipp som flertallet i Stortinget har gått inn for: prioriteringskriteriene knyttet til nytte, ressurs og alvor og hvordan vi bidrar til at de som har de største behovene, også får den største hjelpen fra staten.

Noe Høyre også anerkjenner i denne saken, er resistensutviklingen på antibiotika, og at vi må sørge for at vi ikke påvirker den negativt. Derfor er Høyre helt enig i at vi må sørge for at økonomi ikke er i veien for den mest hensiktsmessige behandlingen når det gjelder f.eks. antibiotikaresistens. Høyre støtter derfor det forslaget som vi er med på – at vi må utrede kostnadene knyttet til det – men vi støtter ikke å gå inn for å gjøre dette gratis på hvit resept for alle under seks år. Det er fordi vi ser at det er relativt lave utgifter i dag, og at mesteparten av dette blir dekket innenfor blåreseptordningen vi har, der en ikke har egenandel for dem som er under 16 år.

Kathy Lie (SV) [10:23:41]: Dette forslaget handler om å gi lik tilgang til riktig medisin for alle barn. Små barn har vanskeligere for å ta medisiner i tablettform og må ofte ha spesiallagde miksturer som er mye dyrere. SV deler forslagsstillernes bekymring over at familienes økonomi kan avgjøre hvorvidt barn får riktig og målrettet behandling, særlig mot infeksjoner som krever antibiotika. For å bekjempe antibiotikaresistens er det viktig å begrense bruken av bredspektret antibiotika i befolkningen, men mange av de smalspektrede, målrettede variantene finnes kun i tablettform og må spesiallages til en høy kostnad for å tilpasses barn.

Forslaget om gratis legemidler for alle barn opp til seks år er et svært kostbart tiltak. Derfor må vi vurdere ressursbruken nøye opp mot kostnadene. I tillegg må vi vurdere avgrensninger som kan gjøre det mindre kostbart, men som likevel møter noen av utfordringene for familiene. Flertallet i komiteen ber også regjeringen utrede hvor mye det vil koste å sikre at barn under seks år får tilgang på mest mulig hensiktsmessig antibiotikabehandling ved smittsom sykdom.

Generelt mener vi at det må gjøres en større jobb for å holde legemiddelprisene moderate, også for barn. I Norge er det en utfordring at vi er et relativt lite marked, og markedet for spesialtilpassede legemidler for barn er enda mindre. Dette utfordrer mulighetene for å holde prisene nede. Samtidig mener vi det er urimelig at enkelte familier må betale en uforholdsmessig kostnad for en enkelt behandling med mikstur tilpasset barn, som har lav kostnad i tablettform for resten av befolkningen. Vi mener derfor at man bør se på en form for delbetaling, f.eks. ved å innføre en egenandelsordning. Vi er derfor med på forslaget om at regjeringen skal utrede om egenandel for antibiotika til barn opp til seks år kan inngå i foreldrenes egenandelstak.

Det er en stor utfordring i samfunnet at det brukes for mye og for bredspektret antibiotika. Vi er foreløpig heldige i Norge, som har hatt en mer restriktiv bruk av antibiotika enn mange andre land. Vi har vært heldige som relativt sett har lite antibiotikaresistens, men vi ser utfordringen hvor vi nærmer oss resten av Europa, og vi ser stadig oftere pasienter som innlegges på sykehus med bakterier som vanlig antibiotika ikke biter på. Det er avgjørende å bremse denne utviklingen så mye som mulig, slik at vi fortsatt har virksom antibiotika den dagen vi virkelig trenger det. Da er det viktig med riktig behandling.

Vi har en legemiddelpolitisk målsetting om riktig legemiddelbruk til lavest mulig pris, som er raskt tilgjengelig for hele befolkningen. Vi har også vedtatt en målsetting om å bekjempe antibiotikaresistens. Da blir det rart hvis vi ikke skal gjøre det vi kan for å tilby den beste behandlingen som gir minst risiko for barna våre.

Kjersti Toppe (Sp) [10:26:51] (leiar i komiteen): Legemiddel til små barn er ein spesielt sårbar del av legemiddelmarknaden. Over dei siste åra har ein mista ei rekkje legemiddel med barneformuleringar. Det har vorte forsøkt gjort endringar på det. Samtidig ser vi at prisen i nokre tilfelle no vert så høg at mange legar kvir seg for å skriva ut.

Eksempelet eg brukar i representantforslaget, er flukloksacillinmikstur, som er tilrådd for behandling av barn med stafylokokkinfeksjonar i hud og blautvev. Ei flaske på 100 ml kostar 1 000 kr, og så treng ein to flasker for ei behandling. Til samanlikning kostar det 240 kr dersom ein vaksen skal ha same behandlinga. Det betyr at legar kvir seg for å skriva ut, og da skriv ein heller ut meir breispektra antibiotika. Dagens blåreseptordning fungerer ikkje for antibiotika for barn, som dette gjeld, fordi ein har krav til at det skal vera langvarige og kroniske sjukdomar. Andre land har løyst dette. I Sverige er medisinen gjort gratis for barn under 18 år, og han er sterkt subsidiert i Danmark.

Så vert det sagt i merknadene at dette kan vera i strid med prioriteringsprinsippa i helsetenesta. Det vil eg avvisa. I samband med prioriteringsmeldinga vart det nettopp vist til følgjande:

> «Ved vurdering av eksisterende og nye antivirale midler, vaksiner og antibiotika må resistensrisiko tillegges vekt. Valg av behandlingsmetoder skal ikke påvirke resistensutvikling negativt, og man skal tilstrebe å bruke metoder som reduserer risikoen for antimikrobiell resistensutvikling.»

Dette skreiv ein samla komité den gongen. Det er òg eit lite paradoks at når vi seinare i dag skal ha ei sak om hormonbehandling for kvinner på blå resept, er ikkje det i strid med prioriteringskriteria, mens dette vert brukt som eit argument for ikkje å kunna gå inn på det.

Eg er glad for at det vert fleirtal for eit forslag om at ein skal greia ut kostnadene og sjå på korleis ein kan gi tilgang til antibiotika til barn ved smittsam sjukdom og ta omsyn til utvikling av resistens. Dette er verkeleg eit skritt i rett retning. Statsråden har sjølv i svar på skriftleg spørsmål vist til høyringa om blåreseptordninga. Det ser eg òg fram til.

Eg viser til tilrådinga frå komiteen, som Senterpartiet står bak, og tar opp forslaget til Senterpartiet. Eg vil også takka komiteen for at vi får til forslaget om at det no vert ein bevegelse i denne saka. Det betyr mykje for barn og familiar.

Presidenten [10:30:00]: Representanten Kjersti Toppe har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Seher Aydar (R) [10:30:15]: Alle er klar over situasjonen for familier – alt har blitt dyrere, og økonomien strekker ikke til. En helt vanlig familie har dårligere råd nå enn for ti år siden, og altfor mange sliter økonomisk og opplever at de har mindre å rutte med enn det de egentlig trenger.

Jeg er bekymret for at inntekten til familier skal styre hvilke barn som får de medisinene de trenger, og som faktisk er best for dem. Det er viktig at prisene på barns medisiner holdes nede for å motvirke at forskjellene øker mellom familier. Så har det selvfølgelig mye å si om legemiddelfirmaer skrur opp prisene for egen inntjening, men det kan vi dessverre ikke styre over akkurat nå. Det vi kan gjøre noe med, er det som familiene må ut med.

Antibiotikaresistens er en helseutfordring både i Norge og i verden, og det at barn utvikler høyere risiko for dette fordi familier ikke har råd til dyr og målrettet behandling, er ganske alvorlig. Forslagene som Rødt er med på å støtte, er viktige med tanke på både hvert enkelt barn som trenger antibiotikabehandling, og familiens økonomi, og det handler også om at det er bra for samfunnet som helhet.

Jeg er glad for at det nå er flertall for å utrede om egenandel for legemidler på hvit resept kan inkluderes i foreldrenes egenandelstak. Dette er viktig også fordi det er foreldrene som betaler for legemidler for barn. Det er de og deres økonomi som avgjør hva slags muligheter barna får. Derfor er det riktig retning på dette. Vi mener at alle, og særlig barn, bør ha lik tilgang til legemidler og behandling som de trenger, uavhengig av foreldrenes lommebok. Det er også derfor Rødt jobber for å kutte i egenandelene generelt, for alle, og vi jobber med det i våre alternative budsjetter, det er ingen hemmelighet.

Jeg takker også forslagsstillerne som løfter situasjonen for barna, sånn at vi sammen kan gjøre noe med dette.

Marius Langballe Dalin (MDG) [10:32:47]: Rett medisin til barn er openbert viktig, og det betyr mykje for oss. Likevel: Det som eigentleg er det viktigaste i denne saka, handlar om resistens, som er eit stort globalt problem, og som også er i ferd med å bli eit betydeleg problem i Noreg. Dette går riktignok langt inn i det faglege, som representantane i denne salen skal sleppe å meine så veldig mykje om, spør du meg. Difor er eg veldig glad for det forslaget som no kjem frå komiteen, som vi også støttar, som er eit utgreiingsforslag.

Det er no eingong sånn at vi har løyst desse problema som legar i mange år. Det er lenge sidan eg behandla mange barn med dette, men eg har inntil nyleg behandla enkelte, og vi finn jo løysingar. Kapslar kan opnast, og tablettar kan knusast – for ein del. Det gjeld ikkje alle legemiddel, og det gjeld ikkje alle barn. Dei minste må kanskje likevel ha mikstur osv. Det er altså ein del ting her, men her er det så mykje fagleg, så difor er eg veldig glad for at vi ikkje berre vedtek noko, men ser ordentleg på det.

Det er også eit fordelingsspørsmål. Spørsmålet er: Er dette den rette måten å fordele pengar til barnefamiliar på, eller bør vi gjere det på ein annan måte? Eitt spørsmål er kva effekt eit sånt tiltak vil ha. Dette treng vi å få grundig belyst. Og korleis er fordelingseffekten sett opp mot barnefamiliar? Det meiner vi ein kan gjere på betre måtar. Vi har bl.a. føreslått å doble barnetrygda og skattleggja ho, sånn at dei som har minst, sit igjen med betydeleg meir. Eg ser fram til å få ei utgreiing som ser på nettopp betydninga eit sånt tiltak vil ha for resistensutvikling, og kor stort problemet eigentleg er.

Vi gjev som sagt god støtte til det å få greidd ut dette, og så meiner vi at det viktige må vere å gje støtte nettopp til smalspektra antibiotika, og ikkje la den same støtta gjelde breispektra. Det meiner eg det ikkje er grunnlag for å anbefale, men det er éin ting vi kan få godt belyst i ei sånn høyring.

Statsråd Jan Christian Vestre [10:35:21]: Blåreseptordningen er en sentral og velfungerende del av den norske helsetjenesten, og den spiller en avgjørende rolle for å sikre pasienter nødvendig og forutsigbar tilgang til behandling. Ordningen skal bidra til å sikre at pasienter, enten det er barn eller voksne, som rammes av sykdom som kan kreve kostbar og langvarig behandling, får nødvendig støtte fra det offentlige og fra vår felles helsetjeneste. Gjennom blåreseptordningen yter folketrygden støtte til dekning av utgifter til legemidler som brukes i behandling av alvorlige sykdommer, der det er behov for behandling over en lang periode.

Legemidler som rekvireres på hvit resept, er som hovedregel ment for kortere behandlinger ved sykdommer eller tilstander som pasienten normalt blir frisk av innen relativt kort tid. Dersom et barn blir alvorlig sykt, er det sykehuset som har ansvaret for behandling og tilhørende kostnader.

Samtidig er det riktig, slik forslagsstilleren betimelig påpeker, at barneformuleringer som f.eks. miksturer ofte kan være noe dyrere enn tilsvarende legemidler til voksne i tablettform. Særlig ser vi at dette gjelder smalspektrede antibiotika som gir mindre risiko for utvikling av antibiotikaresistens.

Tall fra Legemiddelregisteret tyder på at utgifter til legemidler på hvit resept for barn under seks år gjennomgående er relativt lave, gjennomsnittlig 300–400 kr per bruker. Samtidig er det viktig å huske på at enkelte foreldre kan oppleve å få betydelige utgifter til legemidler på hvit resept til barn. Jeg er enig i det som er intensjonen i forslagsstillernes framlegg, nemlig at det er viktig at foreldrenes økonomiske situasjon ikke skal stå i veien for at små barn kan få mest mulig hensiktsmessig behandling, når det gjelder både administrasjonsform og hensynet til å begrense utviklingen av antibiotikaresistens.

Dersom det skal innføres en alternativ finansieringsordning for legemidler til barn, uavhengig av dagens krav til alvorlighet og langvarighet, må det utredes nærmere hvordan en slik ordning rent praktisk kan innrettes. Dette vil kunne reise spørsmål og kreve endringer i gjeldende regelverk, økt finansiering og etablering av et system som vil kunne medføre økt administrasjon for bl.a. lege, apotek, pasient og Helfo. Derfor mener jeg det er positivt at et flertall på Stortinget har samlet seg om et ønske om å utrede hvor mye det koster å sikre at barn under seks år får tilgang på mest mulig hensiktsmessig antibiotikabehandling ved smittsom sykdom, slik at vi får et godt beslutningsgrunnlag.

Regjeringen vil naturligvis følge opp det Stortinget vedtar.

Presidenten [10:38:22]: Det blir replikkordskifte.

Julia Brännström Nordtug (FrP) [10:38:33]: Jeg er glad for mye av det statsråden nå sier i sitt innlegg, og glad for at det dannes et flertall i denne saken om at det skal utredes videre hvordan vi kan sørge for at barn får tilgang til rett medisin.

Han sier at kostnaden per familie er relativt lav, men for Fremskrittspartiet handler dette om at man skal ta unna toppen, ikke nødvendigvis at det skal bli gratis. Derfor lurer jeg også på hvordan statsråden vurderer forslaget om å se til foreldrenes egenandelstak og implementere det i den ordningen som en løsning på dette.

Statsråd Jan Christian Vestre [10:39:10]: Arbeiderpartiet mener det Arbeiderpartiet har ment i komiteen, nemlig at det er hensiktsmessig å foreta en utredning av deler av dette. Å skulle utrede om egenandel avgrenset til det vi har snakket om, kan inngå i foreldrenes egenandelstak, mener vi er en større vurdering, hvor det ikke er helt klart at det vil gi de ønskede effektene. Hvis vi risikerer at knappe ressurser brukes feil, eller at det har andre utilsiktede konsekvenser, mener vi det er for tidlig å gå det løpet nå.

Å se på det første utredningssporet mener vi er både riktig og hensiktsmessig, og det kommer vi selvfølgelig til å følge opp. Hvis Stortinget også vedtar det andre forslaget, kommer vi også til å følge opp det.

Julia Brännström Nordtug (FrP) [10:40:06]: De tallene som statsråden selv har lagt fram for komiteen, viser at provenyet på dette kan være relativt lavt, men at det kan ha stor betydning for de familiene det gjelder. Jeg hører at han sier at knappe ressurser kan ende opp med å brukes feil, men når Stortinget allerede vet at man ønsker å gå i en viss retning, er det ikke klokt at det utredes videre allerede fra start, og at man faktisk ser på dette helt konkret, heller enn at man bare kjører en helt åpen og generell utredning?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:40:39]: Som det er blitt redegjort for, og som jeg også registrerer at flere representanter, også fra andre partier, tar opp i sine innlegg, vil dette bl.a. kreve ganske store omlegginger. Det vil kunne kreve betydelige endringer av regelverk. Det er en ny og annen måte å bruke egenandelstaket på, og da må en alltid vurdere ressursbruken opp mot nytten. Det kan også være at det er andre og mer målrettede tiltak som vil være mer egnet for dette enn en utredning om egenandelstaket. Det er vi helt åpne for å diskutere, men i denne omgang mener vi at den beste måten å følge opp det som har vært intensjonen i forslaget på, er å foreta den utredningen, som også Arbeiderpartiet stemmer for.

Julia Brännström Nordtug (FrP) [10:41:31]: Denne saken representerer egentlig også et litt større problem på legemiddelmarkedet, og det handler om tilgang på medisiner og at flere medisiner trekkes fra markedet, spesielt generika, som ikke tilbys. Det er vel noe sånt som ni av ti kritiske legemidler som er generika. Det er få leverandører, og for leverandørene er det ofte høy risiko å tilby det, for det har noen konsekvenser hvis man faktisk ikke klarer å levere.

Hvordan vurderer statsråden tilgangen på generiske legemidler nå på disse litt konkrete, smale legemidlene, som vi også er helt avhengig av i norske legemiddeltjenester og i helsetjenesten?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:42:12]: Generelt er legemiddeltilgangen i Norge god. Direktoratet for medisinske produkter og alle våre fagmiljøer foretar fortløpende vurderinger av tilgangen. Det er helt riktig, som representanten sier, at det for enkelte legemidler i enkelte perioder har vært og er leveranseutfordringer. Det tror jeg også vi kan oppleve i framtiden, og det er på ingen måte et særnorsk fenomen. Dette er jo globale markeder. Når disse utfordringene rammer oss, rammer de også andre land, så her er internasjonalt samarbeid, internasjonal koordinering og at Norge er tett knyttet til legemiddelhåndteringen i EU, viktig.

Det finnes både beredskap og alternative forsyningslinjer dersom noe skulle skje. Jeg mener at den generelle beredskapen er forholdsvis god. Den kan selvfølgelig alltid bli bedre, men da er det samarbeid med andre som er nøkkelen for å få det til.

Kjersti Toppe (Sp) [10:43:23]: Det er ikkje første gongen denne problemstillinga vert tatt opp. Det er ei kjend sak, og det er gjort tiltak for å betra tilgangen til barneformuleringar.

I prioriteringsmeldinga vart dette også tatt opp. Det er vorte omtalt i strategien mot antimikrobiell resistens, og eg stilte eit skriftleg spørsmål for eit år sidan, da statsråden skreiv at han jobba for å utvikla effektive, økonomiske og juridiske verkemiddel for å møta tilgjengelegheitsutfordringar for bl.a. barneformuleringar av eldre antibiotika.

No får vi eit vedtak i Stortinget om at ein skal greia ut dette vidare. Det er eg veldig glad for, men eg vil spørja statsråden: Vil statsråden verkeleg prioritera framdrift i dette arbeidet, så vi snarast mogleg kan få gode tiltak som løyser denne utfordringa?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:44:28]: Takk til forslagstilleren for å fremme et godt forslag i Stortinget og selvfølgelig også for dette spørsmålet.

Vi følger opp både AMR-strategien, strategien mot antimikrobiell resistens, og alle de initiativene og tiltakene som er kommet på legemiddelområdet – alle de tiltakene regjeringen har kommet med, og også en rekke av tiltakene fra da Senterpartiet var en del av regjeringen – for å styrke norsk helseberedskap i bredt. Vi skal selvfølgelig følge opp dette vedtaket også.

La meg få si at det er mange forslag fra Stortinget nå, og det er bra at det er et stort engasjement for helsepolitikk. Men det er begrensede ressurser i Helse- og omsorgsdepartementet, og regjeringen har også en del egne initiativer som vi må ha kapasitet til å kunne legge fram for Stortinget, bl.a. arbeidet med helsereformen. Jeg kan ikke på stående fot si hva som blir prioriteringsrekkefølgen for de ulike oppdragene som bl.a. kommer fra Stortinget, men det vil jeg veldig gjerne ha dialog med komiteen om. Hvis vi kan komme til en felles enighet om hva som skal prioriteres i hvilken rekkefølge, hadde det vært veldig positivt.

Kjersti Toppe (Sp) [10:45:33]: Takk for svaret. No har regjeringa sjølv sendt ut høyringsnotat om moglege endringar i regelverket og blåreseptordninga, der akkurat denne problemstillinga vert omtalt. Eg håpar jo at statsråden kan prioritera, når han sjølv har sendt ut høyringsforslag om tilsvarande.

Eg har eit spørsmål. Vi fekk høyringssvar frå Nasjonalt kompetansenettverk for legemiddel til barn, som viser til at DMP, Direktoratet for medisinske produkt, har godtatt ein høgare utsalspris for barneformuleringar på den norske marknaden for å kunna auka tilgjengelegheita. Dei viser til at det er ei kartlegging som viste at denne prisauken ikkje har gått til produsentane, men til grossistleddet, og at det vil føra til at produsentane framleis vil sjå på den norske marknaden som lite interessant. Vil statsråden setja krav til innkjøpsprisen til grossistane?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:46:36]: Takk for oppfølgingsspørsmålet. Det kan jeg ikke svare på her og nå.

Det er viktig at DMP får gjøre sin jobb. Jeg er glad for at DMP er opptatt av å ivareta best mulig kostnadseffektivitet. Jo mer legemidler vi får for skattepengene, jo bedre og mer positivt er det, for da kan vi ta i bruk enda flere nye metoder. Det er ikke noe mål å betale mest mulig. Det er et mål å betale riktig pris.

Det vil for enkelte legemidler kunne være sånn at betalingsviljen er avhengig av hvor god tilgang det er. Vi vet også, som det er blitt tatt opp flere ganger, at for en del generika kan leveringsutfordringene være annerledes enn før, og dette er vurderinger som DMP og de som driver med innkjøp, gjør fortløpende.

Per nå har ikke jeg en plan om verken å gripe inn i det eller å endre disse retningslinjene, annet enn å si at hvis det er slik at den ekstra betalingsviljen som legges

på bordet, ikke løser problemet, er jeg helt sikker på at DMP gjør sine egne vurderinger om det og hvordan de kan håndtere det best mulig framover.

Marius Langballe Dalin (MDG) [10:47:52]: Dette handlar primært om resistensutvikling og ikkje eigentleg om barns helse. Vi er sjølvsagt opptekne av det, men her handlar det eigentleg i vel så stor grad om at sårbare pårørande kan bli smitta av multiresistente bakteriar. Det kan slå begge vegar, nemleg om ein vel smalspektra eller breispektra til barnet, så det gjeld ikkje primært det.

Spørsmålet mitt til statsråden er dermed: Korleis vurderer statsråden betydninga for resistensutvikling i dagens situasjon opp mot ei ordning der smalspektra miksturar til små barn blir mykje billigare?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:48:34]: Det er nok et begrenset problem, men det er absolutt en problemstilling, som representanten selv tok opp i et godt innlegg. Jeg er enig med representanten i at dette er spørsmål som er av stor faglig karakter, og som må ses i sammenheng med hverandre. Regjeringen har lagt fram en AMR-strategi, om antimikrobiell resistens, med mange mål og tiltak for hvordan vi skal håndtere antimikrobiell resistens. Norge har en historie der vi har vært gode på å håndtere dette. Vi ser at antibiotikabruken i Norge, ikke bare for oss mennesker, for det handler også om dyrehelse, natur og miljø i bredt – det er virkelig en felles tilnærming til dette – har vært bedre enn i veldig mange andre land. Det er mye større bevissthet i Norge rundt disse problemstillingene enn i andre land, men vi vet også at AMR ikke er en nasjonal problemstilling alene, for hvis Norge er flink i klassen, men andre land ikke følger opp, vil dette fort bli et globalt fenomen. Derfor jobber vi også i WHO og internasjonalt med disse spørsmålene.

Marius Langballe Dalin (MDG) [10:49:38]: Korleis vurderer statsråden kompleksiteten i det å lage ei ny og eiga ordning for forhåpentlegvis primært smalspektra antibiotika opp mot dagens situasjon? Kor stor er den kompleksiteten, etter statsrådens meining?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:49:55]: Takk for oppfølgingsspørsmålet. Det er på stående fot litt vanskelig å svare på, for det handler også om hvor stor den endringen eventuelt skal være, og hvilket oppdrag man legger opp til.

Når det gjelder det vi nå diskuterer med bl.a. å gjennomføre denne utredningen, mener jeg det er et håndterbart oppdrag. En får da se på fordeler og ulemper og om det er andre forhold som ikke er belyst i denne debatten og i komiteens innstilling, og vi kommer selvfølgelig til å involvere Stortinget i det arbeidet. Det er igjen viktig å understreke at alt henger sammen med alt, og det er viktig at vi ikke, med veldig god hensikt, gjør noe som kan skape utfordringer litt lenger ned i veien, som vi ikke har forutsett nå.

Presidenten [10:50:45]: Replikkordskiftet er omme. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [10:50:51]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Henrik Asheim, Erlend Svardal Bøe, Margret Hagerup, Anne Kristine Linnestad, Erna Solberg og Tone Wilhelmsen Trøen om et helhetlig løft for kvinnehelse og overgangsalderen (Innst. 191 S (2025–2026), jf. Dokument 8:80 S (2025–2026))

Presidenten [10:51:18]: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil ti replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Første taler er Kathy Lie, for sakens ordfører.

Kathy Lie (SV) [10:51:54]: Jeg vil starte med å takke forslagsstillerne, Høyre, for et veldig godt representantforslag. Det er faktisk så godt at komiteen er enig om nesten alt.

Jeg vil også takke komiteen for godt samarbeid i denne saken.

I dette forslaget tar vi tak i en helseutfordring som rammer de aller fleste kvinner i en eller annen grad. Selv om overgangsalder er noe alle kvinner går gjennom og en normal del av kvinners livsfaser, er det så mange kvinner som opplever store plager med denne endringen i mange år.

Overgangsaldersplager gir hetetokter, verking i kroppen, utmattelse, hodepine, ustabil psyke og mye mer. Mange sliter med søvn og hukommelse, og med de ukontrollerbare plutselige hetetoktene som kommer når det passer som dårligst, og følelsen av at hodet er fullt av bomull. Uansett hvor mye man dusjer og skifter klær, føler man seg svett og ustelt.

Disse plagene gjør arbeidslivet krevende for mange kvinner, faktisk så krevende at mange blir sykmeldt og altfor mange faller helt ut av arbeidslivet, for dette går ikke over i løpet av noen uker. Mange sliter i flere år,

mens kroppen stenger ned reproduksjonen og hormonproduksjonen.

Jeg er veldig glad for at vi er enige om at noe må gjøres. Vi trenger mer forskning og mer kunnskap hos helsepersonell, og denne kunnskapen må inn i utdanningene. Vi trenger mer kunnskap hos arbeidsgivere og en bedre arbeidshelsepolitikk som åpner for tilrettelegging av arbeidshverdagen slik at vi minsker frafallet fra arbeidslivet. Det er et stort tap for mange kvinner, men også et stort tap for bedriftene og for samfunnet. Dette er voksne kvinner med mye erfaring. Vi trenger dem alle på jobb.

Vi må også sørge for riktig behandling av plagene, for det finnes behandling. Veldig mange kvinner får god hjelp av hormonbehandling. For min egen del var et lite østrogenplaster forskjellen, som natt og dag. Men medisin koster, og dette er ikke bare en liten engangsutgift. Mange trenger denne behandlingen i flere år. Derfor har det lenge vært en kamp for å få medisiner mot overgangsplager inn på blåreseptordningen. Det handler om å likestille kvinner fra alle sosioøkonomiske lag. Det skal ikke være størrelsen på lommeboka som avgjør om man har råd til behandling for disse plagene.

Jeg oppfatter at alle partiene er opptatt av dette, og at alle egentlig vil sørge for lik mulighet for hormonbehandling for alle kvinner som trenger det. Dette til tross har vi endt opp med en innstilling med tre lignende forslag, hvor ingen i øyeblikket har flertall. Høyre, FrP og KrF, som ikke trenger å tenke på budsjett, sier at dette skal vi bare gjøre. SV, Rødt og Senterpartiet, som er bundet av budsjettavtale med regjeringen, er litt mer forsiktige, men ber likevel regjeringen vurdere hvordan hormonbehandling kan innlemmes i blåreseptordningen. I tillegg vil Arbeiderpartiet vurdere hvorvidt dette skal skje.

Jeg fremmer herved de forslag SV er med på, herunder det nevnte, som jeg håper vi kan få subsidiær støtte for. Det ville ha vært veldig trist å gå herfra uten flertall for et forslag som gir en klar beskjed til regjeringen, uten at vi bryter budsjettavtalen.

Kvinner i hele landet fortjener det.

Presidenten [10:55:07]: Representanten Kathy Lie har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Farahnaz Bahrami (A) [10:55:19]: Rundt en tredjedel av oss kvinner opplever betydelige plager i overgangsalderen. Livskvaliteten og arbeidsevnen til mange av oss blir påvirket av dette. Belastningene mange opplever i overgangsalderen, skyldes bl.a. manglende forståelse i familien, lav kompetanse i helsevesenet og hos arbeidsgivere, utilstrekkelig forskning samt begrenset tilgang til hormonbehandling og høye kostnader. Når vi snakker om overgangsalderen, er det viktig å ha en helhetlig tilnærming og ta hensyn til alle disse utfordringene.

Arbeiderpartiet har kvinnehelse høyt på prioriteringslisten. Vi har bevilget titalls millioner til forskning og vil fortsette å styrke denne innsatsen. Samtidig arbeider vi for å øke kunnskapen om kvinnehelse hos leger og annet helsepersonell. Vi vil sikre at kvinnehelse og et livsfaseperspektiv integreres i relevante medisinske og helsefaglige utdanninger. I tillegg vil vi, i samarbeid med partene i arbeidslivet, finne gode løsninger for bedre ivaretakelse av kvinner i overgangsalderen.

Dette handler om å ta alle kvinner i denne fasen av livet på alvor, uansett om de kan bruke hormoner eller av mange forskjellige årsaker ikke kan eller ikke ønsker å bruke hormoner. Et vedtak om å få det på blå resept vil kunne overstige 100 mill. kr, og det går dermed utover fullmaktsgrensen til Direktoratet for medisinske produkter. Det ligger til grunn for alle saker når det gjelder legemidler.

Noen partier prøver å lage et spinn rundt at Arbeiderpartiet ikke ønsker å sikre bedre og mer likeverdig tilgang til behandling av overgangsaldersplager. Det er feil. Det er Arbeiderpartiet i regjering som har startet forberedelsene og sørget for utredningen som nå gjør at vi kan jobbe videre. Men for at det ikke skal være noen som helst tvil, og for at vi skal sikre at det faktisk blir et godt og nødvendig vedtak her i dag, vil vi i Arbeiderpartiet ikke løfte fram vårt forslag fra komitébehandlingen. Derimot stemmer vi for forslaget fra SV, Senterpartiet og Rødt.

Så vil jeg minne om at dette er en stor potensiell investering som i alle tilfeller må håndteres i budsjettprosessene – der alle prioriteringene veies opp mot hverandre.

Julia Brännström Nordtug (FrP) [10:58:27]: Først en takk til forslagsstillerne for gode og viktige forslag, som i større grad har fått noe som i årevis har blitt diskutert i de tusen hjem, på sosiale medier, i kommentarfelt osv., ut i offentligheten. Det er nødvendig, og det fortjener plass.

Fremskrittspartiet mener at kvinnehelse må prioriteres, forskning må styrkes, ventetiden for å få behandling må ned, og kunnskapen må økes. Behandlingskapasiteten for flere kvinnerelaterte sykdommer er for lav i dag. Det medfører lange ventetider og dårligere tilgang på medisin. For mange kvinner ser seg da nødt til å bruke egne sparepenger for å få hjelp hos private, eller for å kjøpe medisiner. Fremskrittspartiet mener at behandlingskapasiteten må styrkes, og tilgangen på medisiner må bli bedre, slik at flere kvinner får rask og god behandling, uavhengig av hvor i landet de bor, og uavhengig av egen økonomi.

For mange kvinner innebærer overgangsalderen plager som gir betydelige utfordringer med å stå i jobb og å fungere i hverdagen. Dette er ikke bare et kvinneproblem som den enkelte skal løse selv. Dette er et helseproblem som vi som samfunn må ta på alvor. Mange av disse kvinnene kan ha god effekt av hormonbehandling. I 2025 brukte hele 200 000 kvinner i Norge hormonbehandling i eller etter overgangsalderen – et fåtall av dem fikk det på blå resept. I dag er det bare kvinner med svært tidlig overgangsalder og kvinner som etter gitte kriterier, og som er svært plaget, som får behandling på blå resept. Nåløyet er smalt.

Arbeiderparti-regjeringen gjør dette spørsmålet og tilgangen på behandling for overgangsplager til et økonomisk spørsmål for den enkelte kvinne: Har du råd, kan du kjøpe deg hjelp. Har du det ikke, står du uten hjelp. Det mener Fremskrittspartiet er uverdig og gal prioritering.

Jeg har registrert at det også er noen som er bekymret for hormonbruken blant kvinner, at den er for stor. Det har jeg ikke faglig kompetanse til å uttale meg om er rett eller galt, men det Fremskrittspartiet mener er helt avgjørende, er at tilgang på medisin ikke er et økonomisk spørsmål, men et medisinsk spørsmål som løses i dialog med legen.

Et annet eksempel er migrenemedisin. Flere av medikamentene er på blå resept i dag. Det betyr ikke at alle som har migrene i en eller annen form, får tilgang til disse medikamentene, men gjennom blåreseptordningen er folk sikret likeverdig tilgang, noe som gjør at dette ikke er et økonomisk spørsmål for hver enkelt om hvorvidt de har tilgang på hjelp eller ikke.

Fremskrittspartiet mener det er på høy tid at kvinner sikres bedre behandling av overgangsplager, som at anbefalt hormonbehandling inkluderes i blåreseptordningen.

Jeg tar opp dette forslaget, som vi står inne i, og vi er glad for at det også ser ut til å få flertall i dag.

Presidenten [11:01:27]: Dermed har representanten Julia Brännström Nordtug tatt opp det forslaget hun refererte til.

Margret Hagerup (H) [11:01:39]: Dette er en gledens dag for overgangsalderspolitisk talsperson.

«Jeg ble meg selv igjen.» Det er ord mange kvinner bruker når de endelig får hjelp i overgangsalderen, og det sier egentlig alt. Overgangsalderen skal ikke sykeliggjøres, men den må synliggjøres, og det gjør Stortinget i stor grad i dag.

Halve befolkningen vil oppleve denne livsfasen, men altfor mange møter fortsatt en helsetjeneste og et arbeidsliv som ikke er godt nok tilpasset det en står i. Konsekvensene er betydelige: Det er økt sykefravær, redusert arbeidsevne og kvinner som faller ut av arbeidslivet i en fase der de har høy kompetanse og lang erfaring. Dette er ikke bare en privat utfordring – det er et arbeidslivsproblem, det er et likestillingsproblem, det er et samfunnsøkonomisk problem, og det handler om livskvalitet.

Jeg er utrolig glad for at Høyre får brede flertall for flere av forslagene i denne saken: mer kunnskap hos helsepersonell og mer kunnskap i arbeidslivet, skolen og samfunnet, og ikke minst mer forskning. Det er helt nødvendig, og det er bra.

Det er for mange kvinner i dag som opplever sammensatte plager. Det kan være søvnproblemer, konsentrasjonsvansker, psykiske belastninger og redusert selvtillit. Likevel er kunnskapen fortsatt for lav, hjelpen er for tilfeldig, og tilretteleggingen er for dårlig. Det er for mange som ikke blir tatt på alvor tidlig nok. Men det er også virksomheter som har skapt åpenhet, økt kunnskapen og tilbudt god hjelp. Det gjør at kvinner kan stå lenger i arbeidslivet og få det bedre.

Dette handler ikke om store reformer, men det handler om en systematisk forståelse av livsfasene i arbeidslivet.

Kvinner trenger også bedre tilgang på behandling, og de trenger hjelp raskere. Høyre vil sikre at det ikke er økonomi som avgjør. Derfor er det rett å sikre at hormonbehandling og relevant legemiddelbruk innlemmes i blåreseptordningen der det er faglig begrunnet.

Høyre vil også styrke kompetansen i helsetjenesten, for kvinner møter varierende kunnskap og tilfeldige råd i altfor stor grad. Det finnes altfor mange historier om kvinner som har vært gjennom systemet i årevis uten å få de rette svarene. For mange handler dette om en helt normal livsfase, men med konsekvenser som ikke blir forstått.

Vi må også ta arbeidslivet på alvor. Overgangsalderen må inn som en naturlig del av helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet og livsfasepolitikk, på linje med graviditet, småbarnstid og seniorpolitikk. En må også involvere partene i dette arbeidet. Vi må slutte å snakke om tilrettelegging for halve befolkningen, for det handler jo egentlig om et arbeidsliv som tar på alvor at det finnes flere kjønn som jobber der.

Å prioritere kvinnehelse er ikke bare god helsepolitikk, det er god samfunnsøkonomi. Det er bra for den enkelte, det er bra for arbeidslivet, og det er bra for Norge.

Jeg vil takke komiteen for at en er med og sikrer så brede flertall for veldig mange av forslagene.

Kjersti Toppe (Sp) [11:04:59] (leiar i komiteen): Først vil eg seia at dette er ei sak som har skapt veldig stort engasjement. Eg mottok hin dagen på vegner av komiteen 80 000 underskrifter som var komne inn

ganske raskt – som er eit symbol på at dette er ei sak som mange er opptatt av, og som ein i mange år eigentleg har gått og venta på.

Eg vil òg takka komiteen, for det er jo sjeldan at ei innstilling er skrive med så få særmerknader. Det vitnar om at det faktisk er eit stort engasjement i alle parti for å løfta denne saka. Takk òg til forslagsstillarane som har levert inn representantforslaget.

For Senterpartiet har bidraget frå Senterkvinnene vore veldig viktig, og eg har lyst til å nemna det frå Stortingets talarstol. Dei har kjempa inn formuleringar om kvinnehelse i vårt stortingsvalprogram, både om forsking på kvinnehelse, om hormonbehandling på blå resept, osv. Det har òg vore ein stor debatt om kvinnehelse både på landsmøta våre og på årsmøta i fylka. Det er jo ein del av politikken og demokratiet. Eg er òg glad for at vi kan følgja denne saka inn i Stortinget, og at det no vert eit større løft for dei ulike forslaga.

Eg vart veldig glad da Arbeidarpartiet sa det dei gjorde frå Stortingets talarstol, om at dei går inn for forslaget som SV, Senterpartiet og Raudt har fremja i innstillinga. Da vert det jo fleirtal for det. Det er eit ansvarleg forslag. Ein ber om at ein skal koma tilbake til Stortinget på eigna måte, men det er samtidig eit tydeleg vedtak om at ein ber regjeringa sikra betre og meir likeverdig tilgang til behandling av overgangsplager, m.a. vurdera korleis blåreseptordninga kan utvidast til å omfatta hormonbehandling til kvinner som har medisinske behov for dette. Så det er eg veldig glad for. Det betyr veldig mykje for mange.

Eg vil òg visa til at det er fleirtal for mange andre viktige forslag som går ut på å auka både kunnskapen, informasjonen og forskinga på kvinnehelse i stort. Det vil vera viktig for heilskapen, for å få til betre kvinnehelse og gi kvinner lik tilgang på nødvendig behandling uavhengig av økonomisk bakgrunn.

Seher Aydar (R) [11:08:10]: Jeg vil starte med å si hurra, og kampen fortsetter! I dag tar vi et viktig steg for kvinnehelsa, og jeg er både glad for og stolt av å være en del av det. Jeg vil først og fremst takke alle de 80 000 pluss som har gitt tydelig beskjed om hva det er vi skal gjøre herfra. Jeg vil takke Sanitetskvinnene og alle aktivistene som har stått på i årevis for at vi skal ta det endelige steget, som vi tar nå. Så er det reelt at et vedtak på Stortinget er én ting, og innføringen er en annen, og jeg ser fram til at det skjer, og at folk faktisk merker det i hverdagen sin.

Halve befolkningen har opplevd systematisk forskjellsbehandling i helsevesenet. Det mangler både kunnskap og behandlingstilbud, og mange kvinner står igjen med et udekket behov i det offentlige. Resultatet er at tusenvis må betale summer i det private for hjelp de burde fått gjennom fellesskapet. Jeg begynner med det, for vi har store utfordringer på hele kvinnehelsefeltet. I dag får vi imidlertid flertall for forslag om overgangsalderen, og jeg håper det bare er starten når det gjelder kvinnehelse og satsingen på det.

Blåreseptordningen skal hindre at mennesker med langvarige sykdommer får en urimelig økonomisk byrde, men når det gjelder hormonbehandling i overgangsalderen, har hele byrden fram til nå vært privatisert. Når hele 96 pst. av dem som bruker medisin mot overgangsplager, må betale alt selv, sier det seg selv at vi må ta politisk ansvar og løse det. Alvorlige overgangsplager kan påvirke både livskvalitet og arbeidsevne. Til tross for økt politisk oppmerksomhet om kvinnehelse står det fortsatt igjen store utfordringer som rammer mange.

I Rødts alternative budsjett bevilget vi midler til å innfase hormonbehandling i overgangsalderen på blå resept. Det var det ikke så mange flere som gjorde. Jeg søkte faktisk på ordene «kvinne», «kvinnehelse» og «overgangsalderen», og det var kun Rødt og SV som hadde bevilget penger til det. Jeg håper at dagens flertall og satsing viser at vi er nødt til å satse på kvinnehelse og sørge for at det ikke blir privatisert, både når det gjelder å betale for medisiner man trenger, og når det gjelder behandling man faktisk har behov for.

I dag er jeg først og fremst glad for at vi får flertall og egentlig enstemmighet i veldig mange forslag, som ikke bare handler om blåreseptordningen, men om veldig mange flere forslag som kan styrke rettighetene. Vi har en lang vei å gå. Mange kvinner går fortsatt med smerter som verken blir tatt på alvor, diagnostisert eller behandlet, og jeg håper dagen i dag peker vei for framtiden.

Jeg vil helt til slutt takke forslagsstillerne som tok dette initiativet, og hele komiteen for at vi sammen sørger for å komme et steg videre for å rette opp i en urettferdighet kvinner er blitt utsatt for altfor lenge.

Marius Langballe Dalin (MDG) [11:11:26]: Ikkje berre har eg sjølv gjennom karrieren behandla og lytta til mange kvinner med denne typen plager, eg er òg så heldig å dele seng med ei veldig flott kvinne i sin aller beste alder som har kjent litt på konsekvensane av det med hetetokter og andre symptom – og også gleda av å få eit plaster.

Hormon er faktisk veldig billig i overgangsalderen. Problemet er berre at dei beste preparata er i plasterform, og dei er betydeleg dyrare. Reint teknisk betyr at det ikkje går innom levra, og det har ein god del konsekvensar. Det kan vi gå djupt inn i her, men kanskje vi skal la det vere. Tilgjenge har faktisk nesten vore eit større problem med desse plastera enn prisen, så det er òg noko som eg håpar statsråden kan sjå på i samband med den utgreiinga som truleg blir vedteken no.

Fordelingspolitikk er ei anna sak. Han må vere god. Når høgresida forsvarer at dei tenkjer på dei som har dårleg råd når det gjeld dette, då tenkjer eg at det er fordelingspolitikken vi primært må sjå på. Vi støttar sjølvsagt uansett å få ned prisen på dette og få det inn i blåreseptordninga så langt som ein kan, bl.a. gjennom forslag nr. 4, frå SV, Senterpartiet og Raudt, i tillegg til tilrådinga frå komiteen.

Det er òg mange andre medikament som vi burde ha vurdert å ta inn i blåreseptordninga, og som prostatapolitisk talsperson i MDG er eg oppteken av kjønnsperspektivet på begge sider. Vi har både kvinner og menn i vår nære omgangskrets, alle saman, og det er mange tilstandar òg hos menn som er underbehandla. Her tenkjer eg at det ikkje er noka motsetning, tvert imot: Vi bør jobbe for betre helse på område som er viktige for begge kjønn, og vi bør i det vidare sjå på kjønnsperspektivet, uavhengig av om det er menn eller kvinner.

Som sagt: Vi støttar både innstillinga og mindretalsforslag nr. 4, og så satsar vi på at vi får ei god ordning som etter kvart også omfattar ein god del andre medikament enn dei som er tema i dag.

Ida Lindtveit Røse (KrF) [11:13:56]: Det er ingen tvil om at det er forskjell på å være mann og kvinne. Gjennom historien har mange kvinner kjempet for at de som kommer etter, skal ha like rettigheter, ha de samme mulighetene i arbeidsmarkedet og få rett til helsebehandling og rett behandling, bare for å nevne noe. Vi har kommet langt, men vi har også kommet kort. Kvinners fysiske plager blir ofte tullet bort og harselert med. Kunnskapsnivået hos både kvinner og menn er fortsatt ganske lavt, og det er et veldig stort tabu rundt ulike typer plager.

Kvinner lurer på om det er noe galt med dem. De føler det som at hjernen har sluttet å fungere. Noen forteller også at de har lurt på om de har fått en tidlig demenssykdom. Mange holder det for seg selv – og så er det egentlig bare en helt naturlig fase som vi kvinner går igjennom, og som preger oss på ulikt vis, nemlig overgangsalderen.

Én ting hadde vært om det ikke var noe å gjøre med det, om det bare var å leve med de plagene, men det er faktisk behandling tilgjengelig – kanskje ikke så lett tilgjengelig, vil noen si: Ofte må kvinner både kjøre til neste apotek og bestille pakker fra den andre siden av landet for å få tak i det, men hormonbehandling er altså tilgjengelig, og det har også god effekt. Kvinner forteller om en helt annen hverdag og en helt annen livskvalitet med hormoner. Samtidig er det også dyrt, og 80 000 kvinner har nå skrevet under på Sanitetskvinnenes opprop om å få hormonbehandling på blå resept.

Helseministeren vår gikk ut med brask og bram i valgkampen og lovte at kvinner nå skulle få hormonbehandling på blå resept. I dag har altså Arbeiderpartiet mulighet til å stemme for forslag om nettopp dette, oppfylle sitt eget valgløfte og vise handling – ikke bare ord og lovnader – men det kommer man altså ikke til å gjøre.

Det trengs mer kunnskap og åpenhet, og behandling kvinner trenger, må gjøres mer tilgjengelig. Derfor stemmer vi for forslaget om å få hormonbehandling på blå resept i dag, og vi vil også stemme subsidiært – hvis det ikke får flertall – for forslaget fra Senterpartiet med flere.

Morten Stordalen hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Jan Christian Vestre [11:16:46]: Kvinnehelse er viktig, og kvinnehelse har fått både for lite oppmerksomhet og for lite innsats i Norge gjennom generasjoner. Derfor er jeg veldig stolt over at regjeringen har lagt fram den første egne kvinnehelsestrategien i Norge. Jeg er også veldig stolt over den kvinnehelsesatsingen som vi la fram i fjor sommer, og regjeringen er i full gang med å følge opp både strategien og kvinnehelseløftet.

Dette handler bl.a. om at kjønnsperspektivet skal gjennomsyre alle deler av helsetjenesten vår, faglige retningslinjer mv. Vi trenger mer forskning på kvinnehelse, og det følger vi opp i årets statsbudsjett. Dette handler også om at vi må sikre abortloven og at alle kvinner skal tilbys både god veiledning og oppfølging, og derfor er jeg også glad for at et stort flertall i Stortinget støttet Arbeiderparti-regjeringens forslag til ny abortlov. Dette handler videre om at vi skal bedre tilgangen til hormonbehandling og annen hjelp til kvinner i overgangsalderen, og også det er vi i full gang med. Det var Arbeiderparti-regjeringen som ba Direktoratet for medisinske produkter om en utredning av hvordan dette kunne løses, bl.a. gjennom blåreseptordningen. Den utredningen fikk vi 1. november i fjor, og vi er nå i full gang med oppfølgingen av dette arbeidet.

Jeg er også stolt over at vi har fått på plass Nasjonalt kompetansesenter for endometriose og adenomyose. Vi jobber med å bedre behandlingstilbudet for lipødem. Jeg er veldig glad for noe annet som har skjedd i forbindelse med noe av det som har provosert meg mest som helseminister: de lange ventetidene vi har hatt på typiske kvinnesykdommer og kvinneplager. Det kan være alt fra damer som går med urinveislekkasje til framfall av livmor, men også en rekke andre diagnoser, der ventetidene har vært uakseptabelt lange i vår felles helsetjeneste. Nå er jeg glad for – og jeg følger med måned etter måned – at de ventetidene nå går nedover. Det skulle også bare mangle.

Jeg er også glad for at vi fortsetter arbeidet med de andre tiltakene, for kvinnehelse er og blir viktig.

Jeg synes også det er flott at det kommer flere og nye forslag på bordet, og jeg vil berømme komiteen for å ha

samarbeidet godt – også her på tvers av politiske skillelinjer. Det er bra at alle partiene stiller seg bak mange av de forslagene som ligger i dette representantforslaget. Noe av dette er tiltak vi kjenner fra før av og allerede er i gang med å følge opp, men noen av tiltakene er altså helt nye. Det vil jeg berømme forslagsstillerne for: Det er bra at vi får inn flere perspektiver og flere innspill og forslag til denne debatten, sånn at vi sammen kan gjøre et ordentlig løft for kvinnehelse, og også for kvinner som har overgangsplager.

Presidenten [11:19:48]: Det blir replikkordskifte.

Julia Brännström Nordtug (FrP) [11:19:58]: Statsrådens partikollega sa i sitt hovedinnlegg at det har blitt konstruert et slags spill rundt blåreseptordningen og om hvorvidt hormonbehandling skal inn i blåreseptordningen, men om Arbeiderpartiet er for eller imot at det skal inn, er ikke et konstruert spill, for det har jo nettopp vært i spill hva Arbeiderpartiet faktisk mener om det. Det står i deres opprinnelige forslag at man skal utrede hvorvidt dette skal inn i blåreseptordningen.

Kan vi nå tolke statsråden og Arbeiderpartiet slik at statsråden nå har bestemt seg for hvorvidt hormonbehandling skal inn i blåreseptordningen?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:20:44]: Det er altså Arbeiderparti-regjeringen som har sikret kunnskapsgrunnlaget som gjør at vi i det hele tatt etter hvert kan ta stilling til dette. Det var denne regjeringen som ba Direktoratet for medisinske produkter om å starte arbeidet og gjøre utredningen om hvordan tilgangen kan bedres, herunder blåreseptordningen, så jeg har veldig god samvittighet for vår «track record» på dette området. Vi varslet både i kvinnehelsestrategien og i kvinnehelseløftet at vi ville se på bedre tilbud i overgangsalderen, men vi må gjøre ting i riktig rekkefølge. Hvis dette skal være en del av blåreseptordningen, er det en lang rekke faglige problemstillinger som må besvares, og det må fagmyndighetene våre gjøre.

Derfor har vi fått rapporten fra Direktoratet for medisinske produkter. Den går vi nå igjennom, og det kan godt hende det er nye spørsmål som må besvares. Når vi så har et beslutningsgrunnlag, vil vi ta det til Stortinget. Da må vi huske at det kan være bevilgninger som er svært store, langt over grensen Stortinget har bestemt. Derfor må det tas i de ordinære budsjettprosessene, der alle prioriteringer veies opp mot hverandre.

Julia Brännström Nordtug (FrP) [11:21:51]: Kunnskapsgrunnlaget har kommet, det er kjent, og det statsråden her sier, står i ganske stor kontrast til det statsråden sa i valgkampen, der Arbeiderpartiet slo klart og tydelig fast at dette skulle skje. Nå er det om, hvis og kanskje. Jeg er likevel glad for at Arbeiderpartiet ikke velger å fremme sitt forslag om hvorvidt det skal inn. Hva var det statsråden ikke visste da han sa dette? Også Fremskrittspartiet og de andre partiene som står inne i forslag nr. 1, sier at dette skal følge ordinære budsjettprosesser. Forskjellen er at vi har bestemt oss for at dette skal skje der det er faglig begrunnet. Så hva er egentlig forskjellen, og hvilket kunnskapsgrunnlag trenger statsråden utover det han allerede har?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:22:46]: Det skal vi komme tilbake til, for vi gjennomgår nå rapporten fra Direktoratet for medisinske produkter. Så vil jeg si at det er full sammenheng mellom det jeg og mine partikollegaer sa i valgkampen, og det vi stemmer for i dag. Vi har et valgprogram for en fireårsperiode, og vi er nå et halvt år inn i denne stortingsperioden. La oss gjøre opp status når stortingsperioden er ferdig, og så får vi se hvor mange av tiltakene som er gjennomført, og hvordan de er gjennomført.

At vi har et sterkt engasjement for å bedre tilgangen til hormonbehandling for kvinner med overgangsplager, er det ingen tvil om. Forslagene som vi nå tar stilling til, hadde ikke vært mulig å ta stilling til hvis det ikke var for at vi hadde sikret et godt kunnskapsgrunnlag. Så den kritikken tar jeg med ganske stor ro.

Jeg vil minne om at dette vil kreve budsjettprioriteringer. Fremskrittspartiet satte av null kroner til hormonbehandling til kvinner med overgangsplager i sitt budsjett – null kroner. Da må representanten gjerne si at det er en uverdig og feil prioritering, men det er en fordel at det er sammenheng mellom ord og handling.

Margret Hagerup (H) [11:24:04]: Da jeg hørte på forrige replikkveksling, skulle en jo tro at regjeringen var i overgangsalderen, med hormonkaos og ting som går fram og tilbake. Både Brenna og Vestre var utålmodige tre dager før valget og gikk ut i VG og sa til norske kvinner at en vil ha den kostbare hormonbehandlingen på blå resept. I behandlingen av denne saken har en hatt inne et forslag om «hvorvidt» – så da var en tilbake til at en skal vurdere det. Tre dager før valget ville en ha det, men så ville en vurdere «hvorvidt». Det forslaget har heldigvis forsvunnet nå, men spørsmålet er: Hva har endret seg siden tre dager før valget og til behandlingen av denne saken?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:24:45]: Når vi skal beslutte store satsinger som koster penger, skjer det i statsbudsjettet. Det skjer ikke i et Dokument 8-forslag. For Arbeiderpartiet er dette et prinsipielt viktig spørsmål, for det å love tiltak i et Dokument 8-forslag uten at det følger med finansiering – selv om det får flertall – er å lure folk i Norge.

Vi kan gjerne ta tidslinjen. Etter at vi la fram kvinnehelseløftet, hvor vi sa at i løpet av neste stortingsperiode – hvis vi beholder flertallet – skal vi bedre tilgangen til hormonbehandling for kvinner med overgangsplager, har også Høyre lagt fram sitt alternative statsbudsjett. Der står det null kroner til dette tiltaket. Det er altså ikke satt av 50 øre – og ikke 10 øre engang. Nå har vi vel ikke 10-øringer lenger, men hadde vi hatt det, var det ikke engang satt av 10 øre til dette formålet. Da synes jeg Høyre skal gå litt stille i dørene i kritikken av denne regjeringen, som tross alt har satt i gang dette arbeidet.

Margret Hagerup (H) [11:25:48]: Jeg tror norske kvinner forholder seg til at Høyre ikke styrer landet, og at det er statsråden som står her, som har kommet med lovnader.

Saken er at en lovte hormoner på blå resept tre dager før valget. Nå har en lagt fram forslag i Stortinget der regjeringen har lagt inn ordet «hvorvidt». Hva har skjedd? Jeg vil gjerne høre en redegjørelse av hvorfor ordet «hvorvidt» kom inn.

Statsråd Jan Christian Vestre [11:26:15]: Det er riktig at det ikke er Høyre som styrer statsbudsjettet, men Høyre må også ta ansvar for hvilke lovnader en gir. Hvis det er slik at Høyre allerede nå er klare til å konkludere i dette spørsmålet, er det litt rart at det ikke er satt av penger i Høyres alternative statsbudsjett til det. Man er altså for et tiltak som man ikke finner penger til, og så kritiserer man regjeringen – som selv har varslet tiltak for å bedre tilgangen til hormonbehandling – for ikke å ha penger i sitt budsjett. Det henger ikke helt på greip.

Jeg svarte på ordet «hvorvidt». Jeg sa at for Arbeiderpartiet er det et prinsipielt viktig spørsmål at alle saker som har en budsjettkonsekvens for at det skal være mulig å følge dem opp, må tas i de ordinære budsjettprosessene. Det å bedre tilgangen til hormonbehandling kan skje på mange ulike måter. Jeg ser at representanten har lagt inn ordene «der det er faglig begrunnet». Vel, det er det vi nå utreder: hvordan vi kan ramme inn dette og gjøre det på en ordentlig og skikkelig måte, som vi faktisk får gjennomført. Det klarer jeg ikke å gjøre på seks måneder, men jeg skal få det til i løpet av perioden.

Margret Hagerup (H) [11:27:20]: Jeg tror vanlige folk ikke helt ser forskjellen på at en sier at en skal fikse noe, og så skal en etterpå vurdere «hvorvidt». Det er to forskjellige ting, men det kan vi la ligge.

I samme VG-sak sa statsråd Vestre følgende:

> «Jeg tror, for å være helt ærlig, at om gutta hadde gått gjennom noe av det samme, så hadde vi kommet mye lenger på behandlingen enn det vi har gjort».

Det kunne vært fristende å utfordre statsråden på om en tror at dette hadde vært på plass og blitt sikret i dag hvis det hadde vært guttene som skulle ha disse hormonene, men det skal jeg ikke gjøre.

Nå har en henvist til statsbudsjettene. Kan statsråden si at dette kommer i statsbudsjettet?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:28:00]: Dette er en satsing som vi skal gjøre gjennom en fireårsperiode. Det er ikke mulig for noen regjering i noe univers å sette av midler til et sånt tiltak før den faglige utredningen foreligger. Statsbudsjettet for i år ble lagt fram i oktober i fjor, mens den første faglige utredningen fra Direktoratet for medisinske produkter forelå 1. november. Det er altså ikke tidsmessig mulig å jobbe så raskt som representanten antyder. Det er vel også grunnen til at heller ikke Høyre så langt har finansiert dette i sine alternative statsbudsjettforslag.

Jeg har fra Stortingets talerstol flere ganger – og jeg gjør det gjerne igjen – redegjort for statusen i arbeidet med både kvinnehelsestrategien og kvinnehelseløftet. Vi er i full gang med implementering av den planen, og jeg kommer gjerne tilbake for å redegjøre for det, for jeg er stolt over alt det vi har fått til, og vi skal videre. I løpet av denne perioden skal vi ha kommet et betydelig stykke i riktig retning.

Kjersti Toppe (Sp) [11:29:20]: Eg vil starta med å takka Arbeidarpartiet for å vera med på forslaget og for å ha veldig offensive merknader i denne innstillinga. Det er fint å vera med på.

Eg har ein replikk som er litt på sida. Det er ein del forslag her som får fleirtal, og som har veldig gode intensjonar, og vi har to forslag til vedtak som går på at vi må auka kompetansen hos fastlegar. Komiteen var på besøk hos Legeforeningen. Vi har ofte veldig gode intensjonar om at fastlegane skal få auka kompetanse på veldig mange ulike ting, og no påpeiker vi viktigheita av at fastlegane har kompetanse. Det er eg heilt einig i, men spørsmålet til statsråden er meir: Kva verkemiddel vil statsråden ta i bruk for å følgja opp desse forslaga, om at fastlegane skal få auka kompetanse om alt anna dei skal ha god kompetanse om?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:30:23]: Takk til representanten for oppfølgingsspørsmålet og for hyggelige ord.

Jeg vil understreke at da vi la fram kvinnehelsestrategien, som var den første egne kvinnehelsestrategien i Norge, var det et samarbeid mellom Arbeiderpartiet og Senterpartiet i regjering. Der delte vi mange av de samme ambisjonene og de samme tiltakene. Vi sto helt sammen om den planen, og det var der det ble tydelig sagt at vi skulle bedre tilbudet for kvinner med overgangsplager. Dette var altså tilbake i 2024, og så har vi nå fulgt

opp dette med de oppdragene jeg har redegjort for, og med kvinnehelseløftet, som vi er i full gang med.

Så berømte jeg også forslagsstilleren, for det har kommet noen nye forslag som jeg synes representanten Hagerup og flere fortjener applaus for. Det er bl.a. dette forslaget, som vi også stemmer for, og som er veldig positivt. Vi skal nå ta det med oss tilbake til departementet, og så skal vi legge en plan for hvordan vi skal gjennomføre det. Om det er behov for egne faglige retningslinjer for å oppdatere dem vi har, og om vi trenger en ny form for kompetansetjeneste som fastlegene kan bruke, må vi komme tilbake til, men vi skal definitivt følge det opp, for det er et godt forslag som fortjener å få flertall.

Seher Aydar (R) [11:31:39]: Det er positivt at Arbeiderpartiet har snudd og stemmer for vårt, SVs og Senterpartiets forslag, men jeg bet meg merke i det statsråden sa i sitt innlegg om andre kvinnehelsesatsinger, noe jeg også synes er veldig viktig og riktig.

I forlengelsen av det har jeg egentlig to spørsmål. Jeg begynner med det første, for statsråden nevnte abortloven. Der ble det også ganske tydelig at abort i primærhelsetjenesten var noe som det skulle satses på, men helsetilbudet til Sex og samfunn, som er det eneste aborttilbudet i primærhelsetjenesten i hele Norge, mister nå tilskudd og står i fare. Hvordan henger ordene sammen med virkeligheten på gulvet? Og når det gjelder andre kvinnehelsesykdommer, som jo også fortsatt dessverre er ganske nedprioritert, der mange først og fremst opplever at de ikke blir trodd, og at veien fra å få plager til å få behandling er veldig lang – og for noen dessverre ikke engang til stede: Ser vi at det kan være en virkelig endring i kvinners virkelige liv etter det statsråden sa i dag?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:32:48]: Takk for spørsmålet. Ja, det mener jeg virkelig. Det har gjort stort inntrykk på meg å møte Endometrioseforeningen, som forteller at det i snitt tar sju år å få en sånn diagnose. Mange damer går med smerter, og en del vet ikke at de har endometriose. Det oppdages kanskje ved infertilitet. Hvis det hadde tatt sju års tid for å få diagnose for en del av de sykdommene vi gutta får, tror jeg kanskje protestene hadde vært mer høylytte og kommet tidligere. Dette er urettferdig, og det opprører meg som mann også, og som helseminister. Vi skal ikke ha det sånn, og jeg har også redegjort for ventetidene for en del andre kvinnesykdommer, som ikke er bra.

Nå er jeg ganske trygg på at vi har tatt ordentlig grep, bl.a. ved økt kompetanse på disse tilstandene. Det at ventetidene nå går ned måned for måned, er enormt viktig. Og ja, vi følger selvfølgelig opp abortloven. Der ble det åpnet for at det også kunne skje utenfor spesialisthelsetjenesten. Det har vi fulgt opp med et oppdrag til Helsedirektoratet, som er på høring, og så får vi se hva som blir den endelige konklusjonen når høringsaktørene har fått sagt sitt.

Presidenten [11:33:52]: Replikkordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Kai Steffen Østensen (A) [11:34:07]: Gratulerer til Morten Stordalen med valget til første visepresident i Stortinget.

Stortinget skriver i dag historie! På tvers av politiske partier vedtar vi et kvinnehelseløft. Det er et løft som ikke bare er ord og festtaler, men som skal endre strukturer og systemer i vår felles helsetjeneste, i arbeidslivet og i utdanningssystemet, sammen med partene.

Selv om vi har en av verdens beste helsetjenester, er de siste årenes debatt om nettopp kvinnehelse et godt eksempel på at vi også må utvikle og forbedre tjenestene våre. Mer kunnskap har de siste årene bidratt til å løfte en helt annen type politisk debatt om kvinnehelse. Vi snakker ikke bare om enkeltutfordringer eller -sykdommer. Vi snakker om helheten og ansvaret flere har for å legge til rette for et arbeidsliv som er livsfaseorientert, eller på godt norsk: et arbeidsliv som også passer bedre for kvinner.

Vi forsker mer på kvinnehelse, vi utvikler kompetanse på tvers av fagprofesjoner – som Kvinnehelseportalen er et godt eksempel på – og Stortinget tar nå flere viktige steg for en bedre og mer likeverdig helsetjeneste for kvinner. Selv om de siste dagenes debatter har handlet om hormonbehandling på blå resept, som er viktig, har innstillingen en rekke forslag som sikrer et helhetlig løft for kvinnehelse.

Vi skal forsterke arbeidet med å redusere sykefravær knyttet til overgangsplager, og piloter for å tenke annerledes om dette skal prøves ut. Det skal sikres nasjonale råd og retningslinjer for helsetilbudet for kvinner, og fastlegene skal få økt kompetanse. Kvinnehelse skal inn i de medisinske og helsefaglige utdanningsløpene, og sykehusene våre skal framover måles på relevante indikatorer om hvordan innsatsen for en bedre kvinnehelse styrkes. Det er et svært viktig grep for å kunne måle effekt fra et tidspunkt til et annet. Dette er tiltak det er bred enighet om, og som også bygger videre på Arbeiderpartiets kvinnehelsestrategi.

Kvinnehelse er også folkehelse. Det slår Marianne Gjellestad fast. Hun er kvinnehelseforsker ved Universitetet i Agder. Halvparten av befolkningen er kvinner, og for voksne er arbeidslivet den viktigste arenaen for folkehelsearbeid. Derfor må kvinnehelse løftes tydeligere inn i arbeidslivet, ikke bare som tilrettelegging, men som et grunnleggende spørsmål om hvordan arbeidslivet bør se ut for å sikre reell og lik deltakelse. Det forutsetter nettopp en mer livsfaseorientert arbeidsgiverpoli-

tikk som gir kvinner like muligheter som menn. Å sikre at arbeidsgivere og tillitsvalgte har kompetanse og verktøy for å sikre et mer inkluderende arbeidsmiljø, er særlig viktig for Arbeiderpartiet i denne saken.

Kvinnehelse er mer enn bare helsetjenester. Derfor er vedtakene i Stortinget i dag viktige, fordi helheten vi sikrer, vil gi et reelt løft – et løft som tar kvinnehelsekampen et steg videre.

Anne Grethe Hauan (FrP) [11:37:13]: Overgangsalderen rammar halvparten av befolkninga. Likevel har han altfor lenge vore behandla som noko uklart, privat og politisk ubehageleg. Resultatet er eit system som altfor ofte ser ein annan veg, akkurat når behovet for tryggleik, behandling og støtte er størst. Dette er ikkje ei særinteresse. Det er ikkje eit nisjetema. Det er kvardag, helse og arbeidsliv – midt i den fasen der folk ber mest ansvar, både på jobb og heime.

Overgangsalderen er litt som å stå og venta på ei bølgje. Du veit ho kjem, men du anar ikkje når ho kjem eller kor hardt ho slår, og du veit ikkje kor lenge ho varer. Nokre opplever berre ei lett krusing. Andre blir slåtte over ende. Det einaste sikre er at ingen veit på førehand kva for ei bølgje dei får, og at dette ikkje er noko ein kan velja bort eller styra når ho først rullar inn. Det som gjer dette til politikk, er at denne bølgja ofte kjem midt i livet, midt i arbeidslivet og midt i ansvaret. Samstundes er forventningane om å levera like høge som før.

For Framstegspartiet handlar dette om helse, arbeid og rettferd. Kvinner i alderen 45–55 år er blant dei mest erfarne og kompetente me har. Når overgangsplager ikkje blir tekne på alvor, og behandling ikkje er tilgjengeleg i tide, ser me raskt konsekvensane: meir sjukefråvær, redusert arbeidsevne og i verste fall fråfall frå arbeidslivet. Dette er ikkje fordi viljen manglar. Det er fordi systemet ikkje stiller opp.

Det finst dokumentert samanheng mellom overgangsplager, arbeidsevne og sjukefråvær, slik det òg går fram av saka til Stortinget. Likevel er altfor mange kvinner overlatne til seg sjølve, med lange ventetider, manglande tilbod og ei rekning dei må ta privat.

Framstegspartiet er veldig tydelege i denne saka: Når behandling finst, fungerer og er fagleg grunngjeven, skal ho vera tilgjengeleg – uavhengig av lommebok. Det kan ikkje vera slik at kvinner må venta i månadsvis på hjelp eller betala behandlinga sjølve, mens helsa og arbeidsevna gradvis blir svekte. Blåreseptordninga er laga nettopp for situasjonar der medisinsk behandling kan redusera sjukefråvær og halda folk i arbeid.

Difor meiner Framstegspartiet at hormonbehandling og relevant legemiddelbruk må inn i blåreseptordninga der det er fagleg rett, at privat kapasitet må takast i bruk når det offentlege ikkje strekkjer til, og at kvinnehelse må behandlast som det det faktisk er: ei investering i folk og i arbeidskraft.

Heilt til slutt vil eg seia at eg er veldig glad for at Arbeidarpartiet ser ut til å ha snudd, og at det kan sjå ut som det kan bli eit einstemmig vedtak.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [11:40:22]: Gratulerer til presidenten med valget!

For en fantastisk bra dag dette er, her i Stortinget. Vi får flertall for viktige tiltak for kvinnehelse. Vedtakene vil gi mer forskning, økt kunnskap blant helsepersonell og bedre tilrettelegging i arbeidslivet. Det er nødvendig, og det er på høy tid.

Helt siden kvinnehelseutvalget la frem sin utredning, har Høyre etterlyst det samme fra regjeringen: tempo, prioritering og gjennomføringsevne. La meg minne om at hadde ikke SV sviktet på målstreken for tre år siden, ville Stortinget antakeligvis allerede ha behandlet en stortingsmelding om kvinnehelse. Det kunne gitt oss muligheter til å ta helt konkrete beslutninger i Stortinget om kvinnehelse. I stedet har Arbeiderparti-regjeringen skjøvet utredninger og vurderinger foran seg.

I en interpellasjonsdebatt reist av min gode kollega, overgangsalderspolitisk talsperson Margret Hagerup, sa helseministeren:

> «Overgangsalderen er ikke en sykdom, det er en fase i livet.»

Ja, det er på mange måter riktig, men den formuleringen sier også noe om problemet. Det viser hvor langt det er igjen før kvinnehelse tas på alvor også på øverste politiske nivå, og hvor lite forståelse det fortsatt er for de plagene og belastningene altfor mange kvinner faktisk lever med. Dette handler ikke om å definere overgangsalderen som sykdom. Det handler om å ta på alvor at mange kvinner i denne fasen har reelle, betydelige helseplager.

En resept på hormonbehandling skrives ikke ut av legfolk. Den skrives ut av leger etter en medisinsk vurdering. Likevel er altså situasjonen i dag at de aller fleste kvinner betaler det selv, og da er det lommeboka som bestemmer hvem som får hjelp. Det er ikke god helsepolitikk. Det er ikke god likestillingspolitikk. Det er ikke god arbeidslivspolitikk. Det er heller ikke god familiepolitikk.

Rett før valget lovet Arbeiderpartiet hormonbehandling på blå resept i et utspill med nestlederne Vestre og Brenna. Tonje Brenna stilte spørsmålet: Hva koster det å ikke gjøre dette? Det er et godt spørsmål. Når jeg hører helseministeren nærmest «mansplaine» her i Stortinget om budsjettprosesser, tror jeg faktisk vi kan si at angrep ikke er det beste forsvar. Kom ikke og fortell meg at kvinner som leste den VG-artikkelen, trodde at de skulle måtte vente fire år på å få hormonbehandling

på blå resept. Det skulle bare mangle at ikke regjeringen gjorde utredninger for å finne ut hvordan blåreseptordningen kunne håndtere dette. Det er jobben til regjeringen. Det er derfor de sitter i regjering.

Kvinner i overgangsalderen trenger ikke flere løftebrudd. De trenger faktisk handling. De trenger å sove, de trenger å fungere i hverdagen, og de trenger å stå i jobb. Snart 90 000 mennesker har sagt ifra gjennom Norske Kvinners Sanitetsforenings opprop. Det er like mange som det bor i Lillestrøm kommune. Nå må dette på plass.

Julia Brännström Nordtug (FrP) [11:43:39]: I saken er det framlagt et forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre og KrF, som er det forslaget som med to streker under vil sikre svaret: at hormonbehandling og relevant legemiddelbruk blir innlemmet i blåreseptordningen. Det ser ikke ut til å få flertall. Fremskrittspartiet vil derfor varsle at vi subsidiært vil støtte mindretallsforslaget som er fremmet fra SV, Senterpartiet og Rødt.

Margret Hagerup (H) [11:44:26]: Det er ingen tvil om at overgangsalderen er en naturlig del av livet, men det har kommet fram her i dag at for mange kvinner er det også en krevende fase helsemessig. For enkelte handler det ikke om ubehag, men det handler om å få hverdagen til å fungere, og derfor er det så viktig at vi bruker litt tid på å snakke om behandling. Hormonbehandling er ikke rett for alle, men for noen er det akkurat den behandlingen som gir livskvalitet og funksjon tilbake. Tilgangen i dag er for dårlig og for ulik. Altfor mange må betale dette, som er faglig anbefalt, av egen lomme, og det er ikke et likeverdig helsetilbud.

Jeg vil anta at statsråden var klar over de punktene han ramset opp i replikkvekslingen, da han lovte dette til norske kvinner tre dager før valget og var tydelig på at dette skulle komme på plass. I dag ser vi noe annet. Vi ser nøling og en regjering som ikke går i takt med samarbeidspartiene, for når Stortinget har mulighet til å fatte vedtak om å sikre hormoner på blå resept, velger Arbeiderpartiet å gå sammen med samarbeidspartiene og utrede hvordan. Det er jo prisverdig at en har gått vekk fra ordet hvorvidt, for dette visste en allerede før valget, men det er en fattig trøst for kvinner i dette landet at Arbeiderpartiet har droppet ordet hvorvidt, for det er ingen tvil om at dette vil ta tid.

Arbeiderpartiet hadde dårlig tid før valget, men når det gjelder kvinners helse, har de plutselig all verdens tid. Det er betegnende at ingen av samarbeidspartiene støtter Arbeiderpartiets prioritering i denne saken, for kvinner kan ikke leve på utredninger og planer, de trenger hjelp nå.

Vi kommer også til å stemme subsidiært for forslaget fra SV, Rødt og Senterpartiet, for behovet er åpenbart. Sanitetskvinnenes støtte til Høyres forslag har på kort tid samlet over 80 000 underskrifter. Det er et kraftig signal fra kvinner og menn over hele landet, og jeg vil berømme dem som har vært med og engasjert seg i denne saken. I dag går kvinner i Norge på antidepressiver og sovemedisiner, og de går på utredning fordi de tror de har hjerteproblemer eller begynnende demens, når det var hormoner som kanskje var løsningen for dem.

Til slutt: Dette er et spørsmål om tillit. Kvinner har hørt løftene, de har ventet, og nå forventer de handling. Høyre har presentert en løsning. Arbeiderpartiet stritter imot. Det er ingen tvil om at kvinner har ventet lenge nok, og nå venter de på hvorvidt helseministeren faktisk vil prioritere dette. Jeg har bare ett råd: Det er på tide å gå fra ord til handling, for hvis vi lykkes, får vi flere kvinner som kan stå lenger i arbeid, vi får færre sykmeldinger, og vi får et mer inkluderende arbeidsliv. Det handler om å bli sett, forstått og tatt på alvor i en livsfase som rammer oss alle.

Kai Steffen Østensen (A) [11:47:34]: Denne debatten er viktig og viser at vi forenes i det viktige arbeidet som handler om å sikre mer likeverdig tilgang til behandling og bedre helsetjenester for kvinner. Likevel må jeg si at jeg er overrasket over både representantene fra Høyre her i salen og det spillet Høyre har bidratt til, i en sak som samler et bredt flertall i Stortinget.

De siste ukene har det i mediene hørtes ut som at det er stor uenighet på Stortinget om hvorvidt vi skal gjøre nettopp det Stortinget vil vedta i dag: å sikre likeverdig tilgang til behandling og bedre helsetjenester til kvinner, særlig når det gjelder hormonbehandling på blåreseptordningen. Det er et spill som jeg vil påstå skaper usikkerhet, og som ikke opplyser den reelle debatten vi har her i Stortinget.

Det er kanskje ikke så rart, for til forskjell fra Høyres hopp-og-sprett-politikk – hvor de ikke gjør opp regningen for de forslagene som de legger fram, også i denne saken – som vi har sett de siste ukene, tar vi i de rødgrønne partiene ansvar for at forslag skal være mulig å gjennomføre på en ansvarlig måte. Det er ikke «mansplaining» eller nøling. Det gir troverdighet for forslag som koster penger, og som er viktige for folk.

Det er helt klart at et forslag knyttet til blåreseptordningen koster penger, og Stortinget har selv vedtatt en grense for hvor mye penger som kan brukes på et legemiddel uten at Stortinget involveres. Jeg vil anta at Stortingets vedtak også skal gjelde i denne saken. Grensen er på 100 mill. kr., og helseministeren har vært tydelig på at forslag om hormonbehandling kan overskride det. Da skal det til Stortinget, og det vet også representantene fra Høyre og Fremskrittspartiet, partier som ikke selv har prioritert penger til dette i sine egne alternative bud-

sjetter. Det er altså en avstand mellom harde ord og reell politisk prioritering.

Jeg måtte si det, for det kunne ikke vært usagt i denne debatten. Likevel er jeg glad for at saken i dag bidrar til at vi får et reelt, helhetlig kvinnehelseløft. Vi er ikke i mål, men vi tar i dag et stort steg i riktig retning, som også bygger på det arbeidet regjeringen allerede har satt i gang.

Seher Aydar (R) [11:50:06]: La oss se litt på hva som er realiteten. En sak om overgangsalderen har nesten enstemmighet i de aller, aller fleste forslag. På ett av punktene er det to ulike forslag, med to ulike tilnærminger. Det er greit nok, men det får også flertall. Det er historisk, det er kjempegledelig, og det er takket være alle dem som har pushet på over lang tid. Jeg tror at for folk som følger med på denne debatten utenfra, virker det litt som at nå har vi klart å få til noe, og så skal vi heller bruke masse tid på å diskutere hvem som fikk det til best, framfor å diskutere hva vi gjør framover. Framover er det en klar forventning at regjeringen selvfølgelig leverer på det som får flertall i dag, og så er det en forventning om at vi ser handling når det gjelder kvinnehelse generelt.

Jeg klarer ikke å dy meg, selv om jeg prøvde veldig lenge: Jeg synes det er litt interessant når Høyre, og for så vidt også FrP, kommer her og snakker om handling og ord. Jeg gjorde et søk i går i de alternative budsjettene til samtlige partier. FrP og Høyre nevner ordet kvinne én gang hver, og ingen av dem handler om kvinnehelse. Det er realiteten. Det er ikke sånn at Høyre og FrP har prioritert dette i sine egne budsjetter. Det er ikke sånn at de har valgt å legge penger på bordet når det gjelder. Samtidig bryr jeg meg egentlig ikke om hva de gjorde i går, jeg bryr meg om hva som skjer i dag, og hva som skjer framover, og jeg vil oppfordre alle til å gjøre det samme, for vi skylder landets kvinner akkurat det. Vi må ta politisk ansvar for det som trengs å ta politisk ansvar for, men hvis vi skal begynne med hvem som gjorde hva, tror jeg at verken Høyre eller FrP kommer så godt ut av det.

La oss derfor droppe det og heller se framover, for vi har fortsatt mange kamper å kjempe. Det er fortsatt mange kvinner som bor i dette landet som sliter med å få den helsehjelpen de trenger. Det er fortsatt mange kvinner som faktisk har redusert arbeidsevne. Det er fortsatt mange kvinner som ikke får de diagnosene og behandlingene de trenger. Det er fortsatt mange som trenger at vi stiller opp og gjør de politiske vedtakene som trengs, sånn at den nedprioriteringen og egentlig diskrimineringen kvinner har opplevd år etter år, ikke fortsetter. La oss heller brette opp ermene og si hurra, og at kampen fortsetter.

Statsråd Jan Christian Vestre [11:52:55]: Hurra, og kampen fortsetter. Jeg synes det var et klokt og godt innlegg. Jeg mener også det er viktig ikke å konstruere politiske motsetninger som ikke er der.

Jeg reagerer på noen av de innleggene som har blitt framført her. For eksempel sier representanten Trøen at regjeringen ikke tar overgangsalder på alvor. Hun tar ut et løsrevet sitat fra en interpellasjonsdebatt, enda representanten vet at vi har en kvinnehelsestrategi hvor overgangsplager har et helt eget avsnitt, og hvor det er tiltak på overgangsplager. Ja, representanten Trøen, det er riktig at overgangsplager ikke er en diagnose – det er en tilstand. Da jeg sa det i interpellasjonsdebatten, var det nettopp for å understreke hvor komplekst dette er, og hvordan vi må angripe det med tiltak fra mange ulike ståsteder og gi et godt, helhetlig tilbud. Jeg synes representanten Trøen, som har vært stortingspresident, bør være opptatt av en etterrettelig debatt og ikke legge motiver som det ikke er hold for, i munnen på andre.

Det samme gjelder denne tidslinjen til representanten Hagerup. Jeg forsøkte i sted å være litt sjenerøs og gi skryt for at forslaget har tatt opp en del nye tiltak, men jeg registrerer at svaret er å spre tvil om hva som er regjeringens politikk. Kvinnehelsestrategien ble altså lagt fram 3. oktober 2024. Der ble det varslet for første gang at en skulle vurdere tiltak for å bedre tilgangen på hormonbehandling for kvinner i overgangsalderen. Det har regjeringen fulgt opp gjennom oppdraget til Direktoratet for medisinske produkter, som de leverte på 1. november 2025 – altså etter at det statsbudsjettet vi styrer etter i dag, ble laget og lagt fram, og mens det ble behandlet i Stortinget. Å lage et poeng ut av at dette skulle være løftebrudd, eller at en ikke følger opp det en har sagt, er ordentlig ufint, og det er beviselig feil.

Norsk politisk debatt bør ikke synke ned til det nivået, spesielt ikke når kritikken kommer fra partier som ikke har satt av penger til dette i sine alternative budsjetter. Derfor mener jeg at vi bør ha en ærlig og oppriktig debatt. Der vi er uenige, kan vi gjerne være uenige, men i denne saken har vi altså stått sammen om stort sett alle tiltakene. Det er bra. Regjeringen kommer også til å følge opp disse tiltakene og påse at de blir gjennomført.

Presidenten [11:55:53]: Representanten Julia Brännström Nordtug har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Julia Brännström Nordtug (FrP) [11:56:07]: Representanten Østensen sier at Fremskrittspartiet og Høyre gjennom mediene har skapt et inntrykk av at det er uenighet om denne saken, og at det har skapt et spill som skaper usikkerhet i befolkningen. Det mener jeg Arbeiderpartiet selv må ta ansvar for. Når man sier én ting før valget, og når man legger inn begrepet hvorvidt i et vedtakspunkt og med det skaper usikkerhet om hvorvidt dette skal inn i blåreseptordningen, mener jeg

at Arbeiderpartiet må se seg selv i speilet og rette kritikken mot seg selv.

Jeg er glad for at Arbeiderpartiet selv også har snudd, har valgt å stryke dette ordet og blir med på et flertall på tvers av politiske skillelinjer, noe som i dag gjør at vi nettopp får en enighet om veien videre, selv om Fremskrittspartiet vil ha en annen takt i dette. Da vil jeg støtte representanten Aydar i det – vi ser framover. Nå forventer vi handling.

Presidenten [11:57:10]: Representanten Margret Hagerup har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Margret Hagerup (H) [11:57:20]: Jeg tror man kan være enige om at det ikke kan være et problem at en debatterer kvinnehelse, og at en bruker utestemmen, for det er på høy tid at en har et brøl om viktigheten av dette.

Jeg vil selvfølgelig takke komiteen for at vi får et bredt flertall for flere gode forslag i denne saken – det er svært gledelig – men jeg vil samtidig minne statsråden og andre på at en må ha tillit til at Sanitetskvinnene og alle de tusenvis som har engasjert seg i denne saken, faktisk kan lese en stortingsinnstilling, faktisk vet hva slags forslag som blir fremmet, og faktisk kjenner til budsjettprosesser og hvordan Stortinget fungerer.

Det er sjelden jeg er enig med Rødt i mye, eller alt, men at det er et historisk løft, er det ingen tvil om. Vi er enige med representanten Aydar om at vi forventer at regjeringen nå leverer, men vi trenger debatt. Vi trenger å fortsette å være like tydelige som Arbeiderpartiet var tre dager før valget, og det kan jeg love at et samlet storting skal stå sammen om å følge med på.

Truls Vasvik (A) [11:58:36]: De fleste av oss kommer inn i salen med ferdigskrevne manuskripter, men innimellom skjer det noe i salen man ikke har skrevet i forkant. Da er det litt kjedelig når man ikke klarer å korrigere innleggene deretter.

Ting må gjøres skikkelig. Det koster penger. Heldigvis er det et flertall i denne salen i dag som er opptatt av faktisk å få ting til, ikke bare av ord. Tidligere parlamentarisk leder i Arbeiderpartiet Rigmor Aasrud fortalte oss for fire år siden at vi skulle prøve å unngå følelsesmessige ord i innleggene våre, for så stusslig følelsesliv har vi ikke, men det er nesten litt trist å se hvordan Høyre kaster all økonomisk forsvarlighet på båten i retorikk, uten at de har en eneste krone den dagen regningen skal gjøres opp.

Dagen i dag er historisk. Endelig får vi fulgt opp kvinnehelsestrategien, vi får endelig et betydelig større reelt søkelys på kvinnehelse, og vi får endelig sørget for at den politikken vi prater om her, og som statsråden er tydelig på, også følges opp i helseforetakene. Det er veldig, veldig bra. Det er en stor dag. La oss være glade for det. Det fortjener norske kvinner. Da jeg satt her og hørte debatten, ble jeg litt fristet til å skrive om et ganske kjent sitat fra 1969. Da blir det: «A small step for a woman – one giant leap for mankind.»

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [12:00:19]: Jeg startet innlegget mitt i sted med å si at dette er en veldig bra dag. Selvfølgelig er det det – det er enormt store gjennomslag, viktige gjennomslag for kvinnehelse. Det har vi diskutert veldig mye de siste fire, snart fem årene i Stortinget. Det har vi diskutert veldig mye etter at kvinnehelseutvalget la fram sin NOU.

Ja, regjeringen har fulgt opp mye. Det er bra, og det skulle bare mangle. Det har i mange år vært et veldig entydig og sterkt krav fra Stortinget om at dette må løftes. Husk at da kvinnehelseutvalget la fram utredningen «Den store forskjellen», sa de at nesten ingenting hadde skjedd siden forrige offentlige utredning om det samme temaet, i 1999. Det forpliktet det forrige stortinget, det forplikter dette stortinget, og det forplikter også regjeringen.

Det er sånn at 96 pst. av kvinner betaler for hormonbehandling selv. Det har vært vitnesbyrd på talerstolen her i dag om hvor viktig det er for mange. Det er viktig for familielivet, det er viktig for den enkelte kvinne, det er viktig for å orke å stå i jobb, det er viktig for å kjenne at man klarer å leve gjennom det som er en fase.

Jeg synes helseministeren er fryktelig hårsår når jeg nevner at det ble sagt at overgangsalder ikke er en sykdom. Jeg sa også at det er sant. Det er ikke en sykdom, men at vi ikke i større grad anerkjenner de store helseplagene som er knyttet til overgangsalder, er en utfordring. Det er det vi må ta inn over oss.

Det er veldig interessant – altså, Arbeiderpartiet må tåle kritikk når de går ut tre dager før valget med to unge nestledere, som det sto i VG, som sa at de skulle bidra til et løft for kvinnehelse, som sa at de skulle innføre hormonbehandling på blå resept. Da nestleder Tonje Brenna fikk spørsmål om hva det ville koste, sa hun: Hva koster det ikke å gjøre det? Så utdyper helseministeren i det intervjuet at man ikke har eksakte tall på dette, at det ikke er gratis, og at man må prioritere dette innenfor helsebudsjettene. Ja, det forventer vi at denne regjeringen gjør. Vi forventer at de raskt kommer med en sak til Stortinget om dette, for dette er helt avgjørende viktig.

Jeg får bare avslutte med å si at jeg ikke er redd for at vi har litt følelsesladde debatter her i Stortinget, og i hvert fall ikke når det gjelder kvinnehelse, for er det noe dette området trenger, er det engasjement, gjennomslagskraft og handling.

Presidenten [12:03:15]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [12:03:20]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kristian August Eilertsen, Julia Brännström Nordtug, Stig Atle Abrahamsen og Anne Grethe Hauan om tiltak for bedre behandling av personer med alvorlige psykiske lidelser og styrket vern av samfunnet (Innst. 189 S (2025–2026), jf. Dokument 8:85 S (2025–2026))

Presidenten [12:03:43]: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil ti replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Første taler er Mona Nilsen, for sakens ordfører.

Mona Nilsen (A) [12:04:14]: Saken vi behandler nå, handler om to forslag fra Fremskrittspartiet. Det er for det første å reversere lovendringene som innførte manglende samtykkekompetanse som vilkår for tvang i psykisk helsevern, og for det andre å åpne for at private aktører kan godkjennes som distriktspsykiatriske sentre med adgang til bruk av tvang.

Jeg vil som saksordfører takke komiteen for et godt samarbeid. Det er et stort flertall som står bak tilrådingen om ikke å vedta forslagene. Jeg regner med at mindretallet vil redegjøre for sine forslag.

Jeg vil knytte noen kommentarer til saken. Representantforslaget vi behandler i dag, berører et av de mest krevende områdene i helsepolitikken: balansen mellom pasientens rettigheter, samfunnets behov for trygghet og helsetjenestens mulighet til å gi forsvarlig og god behandling. Derfor oppnevnte Støre-regjeringen i mai 2022 et ekspertutvalg for å gjennomgå endringene som ble gjort i 2017 i psykisk helsevernloven, med et særlig fokus på innføringen av vilkåret om manglende samtykkekompetanse. Oppdraget var tydelig: Utvalget skulle vurdere om lovendringene hadde ført til større involvering av politiet, om en høyere terskel for tvang hadde påvirket voldssituasjoner, og hvordan praktiseringen av farevilkåret hadde utviklet seg.

Da utvalget leverte sin rapport – Bedre beslutninger, bedre behandling, i juni 2023 – var et av hovedpoengene at erfaringene med samtykkekompetanse ikke kan vurderes isolert. De må ses i sammenheng med endringer i helsetjenesten, i lovverket og i samfunnet. Utvalget pekte også på en del forbedringspunkter, men konklusjonen er tydelig på at modellen med vilkår om manglende samtykkekompetanse bør videreføres.

Fremskrittspartiet foreslår også å åpne for at private aktører kan godkjennes som DPS, distriktspsykiatrisk senter, med adgang til tvang. Men dette er allerede mulig. Helsedirektoratet kan godkjenne institusjoner som oppfyller kravene – også private som har avtale med regionalt helseforetak. Det finnes nemlig ingen hindringer i dagens regelverk. Det som kreves, er at enhetene oppfyller strenge krav til bemanning, kompetanse og kvalitet. Det FrP foreslår i sitt forslag nr. 2, er derfor ikke en forbedring – det er unødvendig og slår inn åpne dører.

Kristian August Eilertsen (FrP) [12:07:18]: Over tid har vi sett flere alvorlige saker som tydelig viser at vi trenger en ny og ærlig debatt om bruk av tvang i psykisk helsevern. Utviklingen i samfunnet, særlig innen rusfeltet, med økende bruk av sterke, syntetiske rusmidler, gjør dette mer aktuelt enn noen gang. For noen mennesker utløser dette alvorlige psykiske lidelser, med risiko både for dem selv og for omgivelsene, men denne saken gjelder like mye personer med alvorlige psykiske lidelser som ikke sliter med rus.

Formålet med forslagene fra Fremskrittspartiet er todelt: Vi må sikre bedre behandling for personer med alvorlige psykiske lidelser, samtidig som vi på en bedre måte ivaretar samfunnets behov for trygghet. Disse hensynene står ikke i motsetning til hverandre.

Dagens lovkrav om beslutningskompetanse som vilkår for bruk av tvang i psykisk helsevern ble innført i 2017, til tross for betydelig faglig motstand. Flere høringsinstanser advarte om at pasienter med alvorlig psykisk sykdom i praksis ville kunne nekte nødvendig behandling. Mye tyder på at denne bekymringen var berettiget. Politiet melder om økt oppdragsmengde knyttet til psykisk syke personer. Fagfolk beskriver flere kortvarige innleggelser, hyppige utskrivelser og en tydelig svingdørseffekt, særlig blant pasienter med både rusavhengighet og alvorlig psykisk lidelse.

Statsadvokaten i Troms og Finnmark sier rett ut at den sikreste måten å få adekvat psykisk helsehjelp på i dag for de sykeste pasientene er ved først å begå alvorlig og farlig kriminalitet. Hvordan i all verden har vi havnet her? Den sikreste måten å få adekvat psykisk helsehjelp på er altså ved først å begå alvorlig og farlig kriminalitet. Sånn kan vi rett og slett ikke ha det.

Resultatet er at mennesker som er svært syke, ofte får hjelp for sent, at behandlingen blir for kort, og at utskrivningene skjer før det er forsvarlig. Derfor mener Fremskrittspartiet at kravet om manglende samtykkekompetanse må fjernes, og at regelverket for bruk av tvang tilbakeføres til slik det var før 2017.

Samtidig står vi i en alvorlig kapasitetskrise i psykisk helsevern. Antallet døgnplasser er kraftig redusert over

tid. Samtidig finnes det private aktører med høy spesialisert kompetanse og døgnkontinuerlig bemanning som allerede leverer tjenester til det offentlige. Likevel har flere av disse aktørene i praksis ikke adgang til å bli godkjent som DPS med hjemmel til bruk av tvang. Det er et paradoks. Klinikker med nødvendig kompetanse kan ikke sette de rammene som i enkelte tilfeller er avgjørende for å hindre alvorlig forverring, selvskade eller skade på andre. Å åpne for at også private aktører som oppfyller de samme kravene som offentlige DPS, kan godkjennes, handler om bedre bruk av eksisterende kapasitet, raskere hjelp til pasientene og bedre vern av samfunnet.

Med det tar jeg opp forslagene fra Fremskrittspartiet i saken – og satser på at Stortinget lytter til det som er sunn fornuft.

Presidenten [12:10:22]: Representanten Kristian August Eilertsen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Erlend Svardal Bøe (H) [12:10:35]: Bruk av tvang i psykisk helsevern er noe av det mest inngripende som kan gjøres overfor et annet menneske. Derfor må vi være sikre på at pasientenes rettssikkerhet blir ivaretatt. I 2017 innførte et samlet storting kravet om samtykkekompetanse, og det ble gjort bl.a. på bakgrunn av at bruken av tvang i psykisk helsevern ble kritisert for ikke å være i tråd med menneskerettighetene. Derfor må vi, når vi skal diskutere en sak som dette, ha med oss det som et bakteppe.

Vi må være ærlige på at etter at lovendringen ble innført i 2017, har vi sett en tydelig økning i tvangsinnleggelser og bruk av tvangsmiddel, til tross for at formålet var å begrense bruken av tvang i psykisk helsevern. Det må vi ta på alvor, og vi må jobbe for at bruken av tvang i psykisk helsevern blir redusert.

I 2023 leverte et ekspertutvalg sin rapport: Bedre beslutninger, bedre behandling. Et samlet utvalg mente at erfaringen med innføring av vilkåret om at pasienten må mangle samtykkekompetanse, måtte ses i sammenheng med øvrige endringer i både psykisk helsevernloven, helsetjenesten og samfunnet. Vi må ivareta en helhet når vi skal diskutere dette spørsmålet. Utvalget konkluderte også med at en kompetansebasert modell med vilkår om manglende samtykkekompetanse burde videreføres.

Høyre støtter ikke forslagene som er lagt fram i denne saken, men vi mener at det må gjøres løpende vurderinger av lovendringene som ble gjort i 2017, og at regjeringen eventuelt må komme tilbake til Stortinget dersom en ser at det er nødvendig å gjøre justeringer underveis.

For Høyre handler dette også om spørsmålet om utviklingen av psykisk helsevern. Høyre mener at Støre-regjeringen har gjort for lite for å øke antallet døgnplasser innen psykisk helsevern. Da Stortinget behandlet opptrappingsplanen for psykisk helse i 2023, ble det fattet flere viktige vedtak, bl.a. om å øke antallet døgnplasser i tråd med helseforetakenes framskrivinger mot 2040. Nå har det gått nesten tre år siden Stortinget gjorde det vedtaket, og Støre-regjeringen har ikke vært i nærheten av å levere på det som er behovet i psykisk helsevern. De har bidratt til tapt tid for mange pasienter som trenger psykisk helsehjelp, ved ikke å følge opp vedtakene Stortinget har gjort.

Det er en utfordring at flere blir dømt til psykisk helsevern, for det bidrar til å spise opp den ordinære kapasiteten. Derfor er Høyre helt tydelig på at en må få fortgang i å øke nettopp kapasiteten innenfor psykisk helsevern, for det vil gjøre at flere får den hjelpen de har behov for.

Kathy Lie (SV) [12:13:55]: Dette forslaget handler om en mer liberal bruk av tvang for å kunne sørge for behandling av pasienter som åpenbart trenger behandling, men som motsetter seg det. I 2017 ble regelverket for bruk av tvang skjerpet fordi man så at en del tvang ble brukt for ofte, og at pasienters rettssikkerhet ble utfordret. Det var bred enighet om dette i Stortinget den gangen. Selv om hovedregelen nå er at en samtykkekompetent person kan si nei til behandling, er det fortsatt slik at tvang kan brukes ved fare for personens liv eller ved fare for andres liv.

I denne saken står vi i et dilemma: Vi mener fortsatt at tvangsbehandling kun skal brukes etter dagens strenge kriterier, men vi hører også fra flere pårørende som er fortvilet over at deres sønn, datter eller partner kan si nei til nødvendig behandling og enkelt slippes ut på gata når de åpenbart trenger helsehjelp.

Nylig sendte NRK dokumentarserien Barbeint i snøen. Den belyser på en hjerteskjærende måte hvor galt det kan gå. Tv-serien belyser mange utfordringer som pårørende kjenner seg igjen i, og det handler om mye mer enn tvang. Det handler om mangel på sammenheng mellom tjenestene, utfordringer med manglende informasjonsflyt mellom ulike behandlingsnivåer, kommuner og instanser, og ikke minst handler det ofte om at pårørende ikke lyttes til eller blir tatt på alvor.

Det er klart at mange pårørende skulle ønsket at deres kjære oftere ble holdt tilbake med tvang, men økt tvangsbruk løser ikke alle disse utfordringene. Derfor er SV glad for at vi nylig har fått flertall for å styrke psykisk helsevern, for å få en evaluering og styrking av opptrappingsplanen for psykisk helse og for økt kapasitet og flere døgnplasser innen psykisk helse og rus. Vi har også

vedtatt en kraftig styrking av behandlingstilbudet til mennesker med spiseforstyrrelser.

SV støtter ikke en lovendring om adgangen til tvangsbruk, men vi lover å kjempe videre for å forbedre behandlingstilbudet i psykisk helse og for å sørge for en bedre sammenheng i tjenestene.

Kjersti Toppe (Sp) [12:16:17] (leiar i komiteen): Det var i Prop. 147 L for 2015–2016 Stortinget gav samtykke til forslaget frå regjeringa Solberg om endringar i psykisk helsevernlov. Bakgrunnen var at ein skulle redusera tvangsbruken i Noreg og sikra ein meir riktig bruk av tvang. Ein skulle sikra pasientane medverknad, sjølvbestemming og auka rettstryggleik. Endringane tok til å gjelda 1. september 2017.

Den mest inngripande endringa var eit tilleggsvilkår om at pasienten måtte mangla samtykkekompetanse for å verta underlagd tvunge psykisk helsevern. Den gongen peikte fleire høyringsinstansar på at endringane kunne få alvorlege helsemessige konsekvensar for pasienten. Det vart åtvara mot at pasienten kunne koma seinare i gang med behandling, og at tvangsbruken stod i fare for å auka. Det var bakgrunnen for at Senterpartiet den gongen føreslo ei evaluering etter fem år, men dette forslaget vart stemt ned av Høgre og Framstegspartiet.

Vi ser at tvangsbruken ikkje har gått ned sidan endringane. Tvangsbruken gjekk ned den første perioden etter at lovendringane hadde tredd i kraft, men frå 2018 viser statistikken ein auke for både tvangsinnlegging og behandling utan eige samtykke. Tilbakemeldingar har handla om at vilkåret kan ha ført til auka tvangsbruk i psykisk helsevern totalt sett. Politiet rapporterer òg om at dei i aukande grad må hjelpa helsevesenet med å handtera personar med alvorleg psykisk sjukdom. I rapporten til kontrollkommisjonen for psykisk helsevern for 2024 viser dei at fleire pasientar er meir enn eitt år på tvunge psykisk helsevern, andelen tvang utan døgnopphald aukar, det er fleire pasientar som klagar på tvang, og det er ein auke i talet på vedtak om tvungen observasjon og tvunge psykisk helsevern. Kontrollkommisjonen seier i rapporten sin at dei ser ein auke på 24 pst. dei siste fem åra.

Da spør eg: Var det dette Stortinget ønskte? Nei, ein ville ha mindre bruk av tvang, for ein frykta at det var for mykje bruk av tvang. Eg har møtt så mange pasientar, pårørande, fagfolk i helsevesenet og politi som er fortvila over at dette har gått ut over pasientane, alvorleg psykisk sjuke pasientar som ikkje får den hjelpa frå samfunnet som dei har behov for og krav på, og som no opplever auka tvangsbruk, ikkje mindre. Vi støttar forslaget frå FrP i denne saka, og eg går ut frå at forslaget vi er med på, er tatt opp.

Seher Aydar (R) [12:19:37]: Tvang i psykisk helsevern er et av de mest alvorlige inngrepene et menneske kan bli utsatt for. Frivillighet i behandling må alltid være et reelt førstevalg. Folk som får behandling for alvorlige psykiske lidelser, må sikres god hjelp på sine premisser.

Jeg vil understreke at flere av organisasjonene som har sendt høringssvar i denne saken, er kritiske til FrPs forslag. Blant dem er Likestillings- og diskrimineringsombudet og Mental Helse, som framhever at forslaget om å åpne for bruk av tvang ikke bygger på forskning eller kunnskap, og at det medfører stor risiko for unødvendig og diskriminerende bruk av tvang overfor personer med psykiske funksjonsnedsettelser. Dette strider mot FNs konvensjon om CRPD, som fra i år også er inkorporert i norsk rett.

FrPs forslag om å åpne for private aktører, som de kaller det, legger med sin formulering også lokk på de grunnleggende forskjellene mellom de ideelle og de kommersielle aktørene blant de private. For kommersielle er den økonomiske fortjenesten et hovedformål. Dette er en sak som handler om mennesker som trenger psykisk helsehjelp, som er i en sårbar situasjon, og der det tillitsbaserte møtet trengs som grunnlag. Rødt mener at et profittmotiv som står i veien for det, er noe helt annet enn at ideelle ildsjeler som driver nonprofit, skal få muligheten til å drive psykisk helsehjelp. Det er også viktig å understreke at de ideelle lenge har vært en viktig del av helsehjelpen for bl.a. denne gruppa. Rødt fremmet for noen uker siden et representantforslag om å reservere anbud for ideelle aktører i helseforetakene og fase ut anbud som anskaffelsesform, og vi tar dette videre der, men jeg er nødt til å understreke at det finnes forskjeller mellom kommersielle og ideelle, og det er egentlig de ideelle vi er mest opptatt av.

Vi er tydelig på at fellesskapets midler skal gå til å hjelpe folk som trenger det, og da trenger vi også en styrking av psykisk helsevern og ikke minst bemanningen som finnes i de tilbudene. Skal man kunne både forebygge og sikre at alle som trenger denne helsehjelpen, får den før det er for sent, trenger vi en styrking av psykisk helsevern og ikke minst de pårørendes situasjon, som kan være ganske krevende når dem de er glad i, ikke får den hjelpen de skal ha.

Marius Langballe Dalin (MDG) [12:22:33]: Tvang blir brukt for ofte og for kort – dette er ei lita omskriving av mi tolking av ein bodskap som kjem frå ein del pårørande og pasientar. Ein kjem inn og får eit tilbod. Etter få dagar blir ein oppfatta som samtykkekompetent og skriv seg så ut, når ein i staden burde hatt ei betydeleg lengre innlegging for nettopp å kunne bli ordentleg frisk. Redsla blant helsepersonell for faktisk å bruke

tvangsparagrafen til beste for pasienten er dessverre framleis til stades.

Tvang er svært inngripande. Det er mange viktige menneskerettsspørsmål rundt dette, men dei går båe vegar. Vi har ei plikt til å hjelpe. Vi har òg ei plikt til ikkje å bruke tvang unødvendig. No har vi fått ei lovendring som snart skal tre i kraft. Det er for tidleg å seie at dette ikkje verkar. Vi må følgje nøye med vidare på korleis det vil fungere i praksis. Vi støttar at vi opprettheld status utan å gjere endringar tilbake til 2017, og vi støttar difor innstillinga frå komiteen.

Statsråd Jan Christian Vestre [12:24:19]: Manglende samtykkekompetanse ble med virkning fra 1. september 2017 innført som vilkår for bruk av tvang i psykisk helsevern. Vilkåret gjelder likevel ikke når det er fare for pasientens eget liv eller andre personers liv eller helse. I slike tilfeller kan det dermed etableres tvungen observasjon og tvungent psykisk helsevern og gjennomføres undersøkelse og behandling uten pasientens samtykke, selv om pasienten har samtykkekompetanse og motsetter seg den tilbudte helsehjelpen.

Endringene i psykisk helsevernlov ble vedtatt av et samlet storting. Ekspertutvalget som evaluerte disse lovendringene, konkluderte med at vilkåret burde videreføres. Utvalget mente at endringene hadde gitt en bedre balanse mellom pasienters rett til selvbestemmelse og statens plikt til å ivareta retten til nødvendig helsehjelp. Vilkåret hadde også bidratt til økt oppmerksomhet om medbestemmelse og samarbeid mellom helsepersonell og pasienter om å finne frivillige behandlingsalternativer.

Regjeringen har fulgt opp de fleste av ekspertutvalgets anbefalinger om lovendringer. Vi har bl.a. fått Stortingets tilslutning til å senke beviskravet for at pasienten mangler beslutningskompetanse og å tydeliggjøre psykisk helseverns ansvar for samfunnsvernet.

I tillegg vil jeg nevne at jeg, sammen med justis- og beredskapsministeren, jobber med å følge opp høringen av forslag om lovendringer for å sikre nødvendig utveksling av opplysninger om personer med psykiske lidelser og antatt voldsrisiko mellom helsetjenesten, politiet og Politiets sikkerhetstjeneste.

FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, CRPD, ble ved årsskiftet inkorporert i menneskerettsloven. Det er jeg veldig stolt over. Lovreglene om at helsehjelp skal gis med pasientens samtykke, og at tvang som hovedregel bare kan brukes når pasienten mangler samtykkekompetanse, er også viktige for å sikre at Norges forpliktelser etter nettopp denne konvensjonen blir ivaretatt på en god og tydelig måte.

Jeg mener at lovendringene ikke bør reverseres, men jeg vil fortsette å følge med på hvordan endringene i regelverket for psykisk helsevern virker. Hvis det blir nødvendig, vil regjeringen foreslå nødvendige justeringer for Stortinget.

Presidenten [12:26:45]: Det blir replikkordskifte.

Kristian August Eilertsen (FrP) [12:26:59]: Jeg registrerer at statsråden sier han vil fortsette å følge nøye med på utviklingen. Samtidig som statsråden skal fortsette å «følge med på», har vi altså en situasjon der det går tikkende bomber rundt omkring på norske gater og torg som kan utsette andre medborgere for alvorlig kriminalitet og fare, som følge av at man ikke har sørget for god nok behandling.

Så registrerer vi at statsadvokaten i Troms og Finnmark uttaler til media at den sikreste måten å få adekvat psykisk helsehjelp på i dag er ved å begå alvorlig kriminalitet, ofte da vold. Man utsetter andre mennesker for alvorlig fare og vold, og det er den sikreste måten å få adekvat psykisk helsehjelp på for de sykeste personene som trenger hjelp.

Hva tenker statsråden om at systemet vårt er sånn at det å begå alvorlig vold, utsette andre for alvorlig fare, er den sikreste måten å få adekvat psykisk helsehjelp på?

Statsråd Jan Christian Vestre [12:28:00]: Det mener jeg er helt feil. Jeg kan heller ikke erindre at jeg har hørt andre komme med en slik påstand, så den som kom med den påstanden, får jo begrunne den. Alle som har behov for god helsehjelp – om det er innenfor somatikk, psykisk helsevern eller tverrfaglig spesialisert rusbehandling – skal selvfølgelig få det.

Dette er et regelverk der en må balansere ulike hensyn mot hverandre. Jeg kan ikke si med to streker under svaret at vi nå har funnet riktig balanse, men jeg er helt sikker på at det var riktig at Stortinget fulgte regjeringens forslag, der vi gjorde de endringene vi gjorde i fjor, og senket dette beviskravet. Vi har fått mer enn nok faglige tilbakemeldinger som tilsier at det er korrekt. Det fulgte også opp ekspertutvalget, som var bredt sammensatt og med solid kompetanse. Jeg mener det har gått såpass kort tid at vi nå må se hvordan dette virker, og eventuelt justere det senere, hvis det skulle være behov for det.

Kristian August Eilertsen (FrP) [12:29:05]: Bakgrunnen for det utsagnet som jeg refererte til i min første replikk, er altså at man systematisk og over tid har bygd ned kapasiteten innenfor bl.a. døgntilbud til pasientene. Det gjør at de få plassene vi har igjen, spises opp av dem som blir dømt til tvungent psykisk helsevern, slik at alle andre pasienter som også hadde hatt behov for tvangsinnleggelse, ikke får det fordi plassene brukes opp på dem som har fått en dom.

Det var bakgrunnen for det utsagnet jeg refererte til. Det illustrerer jo hvor alvorlig dette er blitt, når man må ha fått en tvangsdom for å kunne få adekvat psykisk helsehjelp. Da har man jo rigget systemet sånn at for å kunne få den hjelpen en egentlig burde ha fått, må en utsette andre – eller seg selv – for alvorlige hendelser og noe som er kriminelt. Hva tenker statsråden nå, med tanke på de opplysningene jeg har referert til?

Statsråd Jan Christian Vestre [12:30:04]: Jeg er altså ikke enig i den påstanden, som jeg sa, men det andre representanten sier, om at kapasiteten innenfor psykisk helsevern har vært for lav, er jeg enig i. Det har foregått en nedbygging av døgnkapasitet i psykisk helsevern gjennom i hvert fall 20 år. Noe av dette har vært faglig begrunnet og også vært riktig, fordi mer av behandlingen nå skjer poliklinisk, mer skjer som dagtilbud. Flere får oppfølging og god hjelp hjemme, og det kommer også flere digitale verktøy.

Det er bra at den faglige utviklingen går framover, men jeg mener at nedbyggingen har gått for langt. Det er grunnen til at regjeringen i forrige stortingsperiode sa at vi skulle stoppe nedbyggingen. Det klarte vi. Det er bremset fullstendig ned. Vi sa også at vi må øke antallet døgnplasser, og der har helseforetakene gjort faglige framskrivinger som tilsier at vi per nå trenger om lag 430 flere døgnplasser de neste årene. Den opptrappingen har vi startet på, og i tallene for 2025 kan man se at vi nå har en oppgang for første gang på lenge.

Kristian August Eilertsen (FrP) [12:31:08]: Det er interessant og påfallende at det er så stor avstand mellom statsadvokatembetene i dette landet og fagfolkene og statsråden selv når det gjelder virkelighetsoppfatningen. Oppfatningen der ute er at pasientene i dag i realiteten blir svingdørspasienter fordi man ikke har nok kapasitet, og de som får benytte seg av kapasiteten som finnes, er mennesker som har fått en tvangsdom. Det er oppfatningen til veldig mange der ute, som jeg refererer til, men statsråden er tydeligvis fullstendig uenig. Man kan jo undre seg over om man egentlig har bakkekontakt med dem som står i dette, både i helsesektoren og i justissektoren.

Det vi også har fått høre, fra pårørende, er at hensynet til enkelte pasienter som ber om å få være alene, vektes tyngre enn kjent historikk med selvskading og selvmordsforsøk, og vi har sett at det har resultert i gjennomførte selvmord. Hva tenker statsråden om det?

Statsråd Jan Christian Vestre [12:32:10]: Dette er jo en av grunnene til at regjeringen foreslo å senke bevisterskelen og revidere dette regelverket, for vi mente at det var kommet ut av balanse. Denne endringen er nylig gjennomført, og heller ikke her er det behov for mer hopp-og-sprett-politikk. Dette er sårbare mennesker. Her er det menneskerettigheter som gjelder. Dette er veldig alvorlige tilfeller, og det bør vi ikke redusere til at vi hvert år eller annethvert år skal endre regelverket nærmest etter innfallsmetoden. Det synes jeg ikke folk fortjener.

Jeg synes også representanten skal være litt forsiktig med denne selektive historiefortellingen – å ta fram ett høringsinnspill og si at det er dekkende for hva alle fagfolkene mener. Det kan godt være at et statsadvokatembete i Troms har den oppfatningen, og jeg har respekt for det og anerkjenner det, men representanten spurte om jeg var enig i at det er en generell tilbakemelding vi får, og det er ikke en generell tilbakemelding vi får. Dette er vesentlig mer nyansert enn som så.

Kristian August Eilertsen (FrP) [12:33:12]: Vi får være uenige om hva som er virkeligheten, men la det ligge.

Det jeg nå ville spørre statsråden om, er dette med menneskerettigheter, siden statsråden trekker det fram i sitt svar til meg. Vi erkjenner og anerkjenner at alle pasienter, som alle andre mennesker, har sine rettigheter som skal ivaretas, men vi andre som går rundt på norske gater og torg, har også menneskerettigheter, bl.a. retten til liv. Statsråden sier ingenting, verken i innlegget sitt eller i svarene sine til meg, om retten til liv for alle oss andre i samfunnet – og derigjennom til ikke å måtte gå ute på gater og torg og bli utsatt for fare fra mennesker som ikke er klar over at de er syke, og som utsetter andre for alvorlig vold, med risiko for det verst tenkelige utfallet.

Hva tenker statsråden om menneskerettighetene til alle andre nordmenn og deres behov for trygghet for sitt eget liv?

Statsråd Jan Christian Vestre [12:34:12]: Det er jeg selvfølgelig helt enig i at skal ivaretas. Menneskerettighetene gjelder for alle, uten unntak. Hvis representanten vil vite mer om hva regjeringen mener om det, går det an å ta en titt på lovproposisjonen som regjeringen foreslo da vi ba Stortinget om å senke bevisterskelen. Der redegjør vi ganske godt for de ulike hensynene som dette regelverket må ivareta. Det er selvfølgelig hensynet til den enkelte, og det er også hensynet til omgivelsene.

Jeg anerkjenner at det ikke alltid er lett å finne denne balansen, så jeg vil også si det er bra at Fremskrittspartiet reiser denne debatten. Det kan godt være at vi om noen år kommer til at det vil være behov for å gjøre andre endringer, men jeg vil igjen mane til at dette regelverket, som veldig nylig er justert, bl.a. for å imøtekomme og ivareta en del av de bekymringene som forslagsstillerne har, nå må få virke. Så må vi få evaluert det grundig før vi eventuelt gjør endringer, som får så stor betydning for enkeltmennesker i Norge.

Erlend Svardal Bøe (H) [12:35:30]: De siste årene har vi sett at det er en uklar ansvarsfordeling mellom justis-, helse- og kommunesektoren i de tilfellene der vi ser en overlapp mellom kriminalitet og behovet for psykisk helsehjelp. Politiet melder om at det er en økning i oppdrag de er nødt til å gå inn i, og helsesektoren melder også om flere oppdrag der politiet må bistå knyttet til dette. Det er viktig å ha en tydeligere ansvarsfordeling og å bruke ressursene på en god måte, for dette er mennesker som først og fremst trenger hjelp, som har en stor psykisk lidelse de trenger hjelp for.

Spørsmålet mitt til statsråden er: Hva er det regjeringen gjør for å bidra til en tydeligere og bedre ansvarsfordeling mellom justis-, helse- og kommunesektoren på en god måte, sånn at en sørger for at de som trenger hjelp, får det, men at en også bidrar til å bruke ressursene i samfunnet på en god måte?

Statsråd Jan Christian Vestre [12:36:28]: Takk for et godt og viktig spørsmål. Her er det helt klart forbedringspotensial. Som jeg nevnte i innlegget, jobber Justis- og beredskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet nå sammen om å følge opp flere av de forslagene som har vært på høring. Det handler bl.a. om utveksling av informasjon mellom nettopp politiet og helsesektoren, der vi ser at det er praktiske barrierer i dag, men det er sannsynligvis også juridiske barrierer i dag som gjør at denne utvekslingen ikke skjer på den måten den burde ha gjort.

Det er også helt riktig, som representanten sier, at det har vært en utvikling de siste årene. Dette er et stort problemkompleks, men vi kan nevne at mange flere nå dømmes til tvungent psykisk helsevern, og vi har sett at det også får noen konsekvenser for kapasiteten innenfor psykisk helsevern i helsetjenesten og innenfor den delen av tilbudet. Vi følger opp dette arbeidet, både i opptrappingsplanen og med de forslagene som nå har vært på høring. Er det behov for regelverksendringer, vil vi legge det fram for Stortinget.

Erlend Svardal Bøe (H) [12:37:33]: Statsråden er inne på det som går på kapasiteten i psykisk helsevern, og det fører meg til mitt andre spørsmål til statsråden. Det er en kompleks problemstilling. Vi ser at det de siste årene har blitt bygd ned døgnplasser, fordi det har vært en faglig anbefaling om at en skal gå over til mer dagbehandling, mer lavterskeltilbud. Samtidig som en har bygd ned døgnplasser, har en ikke klart å erstatte det godt nok med de polikliniske tilbudene og lavterskeltilbudene. Vi ser også at veldig mye av kapasiteten i psykisk helsevern nettopp blir spist opp av tvungent psykisk helsevern.

For tre år siden gjorde Stortinget ganske tydelige vedtak. Vi sa at vi skulle stoppe nedbyggingen av døgnplasser, vi sa at vi skulle øke kapasiteten innenfor psykisk helsevern. Nå har det gått nesten tre år, og vi ser at regjeringen ikke har klart å følge det opp på en god måte. Hva er grunnen til at regjeringen ikke har brukt tiden bedre for å sørge for at kapasiteten er bygd opp mer enn det vi har sett, tre år etter at Stortinget gjorde et vedtak?

Statsråd Jan Christian Vestre [12:38:38]: Dette er jo fulgt opp. Nå får vi etter hvert oppdaterte tall som viser kapasiteten for 2025. Vi har klart å stoppe nedbyggingen, og vi kommer også nå til å se at det er en viss oppbygging. Alle helseforetakene har fått oppdrag om å legge sine egne faglige framskrivninger til grunn. Som jeg har redegjort for, tilsier det behov for om lag 430 flere døgnplasser over en del år framover. Jeg forventer at det selvfølgelig følges opp, og vi følger det også opp i vår styringsdialog med sykehusene. Det betyr at de må bygge opp sin egen kapasitet. Det legger de nå planer for, og den oppbyggingen kommer til å fortsette gjennom 2026, den kommer til å fortsette gjennom 2027, 2028 og 2029. Jeg mener å huske at det faglige framskrivingsbehovet tilsier i overkant av 200 flere døgnplasser allerede fram til 2030, altså om fire år, og det kommer regjeringen selvfølgelig til å påse at sykehusene følger opp. Vi kommer også til å ha økonomiske rammer som gjør det mulig.

Erlend Svardal Bøe (H) [12:39:40]: Statsråden var ute i VG denne uken og sa at en nå måtte ta igjen pengesekken også i helsesektoren. Vi vet at sykehusene står overfor en ganske krevende økonomisk situasjon. Det ser vi i hele landet vårt. Det må kuttes i tilbud, tilbud blir lagt ned.

Vi vet at en plass innenfor psykisk helsevern er ganske dyr, så spørsmålet til statsråden er om statsråden mener at den oppbyggingen som nå skjer innenfor psykisk helsevern, skal skje innenfor sykehusenes ordinære rammer, eller om regjeringen mener sykehusene skal få styrket sine budsjett nettopp for å øke den kapasiteten. Det mener jeg er et viktig spørsmål å svare på, for statsråden kan ikke på den ene siden si at sykehusene skal få mindre penger eller ikke få øke sin pengebruk, og samtidig si at en skal øke kapasiteten. Vil sykehusene kunne forvente at regjeringen vil legge midler på bordet for flere døgnplasser for psykisk helsevern, eller mener statsråden det skal dekkes innenfor dagens rammer og budsjett for sykehusene?

Statsråd Jan Christian Vestre [12:40:44]: Jeg mener det beste er at sykehusene får tildelt en årlig ramme, og at de innenfor den årlige rammen må tilpasse driften sin i henhold til de prioriteringene Stortinget har vedtatt. Da får vi en mest mulig effektiv bruk av de budsjettkronene. Det er sånn regjeringen tenker å fortsette å styre helsesektoren.

Vi har levert en realvekst i sykehusbudsjettene – først da Arbeiderpartiet og Senterpartiet utgjorde regjeringen, og senere også i budsjettforlik med de andre rødgrønne partiene. Dette viser tall fra teknisk beregningsutvalg. Realveksten i sykehusbudsjettene har vært større under denne regjeringen enn den var under den borgerlige regjeringen. Vi har ikke kuttet i sykehusbudsjettene, snarere tvert imot har vi økt sykehusbudsjettene. Framover er jeg også opptatt av å kommunisere åpent og ærlig med helsesektoren om at de må være forberedt på at vi skal dekke demografi, vi skal dekke prisvekst, men utover det må en som hovedregel regne med at det er budsjettet som er vedtatt i Stortinget, som gjelder.

Kjersti Toppe (Sp) [12:42:04]: Eg beit meg merke i det statsråden svarte på førre replikk, om at det skulle koma vel 200 døgnplassar dei neste åra. Men det som har vore lovnaden frå regjeringa, og det som helseministeren og statsministeren var ute med i VG den 3. august, før valet, var 430 døgnplassar dei neste åra, og «det garanterer vi som et minimum».

Kan statsråden forklara kva det var han sa i førre innlegg om vel 200 plassar fram til 2030?

Statsråd Jan Christian Vestre [12:42:49]: Det gjør jeg med glede.

Dette vil være en opptrapping som vil komme til å skje sannsynligvis hvert eneste år framover, og slik sykehusenes egne faglige framskrivinger ser ut nå, vil om lag halvparten av den opptrappingen komme før 2030, og så vil resten komme etterpå. Dette er det jo redegjort for i de oppdragene sykehusene har levert på, og det er også det som legges til grunn i oppdragsbrevene til sykehusene.

Det er helt riktig at det totale tallet er om lag 430, og så vil jo det kunne gå både opp og ned, avhengig av hvordan behovet endrer seg, men regjeringen har lagt til grunn at det er et minimumsbehov. Derfor kommer vi også til å legge det til grunn i oppdragsbrevene framover.

Det er altså den planen vi har, og så vil det gradvis, år for år, komme til stadig flere plasser. Jeg er glad for at en stor del av dem vil komme allerede de nærmeste årene.

Kjersti Toppe (Sp) [12:43:53]: Dette er faktisk noko anna enn det som vi har fått klart inntrykk av. Det er forskjell på 430 døgnplassar dei neste åra og vel 200 fram til 2030, men la no det vera i denne omgang.

Eg har eit spørsmål til som gjeld denne saka og tvangsbruk. Som eg sa i innlegget mitt, var målsettingane for lovendringa å få ned bruken av tvang og å få til riktig bruk av tvang. I staden har det vore ein stor auke i tvangsbruken i tenestene. Det er ei ganske alvorleg utvikling, og kontrollkommisjonen viser til at vanskeleg tilgang på døgnplassar òg er ei av forklaringane på dette, kapasitetsmangel f.eks. i sikkerheitspsykiatri, men òg i den generelle psykiatrien. Kva gjer statsråden no for at denne tvangsbruken skal kunna reduserast?

Statsråd Jan Christian Vestre [12:44:56]: Det er først og fremst gjennom å påse at det regelverket vi har i dag, følges opp slik intensjonen har vært fra Stortingets side. Som sagt har det vært gjort justeringer i dette regelverket forholdsvis nylig, og det tar jo litt tid før vi ser hvilken effekt det har ute i tjenestene våre. Hvis vi om en tid ser at disse regelverksendringene ikke har hatt den effekten som Stortinget har ønsket, mener jeg absolutt at vi må kunne evaluere og diskutere det og se om det da er behov for å gjøre justeringer. Det mener vi imidlertid ikke at det er faglig belegg for å hevde nå, og derfor kommer vi heller ikke til å ta noe politisk initiativ til det nå.

Når det gjelder døgnplasser, kan vi gjerne komme tilbake til det, men tallet 430 er jo ikke et mål jeg har funnet på. Dette er et tall som kommer fra de faglige framskrivingene fra sykehusene. Det legger vi til grunn, og så skal vi som ansvarlige politikere og eier av sykehusene sikre at den opptrappingen faktisk skjer i henhold til planen.

Presidenten [12:46:00]: Replikkordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Anne Grethe Hauan (FrP) [12:46:22]: Det finst familiar i dette landet som lever med konstant uro, som søv med telefonen på nattbordet fordi dei ikkje veit kva som skjer i morgon, som ser eit menneske dei er glade i, forsvinna litt meir kvar dag, mens systemet står og vurderer. Eg har snakka med dei familiane og dei pårørande. Dei seier det same: Me ropte om hjelp, me bad, me trygla, men det skjedde ingenting før det var for seint.

Dette er ikkje enkelthistorier. Dette er eit mønster. Tilsette varslar. Politiet merkar presset. Kommunane strekkjer seg til det brest, og pasientane ramlar hardt. Kva gjer regjeringa? Dei skriv planar, dei viser til prosessar, og dei peikar på helseføretaka. Det er som å stå midt i ein brann og få tilsendt ein rapport om brannsikkerheit.

Me veit kva som skjedde i 2017. Eit nytt krav blei innført: manglande samtykkekompetanse. Intensjonen var nok god. Resultatet har vore brutalt for veldig mange. Kva skjer når ein person er alvorleg psykisk sjuk, men framleis blir vurdert til å forstå nok til å seia nei. Jo, då står hjelpeapparatet der med hendene bundne og ser på at ein person blir sjukare. Det er ikkje verdig. Det er ikkje fridom. Det er systemsvikt.

Så kjem hjelpa, men då kjem ho for seint – tyngre, hardare og med fleire tvangsvedtak, fleire innleggingar

og fleire rundar i det eg kallar eit psykisk helsevern på rundgang. Eg blir oppriktig provosert når regjeringa lèt som om dette berre handlar om å følgja med og evaluera vidare. Folk der ute lever ikkje i ei evaluering. Dei lever i kvardagen, i frykta og i avmakta.

Mens regjeringa ventar, skjer dette. Fleire pasientar går i svingdør mellom innlegging og utskriving. Fleire pårørande står åleine med ansvar dei aldri skulle hatt. Fleire alvorlege situasjonar får utvikla seg lenger enn dei burde. Samtidig har me bygd ned kapasiteten. Døgnplassar har forsvunne. Tilbod blir svekte. Lokale tenester blir vekk. Det er ein farleg kombinasjon. Det blir høgare terskel for å gripa inn og dårlegare kapasitet når ein først gjer det. Det er ikkje politikk, det er risikosport.

Framstegspartiet seier at nok er nok. Me må tilbake til eit lovverk som gjer det mogleg å hjelpa når folk treng det, ikkje når det har gått for langt. Me må tora å gripa inn tidlegare når sjukdomen tek styring over livet til eit menneske. Me må ta i bruk all kompetanse som finst, også private fagmiljø, slik at kapasiteten faktisk står i stil med behovet.

Finn Krokeide (FrP) [12:49:38]: Det er et godt og nødvendig forslag om et veldig viktig tema representantene fra Fremskrittspartiet her har framsatt. Det er viktig at vi som samfunn finner en balanse som i størst mulig grad ivaretar både samfunnsvernet og helsen til psykisk syke mennesker.

Som medlem av Stortingets justiskomité er innretningen av lovgivningen vår for psykisk syke et gjentakende tema i min kontakt med aktører i justissektoren. Det er ikke slik at den psykisk syke pasienten og dennes sykdomsbilde blir borte fordi helsevesenet ikke har tilstrekkelige hjemler for å kunne gripe inn. De problemstillinger og utfordringer som kommer med den psykiske sykdommen, forflytter seg – i fravær av inngripen fra helsevesenet – til andre områder av samfunnet. I mange tilfeller er det til justissektoren, slik at justissektoren, og da særlig politiet, blir de som må gripe inn i tilfeller der den faglige kompetansen for å håndtere problemet ligger hos helsevesenet.

Det er en negativ trend at antallet psykiatrioppdrag som politiet må håndtere, er stadig økende. Denne utviklingen gjenspeiles også i at fengslene melder om stadig flere innsatte med et psykiatrisk sykdomsbilde. Utviklingen har en klar sammenheng med de lovendringer som ble gjort i 2017, og som Fremskrittspartiet nå foreslår å fjerne. Konsekvensen av lovendringene var at helsevesenets hjemmelsgrunnlag ble svekket. Det igjen har ført til at stadig flere psykisk syke må håndteres av justissektoren.

Denne utviklingen har to veldig klare negative sider: én for pasienten og én for justissektoren. For pasientens del er det åpenbart at det er bedre å bli ivaretatt av helsevesenet. Justissektoren er ikke til for pasientbehandling og har heller ikke kompetanse om dette. Det er helt klart bedre for alvorlig psykisk syke å bli tvangsinnlagt på et sykehus etter psykisk helsevernloven enn å bli varetektsfengslet på gjentakelsesfare etter straffeprosessloven.

For justissektoren innebærer dette en økende belastning som trekker ressurser og fokus bort fra sektorens kjerneoppgaver og samfunnsoppdrag. Med den kriminalitetsutviklingen vi ser, og en sikkerhetspolitisk situasjon som er mer krevende enn på lenge, er det vanvittig at politiets ressurser i stadig økende grad skal gå til å håndtere konsekvensene av at helsevesenet ikke har det hjemmelsgrunnlaget som trengs for å håndtere alvorlig psykisk syke.

Alvorlig psykisk syke utgjør i mange tilfeller en helt vilkårlig fare for samfunnet. Det er nok å være på feil sted til feil tid for at det skal gå ut over noen dersom sykdomsbildet er alvorlig nok. Det er også på sin plass å nevne arbeidshverdagen til landets politifolk, som i økende grad må håndtere alvorlige psykiatritilfeller. Det er nok ingen som blir politi fordi de ønsker å utøve makt og i ytterste konsekvens måtte ta livet av alvorlig syke mennesker fordi helsevesenet vårt ikke har hjemlene som trengs for å ivareta samfunnsvernet og pasientens helse.

Jeg vil derfor oppfordre representantene i denne sal om å stemme for Fremskrittspartiets forslag.

Mona Nilsen (A) [12:52:42]: Jeg vil framheve ekspertutvalget, som peker på flere forbedringer i kompetansemodellen. Utvalget pekte også på noe som er helt avgjørende i denne debatten: En kompetansemodell fungerer bare dersom helsetjenestene har kompetanse, ressurser, samhandling og frivillige behandlingsalternativer. Derfor er det viktig og riktig at regjeringen må følge nøye med på virkningen av regelverket, evaluere det jevnlig og foreslå nødvendige justeringer dersom det er behov. For at lovverket skal fungere etter hensikten, må det utvikles gode rutiner og opplæringsmateriell for implementering og praktisering, slik bl.a. Legeforeningen har påpekt.

Det er også viktig å si at kommunene står i krevende situasjoner, for enkelte pasienter har i perioder behov for rammer som ligger utenfor det kommunen kan tilby. Det er en utfordring som må tas på alvor når vi skal vurdere både lovverk og ansvarsdeling.

Derfor er det igangsatte arbeidet med en helsereform så viktig, nettopp for å sikre mer sammenhengende tjenester for pasienter og pårørende. I dette arbeidet kan det bli aktuelt å se på lovendringer og ansvarsfordeling.

Det er viktig å minne om at Stortinget før jul i 2025 vedtok å inkorporere CRPD i menneskerettsloven. De konvensjonsforpliktelsene vil være relevante når man skal utforme regler om tvang, noe som er tatt opp av flere i høringsinnspillene.

Til slutt: Regjeringen har allerede fulgt opp en rekke av utvalgets forslag. Lovendringene trer altså i kraft 1. juni 2026. Det er også viktig å si at Helse- og omsorgsdepartementet i lag med Justisdepartementet har sendt på høring forslag om utvidet adgang til å dele taushetsbelagte opplysninger med politiet og PST, begrunnet i behovet for et styrket samfunnsvern. Vi ser fram til hvordan regjeringen følger opp de forslagene.

Dette er et område som berører både rettssikkerhet, pasientsikkerhet og samfunnssikkerhet. Derfor må vi fortsette å utvikle regelverket med klokskap, kunnskap og respekt for menneskerettighetene, og ikke minst med pasientenes beste som det grunnleggende utgangspunkt.

Kjersti Toppe (Sp) [12:55:40]: Eg er vel den einaste her i debatten som faktisk var med på å gjera desse omstridde lovendringane i 2017, og eg innrømmer det: Da var vi i tvil. Vi la inn eit forslag om ei evaluering, men den gongen hadde det vore ein stor debatt i media, i samfunnsdebatten, om at det var dokumentert stor tvangsbruk i helsevesenet som ikkje var registrert, og alle var opptatt av at her måtte vi gjera noko. Målet var at ein måtte få ned tvangsbruken og sikra riktig bruk av tvang.

Men vi vart åtvara, og eg ser no at dei åtvaringane vi fekk, stemde. Eg tar dette på stort alvor. Dette er ikkje ein hopp-og-sprett-politikk eller at vi no skal måtta finna på noko nytt. Dette er ei alvorleg sak, og dette er ei vanskeleg sak, og alle er opptatt av å finna balansen. Eg meiner at vi gjorde ein feil i 2017, og eg meiner dei endringane vi gjorde i fjor vår, var i rett retning, men eg meiner vi må gjera meir.

Så til dei som viser til CRPD i norsk rett: Eg las det ekspertgruppa som hadde utgreidd korleis vi skal innlemma dette, har skrive, og dei sa ingenting om at vi ikkje kunne gå tilbake til 2017 for å imøtekoma konvensjonsforpliktingane. Det var dei veldig opptatt av. Eg vil òg minna om at Senterpartiet var med på å skapa fleirtal for den saka, og ved ratifisering klargjorde Noreg, ved ei tolkingserklæring, at konvensjonen tillèt tvungen omsorg og behandling av menneske, deriblant ved behandling av psykiske lidingar, når det er nødvendig og siste utveg. Det meiner eg begge desse reglane varetar.

Så til ekspertutvalet for samtykkekompetanse, som tilrår vidareføring: Det gjorde dei, men mandatet var ikkje veldig tydeleg på at dei skulle vurdera ei reversering. Dei skulle ha ein gjennomgang og sjå på praktiseringa. I tilrådinga har dei fleire føresetnader, bl.a. brukarmedverknad, pårørandeinvolvering, kompetansevurdering, god kvalitet, helsehjelp til personar med forhøgd valdsrisiko, samhandling med frivillige behandlingsalternativ og ikkje minst behov for å styrkja døgntilbodet retta mot pasientar med psykiske lidingar.

Når eg no høyrer at statsråden halverer målsettingane for aukinga av døgnplassar, frå 400 til 200, og at det skal skje fram mot 2030, vert eg bekymra, for dette er alvor, og dette betyr veldig mykje for veldig mange sjuke pasientar som treng hjelpa vår.

Så ein kommentar til voteringa: Vi støttar ikkje det andre forslaget frå FrP om private. Vi meiner at det er varetatt. Det finst fleire ideelle private DPS-ar som fungerer veldig, veldig godt i dag.

Kristian August Eilertsen (FrP) [12:58:58]: Jeg vil litt tilbake til menneskerettighetene, som flere har vært inne på her. Det kan ikke være sånn at din rett til å nekte å ta imot helt nødvendig behandling skal veie tyngre enn resten av samfunnets behov for beskyttelse. Det ser vi skjer i dag – at det er mennesker som kan motsette seg helt nødvendig hjelp og omsorg, fordi man ikke er klar over sitt eget sykdomsbilde, og som en konsekvens av det risikerer man å utsette andre mennesker for alvorlig vold og kriminalitet. Så blir paradokset at etter at det har skjedd, da får enkelte adekvat psykisk helsehjelp. Etter at man har utsatt andre for alvorlig vold, og der det ofte får alvorlige konsekvenser, får man hjelp.

Hvordan har vi havnet i en sånn situasjon at for å få adekvat psykisk helsehjelp i Norge i dag hvis man har alvorlige psykiske lidelser, må man utsette andre uskyldige mennesker for alvorlig vold? Det er altså beskrivelsen Fremskrittspartiet får både fra folk som jobber i justissektoren, og fra folk som jobber i helsesektoren. Dette er de samme personene sitert på i media, så dette er ikke noe vi finner på, men det er noe de som står i dette hver eneste dag, beskriver som virkeligheten.

Så registrerer jeg at statsråden sier at han ikke er enig i det. Jeg synes det er veldig merkelig når dette er det klare og tydelige bildet som gis fra mange som jobber i denne sektoren, både på justissiden og på helsesiden.

Man beskriver også en situasjon der pasientene skrives ut for tidlig, dvs. at tvangsbruken avtar altfor tidlig. Det blir et akutt brudd på bruken av tvang i stedet for at man har en gradvis nedtrapping som gjør at man er i stand til å håndtere livet utenfor en døgninstitusjon.

Dette kan ikke fortsette sånn. Vi kan ikke akseptere at vi har en situasjon der vi har tikkende bomber som går rundt på norske gater og torg og risikerer å utsette andre uskyldige mennesker for alvorlig vold. Det kan vi rett og slett ikke akseptere, for menneskerettighetene til alle øvrige innbyggere i dette samfunnet er minst like viktige som menneskerettighetene til disse pasientene.

Jeg vil understreke at disse ikke står i et motsetningsforhold til hverandre. De gjør absolutt ikke det. Men jeg opplever at enkelte, særlig statsråden, vil skille dem fra hverandre – at fordi menneskerettighetene til pasientene er så viktige, skal vi ikke legge vekt på samfunnets behov for beskyttelse. Fremskrittspartiet aksepterer ikke denne utviklingen, og det er derfor vi har foreslått å reversere denne lovendringen fra 2017. Vi mener det er nødvendig for å kunne ivareta behovet alle andre i samfunnet har for beskyttelse mot alvorlig psykisk syke mennesker som burde fått et skikkelig helsetilbud som de ikke har fått.

Ove Trellevik hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten [13:01:59]: Tikkande bombe er ikkje noko godt parlamentarisk uttrykk brukt om ein pasient.

Erlend Svardal Bøe (H) [13:02:17]: Dette er en alvorlig og kompleks sak. Grunnen til at jeg tok ordet, var at jeg nettopp reagerte på bruken av ordene «tikkende bomber». Det mener jeg er et begrep som fordummer en debatt om sårbare mennesker som trenger hjelp av samfunnet. Dette er først og fremst mennesker som er en fare for seg selv, og som trenger hjelp. I de tilfellene de er en fare for andre, er det fordi man ikke har lyktes i ansvarsfordelingen mellom justissektoren og helsesektoren, og fordi det har vært en svikt i helsetilbudet. Den typen retorikk og den måten å omtale disse på synes jeg er fordummende, og vi bør holde oss for gode til å omtale sårbare mennesker på den måten.

Derfor ble jeg egentlig litt glad da jeg hørte innlegget til representanten Krokeide, fra FrP, som jeg faktisk syntes var mer nyansert, selv om jeg var uenig i konklusjonen. Det er, nettopp som representanten Krokeide sa, en balanse mellom rettssikkerhet og pasientsikkerhet. Jeg vil minne om hvorfor Stortinget – et samlet storting, inkludert FrP – i 2017 gikk inn for dette. Det var fordi vi brøt menneskerettighetene. I forslaget til FrP er det ikke omtalt med ett eneste ord – ikke én vurdering av det – selv om FrP er et parti som står opp for rettssikkerhet, individets rett og er mot statlig maktmisbruk. Da bør de ha litt mer substansiell argumentasjon enn å være på overskriftsnivå.

Høyre er åpen for å gjøre endringer i regelverket hvis vi blir nødt til å gjøre det. Men vi må også lytte til fagfolk, og nå har vi nok en sak der politikerne i salen her tror at de vet bedre enn fagfolk. Vi må huske at når man vurderer samtykkekompetanse, er det fagfolk som gjør de faglige vurderingene av det. Når ekspertutvalget konkluderer med at man skal videreføre en kompetansebasert modell, er det nettopp fordi man ønsker å legge til grunn det faglige i disse vanskelige og kompliserte vurderingene som dette er.

Problemet er at vi historisk sett, de siste 20 årene, i altfor stor grad har bygd ned kapasiteten på døgnplasser. La meg være helt ærlig på det: Det har faktisk alle partiene i denne salen et ansvar for at vi har gjort – vi har tenkt at vi skulle bygge ned døgnplasser, og så skulle vi bygge opp poliklinisk tilbud og lavterskeltilbud. Samtidig har vi sett at det er flere som blir dømt til tvungent psykisk helsevern. Vi har ikke lyktes med å bygge opp den kapasiteten. Det er selvfølgelig regjeringens ansvar, og det har gått altfor tregt, som jeg var inne på i min replikkveksling. Jeg ber om at når vi behandler saker som dette, må vi gjøre det med respekt for pasientene, de pårørende og de menneskene som står rundt, og ikke bruke uttrykk som «tikkende bomber». Vi kan ha en mer verdig debatt enn det.

Mona Nilsen (A) [13:05:27]: Jeg vil også henstille til at vi faktisk holder oss for gode til å bruke ord som «tikkende bomber» om mennesker i ekstremt sårbare situasjoner.

Det Fremskrittspartiet og Senterpartiet nå ønsker, er å skru tiden tilbake til før 2017. De vil fjerne kravet om manglende samtykkekompetanse og gjeninnføre et system der tvang kan brukes langt oftere – med svakere rettssikkerhet og mindre vekt på pasientens selvbestemmelse. Det er heller ikke i tråd med menneskerettighetene.

Problemet med det er at det ikke støttes av kunnskap, for et samlet utvalg med bred faglig tyngde konkluderte med at kompetansemodellen burde videreføres. De skrev bl.a. at

> «en kompetansebasert modell har gitt en bedre balanse mellom pasientens rett til selvbestemmelse og statens plikt til å ivareta retten til helse».

Og videre at

> «samtykkevilkåret har bidratt til økt oppmerksomhet om medbestemmelse, med tettere samarbeid mellom pasienter og helsepersonell».

Dette er ikke småting, det er en faglig vurdering av at modellen virker etter hensikten. Utvalget pekte også på at utfordringene ikke skyldes lovverket, men mangel på ressurser, kompetanse, samhandling og frivillige alternativer. Det betyr at det er der innsatsen må ligge, ikke i å svekke pasientenes rettigheter.

Jeg vil også minne om at Stortinget i april 2025 vedtok viktige endringer som nå trer i kraft. Det er senkede beviskrav for manglende beslutningskompetanse, styrket vurdering av farevilkåret, krav om voldsrisikovurdering og risikohåndteringsplan, bedre informasjonsinnhenting og tett samarbeid med kommunene ved overføring til tvungent vern uten døgnopphold.

Dette er målrettede forbedringer, så la oss i hvert fall komme i gang og se resultatene av det før vi ønsker en retur til fortiden.

I tillegg snakker vi om menneskerettsloven. Det er tydelige signal Fremskrittspartiet og Senterpartiet sender – at Norge ikke tar selvbestemmelse og ikke-diskriminering på alvor. Å reversere endringen tilbake til 2017 er i strid med utviklingen.

Dette handler om mye mer enn bare paragrafer. Det handler om mennesker i sårbare situasjoner. Derfor er jeg svært glad for at et overveldende flertall i denne salen ikke ønsker å skru tiden tilbake til 2017, men at innsatsen må forsterkes, og at man ikke må svekke pasientenes rettssikkerhet.

Presidenten [13:08:29]: Representanten Kjersti Toppe har hatt ordet to gonger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Kjersti Toppe (Sp) [13:08:52]: Viss ein først skal ta ordet for å kommentera debattnivået, synest eg det førre innlegget trekkjer Senterpartiet ned i ei grøft vi ikkje er i, for vi skal ikkje tilbake til ei tid med auka tvang og der vi bryt menneskerettane. Eg har vist til ekspertutvalet som vurderte inkorporering av CRPD. Ein må da kunne visa meg dei tilvisingane til ekspertutvalet som viser at dette er å bryta konvensjonen. Eg meiner eg har gjort greie for dette i merknader, og eg har ikkje fått noka tilbakemelding på det.

Det har vore ein stor auke i tvang etter at vi innførte desse endringane, så det iallfall vi ønskjer med forslaget vårt, er at vi faktisk skal få mindre tvang i helsevesenet. Da vil eg be om at ein ikkje tillegg Senterpartiet slike meiningar som førre innlegg var eit eksempel på.

Ein kan òg sjå på høyringsutsegnene til samtykkeutvalet, som var nokså delte.

Presidenten [13:09:59]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [13:10:04]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Mímir Kristjánsson om å redde sykehusdriften i Egersund (Innst. 206 S (2025–2026), jf. Dokument 8:88 S (2025–2026))

Presidenten [13:10:23]: Etter ønske frå helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil ti replikkar med svar etter innlegg frå medlemer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Kristian August Eilertsen (FrP) [13:10:50] (ordfører for saken): Jeg vil takke komiteen for behandlingen og samarbeidet om dette forslaget fra Rødt, og jeg regner med at de øvrige partiene vil komme tilbake til sine respektive begrunnelser i saken.

Vi i Fremskrittspartiet er smertelig klar over den økonomiske situasjonen til Helse Stavanger. Bakgrunnen for den situasjonen er bl.a. dagens finansieringsmodell for sykehusene, som gjør at sykehusene betaler enorme summer i renter og avdrag til eieren sin, staten. FrPs klare holdning til dette er at det skal løses gjennom økte bevilgninger fra Stortinget og en ny finansieringsmodell for sykehusene som skiller mellom drift og investeringer, ikke gjennom nedbygging, flytting eller samlokalisering av viktige pasienttilbud.

Vi er derfor veldig kritiske til styrets planer om å samlokalisere tjenester ved Egersund poliklinikk, der hensynet til økonomiske innsparinger ser ut til å veie tyngre enn hensynet til pasienter og ansatte. For Fremskrittspartiet er hensyn til reisevei og tilgjengelighet for pasienter i distriktet, og stabil drift i et velfungerende fagmiljø, helt sentralt. Dette er viktige grunner til at driften ved Egersund poliklinikk må opprettholdes.

Vi deler også syn på behovet for å vurdere tiltak for å håndtere den økonomiske krisen i Helse Stavanger. Fremskrittspartiet har i sine alternative statsbudsjetter for både 2025 og 2026 foreslått betydelig styrking av sykehusøkonomien. Samtidig vil vi være tydelige: Det er fullstendig meningsløst at de offentlig eide helseforetakene skal betale store summer i renter og avdrag på lån til staten. Vi har nå fått en situasjon der sykehusene våre er blitt gjeldsslaver til sin egen eier. I 2025 betalte helseforetakene over 3 mrd. kr i renter og avdrag, og i år er det 4,5 mrd. kr. Dette er penger som i stedet burde ha gått til pasientbehandling.

Til slutt vil jeg trekke fram forslaget om å vurdere en satellittavdeling for dialyse ved Egersund poliklinikk. I dag må flere pasienter i Dalane-området reise langt for dialyse, ofte tre ganger i uken. For pasienter med livslang dialyseavhengighet innebærer dette en svært stor belastning. Vi vet også at dagens transportordninger kan føre til lange og krevende behandlingsdager, og samtidig vet vi at flere eldre dialysemaskiner fases ut ved Helse Stavanger, maskiner som fortsatt kan være funksjonelle i en desentralisert modell.

Et lokalt dialysetilbud i Egersund kan gi en mer forutsigbar, verdig og mindre belastende hverdag for pasientene. Derfor mener Fremskrittspartiet at muligheten for en satellittavdeling for dialyse må vurderes nærmere,

og med det tar jeg opp forslaget fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet om dette.

Dette handler om desentralisering, pasienthensyn og å ta ansvar for å sikre helsetjenester der folk bor, og med det tar jeg også opp øvrige forslag i innstillingen som Fremskrittspartiet er med på – med unntak av forslag nr. 2, som vil bli redegjort nærmere for senere.

Presidenten [13:13:42]: Representanten Kristian August Eilertsen har teke opp dei forslaga han refererte til.

Ragnhild Bergheim (A) [13:14:05]: Dette er en sak som har skapt stort engasjement. Fakkeltog, høringssvar og mange henvendelser fra lokalpolitikere og innbyggere viser hvor viktig Egersund sykehus er for folk i Dalane. For mange er dette det nærmeste sykehuset når en trenger helsehjelp, ved akutt sykdom, ved fødsel eller når en trenger rask avklaring. Nærhet gir trygghet, og lokalsykehuset spiller en viktig rolle i den samlede beredskapen i regionen. Det handler også om arbeidsplasser og om tilliten til at helsetjenestene er der når folk trenger dem.

Dette engasjementet er både forståelig, viktig og legitimt. Når folk opplever usikkerhet om framtiden til sitt lokale sykehustilbud, skaper det uro. Den uroen skal vi ta på alvor.

Samtidig vil vi i Arbeiderpartiet være tydelige på én ting: Hvordan sykehustilbud organiseres og utvikles, kan ikke avgjøres gjennom et enkeltstående politisk vedtak her i salen. Vi har fortsatt en helseforetaksmodell der styrene har ansvar for drift, utvikling og prioriteringer – innenfor nasjonale rammer. Det er en modell som bygger på faglighet, helhetlig planlegging og ansvarlighet. Derfor mener Arbeiderpartiet at styret i helseforetaket må få rom til å gjøre jobben sin i denne saken.

Det betyr ikke at lokale stemmer og engasjement er uviktig – tvert imot. Lokalkunnskap, behov og erfaringer må inngå i beslutningsgrunnlaget. Høringer, innspill og lokalt engasjement skal høres og tas med. Samtidig må selve avveiningen gjøres der ansvaret ligger, og gjennom de prosessene som er satt opp for å sikre at beslutningene tas på et helhetlig og faglig forsvarlig grunnlag. Arbeiderpartiet mener derfor at de ordinære prosessene må få gå sin gang.

Dette er særlig viktig i en situasjon der økonomien ved Stavanger universitetssjukehus er presset, og der det diskuteres både stillingskutt og utsettelse av videre utbygging ved sykehuset. Da trenger vi ikke mer uro og mindre forutsigbarhet. Vi trenger ryddige prosesser og beslutninger som står seg over tid. Denne saken gjelder ikke bare sykehustilbudet i Dalane, den gjelder helsetilbudet til befolkningen i hele fylket.

Utfallet er ikke gitt. Sykehuset i Egersund har viktige funksjoner i dag, og det finnes gode argumenter for hvilken rolle sykehuset skal ha også framover, når det gjelder både pasientbehandling, nærhet og avlastning. Nettopp derfor må dette avklares gjennom en samlet vurdering, ikke ved at Stortinget forskutterer konklusjoner.

Arbeiderpartiet mener at vi best ivaretar både innbyggerne i Dalane og helsetilbudet i regionen ved å sikre at folk blir hørt, at lokale erfaringer tas på alvor, og at beslutninger tas gjennom ryddige og transparente prosesser.

Til slutt vil jeg bare si at Arbeiderpartiet mener at helseforetaket må vurdere andre økonomiske tiltak knyttet til administrative funksjoner og ressurser før en gjør endringer i pasientbehandlingen. Vi mener også at det er fornuftig å legge til rette for at flere polikliniske tjenester kan utføres av sykepleiere og annet relevant personell. Vi vil derfor stemme for komiteens tilråding og forslag nr. 1.

Erlend Svardal Bøe (H) [13:17:35]: Høyre mener det er viktig at vi har desentraliserte helsetjenester i landet vårt. Det gir nærhet og trygghet for pasienter og pårørende. Vi trenger en desentralisert sykehusstruktur som sikrer beredskap, øyeblikkelig hjelp og nærhet til sykehustjenester, og at de store sykehusene skal være spesialiserte og bygge opp under de mindre sykehusenes aktivitet.

Høyre mener det er viktig å påpeke at Stavanger universitetssjukehus, SUS, ikke har vedtatt å legge ned Egersund poliklinikk, men at det er ett av flere tiltak SUS vurderer på grunn av den vanskelige økonomiske situasjonen helseforetaket er i. Det vil være en helt ny praksis om Stortinget også skal detaljstyre hva helseforetakene skal og ikke skal kunne gjøre av ulike vurderinger.

Det er en vanskelig økonomisk situasjon som også Rødt som forslagsstiller må være med og ta ansvar for, som en av regjeringens aller viktigste budsjettpartnere på Stortinget. Det hjelper ikke å levere representantforslag som dette, men svikte når en sitter i forhandlingsrommet og ikke gjør sykehusøkonomi til en av sine viktigste prioriteringer i budsjettforhandlingene. Sannheten er at uansett hva vi vedtar i dag, vil SUS fortsatt være i en vanskelig økonomisk situasjon, og det er det vi må klare å løse.

Høyre foreslo i sitt forslag til statsbudsjett for 2026 1,2 mrd. kr mer til sykehusene enn det Støre-regjeringen gjorde. Vi har også i denne saken fremmet forslag om at alle helseforetak i Norge må vurdere andre økonomiske tiltak knyttet til reduksjon i administrative funksjoner og ressurser før det gjøres eventuelle endringer i oppgaver og funksjoner som er direkte knyttet til pasientbe-

handling. Jeg må si jeg synes det er merkelig at ikke flere partier er med og sikrer flertall for det forslaget, all den tid de samme partiene er hyppige kritikere av byråkrati i Helse-Norge.

Egersund poliklinikk tilbyr i dag en rekke desentraliserte helsetjenester. Mange av disse helsetjenestene er sykepleierdrevet. Det innebærer at sykepleiere har ansvaret for behandling og oppfølging av pasientene innenfor gitte rammer. Dette er en praksis flere steder allerede i dag, og det er en praksis som mange steder bidrar til at desentraliserte helsetjenester, som i Egersund, kan opprettholdes. Derfor er Høyre glad for at en enstemmig komité går inn for forslaget om å se på hvordan flere sykepleierdrevne polikliniske tilbud kan opprettholdes og styrkes, som et ledd i å sikre desentraliserte spesialisthelsetjenester, også gjennom økt bruk av teknologi og tverrfaglige team.

For Høyre er det viktig at vi sikrer en styrket sykehusøkonomi i tiden framover, nettopp for å bidra til at vi fortsatt kan ha desentraliserte helsetjenester, som vi f.eks. ser i Egersund.

Med det tar jeg opp forslaget Høyre er med på.

Presidenten [13:20:36]: Representanten Erlend Svardal Bøe har teke opp det forslaget han refererte til.

Kathy Lie (SV) [13:20:58]: Dette forslaget handler om nok et kutt i pasientbehandling i distriktene som ikke skyldes faglige vurderinger, men er basert kun på økonomiske innsparinger. Her står Helse Stavanger i en krevende økonomisk situasjon som skyldes kostnader knyttet til byggingen av nytt sykehus i Stavanger.

Vi har hatt flere saker det siste året hvor helseforetak sliter økonomisk på grunn av finansieringsmodellen, hvor helseforetakene må låne penger av staten til bygging av nye sykehus, og hvor lånet må betales tilbake til staten med renter så fort det er ferdig. Dette går i dag ut over driften, og helseforetakene må snu hver stein for å spare.

Jeg er glad for at vi har vedtatt at regjeringen skal legge fram forslag til en ny finansieringsordning for sykehus hvor investeringer ikke går på bekostning av midler til drift, men i mellomtiden strever helseforetakene fortsatt med økonomien, og nedleggingsforslagene kommer på løpende bånd.

En nedlegging av sykehusdriften og poliklinikken i Egersund vil gå hardt ut over tilbudet til befolkningen i den sørligste delen av Rogaland og alvorlig svekke tilgjengeligheten til spesialisthelsetjenester for befolkningen i Dalane. Vi har ganske nylig kjempet en kamp for det lokale behandlingstilbudet ved sykehusene i Sogn og Fjordane og dessverre tapt, og nå har vi også denne kampen å ta.

Helseministeren kritiserer oss for å gripe inn i styringen av helseforetakene og legge premisser for det som eventuelt kommer i den store helsereformen utvalget skal komme med til høsten. SV mener tiden ikke er inne for å la helseforetakene rasere lokale tilbud nå, mens vi venter på å komme i gang med helheten. SV vil ikke stemme for å opprette nye tilbud på nye steder i denne fasen, men vi mener det er et klart skille mellom det å opprette noe nytt og det å kjempe for å beholde det vi har. Ikke minst mener vi det er feil vei å gå å legge ned lokale sykehustilbud bare begrunnet med økonomi, uten faglige grunner.

Det å ha tilgang til helsetjenester i nærheten av der man bor, har stor betydning for trygghet og bolyst, og ikke minst er det mange sårbare pasienter som har utfordringer med lang reisevei til behandling. Hvis helseforetaket velger å legge ned poliklinikken i Egersund, skyver de kostnaden over på innbyggerne. Denne kostnaden mener vi staten må ta.

SV mener Helse Stavanger HF må tenke om igjen og sikre at driften ved Egersund poliklinikk blir opprettholdt. SV mener regjeringen må vurdere andre tiltak mot den økonomiske krisen i Helse Stavanger.

Til slutt: SV varsler at vi kan støtte forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet og Høyre. Vi står fortsatt ved forslag nr. 3, men vi fremmer ikke forslag nr. 2, da det vil fremmes andre forslag senere i denne debatten.

Kjersti Toppe (Sp) [13:24:03] (leiar i komiteen): Det er svært uheldig at knappe økonomiske rammer for finansiering av drift og investering i sjukehus på denne måten går ut over viktige pasienttilbod. Ei medverkande årsak til nedlegginga er behovet for å finansiera nytt sjukehus i Stavanger – og her siterer eg meg sjølv. Eg sa dette i november 2018, da vi fremja eit forslag i Stortinget om å sikra at dei 16 sengeplassane på rehabiliteringsavdelinga 2 Øst i Egersund vart oppretthaldne. Det er den same situasjonen vi står i no, åtte år etterpå.

Da ein la ned rehabiliteringsavdelinga med 16 sengeplassar i Egersund i 2018, var det økonomisk motivert. Føretaket var heilt tydeleg i sine planar da om at det var føreslått og gjennomført for å forbetra den økonomiske situasjonen i føretaket for å klara å få eigenkapital til det nye sjukehuset i Stavanger.

Eg meiner Egersund har tolt nok av sentralisering for å kunna finansiera eit nytt sjukehus, som Stavanger absolutt har behov for, men det får vera grenser for kva konsekvensar det skal ha for polikliniske tenester i distrikta. Egersund poliklinikk og den sjukehusavdelinga som har vore der, er eit fantastisk eksempel på at det er mogleg å få til gode desentraliserte tenester. Det er poliklinisk aktivitet og polikliniske tilbod for veldig mange pasientar – eldre og barn og unge, ja, men òg folk som er i arbeidslivet, som slepp å ta så mykje fri frå arbeid. Det er eit tilbod som faktisk fungerer, og med god kvalitet.

Det er ingen faglege argument for at dette tilbodet skal verta lagt ned, det er økonomiske argument.

Når Høgre og Arbeidarpartiet fremjar eit forslag i innstillinga om at dei ber føretaket sikra andre reduksjonar i administrative funksjonar og ressursar før det vert gjort eventuelle endringar i oppgåver og funksjonar knytte til pasientbehandling, er det eit forslag vi aldeles ikkje kan støtta, for det forslaget er ei blankofullmakt til helseføretaka om å gjera endringar i pasientbehandlinga. Det er mange parti som snakkar fint om desentralisering, men dei vil altså ikkje sikra det.

Med det tar eg opp forslag nr. 5, frå Senterpartiet og Raudt.

Presidenten [13:27:19]: Då har representanten Kjersti Toppe teke opp det forslaget ho refererte til.

Seher Aydar (R) [13:27:41]: Først og fremst: Gratulerer til alle som har kjempet. I dag sikrer vi flertall for driften av Egersund poliklinikk, og det er viktig at den blir opprettholdt. Det er helt riktig at Helse Stavanger står i en krevende økonomisk situasjon som følge av betydelige kostnader knyttet til byggingen av nytt sykehus. Det sykehuset var ønsket og tiltrengt, men det er uakseptabelt at byggingen av nytt Stavanger universitetssykehus skal føre til at pasientene i Dalane skal få lengre reisevei til helsetjenester. Det er tjenester som er hyppig brukt, og som det er ganske viktig er i nærheten av folk.

Dere hører det på dialekten min, jeg er ikke derfra, men jeg har kjørt veien fra Stavanger sykehus til Egersund én gang, og det gjorde jeg med en som er litt mer lokalkjent, altså Mímir Kristjánsson, da vi skulle besøke dem etter at vi hadde levert forslaget. Egentlig er jeg ganske glad for at folk slipper å ta den veien for helt enkle polikliniske undersøkelser som kan gjøres lokalt av sykepleiere. For det er mulig: De har alt utstyr, de har de folkene de trenger, og det kan gjennomføres der. Folk er også fornøyde med det tilbudet de har. Hvorfor skal vi da ikke sikre dem den tryggheten? For utrygghet og usikkerhet er også med på å ødelegge tilbud. Nå sier vi at de kan være trygge, og det er jeg glad for.

Vi har klart det: Stortinget sier nei til sentralisering av sykehustilbud. Det er riktig at det fortsatt finnes utfordringer til tross for det, for Helse Stavanger står i en ganske alvorlig økonomisk krise, og siden helseforetaket ikke har hatt råd til å bygge det nye sykehuset ferdig, kommer det i tillegg ekstrakostnader knyttet til driften mellom det gamle og det nye sykehuset. I Stavanger har de nå noe de kaller streng ansettelseskontroll ved flere klinikker, som i praksis egentlig betyr ansettelsesstopp. Konsekvensen av den feilslåtte foretaksmodellen kan ikke veltes over på innbyggerne og de ansatte. Det er ikke ansettelsesstopp og sentralisering som er løsningen på den økonomiske krisen Helse Stavanger står i. Det trengs helt andre tiltak. Derfor er jeg glad for at det kommer en ny finansieringsmodell som skal gjøre at investeringer ikke går ut over drift. I mellomtiden må vi redde det som reddes kan.

Så vil jeg avklare hvilke forslag som blir fremmet og ikke. Det er helt riktig at vi ikke fremmer forslag nr. 2. De partiene som støttet det, støtter i stedet forslag nr. 6. Det vil si at vi istedenfor forslag nr. 2 fremmer forslag nr. 6, som er fra KrF, FrP, Senterpartiet, SV, MDG og Rødt.

Presidenten [13:30:41]: Då har representanten Seher Aydar gjort greie for korleis ein ønskjer å stemma.

Marius Langballe Dalin (MDG) [13:31:03]: Det er ei stor glede å sjå at Stortinget er blitt så oppteke av å ta vare på dei polikliniske dagtenestene. Å ha polikliniske tenester som dette lokalt er god distriktspolitikk, og det er god samfunnsøkonomi. Det er bra for pasientane, ikkje minst, og det er bra for samfunnet lokalt. Det bidrar til at ein må reise vesentleg mindre. Reiser kostar både pengar og slit, og gjer at mange eldre og skrøpelege vel bort helsetenester dei absolutt burde hatt. Det har eg personleg erfaring med i bøtter og spann. Det er svært lite å spare på å ta vekk polikliniske dagtenester, og difor er det forstemmande å sjå at det er sånn ein ønskjer å spare.

Vi forstår den fortvilte økonomiske situasjonen i Rogaland, men dette er likevel ikkje ein god måte å gjere det på. Der vi kan tilby gode tenester av høg kvalitet lokalt, må vi strekkje oss lite grann for å få det til. Her meiner eg at vi må strekkje oss.

Vi støttar forslaga nr. 3, 4 og 5, nettopp fordi vi ønskjer å bevare poliklinikkane og gjerne styrkje dei framover. Det er bra for pasientane, og vi meiner at dette må vi ta oss råd til. Samfunnsrekneskapen går sannsynlegvis opp på ein veldig god måte med desse forslaga.

Presidenten [13:32:14]: Då har representanten gjeve ei stemmeforklaring.

Ida Lindtveit Røse (KrF) [13:32:57]: I Egersund fikk man for over 50 år siden sykehus med somatisk poliklinisk virksomhet. Sykehuset fungerer som en forlenget arm for Stavanger universitetssykehus og tilbyr dem som bor i distriktene, nærhet til spesialisthelsetjenesten. I 2025 var det 10 600 oppmøter på poliklinikken. Det var oppmøter som handlet om undersøkelser, prøver, kontroller, opplæringer og behandlinger, og det er tilbud til pasienter med hjertesykdom, lungesykdom, diabetes, blod- og kreftsykdommer, for å nevne bare noe. Det utføres også røntgendiagnostikk og blodprøvetaking der.

Når Stavanger universitetssykehus er til stede i Egersund, sparer det folk i regionen for rundt to timers reise-

vei for å få utført tjenestene. Det kan bety at foreldre og barn kan spare to timer på en diabeteskontroll, at en kreftsyk pasient kan spare to timer på en cellegiftbehandling, og for en lite mobil pasient kan det bety at man sparer en tur med ambulanse, noe som kan forhindre et tap av akuttberedskap i regionen i disse to timene. Sist, men ikke minst: For de aller svakeste, som er avhengig av hyppig cellegift, blodoverføring og andre spesialiserte behandlinger, vil ubehaget som følger med turer til Stavanger, være tungen på vektskålen som gjør at de sier fra seg muligheten til behandling.

Tilbudet er derfor av enormt stor betydning for enkeltmennesker, ja, også for de aller mest sårbare blant oss. Det er jo akkurat det vi har som utgangspunkt for helsepolitikken vår.

KrF mener at en nedleggelse av tilbudet er feil. Vi mener det må opprettholdes. Vi er også veldig skeptisk til den helsepolitikken som føres nå, der investeringer gjøres på bekostning av drift, og at det skjer sted etter sted, og at samtidig som Stortinget har sagt at man skal utrede et skille mellom drift og investeringer, og vi har en helsereform på trappene, legges tilbud ned.

Derfor fremmer vi, sammen med Senterpartiet, FrP, Rødt, SV og MDG, følgende forslag i dag:

> «Stortinget ber regjeringen sikre at det poliklinisk tilbudet ved sykehuset i Egersund blir videreført.»

Presidenten [13:35:30]: Representanten Ida Lindtveit Røse har teke opp det forslaget ho refererte.

Statsråd Jan Christian Vestre [13:35:41]: La meg først si at for regjeringen er det et viktig politisk mål at vi har gode helsetjenester over hele landet. Jeg vet at det ytes gode helsetjenester også i Egersund. Jeg har veldig stor forståelse for det store folkelige engasjementet – det har regjeringen merket seg. At man engasjerer seg for det lokale helsetilbudet sitt, er uttrykk for at demokratiet i Norge fungerer bra.

Jeg har lyst til å understreke at Helse Stavanger ikke har vedtatt å legge ned aktiviteten ved Egersund poliklinikk. For å være helt ærlig har jeg også et bestemt inntrykk av at dette ikke står særlig høyt på blokka i helseforetaket. Men det er en realitet at alle helseforetakene med jevne mellomrom må gjøre vurderinger av om det tilbudet de har, er hensiktsmessig organisert innenfor bl.a. de budsjettrammene som denne sal beslutter.

For Arbeiderpartiet er det viktig å følge spillereglene, og Stortinget har vedtatt en helseforetaksmodell, som er den måten vi styrer sykehusene på. Vi er åpne for at den modellen kan endres – vi har sågar gått til valg på å endre måten vi både styrer, organiserer og finansierer sykehusene på – men det må skje på en ordentlig og gjennomtenkt måte. Derfor har vi satt ned helsereformutvalget, som leverer sin rapport 1. november i år. De vil foreslå nye modeller for det jeg nettopp nevnte. Vi følger også opp det Stortinget, med Arbeiderpartiets stemmer, har besluttet, nemlig at vi skal se på nye måter å finansiere sykehusinvesteringer på. Vi skal bl.a. se på hvordan drift og investeringer kan skilles, og også se om det er andre hensiktsmessige måter å gjøre dette på, som innebærer at vi kan få mest mulig forutsigbar drift framover.

Inntil Stortinget beslutter noe annet, har vi den styringsmodellen vi har. Innenfor den styringsmodellen er det opp til de lokale sykehusstyrene å gjøre vurderinger av om deres tilbud er hensiktsmessig innrettet. Jeg mener det er viktig at de lokale sykehusstyrene får gjøre disse vurderingene. Jeg vil advare mot en utvikling der Stortinget skal inn og bestemme hvilke vurderinger lokale sykehusstyrer skal få gjøre. Da overtar vi jobben som de lokale sykehusstyrene har, og det tror jeg ikke kommer til å gi bedre helsetjenester.

Regjeringen følger selvfølgelig opp det Stortinget vedtar. Regjeringens invitasjon om et bredt samarbeid om en ny helsereform står fortsatt ved lag, og det håper jeg vi kan samarbeide om.

Presidenten [13:38:43]: Det vert replikkordskifte.

May Helen Hetland Ervik (FrP) [13:39:01]: Denne saken gjelder framtiden til et velfungerende tilbud i Egersund som i dag gir nødvendig helsehjelp nær folk, avlaster sykehuset i Stavanger og gir trygghet for pasienter, pårørende og et lokalsamfunn. Det er et tilbud som fungerer veldig godt, men som likevel står i fare for sentralisering, med store konsekvenser for dem som er avhengig av dette tilbudet i hverdagen. Mine spørsmål er:

Ser statsråden den samme verdien i et lokalt, velfungerende helsetilbud som pasientene og lokalsamfunnet gjør? Hva tenker ministeren om verdien av å ha et lokalsykehus med poliklinikker?

Statsråd Jan Christian Vestre [13:39:44]: Takk for spørsmålene. Ja, jeg ser absolutt den verdien. Som jeg sa i innlegget mitt, vet jeg at det ytes god helsehjelp, gode helsetjenester, i Egersund. Det er fremragende helsepersonell som jobber der, og det er mange pasienter som får god behandling der. Det er Arbeiderpartiet tilhenger av.

Denne saken handler om hvorvidt vi skal gripe inn før det lokale sykehusstyret har fått gjort sine vurderinger av den framtidige organiseringen av tilbudet, eller ikke. Jeg mener det hadde vært klokt og riktig å la sykehusstyret få gjøre en vurdering av disse spørsmålene, men jeg forstår at flertallet i salen ligger et annet sted, og det kommer regjeringen selvfølgelig til å følge opp. Det betyr ikke at Arbeiderpartiet mener at dette tilbudet skal legges ned. Det handler om hvordan sykehusene

våre skal styres. Hvis Helse Stavanger ikke får vurdere eventuelle endringer i Egersund, betyr det at de må vurdere endringer andre steder, for også Helse Stavanger må forholde seg til det budsjettet Stortinget har vedtatt.

May Helen Hetland Ervik (FrP) [13:40:49]: Takk for svar, og jeg synes det er veldig bra at ministeren ser viktigheten av dette. I denne saken om å bevare poliklinikken i Egersund har vi også fremmet et forslag om å vurdere etablering av en satellittavdeling for dialyse i Egersund. Det handler om pasienter som er helt avhengig av livsnødvendig behandling flere ganger i uken, ofte resten av livet. Mitt spørsmål er:

Ser statsråden hvor krevende og inngripende denne behandlingen er, og vil statsråden være villig til å følge en dialysepasient gjennom en hel dag, fra oppmøte til venting på transport hjem, for å forstå hvordan nærhet og verdighet ikke kan reduseres til tall på et regneark?

Statsråd Jan Christian Vestre [13:41:42]: Jeg mener absolutt at det er gode argumenter for å ha desentraliserte dialysetilbud. Dette er behandling som de som trenger det, bruker mye og ofte. Da er det helt opplagt at reisevei spiller en veldig viktig rolle. Jeg mener imidlertid at det er grenser for hvor mye detaljstyring av de lokale sykehusstyrene storting og regjering skal drive med. Det er nok mange lokalsykehus, distriktsmedisinske sentre og halvannenlinjetjenestetilbud som ønsker seg ulike tilbud, og noen må da gjøre en helhetlig vurdering av hva som på best mulig måte ivaretar hensynet til pasientene og hensynet til helsepersonellet, og hva som gir en hensiktsmessig og effektiv organisering av tjenestetilbudet. Jeg er litt redd for at hvis vi løfter ut enkeltsaker og pålegger etableringer ulike steder uten at vi tar ansvar for den helheten som de lokale sykehusstyrene skal ta ansvar for, er det ikke sikkert at vi i sum får et bedre pasienttilbud for innbyggerne våre. I verste fall risikerer vi å svekke pasienttilbudet. Derfor mener jeg at dette er spørsmål som det lokale sykehusstyret må få vurdere – noe de helt sikkert gjør.

Erlend Svardal Bøe (H) [13:43:01]: Jeg tror det er klokt at vi har desentraliserte helsetjenester, som vi f.eks. ser i Egersund. Der handler det om hvorvidt en skal instruere eller ikke instruere sykehusene fra å kunne gjøre ulike vurderinger. Akkurat der er Høyre og statsråden enige.

Grunnen til at vi står og diskuterer dette, er at sykehusene sliter økonomisk. En ser at en er nødt til å ta fra pasientbehandling for å betale renter og avdrag og annet. Vi må anerkjenne den vanskelige økonomiske situasjonen sykehusene står i, selv om statsråden bruker veldig mye av tiden på å skryte av alt det fantastiske regjeringen har gjort, samtidig som virkeligheten er en helt annen der ute. Da er spørsmålet hva vi kan gjøre mens vi venter på et helsereformutvalg, for å bedre den økonomiske situasjonen til sykehusene. Spørsmålet er hvorfor ikke regjeringen f.eks. gjør mer knyttet til renter og avdrag for sykehusene, noe som ganske raskt ville gjort at sykehusene ble satt i en bedre økonomisk situasjon.

Statsråd Jan Christian Vestre [13:44:06]: Jeg vet ikke om jeg helt forstår den kritikken. Jeg skryter ikke av regjeringens innsats, men når ventetidene nå går ned, måned for måned, når vi setter rekord i pasientbehandlinger og veldig mye går godt i norske sykehus, skryter jeg av norsk helsepersonell og de fantastiske fagfolkene vi har i sykehusene våre som gjør en enestående innsats, og av deres dyktige ledere. De fortjener ros og anerkjennelse. De er ryggraden i helsetjenesten vår, og det fortjener de all anerkjennelse for.

Jeg forstår ikke helt denne kritikken, for tall fra teknisk beregningsutvalg viser at realveksten i sykehusbudsjettene har vært større under den rød-grønne regjeringen enn under den borgerlige regjeringen. Vi kan også gjerne diskutere renter og hva regjeringen gjør med rentene, men det er et faktum at det var den borgerlige regjeringen som justerte rentefastsettelsen opp til at sykehusene skulle betale markedsbasert rente. Det er denne regjeringen og det rød-grønne budsjettsamarbeidet som har satt rentefastsettelsen ned, gjennom at en følger statens innskuddsrente. Også her må det jo være sammenheng mellom liv og lære.

Erlend Svardal Bøe (H) [13:45:12]: Fortsatt må altså SUS kutte og gjøre prioriteringer, og de står i en vanskelig økonomisk situasjon. Jeg merker at statsråden ikke svarer på mitt spørsmål om hva regjeringen vil gjøre. Det jeg da kan stille statsråden spørsmål om, er at da vi vedtok statsbudsjettet i Stortinget før jul, la regjeringen til grunn en lønnsvekst på 4 pst. og et prisanslag på 2,2 pst. Nå ser vi bl.a. at frontfagsoppgjøret landet på 4,4 pst. i lønnsvekst, og at SSBs nye beregninger av prisanslag ender på 3,2 pst. Det er ganske stor forskjell på det Stortinget vedtok i statsbudsjettet, og det som er de endrede vilkårene nå. Da må jeg spørre statsråden: Vil regjeringen fullt ut kompensere den økningen som det kommer til å være i lønn og prisvekst, når vi skal behandle revidert nasjonalbudsjett?

Statsråd Jan Christian Vestre [13:46:09]: Kanskje var jeg utydelig, men jeg forsøkte å svare på spørsmålet ved å forklare at vi har levert en realvekst i sykehusbudsjettene, og vi har bedret rentebetingelsene og reversert de endringene som den borgerlige regjeringen innførte. Det er i hvert fall to helt konkrete tiltak regjeringen har gjort. Alle sykehus og alle helseforetak må forholde seg til de budsjettrammene Stortinget fastsetter. Jeg hører

mange representanter her si at årsaken til at det er økonomiske utfordringer – jeg vil ta avstand fra bemerkningen om at det er økonomisk krise i Stavanger universitetssjukehus, det er det ikke, men det er økonomiske utfordringer – alene skyldes utbyggingen av nye Stavanger universitetssjukehus. Det er jeg heller ikke enig i. Man har hele tiden visst at det ville bli store investeringer, og derfor er det også gjort tiltak for å tilpasse driften til dette. En annen årsak som ikke nevnes i denne salen, er jo at bemanningsveksten har vært høyere enn det budsjettene legger opp til, også høyere enn aktivitetsveksten, og det er ingen sykehus som kan bruke over evne, heller ikke Stavanger universitetssjukehus.

Erlend Svardal Bøe (H) [13:47:16]: Jeg prøver en gang til. Spørsmålet er: Vil regjeringen fullt ut kompensere sykehusene for den økningen som har vært når det gjelder lønn og prisanslag, som differensierer veldig fra det Stortinget vedtok i statsbudsjettet før jul?

Statsråd Jan Christian Vestre [13:47:35]: Denne saken handler verken om revidert nasjonalbudsjett eller regjeringens framlegg til statsbudsjett for 2027, så den debatten får vi ta da.

Kjersti Toppe (Sp) [13:47:56]: Vi bør eigentleg slutta å møtast på denne måten, om nok ei sentraliseringssak i helsetenesta vår som er økonomisk motivert, for dette er saker Senterpartiet er veldig opptatt av, og som vi meiner er unødvendige. Vi kunne ønskt at helsesektoren var folkevaldstyrt, for da hadde vi sloppe å ta desse sakene inn i stortingssalen. Vi kunne òg ønskt at vi hadde hatt ein statsråd og ei regjering som var tydelege politisk på at føretaka skulle sikra eit desentralisert helsevesen, og som hadde sett ein stoppar eller stolpar for kor mykje sentralisering ein kunne gjera. Med Lærdal som erfaring vil eg spørja: Er det for statsråden noka grense for kva sentraliseringsforslag føretaka no kan ha, før statsråden vil gripa inn og ikkje berre venta og sjå?

Statsråd Jan Christian Vestre [13:48:58]: Det er det absolutt, og jeg mener alvor når jeg sier at vi skal ha et helsetilbud over hele landet vårt. Nøkkelen til det er bl.a. at vi har gode desentraliserte tjenester. Hvis representanten tenker seg om, tror jeg hun vet at jeg veldig ofte snakker om hvilke oppgaver vi kan flytte til lokalsykehusene våre, hvordan vi kan tenke helt nytt om samarbeid mellom kommunehelsetjeneste og spesialisthelsetjeneste, som gjør at en rekke av de oppgavene man i dag må reise langt for å få, på store akuttsykehus, heller kan leveres i desentraliserte halvannenlinjetjenester mye tettere på der hvor folk bor i distriktene. Jeg mener absolutt at vi skal få til det. Hvis noen av helseregionene skulle komme med forslag som innebærer vesentlige endringer i sykehusstruktur, f.eks. å legge ned et lokalsykehus, må det reises i et foretaksmøte. Da er jeg helt sikker på at det blir debatt om det, men det har altså ikke regjeringen foreslått.

Seher Aydar (R) [13:50:14]: Jeg har med en liten lapp der jeg har notert to setninger fra statsråden. Den ene er at sykehusene må gjøre vurderinger jevnlig. Problemet her er at denne vurderingen er basert på at et nytt sykehus ble bygd på maks uflaks tidspunkt, som gjorde at det var utrolig dyrt. De har ikke fått flyttet inn, og det koster jo mer å drive to steder samtidig, som de har blitt nødt til å gjøre, enn å samle. Det er ingen tvil om at denne diskusjonen om hva som må kuttes, og hvor, er drevet fram av det.

En annen del av det gjelder hvor viktige beslutninger skal tas – om dette er en beslutning som kan tas på Stortinget, eller om den burde bli tatt av helseforetaket. Der er vi nok grunnleggende uenige. Problemet i dag er at det er altfor mange beslutninger som tas i lukkede styrerom. Ser ikke statsråden at det er et demokratisk underskudd i helseforetakene i dag?

Statsråd Jan Christian Vestre [13:51:20]: Bare for å ta det første først: Det har over lang tid vært klart at Stavanger universitetssjukehus ville måtte drive på i hvert fall to steder. Da den investeringsbeslutningen ble tatt, og da først Helse Stavanger og så Helse vest behandlet dette og ba regjeringen om finansiering for å komme i gang, lå det i kortene, så det har alle visst hele tiden. Jeg håper representanten er enig i at vi ikke kan tilskrive alt dette byggekostnader.

Jeg håper også representanten er enig i at når det er en bemanningsvekst som er høyere enn aktivitetsveksten, og en bemanningsvekst som går utover de budsjettene Stortinget har vedtatt, må også de lokale sykehusstyrene gjøre en vurdering av om de organiserer driften sin hensiktsmessig eller ikke. Hvis noen helseforetak får særbehandling, er det egentlig å ta penger fra andre helseforetak. Da er det pasienter i andre deler av landet som får et dårligere tilbud fordi enkelte helseforetak ikke driver i henhold til det budsjettet Stortinget har vedtatt, og det er heller ikke demokratisk eller rettferdig.

Kristian August Eilertsen (FrP) [13:52:43]: Jeg har egentlig et ganske enkelt og greit spørsmål som jeg håper statsråden har et godt svar på. Vi registrerer at det i denne saken danner seg et flertall Arbeiderpartiet ikke er en del av, og det danner seg flertall for et forslag Arbeiderpartiet kommer til å stemme imot. Spørsmålet blir da: Kan Stortinget være sikre på at denne regjeringen kommer til å følge opp Stortingets vilje, med det vedtaket vi er i ferd med å fatte nå?

Statsråd Jan Christian Vestre [13:53:07]: Det enkle og klare svaret på det er ja.

Kristian August Eilertsen (FrP) [13:53:12]: Kan også Stortinget forvente at regjeringen følger opp andre vedtak fattet av Stortinget der Arbeiderpartiet har stemt imot, f.eks. i saken om rehabilitering?

Statsråd Jan Christian Vestre [13:53:23]: Regjeringen følger opp forslag Stortinget vedtar, såframt det er lovlige vedtak, og såframt det er forslag det er budsjettmessig dekning for. Opposisjonen kan gjerne fremme og få flertall for representantforslag, Dokument 8-forslag, men hvis det er kostnader det ikke er budsjettmessig inndekning for, vil det være veldig vanskelig å gjennomføre de forslagene. Alternativet ville vært at opposisjonen på Stortinget kunne vedta nesten hva som helst, uten at det fulgte med penger, og det vil jo være vanskelig for enhver regjering å kunne gjennomføre.

Det andre forbeholdet jeg vil ta, er hvis Stortinget vedtar noe regjeringen ikke lovlig kan følge opp. Når det gjelder vedtaket om å stoppe rehabiliteringsanskaffelsene i Helse sør-øst og Helse Midt-Norge, har regjeringen både før og etter at det vedtaket ble fattet, redegjort grundig for saken og for hvorfor vi har kommet til konklusjonen om at det ikke kan følges opp.

Presidenten [13:54:29]: Replikkordskiftet er over.

Det vert ringt til votering.

Votering

Presidenten [14:04:01]: Før Stortinget går til votering, vil presidenten opplysa om at kontrollteljinga har vist at i alt 109 hadde røysta i valet av Stortingets første visepresident: 108 røyster for Morten Stordalen og 1 for ikkje føreslått kandidat.

Stortinget går då til votering.

Ved ein inkurie vart det under voteringa på tysdag ikkje votert over overskrifta til lova og lova i det heile i sak nr. 7 frå tysdag 14. april – endringar i lov om supplerande stønad ved kort butid.

Presidenten vil difor la votera over dette no.

Votering i sak nr. 7, debattert 14. april 2026

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i lov om supplerande stønad ved kort butid (presisering av reglene om behovsprøving) (Innst. 181 L (2025–2026), jf. Prop. 33 L (2025–2026))

Presidenten: Det vert votert over overskrifta til lova og lova i det heile.

Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Miljøpartiet Dei Grøne og Venstre har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Overskrifta til lova og lova i det heile vart vedtekne med 83 mot 17 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.58)

Presidenten: Lovvedtaket vil verta sett opp til andre gongs behandling i eit seinare møte i Stortinget.

Stortinget voterer vidare over resterande saker frå Stortingets møte tysdag 21. april, dagsorden nr. 65.

Votering i sak nr. 8, debattert 21. april 2026

Innstilling fra finanskomiteen om Endringer i foretakspensjonsloven og forsikringsvirksomhetsloven (forvaltning av garanterte pensjonsprodukter) (Innst. 177 L (2025–2026), jf. Prop. 31 L (2025–2026))

Presidenten: Under debatten er det sett fram sju forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Tom Staahle på vegner av Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Raudt og Kristeleg Folkeparti
- forslag nr. 2, frå Tom Staahle på vegner av Framstegspartiet, Senterpartiet, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti
- forslag nr. 3, frå Tom Staahle på vegner av Framstegspartiet, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti
- forslaga nr. 4 og 5, frå Tom Staahle på vegner av Framstegspartiet
- forslag nr. 6, frå Marthe Hammer på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti
- forslag nr. 7, frå Marthe Hammer på vegner av Sosialistisk Venstreparti og Raudt

Det vert votert over forslag nr. 7, frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen i løpet av våren 2026 nedsette en arbeidsgruppe som skal utrede systemiske endringer i hvordan fripoliser forvaltes og organiseres, som kan bidra til økt avkastning og oppregulering av fripoliser. Arbeidsgruppen skal ta utgangspunkt i, men ikke være begrenset til, forslagene i FAFOs rapport 2018:13.»

Votering:

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart med 92 mot 10 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.11)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 6, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som gir kundene rett til konvertering fra garantert fripolise til fripolise med investeringsvalg, herunder vurdere eventuelle unntak for pensjonskasser.»

Votering:

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti vart med 83 mot 19 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.34)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 4 og 5, frå Framstegspartiet.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at gjennomføring av kollektiv håndtering i offentlige og private pensjonskasser videreføres, slik at avkastningen på pensjonsmidlene i pensjonskassene avsettes til jevn, årlig oppregulering av pensjonsytelsene for rettighetshavere i pensjonskassene.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at livselskapene kvalitetssikrer informasjon til kundene om forenklinger i investeringsvalg, og fremme nødvendige lovforslag for Stortinget om livselskapenes plikt til å gi kundene nødvendig og god informasjon slik at kundene er tilstrekkelig opplyst om sine valg.»

Votering:

Forslaga frå Framstegspartiet vart med 73 mot 29 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.53)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 3, frå Framstegspartiet, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen om en særlig redegjørelse om pensjonsleverandørenes rett til overskuddsdeling for nedbygging av buffer som stammer fra de tidligere tilleggsavsetningene, og forslag til presiserende lovbestemmelser som sikrer at det ikke kan benyttes overskuddsdeling fra buffer som stammer fra de tidligere tilleggsavsetningene.»

Votering:

Forslaget frå Framstegspartiet, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti vart med 64 mot 38 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.15)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 2, frå Framstegspartiet, Senterpartiet, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at det fortsatt skal være bindende, lovmessige regler om nedbygging av bufferfondet tilknyttet fripoliser i utbetalingsperioden, og at dagens regel om nedbygging av bufferfond i takt med reduksjonen i premiereserven utformes som et minstekrav, slik at kunden vet nøyaktig hvilke regler som her gjelder.»

Votering:

Forslaget frå Framstegspartiet, Senterpartiet, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti vart med 59 mot 42 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.35)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Raudt og Kristeleg Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget så snart som mulig og senest innen utgangen av 2026 med forslag til ytterligere regelendringer som bedre vil sikre verdiene i og reguleringene av fripoliser.»

Votering:

Forslaget frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Raudt og Kristeleg Folkeparti vart med 54 mot 48 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.54)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak

A.

Lov

om endringer i foretakspensjonsloven og forsikringsvirksomhetsloven (forvaltning av garanterte pensjonsprodukter)

I

I lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon gjøres følgende endringer:

§ 4-7 a femte ledd tredje punktum skal lyde:

Midlene knyttet til fripolisen skal på uttakstidspunktet *fortsatt forvaltes som egen investeringsportefølje, med mindre fripoliseinnehaveren krever at midlene knyttet til fripolisen overføres til alminnelig forvaltning i kollektivporteføljen.*

§ 4-7 a syvende ledd skal lyde:

(7) Pensjonsinnretningen har plikt til å kartlegge fripoliseinnehaverens behov og ønske om *risiko. Pensjonsinnretningen skal opplyse både om eventuelle forhold som taler for at en avtale om forvaltning av fripolisen i en egen investeringsportefølje vil være i fripoliseinnehaverens interesse, og om eventuelle forhold som taler mot*. Før det inngås avtale om utstedelse av fripolise tilordnet en egen investeringsportefølje, skal *pensjonsinnretningen gi* fripoliseinnehaveren råd om sammensetningen av *investeringsporteføljen*. Når fripoliseinnehaveren har nådd en alder med få år igjen til uttak av pensjon, skal pensjonsinnretningen *informere* om risikoreduserende tiltak. En skriftlig sammenfatning av de opplysninger og råd som pensjonsinnretningen gir etter leddet her, skal sendes fripoliseinnehaveren. Kongen kan gi nærmere regler om pliktig informasjon og rådgivning i forskrift.

§ 5-1 tredje ledd skal lyde:

(3) *Krav eller avtale om at utbetalingstiden reduseres som angitt i annet ledd annet til fjerde punktum, må fremsettes eller inngås senest ett år etter at uttak av pensjon startet.*

Nåværende tredje og fjerde ledd blir fjerde og nytt femte ledd.

II

I lov 10. juni 2005 nr. 44 om forsikringsvirksomhet gjøres følgende endringer:

§ 3-11 femte ledd nytt annet punktum skal lyde:

Eiendeler som motsvarer betinget egenkapitalbidrag etter § 3-19 a for å dekke årlig krav til tilførsel til premiereserven, kan inngå i selskapsporteføljen.

§ 3-13 annet ledd første punktum skal lyde:

Avkastning tilordnet en kontrakt skal etter fradrag for tilordning i samsvar med beregningsgrunnlaget for *kontrakten, reduksjon av betinget egenkapitalbidrag etter § 3-19 a* og i tilfelle avsetning til bufferfond etter § 3-19, tilordnes kontrakten som overskudd på avkastningsresultatet.

§ 3-19 fjerde ledd skal lyde:

For kontrakter etter § 3-16 skal gjenværende bufferfond ved rettighetshavers død, når det ikke er etterlatte med krav på etterlattepensjon knyttet til kontrakten, fordeles til bufferfond tilordnet de øvrige kontraktene etter § 3-16. Beløpet fordeles i henhold til beregningsgrunnlaget som følge av at foretakets forpliktelse overfor forsikrede som er død i løpet av året, er bortfalt, jf. § 3-9 tredje ledd.

Nåværende fjerde ledd blir nytt femte ledd.

Ny § 3-19 a skal lyde:

§ 3-19 a *Betinget egenkapitalbidrag for kontraktsfastsatte forpliktelser*

Hvis avkastningen tilordnet en kontrakt i kollektivporteføljen i et år er negativ eller ikke er stor nok til å dekke det årlige kravet til økning i premiereserven etter premieberegningsgrunnlaget, og kravet heller ikke kan oppfylles ved bruk av bufferfond tilordnet kontrakten, kan kravet oppfylles ved betinget egenkapitalbidrag fra foretaket.

For kontrakter som har fått tilført betinget egenkapitalbidrag, skal foretaket benytte hele eller deler av tilført avkastning utover tilordning i samsvar med beregningsgrunnlaget for kontrakten til økning av premiereserven og tilsvarende reduksjon av betinget egenkapitalbidrag.

Ved gjenkjøp eller opphør av kontrakten skal egenkapitalbidraget anses som tilført med endelig virkning.

§ 6-3 annet ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Retten til opptjent pensjon og pensjonsytelser etter bestemmelsen her kan sikres ved betinget egenkapitalbidrag etter § 3-19 a.

§ 6-7 tredje ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Betingede egenkapitalbidrag i samsvar med § 3-19 a omfattes ikke.

§ 6-7 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Markedsverdien av midlene ved utløpet av oppsigelsesfristen *skal legges* til grunn ved verdiberegningen.

§ 6-10 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Er overført premiereserve og premiefond ikke tilstrekkelig til å sikre rettighetene etter det nye beregningsgrunnlaget, skal manglende premiereserve dekkes ved overført bufferfond, eventuelt betinget egenkapitalbidrag fra pensjonsinnretningen det flyttes til eller ved overføringer fra foretaket.

§ 6-13 tredje ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Er overført premiereserve og bufferfond ikke tilstrekkelig til å sikre rettighetene etter en fripolise, skal manglende premiereserve dekkes ved betinget egenkapitalbidrag fra pensjonsinnretningen det flyttes til.

§ 6-14 fjerde ledd tredje punktum skal lyde:

Er premiereserve for pensjonsforsikring, overføring fra premiefond og bufferfond knyttet til forsikringen ikke tilstrekkelig til å sikre rettighetene etter den nye kontrakten, skal manglende premiereserve dekkes ved betinget egenkapitalbidrag fra pensjonsinnretningen det flyttes til.

Nåværende tredje punktum blir nytt fjerde punktum.

III

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.
2. Departementet kan gi nærmere overgangsregler.

Presidenten: Det vert votert over A I, II § 3-19 fjerde ledd og III.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Presidenten: Det vert votert over A II, resten av paragrafane.

Bak tilrådinga står Arbeidarpartiet, Framstegspartiet, Høgre, Senterpartiet og Venstre.

Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 82 mot 19 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.43)

Presidenten: Det vert votert over overskrifta til lova og lova i det heile.

Votering:

Overskrifta til lova og lova i det heile vart samrøystes vedtekne.

Presidenten: Lovvedtaket vil verta sett opp til andre gongs behandling i eit seinare møte i Stortinget.

Vidare var tilrådd:

B.

I

Stortinget ber regjeringen innen 2030 evaluere endringene i reglene for garanterte pensjonsprodukter som ble vedtatt våren 2026.

II

Stortinget ber regjeringen sørge for nødvendige avklaringer før ikrafttredelse for kommunale tjenestepensjonsordninger, og forutsetter at dette arbeidet ikke påvirker ikrafttredelsestidspunkt for nye regler om lånt egenkapital for fripoliser og andre private ordninger, samt at det om nødvendig vurderes behov for ulike ikrafttredelsestidspunkt.

III

Stortinget ber regjeringen vurdere om yngre kunder vil være tjent med at fripoliser konverteres til et produkt med investeringsvalg etter modell av etableringen av pensjonskonto i 2021.

Presidenten: Bak tilrådinga står Arbeidarpartiet, Framstegspartiet, Høgre, Senterpartiet og Venstre.

Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 83 mot 19 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.25)

Vidare var tilrådd:

IV

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om ytterligere justeringer i reglene for fripoliser med investeringsvalg, slik at flere kunder som vil være tjent med det, kan få tilbud om investeringsvalg. Herunder ber Stortinget regjeringen vurdere unntak for pensjonskasser i en eventuell ny ordning.

Presidenten: Bak tilrådinga står Arbeidarpartiet, Framstegspartiet, Høgre, Senterpartiet og Venstre.

Sosialistisk Venstreparti har varsla subsidiær støtte til tilrådinga.

Raudt, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 86 mot 14 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.00)

Votering i sak nr. 9, debattert 21. april 2026

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Henrik Asheim og Ola Svenneby om lavere og mer forutsigbar skatt på folks bolig og Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Abid Raja og Marit Vea om å midlertidig suspendere den nye modellen for beregning av formuesverdi på bolig (Innst. 188 S (2025–2026), jf. Dokument 8:94 S (2025–2026) og Dokument 8:97 S (2025–2026))

Presidenten: Under debatten er det sett fram seks forslag. Det er

– forslag nr. 1, frå Martin Virkesdal Jonsterhaug på vegner av Framstegspartiet, Høgre og Venstre
– forslaga nr. 2–4, frå Martin Virkesdal Jonsterhaug på vegner av Framstegspartiet
– forslag nr. 5, frå Henrik Asheim på vegner av Høgre
– forslag nr. 6, frå Abid Raja på vegner av Venstre

Det vert votert over forslag nr. 6, frå Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til grunn den samme modellen for beregning av formuesverdi på bolig i skatteåret 2026 som gjaldt for skatteåret 2025, og fremme forslag om dette i forbindelse med framleggingen av revidert nasjonalbudsjett for 2026.»

Votering:

Forslaget frå Venstre vart med 100 mot 2 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.52)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 5, frå Høgre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2026 legge til rette for at primærbolig i formuesskatten verdsettes til 25 prosent av omsetningsverdi for verdi opp til 20 mill. kroner, med virkning fra og med 2026.»

Votering:

Forslaget frå Høgre vart med 88 mot 14 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.11.08)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 2–4, frå Framstegspartiet.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen midlertidig suspendere den nye modellen for verdsetting av boliger i formuesskatten som ble innført fra 2026, og komme tilbake til Stortinget med bevilgningsendringsforslag som følge av dette.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen nedsette et hurtigarbeidende ekspertutvalg som skal gjennomgå den nye modellen for verdsetting av boliger i formuesskatten sin metode, datagrunnlag, tekniske begrensninger og virkninger for skattytere og statens inntekter. Ekspertutvalgets vurderinger bør sendes på åpen høring før det konkluderes med en permanent løsning som legges frem for Stortinget.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2026 legge til rette for at alle primærboliger verdsettes til 25 prosent av markedsverdi ved beregning av formuesskatt.»

Votering:

Forslaga frå Framstegspartiet vart med 72 mot 29 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.11.26)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Framstegspartiet, Høgre og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreta en helhetlig utredning av konsekvensene av de nye verdsettingsreglene for bolig i tråd med innspill fra bl.a. Huseierne, herunder fordelingsvirkninger, geografiske effekter og de samlede konsekvensene for boligeiere, og sende utredningen på alminnelig høring, for deretter å komme tilbake til Stortinget på egnet måte med forslag til en justert modell, senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2027.»

Votering:

Forslaget frå Framstegspartiet, Høgre og Venstre vart med 57 mot 45 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.11.48)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

I

Dokument 8:94 S (2025–2026) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Henrik Asheim og Ola Svenneby om lavere og mer forutsigbar skatt på folks bolig – vedtas ikke.

Presidenten: Høgre har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 86 mot 14 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.12.07)

Vidare var tilrådd:

II

Dokument 8:97 S (2025–2026) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Abid Raja og Marit Vea om å midlertidig suspendere den nye modellen for beregning av formuesverdi på bolig – vedtas ikke.

Presidenten: Kristeleg Folkeparti og Venstre har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 94 mot 6 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.12.25)

Votering i sak nr. 10, debattert 21. april 2026

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Maren Grøthe, Bjørn Arild Gram og Geir Pollestad om å utrede en økt elavgift for datasentre (Innst. 183 S (2025–2026), jf. Dokument 8:105 S (2025–2026))

Presidenten: Under debatten er det sett fram fem forslag. Det er

- forslaga nr. 1 og 2, frå Hilde Marie Gaebpie Danielsen på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslag nr. 3, frå Hilde Marie Gaebpie Danielsen på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Raudt
- forslag nr. 4, frå Hilde Marie Gaebpie Danielsen på vegner av Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslag nr. 5, frå Hilde Marie Gaebpie Danielsen på vegner av Sosialistisk Venstreparti

Det vert votert over forslag nr. 5, frå Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med ulike forslag til hvordan veksten etablering av datasentre kan kontrolleres av nasjonale myndigheter på en sterkere måte enn i dag. Dette kan være forslag til konsesjonssystem eller andre måter som gjør etablering av datasentre søknadspliktige og som sikrer at det blir en vurdering av behovet for det enkelte senteret, samt hvilke energi og miljøkrav som skal stilles til det enkelte senteret som det søkes om å få etablere.»

Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti vart med 87 mot 15 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.13.17)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 4, frå Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen utrede en økt elavgift for energibruken i olje- og gassnæringen og hvordan inntektene kan brukes til å finansiere utbygging av flytende havvind og annen fornybar kraftproduksjon.»

Votering:

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 92 mot 10 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.13.37)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 3, frå Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Raudt. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen utrede en økt elavgiftssats for datasentre, herunder utforming og virkninger, og komme tilbake til Stortinget senest i statsbudsjettet for 2027.»

Votering:

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Raudt vart med 87 mot 15 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.14.03)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 1 og 2, frå Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 1 lyder:

> «Stortinget ber regjeringen, som del av utredningen om datasentres samfunnsnytte, også gjennomgå eierskapsstrukturen i datasenternæringen og vurdere tiltak for å sikre at datasentre som anses som samfunnskritisk infrastruktur, har norsk eller europeisk eierskap og oppfyller styrkede krav til åpenhet.»

Forslag nr. 2 lyder:

> «Stortinget ber regjeringen utrede hvordan krav til energieffektiv drift, utnyttelse av overskuddsvarme og bruk av fornybar energi kan integreres i rammevilkår og konsesjonssystemer for datasentre.»

Votering:

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 82 mot 20 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.14.24)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Stortinget ber regjeringen vurdere datasentrenes betydning for digital sikkerhet og nasjonal beredskap, inkludert behovet for lokalisering og infrastruktur under norsk eller europeisk kontroll.

Presidenten: Venstre har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 99 mot 3 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.14.54)

Votering i sak nr. 11, debattert 21. april 2026

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Nikolai Astrup og Kari Sofie Bjørnsen om å forbedre aksjesparekontoordningen for å øke investeringer i vekstbedrifter (Innst. 182 S (2025–2026), jf. Dokument 8:108 S (2025–2026))

Presidenten: Under debatten har Tellef Inge Mørland sett fram eit forslag på vegner av Arbeidarpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2026 sende på høring et forslag om at aksjer som er notert på markedsplasser for små og mellomstore bedrifter («multilateral handelsfasilitet»), skal kunne eies gjennom aksjesparekonto, med sikte på å fremme et lovforslag senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2027.»

V o t e r i n g :

Forslaget frå Arbeiderpartiet vart med 69 mot 33 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.15.39)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Stortinget ber regjeringen innen første halvår 2026 sende på høring et forslag om at aksjer som er notert på markedsplasser for små og mellomstore bedrifter («multilateral handelsfasilitet»), skal kunne eies gjennom aksjesparekonto, med sikte på innføring 1. januar 2027.

Presidenten: Bak tilrådinga står Framstegspartiet, Høgre, Senterpartiet, Kristeleg Folkeparti og Venstre.

Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 54 mot 47 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.17.02)

Votering i sak nr. 12, debattert 21. april 2026

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kirsti Bergstø, Marian Hussein, Marthe Hammer, Mirell Høyer-Berntsen, Ingrid Fiskaa, Kathy Lie og Anne Lise Gjerstad Fredlund om å kutte sykefravær, ikke sykelønn (Innst. 212 S (2025–2026), jf. Dokument 8:125 S (2025–2026))

Presidenten: Under debatten er det sett fram 13 forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Agnes Nærland Viljugrein på vegner av Arbeidarpartiet og Raudt
- forslaga nr. 2 og 3, frå Bjørnar Laabak på vegner av Framstegspartiet og Høgre
- forslaga nr. 4 og 5, frå Bjørnar Laabak på vegner av Framstegspartiet og Raudt
- forslaga nr. 6–12, frå Marian Hussein på vegner av Sosialistisk Venstreparti og Raudt
- forslag nr. 13, frå Marian Hussein på vegner av Sosialistisk Venstreparti

Det vert votert over forslag nr. 13, frå Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem tiltak for å styrke bedriftshelsetjenestens uavhengighet, kompetanse og tilgjengelighet, inkludert krav om at ansatte, verneombud og tillitsvalgte kan kontakte bedriftshelsetjenesten direkte uten godkjenning fra arbeidsgiver i spørsmål om arbeidsmiljø og helserelaterte forhold.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti vart med 91 mot 9 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.17.54)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 11 og 12, frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt.

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om å snu bevisbyrden til arbeidsgiver når sykemelding blir bestridt.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om å pålegge arbeidsgivere ansvaret for å forskuttere utbetaling av sykepenger og sikre arbeidsgivere raskere refusjon fra Nav.»

Votering:

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart med 90 mot 12 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.18.11)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 6 og 10, frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt.

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om nødvendige endringer i arbeidsmiljøloven som sikrer tydelige og obligatoriske krav til dokumentert HMS-opplæring for ledere med personalansvar, og komme tilbake til Stortinget innen november 2026.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede omfang og konsekvenser av bestridelser av sykemeldinger, hvilke konsekvenser det fører til for de rammede, og i hvilke bedrifter og bransjer bestridelser hyppigst skjer, og på bakgrunn av dette fremme forslag til nødvendige tiltak for å begrense urimelige bestridelser.»

Votering:

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart med 86 mot 15 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.18.28)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 7–9, frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt.

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen følge opp kvinnearbeidshelseutvalgets anbefaling om en nasjonal arbeidsmiljøstrategi der kvinnearbeidshelse er en del av satsingen, og komme tilbake til Stortinget med dette i løpet av 2026.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke Navs sykefraværsoppfølging og øke kapasiteten for saksbehandling av sykepengesøknader, med mål om redusert saksbehandlingstid og tettere individuell oppfølging.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke forskningen på helseeffektene av kombinert og akkumulert belastning, på tvers av bransjer og kjønn, slik kvinnearbeidshelseutvalget anbefalte, for å sikre kunnskapsbaserte tiltak mot sykefravær på tvers av bransjer.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Venstre har varsla støtte til forslaga.

Votering:

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart med 84 mot 17 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.18.53)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 4 og 5, frå Framstegspartiet og Raudt.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til en ordning hvor sykepengeperioden for langtidssyke gjøres om til en tidskonto med varighet på inntil to år.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan man kan sikre at oppsigelsesvernet ved langtidssykdom opprettholdes ved en utvidet sykepengeperiode.»

Venstre har varsla støtte til forslaga.

Votering:

Forslaga frå Framstegspartiet og Raudt vart med 64 mot 36 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.19.17)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 3, frå Framstegspartiet og Høgre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag som skal ha som hensikt å sikre at gradert sykemelding som en hovedregel blir vurdert før full sykemelding.»

Venstre har varsla støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Framstegspartiet og Høgre vart med 56 mot 45 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.19.37)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 2, frå Framstegspartiet og Høgre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre en praksis som styrker dialogen og partssamarbeidet i oppfølgingen av sykemeldte arbeidstakere.»

Kristeleg Folkeparti og Venstre har varsla støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Framstegspartiet og Høgre vart med 52 mot 49 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.19.56)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Arbeidarpartiet og Raudt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen kartlegge utviklingen i omfanget av bestridelser av sykemeldinger, og i hvilke bedrifter og bransjer bestridelser hyppigst skjer, med mål om å forhindre at bestridelse av sykemelding blir misbrukt.»

Senterpartiet, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaget.

Sosialistisk Venstreparti har varsla subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Arbeidarpartiet og Raudt vart vedteke med 56 mot 45 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.20.22)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

Dokument 8:125 S (2025–2026) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kirsti Bergstø, Marian Hussein, Marthe Hammer, Mirell Høyer-Berntsen, Ingrid Fiskaa, Kathy Lie og Anne Lise Gjerstad Fredlund om å kutte sykefravær, ikke sykelønn – vedtas ikke.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 84 mot 15 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.21.02)

Votering i sak nr. 13, debattert 21. april 2026

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marian Hussein, Marie Sneve Martinussen og Alf Erik Andersen om åpenhet og rettferdighet for ofrene i trygdeskandalen (Innst. 213 S (2025–2026), jf. Dokument 8:132 S (2025–2026))

Presidenten: Under debatten har Alf Erik Andersen sett fram tre forslag på vegner av Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Raudt.

Det vert votert over forslag nr. 3. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre videre drift av klagenemnda for trygdeskandalen etter juni 2026.»

Senterpartiet, Miljøpartiet Dei Grøne, Kristeleg Folkeparti og Venstre har varsla støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart vedteke med 56 mot 45 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.21.43)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 2. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen, på egnet måte, fremlegge for Stortinget den interdepartementale utredningen «Eksport av velferdsytelser» fra 2014 usladdet og med vedlegg innen 1. mai 2026.»

Senterpartiet, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart vedteke med 53 mot 48 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.22.04)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremlegge for klagenemnda for EØS-saker den interdepartementale utredningen «Eksport av velferdsytelser» fra 2014 usladdet og med vedlegg.»

Senterpartiet, Miljøpartiet Dei Grøne, Kristeleg Folkeparti og Venstre har varsla støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart vedteke med 56 mot 45 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.22.34)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

Dokument 8:132 S (2025–2026) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marian Hussein, Marie Sneve Martinussen og Alf Erik Andersen om åpenhet og rettferdighet for ofrene i trygdeskandalen – vedtas ikke.

Presidenten: Bak tilrådinga står Arbeidarpartiet og Høgre.

Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Raudt, Miljøpartiet Dei Grøne, Kristeleg Folkeparti og Venstre har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart med 55 mot 46 røyster ikkje vedteken.

(Voteringsutskrift kl. 14.23.24)

Votering i sak nr. 14, debattert 21. april 2026

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Pensjonar frå statskassa (Innst. 202 S (2025–2026), jf. Prop. 40 S (2025–2026))

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

om pensjonar frå statskassa

Opplysningar om søker			Pensjon			
Nr.	**Kjønn**	**Alder ved avskjeden (for etterlatne, noverande alder)**	**Vedteke**	**Pr. mnd.**	**Gitt frå**	**Merknad**
Utanriksdepartementet						
1.	mann	58 år	13.03.2025	1 234	01.03.2023	
2.	mann	60 år	13.03.2025	923	01.12.2026	
3.	mann	60 år	04.07.2025	3 783	01.05.2025	
4.	mann	60 år	04.07.2025	7 444	01.01.2028	
5.	mann	65 år	20.11.2025	3 710	01.10.2023	
6.	mann	62 år	21.11.2025	5 061	01.08.2026	
7.	mann	65 år	21.11.2025	9 362	01.01.2024	
8.	kvinne	60 år	01.12.2025	2 140	01.10.2025	
9.	mann	62 år	09.12.2025	595	01.05.2026	
10.	kvinne	60 år	19.12.2025	786	01.07.2025	Etterlatnepensjon
11.	kvinne	60 år	19.12.2025	2 321	01.07.2026	
12.	mann	84 år	19.12.2025	2 206	01.09.2025	Etterlatnepensjon
13.	kvinne	60 år	23.12.2025	2 426	01.07.2026	

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Presidenten: Stortinget skal så votera over sakene nr. 2 og 3 og sak nr. 11 på dagens kart.

Votering i sak nr. 2, debattert 23. april 2026

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Trine Fagervik og Kjersti Toppe om gratis legemiddel på kvit resept for barn opp til seks år (Innst. 204 S (2025–2026), jf. Dokument 8:79 S (2025–2026))

Presidenten: Under debatten er det sett fram to forslag. Det er

– forslag nr. 1, frå Julia Brännström Nordtug på vegner av Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti
– forslag nr. 2, frå Kjersti Toppe på vegner av Senterpartiet

Det vert votert over forslag nr. 2, frå Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa foreslå endring av regelverket slik at antibiotika-legemiddel på kvit resept blir gratis for barn opp til seks år, alternativt at antibiotika til barn opp til seks år kan kome inn under blåreseptordninga utan krav til langvarig behandling, for å sikre barn lik tilgang til rett legemiddel og hindre utbreiing av antibiotikaresistens, og komme tilbake til Stortinget med naudsynte forslag.»

Venstre har varsla støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Senterpartiet vart med 93 mot 8 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.24.28)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå endringer i regelverket slik at legemidler på hvit resept, avgrenset til antibiotika, utskrevet til barn opp til seks år omfattes av et egenandelstak på 300 kroner for å sikre bedre tilgang til rett medisin. Regjeringen bes komme tilbake til Stortinget med eventuelle forslag som er nødvendige for innføring.»

Venstre har varsla støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti vart med 66 mot 35 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.24.49)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen utrede hvor mye det koster å sikre at barn under seks år får tilgang på mest hensiktsmessig antibiotikabehandling ved smittsom sykdom. I vurderingen av hensiktsmessighet skal både administrasjonsform og potensialet for utvikling av resistens vektlegges.

Presidenten: Bak tilrådinga står Arbeidarpartiet, Framstegspartiet, Høgre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt.

Miljøpartiet Dei Grøne og Venstre har varsla støtte til tilrådinga.

Kristeleg Folkeparti har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 93 mot 4 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.25.20)

Vidare var tilrådd:

II

Stortinget ber regjeringen utrede om egenandel for legemidler på hvit resept utskrevet til barn opp til seks år, avgrenset til antibiotika, kan inngå i foreldrenes egenandelstak.

Presidenten: Bak tilrådinga står Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Raudt og Kristeleg Folkeparti.

Miljøpartiet Dei Grøne og Venstre har varsla støtte til tilrådinga.

Arbeidarpartiet og Høgre har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 55 mot 46 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.25.46)

Votering i sak nr. 3, debattert 23. april 2026

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Henrik Asheim, Erlend Svardal Bøe, Margret Hagerup, Anne Kristine Linnestad, Erna Solberg og Tone Wilhelmsen Trøen om et helhetlig løft for kvinnehelse og overgangsalderen (Innst. 191 S (2025–2026), jf. Dokument 8:80 S (2025–2026))

Presidenten: Under debatten er det sett fram tre forslag. Det er

– forslag nr. 1, frå Julia Brännström Nordtug på vegner av Framstegspartiet, Høgre og Kristeleg Folkeparti
– forslag nr. 2, frå Kathy Lie på vegner av Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet
– forslag nr. 4, frå Kathy Lie på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Raudt

Det vert votert over forslag nr. 2, frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at kvinnehelse og livsfaseperspektiv integreres i relevante medisinske og helsefaglige utdanninger ved revisjoner og oppdateringer av rammeplaner og i RETHOS.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Venstre har varsla støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vart med 52 mot 49 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.26.34)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Framstegspartiet, Høgre og Kristeleg Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre bedre og mer likeverdig tilgang til behandling av overgangsplager, herunder hormonbehandling og relevant legemiddelbruk innlemmet i blåreseptordningen der det er faglig begrunnet.»

Venstre har varsla støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Framstegspartiet, Høgre og Kristeleg Folkeparti vart med 52 mot 49 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.27.29)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 4, frå Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Raudt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre bedre og mer likeverdig tilgang til behandling av overgangsplager, herunder vurdere hvordan blåreseptordningen kan utvides til å omfatte hormonbehandling til kvinner som har medisinsk behov for dette i overgangsalderen, der det er faglig begrunnet, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Arbeidarpartiet, Miljøpartiet Dei Grøne og Venstre har varsla støtte til forslaget.

Framstegspartiet og Høgre har varsla subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Raudt vart samrøystes vedteke.

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen initiere et samarbeid med partene i arbeidslivet om å utvikle veiledningsmateriell og anbefalinger for arbeidsgivere om hvordan overgangsalderen kan hensyntas.

II

Stortinget ber regjeringen vurdere pilotprosjekter i utvalgte sektorer for å redusere sykefravær knyttet til overgangsalder, og rapportere om resultatene til Stortinget på egnet måte.

III

Stortinget ber regjeringen sikre nasjonale råd, retningslinjer og anbefalinger for helsetilbudet for kvinner i overgangsalderen og økt kompetanse hos fastleger og annet relevant helsepersonell.

IV

Stortinget ber regjeringen gjøre informasjonen om kvinnehelse kjent til helsepersonell, og særlig fastleger, for økt kompetanseheving.

V

Stortinget ber regjeringen sikre bedre integrering av kvinnehelse og livsfaseperspektiv i medisinsk og helsefaglig utdanning.

VI

Stortinget ber regjeringen fortsette å be helseforetakene og underliggende etater styrke innsatsen for kvinnehelse i styringsdokumentene. For å lykkes med dette ber Stortinget om at det også utvikles relevante indikatorer i fremtiden.

VII

Stortinget ber regjeringen styrke forskningen på kvinnehelse og overgangsalder, inkludert sammenhenger mellom helse, arbeid, sykefravær og samfunnsøkonomi, og gjennom dette arbeidet sikre at kjønnsperspektivet systematisk integreres i helse- og arbeidslivsforskning.

Presidenten: Det vert votert over I og II.

Bak tilrådinga står Arbeidarpartiet, Høgre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Raudt og Kristeleg Folkeparti.

Miljøpartiet Dei Grøne og Venstre har varsla støtte til tilrådinga.

Framstegspartiet har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 72 mot 29 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.28.33)

Presidenten: Det vert votert over V.

Bak tilrådinga står Framstegspartiet, Høgre, Raudt og Kristeleg Folkeparti.

Miljøpartiet Dei Grøne og Venstre har varsla støtte til tilrådinga.

Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 58 mot 42 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.29.01)

Presidenten: Det vert votert over III, IV, VI og VII.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Sak nr. 11 [14:29:17]

Referat

1. (461) Innberetning fra valgkomiteen om endringer i de faste komiteers sammensetning (Innberetning 2 (2025–2026))
   Samr.: Vert lagd ved protokollen.
2. (462) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marthe Hammer og Kirsti Bergstø om å nedsette en forskjellskommisjon (Dokument 8:279 S (2025–2026))
   Samr.: Vert sendt finanskomiteen.

Sak nr. 5 heldt fram [14:29:35]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Mímir Kristjánsson om å redde sykehusdriften i Egersund (Innst. 206 S (2025–2026), jf. Dokument 8:88 S (2025–2026))

Presidenten [14:29:39]: Stortinget held då fram med debatten i sak nr. 5. Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt. Neste talar er May Helen Hetland Ervik.

May Helen Hetland Ervik (FrP) [14:30:22]: Det er ikke greit at det skapes usikkerhet rundt Egersund poliklinikk nå. En avvikling av poliklinikkens drift vil innebære at spesialisthelsetjenestens fysiske nærvær i Sør-Rogaland forsvinner, noe som også vil svekke tilgjengeligheten til helsetjenestene for befolkningen i sør.

Poliklinikken er en livsviktig del av hverdagen for mange mennesker, særlig for mennesker i sårbare situasjoner og deres familier. Å ha nærhet til helsetjenester gir trygghet, forutsigbarhet og tilgang til hjelp raskt. Poliklinikken vi har i Egersund, gir et godt og effektivt tilbud med høy faglig kompetanse. Samtidig avlaster den sykehuset i Stavanger, og hver pasient som får hjelp lokalt, er én pasient mindre i kø ved et allerede presset sykehus. En avvikling vil også øke belastningen på systemet, og det vil være pasientene og de pårørende som må betale prisen.

Det er svært gledelig og helt fantastisk at det nå ser ut til at det går mot et flertall på Stortinget for å bevare og sikre videre drift ved Egersund poliklinikk. Voteringen vil dra ut, men vi vil få svar over helgen. Det er et viktig signal, og målet må være å opprettholde og styrke dette helsetilbudet vi har i Egersund, med høy kvalitet og god pasientnærhet.

I dag behandler vi også et forslag fra Fremskrittspartiet, med støtte fra Senterpartiet, om å vurdere etablering av en satellittavdeling for dialyse ved Egersund poliklinikk. Jeg håper også at dette kan få flertall. For mange dialysepasienter er dette ikke en behandling man kan velge bort eller tilpasse etter eget ønske. Dialyse er livsnødvendig – ofte tre ganger i uken, år etter år – og det er ikke alle som har mulighet til å få behandlingen hjemme. Derfor er nærheten til et dialysetilbud helt avgjørende.

Det er avgjørende at vi tar oss tid til å forstå hverdagen og situasjonen som disse pasientene lever i. Å være bundet til behandling tre ganger i uken til faste tider gjør det umulig å reise langt, noe som igjen gjør det krevende å leve et normalt hverdagsliv sammen med familien. For disse dialysepasientene er ikke nærhet en luksus; det er livsviktig. Når dialysebehandlingen er ferdig ved f.eks. universitetssykehuset i Stavanger, blir mange dialysepasienter sittende og vente på transport, f.eks. tilbake til Egersund. Det kan noen ganger ta opptil en hel time fordi kjøringen må samordnes for å spare kostnader. I tillegg til ventetiden må de påregne en og en halv time ekstra til å kjøre til Egersund.

Jeg ser at tiden går fra meg, så jeg må tegne meg på nytt.

Morten Stordalen hadde her overtatt presidentplassen.

Ingrid Fiskaa (SV) [14:33:21]: Å redda sjukehusdrifta i Egersund handlar om folk sin tryggleik i kvardagen og nærleik til viktige helsetenester. Det handlar òg om korleis me byggjer gode samfunn og sikrar god samfunnsøkonomi i staden for å riva lokalsamfunn frå kvarandre, og det handlar om høg fagleg kvalitet som det er verdt å verna om.

I tillegg handlar det om eit styringssystem som tvingar fram forslag og avgjerder i strid med desse måla – eit styringssystem der sjukehusa blir styrte som kommersielle bedrifter, ikkje som samfunnsberande institusjonar, og der nye bygg, som det er politisk bestemt at skal byggjast, må finansierast ved at helsepersonell må springa fortare og slita seg ut raskare. Det er ein uhaldbar systemtvang.

Sjukehuset i Stavanger er påført store kostnader i renter og avdrag til staten, som dei fortvilte prøver å finna løysingar på, og desse såkalla løysingane betyr å svekkja våre felles helsetenester, dei betyr nedbemanning i staden for å få fleire folk på jobb, og dei betyr nedlegging av gode helsetenester nær folk.

Eg deltok sjølv i fakkeltoget i Eigersund for ei veke sidan. Der opplevde eg eit stort engasjement frå ein samla region, inkludert frå dei partia som ikkje har tenkt å redda drifta når me no behandlar saka i dag, nemleg Høgre og Arbeidarpartiet. Eg registrerer at det er lang avstand mellom lokalpartia og ordførarane på den eine sida og det partia gjer på Stortinget på den andre sida. Den avstanden heng saman med eit anna grunnleggjande pro-

blem, og det er ansvarsfråskriving. Føretaksstyringa er skreddarsydd for at regjeringa og folkevalde på Stortinget skal sleppa å stå til ansvar, skreddarsydd for å skyva ansvaret for overordna saker nedover til utpeikte styremedlemer som fyrst og fremst har i oppdrag å unngå raude tal i ein snever bedriftsøkonomi.

Eg merkar meg at Arbeidarpartiet i innstillinga ikkje vil at Stortinget skal «detaljstyra» helseføretaka. Eg synest det er ganske oppsiktsvekkjande at sjukehusdrifta i ein heil region blir kalla ein detalj. Det er eit uttrykk for den teknokratiske avstanden som helseføretaksstyringa skaper mellom folkevalde og innbyggjarar.

Eg lurer på kva Stortinget eigentleg skal ha lov til å meina noko om, viss sjukehus for ein heil region berre er ein detalj. Heldigvis tek fleirtalet i denne saka ansvar og reddar sjukehusdrifta i Egersund.

Morten Sandanger (A) [14:36:30]: I forrige uke gikk jeg i mitt livs første fakkeltog, mot nedleggelsen av sykehustilbudet i Egersund. Det er et viktig tilbud for Dalane-regionen, både for næringslivet og for innbyggerne. Engasjementet fra Eigersund Arbeiderparti og Rogaland Arbeiderparti i denne saken har vært enormt. Telefonen min har knapt vært stille de siste dagene. I fakkeltoget føltes det som nesten hele Eigersund hadde møtt opp. Det var tydelig at dette er en enormt viktig sak for hele regionen. Hvis folk må bruke en arbeidsdag i stedet for en time for å motta poliklinisk behandling, er både de økonomiske og menneskelige kostnadene høye.

Arbeiderpartiet er helt enig med flere partier her inne i at et desentralisert helsetilbud er viktig, og at distriktstilbud også er viktig. Folk bør slippe å reise helt inn til Stavanger for å få behandling. Heldigvis er det ikke jeg som sitter på kompetansen på dette feltet og skal ta disse beslutningene. Dette er til syvende og sist en beslutning som helseforetaket selv må ta. De sitter med den hele og fulle oversikten over økonomien.

Vi har alle lest artiklene i Aftenbladet om økonomien i Helse Stavanger. Den er ikke bra, men allikevel betyr ikke det nødvendigvis at tilbudet skal legges ned. Oversikten over økonomien ligger hos fagfolkene, men vedtaket som Stortinget kommer til å fatte, som er enstemmig fra komiteen, gir et signal om at dette tilbudet er viktig. Går vi inn for å overprøve helseforetaket, derimot, kan det få enda større, katastrofale konsekvenser. I ytterste konsekvens er jeg redd for at hele byggetrinn to på nye SUS kan ryke. Er det noe resten av representantene fra Rogaland er villig til å leve med? I så fall blir det på deres kappe.

Geir Pollestad (Sp) [14:38:30]: Eg har lyst til å starta med å gratulera folket i Eigersund og Dalane for vedtaket som eit fleirtal i komiteen har samla seg om. Det er viktig, og det viser at det nyttar å stå på for regionen sin og lokalsamfunnet sitt. Det var eit mektig syn då eg deltok i fakkeltoget i Eigersund. Eg håpa endå fleire høyrde beskjeden som vart gjeven frå lokalsamfunnet. Dei ønskjer å ivareta og oppretthalda sjukehustilbodet sitt. Senterpartiet ønskjer òg å vidareutvikla det og sjå om me kan gje fleire tilbod til folk lokalt.

Altfor ofte vert det sagt at me må sentralisera fordi me ønskjer å gjera tenestene betre. Betre for kven? Det er iallfall ikkje for dei som bur der. Det er folk ein annan plass ein då er oppteken av. Senterpartiet er oppteke av å ha helsetenester der folk bur. I svaret til representanten Toppe sa helseministeren at det finst ei grense for sentralisering. Eg meiner det er viktig at Stortinget no trekkjer opp den grensa når det gjeld sjukehustilbodet i Eigersund. Det er ikkje greitt å leggja det ned.

Eg hadde tenkt å bruka innlegget til å gje litt ros til representanten Sandanger for å stilla opp med plakat i demonstrasjonstog. Det står det respekt av. Men eg synest grunngjevinga han leverte frå talarstolen her var med kløyvd tunge. Det er faktisk ein sak for Stortinget å avgjera om ein skal ha eit sjukehustilbod i Dalane eller ikkje. Å seia at eit styre som er meir fagleg kompetent, må gjera det – nei, me er valde frå Rogaland, og då må me ta stilling til kva for saker som er viktige, og kva for tilbod me ønskjer at folk i fylket vårt skal ha.

Eg meiner det vedtaket ein kjem til gjera, er eit varsel til regjeringa om at ein skal vera varsam med ytterlegare sentraliseringar, og at det er eit engasjement på Stortinget for lokalsamfunna rundt om i landet. Ein del av ein levande region og eit levande lokalsamfunn er at ein har godt helsetilbod og sjukehustenester. Det har vore sjukehusdrift og sjukehustilbod i Dalane og Eigersund i lang, lang tid. Det er ikkje noko verken i økonomien vår, i den sikkerheitspolitiske situasjonen, i busetjingsmønsteret eller noko som helst som tilseier at 2026 er året dette skal stoppa. Det er eit politisk val som nokon har prøvt på, og som Stortinget no heldigvis stoppar.

Erlend Svardal Bøe (H) [14:41:50]: Jeg tar ordet fordi jeg reagerte på noe i replikkordskiftet jeg hadde med statsråd Vestre. I det replikkordskiftet tok jeg opp lønns- og prisveksten i sykehusene, for i statsbudsjettet for 2026 legger en fra regjeringens side til grunn en lønnsvekst på 4 pst., og en legger til grunn et prisanslag på 2,2 pst. Nå er oppgjøret i frontfagene klart, og det viser at en landet på en lønnsvekst på 4,4 pst., og så er det et oppdatert anslag fra SSB, der en landet på 3,2 pst. på prisanslag.

Det er en ganske stor differanse mellom det som regjeringen har lagt til grunn, og det som nå ser ut til å skje. Det kan få veldig store konsekvenser for sykehusene, som allerede har en ganske presset økonomi, noe vi ser på

f.eks. Stavanger universitetssykehus, som vi diskuterer her i dag. Det er klart at hvis vi nå kommer i en situasjon der regjeringen ikke kompenserer sykehusene for lønns- og prisveksten – samtidig som sykehusene får økte krav til hva en skal levere – er det en ganske farlig cocktail.

Regjeringen har jo en historikk med ikke å kompensere for lønns- og prisvekst. Det ser vi f.eks. tilbake i 2022 og 2023, da sykehusene ikke fullt ut ble kompensert. I replikkordskiftet ville ikke statsråden svare på mitt spørsmål om sykehusene fullt ut vil bli kompensert for lønns- og prisveksten i revidert nasjonalbudsjett. Det synes jeg er veldig merkelig at statsråden ikke kan svare på, for i et intervju med VG for fire dager siden fikk statsråden et spørsmål om sykehusøkonomien, og da svarte statsråden at sykehusene framover må innstille seg på at vi ikke kan betale alt ut, men vi kan bare kompensere for prisvekst og demografi.

Det var altså for fire dager siden, mens i dag kan ikke statsråden svare på om en fullt ut vil kompensere økningen i lønns- og prisveksten. Jeg vil direkte utfordre statsråden til å komme opp hit og redegjøre for om det er sånn at regjeringen faktisk vil kompensere for dette, eller om det utsagnet som statsråden hadde i VG for fire dager siden, ikke gjelder fortsatt.

May Helen Hetland Ervik (FrP) [14:44:27]: Det er svært gledelig og helt fantastisk at det nå ser ut til at det går mot et flertall på Stortinget for å bevare og sikre videre drift for Egersund poliklinikk. Vi vet, som jeg sa i stad, at voteringen drar ut, og det endelige svaret får vi over helgen. Det er et viktig signal, og målet må være å opprettholde og styrke dette helsetilbudet vi har i Egersund, med høy kvalitet og god pasientnærhet.

I dag behandler vi også et forslag fra Fremskrittspartiet, med støtte fra Senterpartiet, om å vurdere etablering av en satellittavdeling for dialyse ved Egersund poliklinikk, og jeg håper at også dette kan få flertall. For mange dialysepasienter er ikke dette en behandling man kan velge bort eller tilpasse etter eget ønske. Dialyse er livsnødvendig. Ofte må de ta dialysen tre ganger i uken, år etter år, og det er ikke alle som har muligheten til å ta hjemmebehandling. Derfor er nærhet til et dialysetilbud helt avgjørende.

Hver eneste en av oss burde blitt med en dag og fulgt en dialysepasient fra start til slutt, blitt med og sett hva denne behandlingen faktisk innebærer, ikke bare på papiret, men i virkeligheten. Da jeg hadde replikk til statsråden tidligere i dag, svarte han meg ikke på om han kunne tenke seg å være med på en tur. Jeg er overbevist om at det ville gi et helt annet perspektiv.

Fremskrittspartiet er tydelige: Det er ikke pasienter som skal tilpasse seg systemet, det er systemet som må tilpasses pasientene.

Det er ikke effektivisering å legge ned et velfungerende lokaltilbud, som vi har i Egersund. Å flytte belastningen til et allerede presset system går på bekostning av lokal trygghet. Når Stortinget nå viser vilje til å stå opp for Egersund poliklinikk, må vi også sikre at denne viljen omsettes i handling. Pasientene forventer det, de ansatte fortjener det, og regionen trenger det. Egersund poliklinikk skal ikke bare bevares, den skal styrkes.

Statsråd Jan Christian Vestre [14:46:45]: Stortinget har vedtatt årets sykehusbudsjett, og så ber representanten Svardal Bøe meg om å spekulere i hva som vil komme i framtidige budsjetter. Når regjeringen legger fram framtidige budsjetter, kommer jo Stortinget til å ta stilling til dem, og da får vi en budsjettdebatt her i salen. Jeg kan altså ikke spekulere i budsjetter som ikke er laget.

Det jeg har sagt, for å gi forutsigbarhet til sykehusene, er at de framover må være forberedt på at vi skal dekke demografien. Det betyr at vi betaler for at det blir flere innbyggere, og at det blir flere eldre. Vi skal også dekke kostnadsveksten, eller kostnadsendringene, og dette gjøres det jo vurderinger av i statsbudsjettene hvert eneste år. Anslagene legges fram for Stortinget. Noen ganger treffer en på de anslagene, noen ganger er de litt for høye, og noen ganger er de litt for lave. Sånn er det med all budsjettering. Det er først etterpå en har fasiten på hva lønnsveksten ble, og hva prisveksten ble, men regjeringen har jo en ganske god statistikk, fordi tall fra teknisk beregningsutvalg viser at det i denne regjeringsperioden har vært en realvekst i sykehusenes budsjetter. Og når vi snakker om realvekst, betyr jo det at budsjettene reelt sett har økt, også når en tar høyde for den reelle prisstigningen. Realveksten har også vært høyere under denne regjeringen enn det den var under den forrige regjeringen.

Presidenten [14:48:22]: Representanten Erlend Svardal Bøe har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Erlend Svardal Bøe (H) [14:48:34]: Jeg ber ikke statsråden om å spekulere i framtidige statsbudsjett. Jeg konfronterer statsråden med at han sa i VG på mandag at en framover vil kompensere sykehusene for lønns- og prisvekst, men når jeg utfordrer direkte på om en vil gjøre det, f.eks. i revidert nasjonalbudsjett, kan statsråden plutselig ikke svare på det spørsmålet.

Det mener jeg at en må merke seg, for det er ganske alvorlig. Når sykehusene nå står i en tøff økonomisk situasjon, kommer en nå til å sende sykehusene ut i et enda større økonomisk uføre når statsråden ikke kan gi et tydelig svar på om en faktisk fullt ut vil kompensere den lønns- og prisveksten som er i sykehusene.

Det statsråden bruker tiden sin på, er jo å svare på helt andre ting – om teknisk beregningsutvalg, Høyre, forrige borgerlige regjering. Jeg stilte et tydelig spørsmål, om en vil kompensere for det, og det merker jeg at statsråden ikke vil svare på. Jeg mener det er ganske alvorlig for sykehusene i den situasjonen de står i nå, hvis de ikke får kompensert lønns- og prisveksten fullt ut i revidert nasjonalbudsjett.

Statsråd Jan Christian Vestre [14:49:45]: Jeg tror representanten Svardal Bøe vet utmerket godt – som stortingsrepresentant og etter å ha vært en del av regjeringsapparatet til regjeringen Solberg – at ingen regjering kommenterer et budsjett før det er laget og lagt fram. Det er på dagen for framleggelsen av revidert nasjonalbudsjett, og det er på dagen for framleggelsen av statsbudsjettet for etterfølgende år, en ser hvordan regjeringen har tenkt å disponere de samlede inntektene og utgiftene. Dette var i hvert fall noe Høyre pleide å forholde seg til tidligere. Så ser jeg at det har blitt en ny praksis i Høyre, bl.a. med å bevilge 6–7 mrd. kr ekstra i reduserte avgifter over natten, uten forslag til inndekning og utenom ordinær budsjettprosess – men det er altså ikke sånn regjeringen gjør budsjettarbeidet.

Presidenten [14:50:38]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [14:50:41]

Innstilling frå helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ida Lindtveit Røse, Georg Gulli og Jonas Andersen Sayed om et nasjonalt røykesluttprogram – uten kostnad for staten (Innst. 207 S (2025–2026), jf. Dokument 8:93 S (2025–2026))

Presidenten [14:50:59]: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil ti replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Anne Grethe Hauan (FrP) [14:51:32] (ordførar for saka): Som saksordførar vil eg først takka helse- og omsorgskomiteen for eit godt og ryddig samarbeid i behandlinga av denne saka. Eg vil òg takka for dei mange innspela som har kome inn. Dei viser stort engasjement rundt eit tema som rører ved veldig mange.

Saka me debatterer i dag, handlar om røyking og røykjeslutt. Her er det brei einigheit i salen: Me vil ha færre som røykjer. Røyking er skadeleg, og det er framleis den livsstilsfaktoren som fører til flest tapte leveår i Noreg. Mange ønskjer å slutta å røykja, men det er nok ikkje så enkelt. Folk sluttar på ulike måtar og i ulikt tempo.

Her er det ikkje målet vi er usamde om, men om vegen dit. For oss i Framstegspartiet er det avgjerande at politikken tek utgangspunkt i korleis folk faktisk sluttar, ikkje berre i korleis ein ideelt sett ønskjer at dei skal slutta.

Nokon brukar røykjesluttprogram og legemiddel med oppfølging. Det er bra, og det skal vera ein del av verktøykassa. Samtidig veit me at mange ikkje kjem i mål på den måten. Andre går frå røyk til snus, og nokon går vidare til tobakksfrie alternativ. Poenget er ikkje at alle skal velja det same, poenget er at fleire må ha ein reell veg bort frå sigaretten.

Forskinga skil tydeleg mellom det som skadar mest, og det som skadar mindre. Det er røyken og forbrenninga av tobakk som står for dei alvorlege helseskadane. Nikotin er ikkje risikofritt, men skadeprofilen er vesentleg annleis enn ved røyking. Det er denne forskjellen Framstegspartiet meiner politikken må ta på alvor, dersom målet faktisk er færre røykjarar.

Samtidig er det heilt grunnleggjande at barn og unge skal vernast mot nikotinbruk. Det er det brei einigheit om. Spørsmålet er altså ikkje om me skal verna unge, men korleis me kombinerer eit sterkt ungdomsvern med ein politikk som hjelper vaksne røykjarar bort frå det mest skadelege produktet.

Med dette som bakteppe meiner me det er på høg tid å stilla spørsmål ved om dagens regelverk treffer slik det er meint. Når produkt med tobakk er lovlege, mens tobakksfrie alternativ blir stengde ute, står regelverket for mange fram som vanskeleg å forstå. Det peikar på eit behov for å sjå nærare på samspelet mellom mål, verkemiddel og faktisk effekt.

Målet må vera færre som røykjer, betre folkehelse og fleire reelle vegar ut av røykinga. Det er desse perspektiva Framstegspartiet tek med seg inn i debatten, og eg ser fram til ordskiftet.

Eg tek opp forslaga Framstegspartiet er med på.

Presidenten [14:54:15]: Representanten Anne Grethe Hauan har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Farahnaz Bahrami (A) [14:54:31]: Gratulerer, president!

Jeg vil takke alle organisasjoner og privatpersoner som har sendt oss sine innspill i denne saken. Dette viser hvor viktig denne saken er.

Røyking er fortsatt en av de største årsakene til sykdom og tidlig død i Norge. Selv om vi har gjort store framskritt, røyker fortsatt mellom 7 pst. og 9 pst. av voksne nordmenn i dag.

Forskning fra Folkehelseinstituttet og Verdens helseorganisasjon viser tydelig at røyking er skjevt fordelt sosialt. Personer med lavere inntekt og utdanning røyker oftere, starter tidligere, har vanskeligere for å slutte, og rammes hardere av sykdommer som lungekreft og kols. Dermed blir røyking en viktig driver for ulikhet i levealder og helse.

Det er viktig å minne om at Norge allerede har en rekke røykesluttilbud, gjennom fastleger, frisklivssentraler, helsetjenester og digitale verktøy. Stortinget har allerede vedtatt i forbindelse med folkehelsemeldingen å etablere et nasjonalt røykesluttprogram.

Jeg har stor forståelse for dette forslaget, og det er bra at det fokuseres på røykeslutt. Arbeiderpartiet i regjering vil fortsette arbeidet med forebyggende tiltak for å hindre at barn og unge blir hektet på nikotin og tobakksprodukter, inkludert e-sigaretter, og vi jobber for etablering av et nasjonalt røykesluttprogram, som blir behandlet i de ordinære budsjettprosessene.

Til FrP og Høyre, som vil åpne for flere nikotinfrie produkter på markedet som en løsning på røyking: Dette er feil vei å gå. Produkter som e-sigaretter og nikotinposer senker terskelen for å begynne med nikotin, særlig blant unge. Erfaringer fra flere land viser at personer som ellers ikke ville ha røyket, starter med disse produktene. Da får man ikke bare færre røykere, man får flere nikotinbrukere totalt.

Nikotin er sterkt avhengighetsskapende. Selv om man går fra sigaretter til andre produkter, er man fortsatt avhengig. Fra et folkehelseperspektiv er målet å redusere avhengighet, ikke bare å bytte form.

Hvis målet vårt er en nikotinfri ungdomsgenerasjon, kan vi ikke samtidig gjøre det lettere for nye produkter å etablere seg i markedet. Vi mener derfor det er riktig å holde fast ved en streng og kunnskapsbasert regulering av nye nikotinprodukter, nettopp for å beskytte våre barn og unge.

Arbeiderpartiet vil føre en tobakkspolitikk som både forebygger at unge begynner, og hjelper mennesker som ønsker å slutte.

Erlend Svardal Bøe (H) [14:57:57]: Først vil jeg få lov til å gi ros til KrF, som har fremmet et viktig og veldig godt forslag. Høyre støttet innføringen av et nasjonalt røykesluttprogram. Vi har gjort veldig store framskritt i Norge de siste årene for å få flere til å stumpe røyken, og det viser at mange av tiltakene vi har satt i gang, også har fungert. Nasjonalt røykesluttprogram kom ut fra et prøveprosjekt som ble satt i gang av den borgerlige regjeringen i 2020 i Vestre Viken, der en prøvde ut det å ha gratis legemidler for å få folk til å slutte. Resultatene av det prøveprosjektet var så gode at en så at en ikke bare burde ha dette i en region i Vestre Viken, men sørge for at det også ble et nasjonalt røykesluttprogram.

Jeg var saksordfører for behandlingen av folkehelsemeldingen i 2023, og flertallet den gangen gikk inn for at vi skulle få nettopp et nasjonalt røykesluttprogram. Det er spesielt at dette ble vedtatt for over tre år siden og fortsatt ikke er på plass. Det er litt spesielt å høre Arbeiderpartiet snakke om hvor skadelig røyk er, og hvor viktig det er at vi har flere tiltak, men så er en altså ikke villig til å få etablert og innført et av de viktigste tiltakene, et nasjonalt røykesluttprogram. Høyre kommer til å støtte forslaget fra KrF.

Så vil jeg si at Høyre også støtter forslaget fra FrP om å tillate salg av snus uten tobakk. I en ideell verden hadde ingen vært avhengig av nikotin, tobakk eller annet, men sånn er det ikke, og da må vi forholde oss til realitetene. Det er bedre at folk stumper røyken, og at vi sørger for at færre blir avhengige av tobakk. Hvis tobakksfri snus kan være et alternativ for å få folk til å slutte med røyking og å bli mindre avhengig av tobakk, mener jeg faktisk at vi skal tillate den typen produkt i Norge. Vi må ikke være så firkantet at vi bare bidrar til at folk slutter helt med røyk, som et nasjonalt røykesluttprogram kan gjøre, vi må også bidra til at folk trapper ned på røyking og tobakk. Vi mener at dette må innføres i Norge som et alternativ for å få folk til å ta vekk tobakk og røyking i større grad.

Jeg tar opp Høyres forslag.

Presidenten [15:00:39]: Representanten Erlend Svardal Bøe har tatt opp det forslaget han refererte til.

Kathy Lie (SV) [15:01:01]: Ja, i den ideelle verden var det ingen som røykte eller brukte tobakksvarer, men slik er det ikke. Etter mange år med nedgang i antall røykere i Norge har vi dessverre de siste årene sett en økning. Det er ingen tvil om at røyking er den største årsaksfaktoren for en rekke sykdommer, særlig lungekreft og kols, men også hjerte- og karlidelser. Det å slutte å røyke er det beste forebyggende tiltaket man kan gjøre for sin egen helse, og aller helst bør en aldri begynne.

Den gangen røykeloven ble innført, var det et modig vedtak. Det var kjempestore protester, men jeg tror ingen i dag kunne tenke seg å gå tilbake til innendørsrøyking på arbeidsplassen, toget, flyet eller på restaurant. Selv om det ikke er forbudt, er det i dag svært få som røyker inne i hjemmet sitt eller i bilen. Røykeloven var et banebrytende folkehelsetiltak.

Det er et prioritert mål i norsk folkehelsepolitikk å forebygge tobakksbruk, og det finnes i dag flere tilbud for røykeslutt. Som lungesykepleier nettopp ansatt i Vestre Viken helseforetak har jeg sett de gode erfaringene med gratis hjelp til røykeslutt i Vestre Viken, med tilbud om gratis behandling med godkjente legemidler og individuell oppfølging i etterkant. Denne typen oppfølging burde være noe å vurdere når regjeringen skal rulle ut det nasjonale røykesluttprogrammet. Helseministeren har uttalt at dagens tobakkspolitikk omfatter oppretting av et nasjonalt røykesluttprogram, der finansieringen skal håndteres i de ordinære budsjettprosessene. Vi heier på det og forventer at regjeringen tar det med i sitt forslag til statsbudsjett.

SV er ikke imot økte avgifter på tobakk, og det er en god tanke at det er de som tjener penger på tobakksvarer, som skal betale for å rette opp skadene røyking påfører befolkningen – litt sånn som forurenser skal betale for å rette opp i miljøskader. Likevel kan vi ikke støtte dette forslaget i dag. Tobakksavgiften går i dag inn i statskassen og dekker flere utgiftsposter i statsbudsjettet, som vi skal være med på å forhandle. Vi mener derfor at avgiftsendringer ikke skal behandles i et representantforslag, men i den ordinære budsjettprosessen.

Jeg håper at det at vi løfter denne debatten her i Stortinget, fører til at regjeringen får fart på seg når det gjelder faktisk å rulle ut et nasjonalt røykesluttprogram, for det er helt klart at det har stor betydning for helsen til folk i Norge.

Kjersti Toppe (Sp) [15:03:59] (leiar i komiteen): I folkehelsemeldinga Meld. St. 15 for 2022–2023, Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar, var regjeringa som Senterpartiet var ein del av, tydeleg på at regjeringa «vil innføra eit nasjonalt program for røykeslutt». Dette har det vore eit pilotprosjekt om i Vestre Viken HF, med å gi gratis hjelp til røykjeslutt. Der fekk personar som røykte dagleg, tilbod om tolv vekers behandling, med valfritt, godkjent legemiddel for røykjeslutt og gratis individuell rettleiing eller deltaking på røykjesluttkurs på frisklivssentralen i kommunen. Difor er jo Senterpartiet veldig for dette forslaget. Vi ønskjer ikkje at det skal finansierast gjennom avgifter, for vi er einige med dei som seier at avgifter er noko ein behandlar gjennom statsbudsjettet – og slik må det vera.

Samtidig tar røyking liv i Noreg, og for ein del kronikarar er den einaste medisinen å få dei til å slutta med å røykja. Difor er det så enormt viktig. Eg har vore litt irritert over at medisinar til røykjeslutt er det einaste som står igjen i den såkalla moralparagrafen, som før òg handla om behandling for alkohol, og at det ikkje er mogleg å kunne få dette på blå resept, heller ikkje etter ei individuell vurdering. Legeforeininga tar i høyringsinnspelet sitt opp at dei støttar røykjesluttprogrammet nasjonalt, men at dei viser til at legemiddel for røykjeslutt bør definerast gjennom blåreseptordninga, som eit første steg mot eit breiare tilbod.

For Senterpartiet er det vanskeleg å stemma imot eit forslag som vi sjølve har fremja i regjering. Vi står ikkje inne i forslag nr. 3 i innstillinga, men vi har gruppebehandla det og var innstilte på å støtta eit slikt forslag. Vi kan jo òg seia frå talarstolen at vi ser på innspelet frå Legeforeininga at dette òg kan gjerast skrittvis, eller ein kan gjera ei gradvis utbreiing, til det vert eit nasjonalt tilbod. Ut frå det vil vi støtta forslag nr. 3 i innstillinga. Formuleringa er «så raskt som mulig», og det er jo ikkje noko årstal. Det tenkjer eg viser den utolmodigheita. Dette var faktisk eit veldig viktig signal i folkehelsemeldinga, som eg meiner at vi må ta ansvar for å kunna prøva å følgja opp på best mogleg måte.

Ida Lindtveit Røse (KrF) [15:07:20]: Én av fire bruker tobakksprodukter daglig. Det er et alvorlig folkehelseproblem. Spesielt urovekkende mener jeg trenden blant de yngste er. Andelen som røyker, går opp, og andelen unge som røyker av og til, blant både kvinner og menn, er på et historisk høyt nivå.

Røyking er ikke bare den viktigste enkeltårsaken til kreft, men også en hovedårsak til hjerte- og karsykdom og alvorlig lungesykdom. Røykeslutt er et av de mest effektive tiltakene man har for å forebygge nye tilfeller og forverring av sykdom.

Statsråden er opptatt av å bruke helsekronene mest mulig effektivt. Det vil jeg si meg enig i, og det aller mest effektive vi kan gjøre, er nettopp å forebygge sykdom. Det er viktig for å spare penger, men aller viktigst er det fordi det hindrer menneskelig lidelse og død.

Vi har et mål om et tobakksfritt samfunn, et mål vi alle står sammen om. Akkurat nå går det feil vei. Man kan ikke bare sette mål; man må også innføre tiltak for å nå dem. Dette bekymrer meg, og det bør bekymre flere.

Et kunnskapsbasert røykesluttprogram kan gi store helseeffekter og bidra til at flere blir røykfrie. Det er en liten kostnad sammenlignet med den store effekten det faktisk kan gi. Arbeiderpartiet sier her at de jobber med saken, men hvor lenge skal man jobbe? Regjeringen vil, men det står som regel sjelden på vilje i politikken; det handler om å gjennomføre.

KrF mener at dette kan gjennomføres uten kostnad for staten ved å utvide sektoravgiften for tobakksindustrien, som tjener gode penger på ting som folk og helsevesenet vårt betaler prisen for.

Til slutt vil jeg kommentere forslaget fra Høyre og FrP i denne saken. Det er helt feil vei å gå, mener KrF, og vi er selvsagt imot det.

Med det vil jeg ta opp forslaget fra KrF.

Presidenten [15:09:54]: Representanten Ida Lindtveit Røse har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Statsråd Jan Christian Vestre [15:10:11]: La meg først si at jeg setter stor pris på at representantenes forslag i denne saken retter oppmerksomhet mot røykingens negative påvirkning på folkehelsen og behovet for å hjelpe dem som ønsker å slutte. Jeg er også glad for utålmodigheten som blir vist.

Siden vi har hatt mange timer med helsedebatt så langt i dag, og siden vi har diskutert en del tiltak som det ikke følger finansiering med, har jeg lyst til å gi anerkjennelse til Kristelig Folkeparti, for de har fremmet et Dokument 8-forslag som de har finansiert i sitt forslag til alternativt statsbudsjett for i år. Hvis jeg ikke husker feil, ligger det inne 81 mill. kr i KrFs budsjett til et røykesluttprogram. Det er det jeg har prøvd å få fram: Når man vedtar sånne forslag, må det følge penger med, ellers blir det umulig å følge dem opp. Mange partier kan la seg inspirere av det Kristelig Folkeparti gjør i denne saken.

Røyking er den viktigste enkeltårsaken til sykdom og for tidlig død i Norge. Det forårsaker hvert år om lag 5 000 for tidlige dødsfall. Røyking er også en hovedårsak til sosiale helseforskjeller. Samfunnskostnaden ved røyking i Norge anslås til å være om lag 120 mrd. kr per år.

Det er riktig, som det har blitt sagt, at Helsedirektoratet har gjennomført et treårig pilotprosjekt for røykeslutt i Vestre Viken, der deltakerne fikk gratis legemidler til røykeslutt og veiledning ved frisklivssentraler. Prosjektet har blitt evaluert av Folkehelseinstituttet og har vist svært gode resultater. Blant annet avlastet programmet fastlegene i regionen, og de nådde særlig dem med lavere utdanning. Et nasjonalt røykesluttprogram er altså et av tiltakene i tobakksstrategien og kreftstrategien.

Foreløpig har imidlertid ikke regjeringen funnet plass til å kunne prioritere dette i våre statsbudsjetter. Så blir det et spørsmål om prioriteringer framover, og det er Stortinget som til syvende og sist vedtar budsjettet. Hvis et slikt program skal etableres – og det mener jeg at det bør – må vi altså prioritere midler til det. Det skjer som sagt i de ordinære budsjettprosessene, på vanlig måte.

Jeg noterer meg at Høyre og Fremskrittspartiet har fremmet et forslag som egentlig ikke handler om representantforslaget i det hele tatt, men det er likevel lagt inn i innstillingen. Det handler om å tillate salg av tobakksfri nikotinsnus i Norge. Da må jeg bare si, med all respekt, at det synes jeg er et merkelig forslag. Disse produktene selges allerede som reseptfrie legemidler. De er fullt ut tilgjengelig for alle voksne røykere, men å gå derfra til å argumentere for at disse produktene bør tilbys til flere enn dagens røykere, mener jeg er å gå tobakksindustriens ærend.

For å oppsummere: Jeg setter pris på at representantforslaget fokuserer på røykingens negative påvirkning på folkehelsen. Vi må ha en politikk som tar de grepene som er nødvendig for at færrest mulig skal røyke, og vi må naturligvis gjøre det enklere å slutte å røyke.

Presidenten [15:13:15]: Det blir replikkordskifte.

Anne Grethe Hauan (FrP) [15:13:30]: Statsråden snakkar mykje om intensjonar og pengar, men eg saknar svar på det heilt grunnleggjande: Kva grunnlag har regjeringa for å vidareføra eit forbod når Stortinget har vedteke det motsette? Det er eigentleg spørsmålet. Stortinget vedtok i 2023 eit regelverk som legg til grunn at e-sigarettar med nikotin skal kunna seljast når tobakksdirektivet trer i kraft. Likevel seier Helsedirektoratet no at forbodet skal halda fram i påvente av ei høyring. Meiner statsråden at ei pågåande høyring gjev regjeringa grunnlag for å setja vedtaka til Stortinget til side?

Statsråd Jan Christian Vestre [15:14:11]: Regjeringen respekterer Stortingets vedtak. Vi skal også innlemme EU-direktivet, som jeg mener det er på høy tid å få på plass, og som innebærer noen nye regler vi skal forholde oss til. Denne regjeringen kommer til å føre en restriktiv alkoholpolitikk og en restriktiv tobakkspolitikk. Vårt mål er at de som er født etter 2010, ikke skal bruke tobakks- og nikotinprodukter. Vi vet at dette har enormt store skadevirkninger for den enkelte og for samfunnet. Det koster samfunnet uendelig mye penger i reparasjon, så jeg mener vi må gjøre alt det vi kan for å forebygge bedre. Da er det viktig at det er røykesluttalternativer tilgjengelig. Det er det i dag. Produkter som er laget for det, selges og omsettes i Norge, men derfra å gjøre det lettere å komme inn med alternative tobakks- og nikotinprodukter med det formål at flere skal bli avhengig, kommer ikke regjeringen til å gå inn for.

Anne Grethe Hauan (FrP) [15:15:23]: Det som skjer her, er etter mitt syn prinsipielt alvorleg, for regjeringa brukar ei høyring som grunnlag for å halda fast ved eit forbod sjølv om Stortinget har opna for at slike produkt kan tillatast. Eg høyrer du seier det er tillate, men det er eit legemiddel som blir selt på apotek og i butikkar. Eg har smakt det og synest det er heilt forferdeleg, men eg har lyst til å velja sjølv. Det er òg litt av poenget. Me ønskjer å innføra dette, slik at det er tilgjengeleg for alle saman. Kvifor vel regjeringa å la ein underliggjande etat avgjera dette i praksis, i staden for å leggja saka fram for Stortinget og la demokratiet avgjera?

Statsråd Jan Christian Vestre [15:16:03]: Enhver sak kan jo reises i Stortinget. Regjeringen forholder seg til det Stortinget vedtar. Vi har også sagt at vi skal innfø-

re EUs tobakksdirektiv. Det tror jeg det er bredt flertall i denne salen for å gjøre. Jeg er som sagt veldig for at det skal være tilgjengelige produkter som gjør det lettere å slutte å røyke, men en del av de produktene som et liberalt regelverk åpner for, er ikke utviklet for det formålet. De er utviklet for å skape avhengighet til tobakk og nikotin. De er laget med kirurgisk presisjonsnivå fra tobakksindustrien for at flere skal bli avhengig av deres produkter og komme inn i en bruk som ikke er bra, og det mener jeg ikke er forenlig med den ambisjonen jeg tror flertallet i denne salen støtter, nemlig at de som er født etter 2010, ikke skal bruke disse produktene. Hvis vi mener noe med det, må vi sette barn og unge først, ikke tobakksindustriens interesser.

Anne Grethe Hauan (FrP) [15:17:07]: Eg har ikkje høyrt om det med 2010 tidlegare. Då reknar eg òg med at ein skal kopiera det som no er føreslått innført i England. Det er ny informasjon og faktisk veldig graverande med tanke på korleis politikken er i dag.

Det er brei fagleg semje om at snus er mindre skadeleg enn å røykja sigarettar, og mange har gått frå røyk til snus. Mykje tyder på at dette har bidrege til at røykinga har gått ned i Noreg. Samtidig kan produkt med tobakk seljast, mens tobakksfrie alternativ blir stengde ute. I praksis betyr det at ein må gjera produkt meir skadelege for å få dei lovlege.

Folk er ulike, og folk sluttar ulikt. Vil statsråden då vurdera om skadereduksjon, inkludert regulert tilgang til tobakksfri snus – utanom dei som blir selde på apoteket og i butikken, som du har snakka om – bør få ein tydelegare plass i norsk tobakkspolitikk enn i dag?

Presidenten [15:18:06]: Presidenten vil minne om at «du» ikke er parlamentarisk tiltaleform her i Stortinget.

Statsråd Jan Christian Vestre [15:18:12]: Da må jeg bare minne om hva denne saken handler om. Dette er et Dokument 8-forslag som handler om hvorvidt en skal innføre et nasjonalt røykesluttprogram eller ikke, og hvorvidt det skal finansieres med en sektoravgift eller ikke. Alle spørsmål om regulering av andre typer tobakks- og nikotinprodukter har vi rikelig anledning til å diskutere, men da foreslår jeg at representanten stiller et spørsmål om det, og så kan vi ha en diskusjon om det.

Jeg skal likevel prøve å svare så godt jeg kan, ved å si at hvis vi skal opprettholde en restriktiv tobakkspolitikk, må vi være veldig forsiktig med å tillate nye produkter på markedet. Det er riktig at snusbruk har en annen fareprofil enn det røyking har, men det er også helseskadelige effekter av snusbruk. Representanten sier at det er veldig graverende, det jeg nå sa, men det står altså i folkehelsemeldingen som Stortinget har vedtatt, og i regjeringens tobakksstrategi.

Når det gjelder det britene har foreslått, er det ikke et forslag regjeringen jobber med.

Erlend Svardal Bøe (H) [15:19:28]: Da Arbeiderpartiet la fram folkehelsemeldingen i 2023, ble et nasjonalt røykesluttprogram omtalt som et av de mest sentrale folkehelsetiltakene til daværende regjering. Fortsatt er ikke dette innført, men i oppdragsdokumentet til Helsedirektoratet i 2024 skrev daværende helseminister Ingvild Kjerkol at Helsedirektoratet måtte ta høyde for å innføre et nasjonalt røykesluttprogram i 2025. Nå er vi ferdig med 2025, vi er godt inne i 2026. Vi i Høyre har f.eks. i våre alternative budsjetter foreslått å øke bl.a. tobakksavgiften, nettopp for å kunne ha inntekter til å finansiere andre typer tiltak i våre budsjetter.

Spørsmålet er: Kan statsråden redegjøre mer for hva som er grunnen til at et nasjonalt røykesluttprogram har gått fra å være et sentralt folkehelsetiltak for Arbeiderpartiet i 2023 til at en i 2026 fortsatt ikke har klart å innføre et nasjonalt røykesluttprogram?

Statsråd Jan Christian Vestre [15:20:29]: Det er fortsatt et viktig tiltak. Vi har en klar plan om at vi skal etablere dette, men som jeg sa fra Stortingets talerstol, er det et prioriteringsspørsmål. Jeg skal være helt ærlig og si at det ikke har nådd opp i prioriteringene så langt, fordi det har vært mange andre viktige helsepolitiske prioriteringer Stortinget har besluttet, og som jeg mener har vært riktig å gjøre.

Det er ikke sånn at vi ikke har gjort noe på dette feltet. Vi har utvidet røykeforbudene, bl.a. på utendørs lekeplasser, idrettsområder og i private biler med barn. Vi får på plass forbud mot grensekryssende fjernsalg av tobakksvarer og e-sigaretter. Vi har presisert aldersgrensen for innførsel av tobakksvarer. Vi viderefører forbudet mot e-sigaretter med nikotin. Vi innlemmer nå endelig EUs tobakksdirektiv – for å nevne noen eksempler. Vi følger altså opp strategien og tiltakene som ligger i strategien, og så må vi komme tilbake til røykesluttprogrammet i de ordinære budsjettdiskusjonene.

Erlend Svardal Bøe (H) [15:21:29]: Jeg setter pris på statsrådens ærlighet knyttet til hvilke prioriteringer han har gjort og ikke. Veldig mange av de røykeforbudene som er innført fra 1. januar, er også forbud Høyre har støttet, og som ble sendt på høring under vår regjering, tilbake i 2021.

Statsråden sa i sitt innlegg at vi løper tobakksbransjens ærend når vi foreslår å sørge for at vi også skal innføre snus uten tobakk. Det vil jeg på det sterkeste være tydelig på at vi på ingen som helst måte gjør. For oss handler dette om at vi må ta inn over oss realitetene. Det

er bedre at folk bruker snus enn at de bruker røyk, og at folk ikke er avhengig av tobakk og kan ha et tobakksfritt alternativ. Det handler nettopp om å trappe ned på det som er det farligste, og det er røyking og tobakk. Vi må på en måte se realitetene i dette.

Da er spørsmålet til statsråden: Er det bedre at folk har snus med tobakk eller snus uten tobakk?

Statsråd Jan Christian Vestre [15:22:29]: For meg er dette veldig enkelt. For dem som ønsker å slutte å røyke – og det bør alle ønske å slutte med – bør det finnes tilgjengelig produkter som gjør det enklere. Akkurat når det gjelder tobakksfri nikotinsnus, er det altså omsettelig i dag. Det er fullt mulig å kjøpe. Det selges reseptfritt som et legemiddel, og da er det godkjent som et produkt for nettopp å bli uavhengig av disse produktene.

Man kan like gjerne snu på det: Det å liberalisere dette regelverket og la det være fritt omsettelig, med alle mulige slags tobakksfrie nikotinsnusprodukter, hva vil det føre til? Nikotin er ekstremt vanedannende. Ikke kom og fortell meg at tobakksindustrien har laget disse produktene fordi de vil at færre skal kjøpe produktene deres. De lager og designer disse produktene for at flere skal bli avhengig av dem, for at de skal selge mer. Derfor må vi ha et strengt regelverk for dette, ellers sklir det ut.

Ida Lindtveit Røse (KrF) [15:23:45]: Dagfinn Høybråten har uttalt: Fagfolkene fortalte meg at den viktigste årsaken til sykdom og tidlig død som det går an å gjøre noe med, er tobakksrøyking. Du er ikke helseminister over en tid uten å ta det inn over deg. Og så melder spørsmålet seg: Hva gjør du med det?

Det var godt sagt av Dagfinn Høybråten. Vi vet alle hva Dagfinn Høybråten gjorde med det i sin tid som helseminister, og da melder spørsmålet seg: Hva er det nåværende statsråd ønsker å gjøre?

Statsråd Jan Christian Vestre [15:24:21]: For det første skal jeg avsløre at jeg er fan av Dagfinn Høybråten. Det var Tove Strand, tror jeg, fra Arbeiderpartiet, som innførte den første røykeloven, men det er ingen tvil om at det Dagfinn Høybråten gjorde, er et før og et etter, og at det kostet mye i sin tid og ble idiotforklart som både dusteforbud, formynderstat og inngripen i folks privatliv – argumenter vi også kjenner godt igjen fra dagens folkehelsedebatt. Det kostet, men opinionen snudde raskt, og nå tror jeg alle priser seg lykkelig for at vi ikke lenger har røyking på utestedene, og at vi kan gå ut og kose oss uten å være mottakere av passiv, skadelig røyking.

Jeg mener at noen må gå foran, og det var også derfor jeg personlig spurte Dagfinn Høybråten om å lede regjeringens folkehelsepolitiske råd, for jeg vil ha push og folk som tenker utenfor boksen, i folkehelsepolitikken. Regjeringen kommer til å legge fram nye folkehelsetiltak framover, og vi vil fortsatt jobbe med et nasjonalt røykesluttprogram. Det må vi komme tilbake til i budsjettet.

Ida Lindtveit Røse (KrF) [15:25:37]: Det å be Dagfinn Høybråten om råd er jo noe jeg hyller. Samtidig mener jeg det er ganske defensivt bare å be Dagfinn Høybråten om råd; man må også komme med politiske tiltak. Da jeg og for så vidt også statsråden, tror jeg, vokste opp, ble røykeloven innført. Det var virkelig store kampanjer. Vi har vokst opp med «røyking dreper», «røyking fører til kreft», og det var lite attraktivt å begynne å røyke. Andelen røykere gikk også kraftig ned.

Nå går altså trenden den andre veien. Flere unge begynner å røyke, og flere unge festrøyker. Da lurer jeg fortsatt på: Hva har statsråden tenkt å gjøre med dette? Statsråden viser her til at man har tenkt å vurdere et røykesluttprogram, men kommer ikke med noen andre tiltak for hva man har tenkt å gjøre med denne utfordringen.

Statsråd Jan Christian Vestre [15:26:41]: Jeg redegjorde da for tiltak som denne regjeringen har gjort, og jeg sa også klart og tydelig at målet fortsatt er at vi skal etablere et nasjonalt program for røykeslutt. Det må finansieres i statsbudsjettet. Jeg sa at vi foreløpig ikke har funnet å kunne prioritere det, men det står absolutt på lista, og jeg håper vi får det på plass. Så vidt jeg vet, har vi foreløpig ikke fått nye forslag eller råd fra folkehelsepolitisk utvalg akkurat på dette, men det er jeg helt sikker på at kommer.

Jeg vil understreke at regjeringen har gått i bresjen for og gjennomført en rekke andre tiltak i denne perioden som har vært ganske omdiskutert: markedsføringsforbud mot usunn mat og drikke for barn og unge, forbud mot å selge energidrikk til barn under 16 år, forbud mot lystgass og nasjonale skjermråd. Alt dette gjør vi for å ta bedre vare på våre barn og unge, og jeg mener vi må satse enda mer på forebygging og behandling på lavest mulig nivå. Det er mye billigere enn å reparere.

Presidenten [15:27:42]: Replikkordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Anne Grethe Hauan (FrP) [15:28:03]: For Framstegspartiet handlar denne saka om noko veldig grunnleggjande: om valfridom, om ansvar og om kva forhold staten har til folks eigne livsval. Me meiner at vaksne, myndige menneske i utgangspunktet skal få bestemma over eige liv, så lenge det ikkje går ut over andre. Me er ikkje tilhengjarar av å avgrensa kvardagen til folk gjen-

nom stadig fleire forbod, høgare avgifter og statleg peikefinger. Det gjeld også på tobakks- og nikotinfeltet. Eg er heilt sikker på at alle politiske parti har ein tobakks- og nikotinavhengig iblant seg. Målet i denne politikken er klart: færre som røykjer. Røyking er det som skadar mest, og det er dit innsatsen må rettast, men då må politikken òg byggja på korleis folk faktisk kjem seg vekk frå røyken.

For dei fleste skjer ikkje røykjeslutt i eitt rykk, det skjer stegvis. Folk trappar ned, dei bytter bort det som skadar mest, mot noko som skadar mindre. Det er sånn folk faktisk gjer det, uavhengig av kva staten meiner me bør gjera.

Likevel har me i Noreg fått ein politikk som gjer desse stega veldig vanskelege. Tobakksfri snus er forbode. Nye nikotinprodukt blir stengde ute. Samstundes er det fullt lovleg å selja produkt med tobakk, altså dei som er mest skadelege. I praksis betyr det at ein må gjera eit produkt verre for helsa for å få det godkjent. Det er ikkje streng politikk, det er systemfeil.

For Framstegspartiet handlar dette òg om valfridom – ikkje valfridom utan ansvar, men retten for vaksne som allereie er nikotinavhengige, til å velja eit mindre skadeleg alternativ enn sigaretten. Det handlar om valfridom ut av røykinga, ikkje valfridom inn i ho. Samtidig er me også veldig tydelege på å seia at barn og unge skal vernast strengt. Der er det brei einigheit, men det er fullt mogleg å ha eit sterkt ungdomsvern og samtidig gje vaksne røykjarar fleire lovlege og regulerte alternativ. Dette er ikkje anten-eller.

Når staten strammar inn så mykje at folk i praksis berre sit igjen med eitt lovleg val, er det grunn til å stilla spørsmål ved om politikken treffer. Når me forbyr meir enn resten av nabolanda, sluttar ikkje folk, dei finn berre andre vegar. Då får me meir grensehandel, dårlegare kontroll og mindre oversikt. Det er ikkje streng politikk, det er dårleg politikk.

Difor fremjar Framstegspartiet eigne forslag i denne saka, og me vil erstatta forbod med regulering. Me vil gje fleire realistiske vegar bort frå røykinga, og me vil endra rammevilkåra og ikkje berre gjenta verkemiddel som kanskje allereie er prøvde ut utan å lukkast.

Presidenten [15:30:57]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [15:31:06]

Interpellasjon fra representanten Ida Lindtveit Røse til helse- og omsorgsministeren: «Surrogati er ikke lovlig i Norge. Det bygger på et etisk prinsipp: Kvinners kropp er ikke en handelsvare. Dagens regelverk åpner for at nordmenn kan bruke surrogati i land hvor dette er lovlig. Dette skaper en situasjon hvor vern av kvinners helse og autonomi er sterkt regulert i Norge, men ikke for de kvinnene som gjennomfører svangerskapet for norske bestillere. Nylig har det norske selskapet Global Nest Family fått oppmerksomhet for å markedsføre surrogatitjenester fra Norge. Det tilbyr matching med surrogatmødre, juridisk bistand og 'garantiprogram' som varer til det foreligger en levende fødsel. Helsedirektoratet tok kontakt og orienterte om at slikt kan være straffbart når handlinger skjer i Norge. Likevel har virksomheten fortsatt, og det er uklart hvor grensene for lovlig bistand går.

Gir dagens lovgivning om surrogati tilstrekkelig klare rammer, eller er det behov for klargjøringer?»

Ida Lindtveit Røse (KrF) [15:32:23]: Surrogati er som kjent forbudt i Norge, og det er et bredt flertall som støtter forbudet. Likevel ser vi at norske statsborgere i økende grad benytter seg av surrogatitjenester i utlandet, noe som reiser alvorlige etiske, juridiske og menneskerettslige spørsmål. Surrogatmødre befinner seg ofte i en sårbar økonomisk situasjon og har stor risiko for å bli utnyttet. Barn som fødes gjennom surrogatiavtaler, kan miste rettigheter og tilknytning til sin biologiske opprinnelse.

Det eksisterende forbudet i Norge har begrenset effekt så lenge norske borgere fritt kan reise til land der surrogati er tillatt og inngå avtaler der, og deretter returnere til Norge med barna uten rettslige konsekvenser. I tillegg er det i dag åpen markedsføring og formidling av utenlandske surrogatitjenester rettet mot norske par, noe som i praksis bidrar direkte til å undergrave det norske forbudet.

Jeg ble gjort kjent med dette gjennom en sak tidligere i år, hvor det var et norsk firma som reklamerte for at de kunne bidra med surrogatitjenester. Helsedirektoratet hadde da tatt kontakt med firmaet for å opplyse om at måten de reklamerte på, kunne være ulovlig, og deretter tilbudt seg et møte for å oppklare, sånn at virksomheten kunne drive innenfor lovverket. Det mener jeg er en veldig spesiell måte å håndtere dette spørsmålet på. Jeg mener også det er spesielt at norske myndigheter ser at firmaer gjør noe som ikke er i henhold til norsk lov, og deretter tilbyr å justere tjenesten, slik at de kan gjøre det innenfor lovverket.

Lovverket vi har, stopper surrogati her hjemme, men hindrer altså ikke nordmenn i å få barn gjennom en surrogatmor i utlandet. Resultatet er en lov som verner kvinner i Norge, men ikke i Mexico, Ukraina, Albania, Armenia, Thailand eller Georgia, for å nevne noen. Hvis vi mener at dette er etisk problematisk, er det et spørsmål hvorfor vi ikke mener det er etisk problematisk også i utlandet.

Jeg vil avslutte med å utfordre statsråden på om han vurderer andre typer regelverksendringer for å forhindre bruk av surrogati i utlandet, når regjeringspartiet har vært så tydelig på at man ikke ønsker surrogati i Norge. Det er altså veldig klare grunner til hvorfor vi ikke har det. Det er fordi kvinner ikke er en handelsvare.

Statsråd Jan Christian Vestre [15:36:00]: Det er ikke tillatt å tilby surrogati i Norge. Etter barneloven er en avtale om å føde et barn for en annen kvinne ikke bindende, og etter bioteknologiloven kan befruktede egg bare settes inn i livmoren til den som skal være barnets mor. Jeg mener de norske reglene om surrogati er klare.

Dersom noen tilbyr surrogati i Norge, kan vedkommende straffes med bøter eller fengsel i inntil tre måneder. Straffansvaret omfatter også den som i Norge medvirker til at noen får utført surrogati i utlandet, f.eks. gjennom formidlingsvirksomhet.

Bioteknologilovens straffebestemmelse unntar fra straff «privatpersoner som søker eller benytter tilbud som er i strid med denne loven». Det vil si at personer som benytter seg av surrogati, ikke kan straffes. Dersom f.eks. familiemedlemmer eller andre nærstående yter praktisk bistand, vil også disse unntas fra straffansvar. Dette unntaket er begrunnet med at det er verken ønskelig eller rimelig å straffe disse, og at det primært er helsepersonell og andre som i sin yrkesutøvelse overtrer eller i strafferettslig forstand medvirker til å overtre bioteknologilovens regler, det har vært meningen å straffe.

Norsk rett har ingen særskilte regler om fastsettelse av foreldreskap etter bruk av surrogati. Det betyr at de generelle reglene etter barneloven og adopsjonsloven gjelder. Den som føder barnet, er barnets mor, og farskap etableres på de måter som barneloven bestemmer, enten ved erklæring eller endring. Dersom et foreldreskap ikke kan etableres etter reglene i barneloven, kan den som ønsker å bli juridisk forelder, eventuelt søke om adopsjon.

Det må gjøres en konkret og grundig vurdering i hver sak av om vilkårene for adopsjon er oppfylt. Barnets beste skal være det overordnede hensynet i adopsjonsvurderingen, også der barnet er født etter bruk av surrogati i utlandet. Det er også svært viktig at avgjørelser om foreldreskap og adopsjon for et barn født i utlandet, baseres på god og riktig dokumentasjon, og at identitet og relasjon er tilstrekkelig avklart.

Surrogati er som nevnt ikke tillatt i Norge, men vi kan ikke hindre folk i å dra til utlandet og få utført surrogati i land som faktisk tillater det. Bruk av surrogati medfører imidlertid risiko – som vi vet – både for surrogatmor, for de intenderte foreldrene og ikke minst for barnet. Barn kan f.eks. risikere å komme i en situasjon uten juridisk tilknytning til en intendert forelder, og uten statsborgerskap eller rett til innreise og opphold i Norge. Det er grunnen til at norske myndigheter fortsatt fraråder norske borgere å benytte seg av surrogati i utlandet.

Jeg mener at reglene i bioteknologiloven, barneloven og adopsjonsloven samlet sett er klare. Jeg mener også de gir tilstrekkelig regulering på feltet, og at de i dag avveier ulike hensyn som gjør seg gjeldende, på en balansert måte.

Ida Lindtveit Røse (KrF) [15:39:45]: Jeg vil først uttrykke at jeg har stor ydmykhet og respekt for den smerten og fortvilelsen som ufrivillig barnløse opplever. Det er ingen som ønsker en sånn type sorg eller frustrasjon for noen. Likevel mener vi og de fleste andre partier at det ett sted går en grense for hva man bør tillate for å løse en slik situasjon. Når ble et barn noe som kan bestilles, noe man kan be noen andre om å lage? Og når ble det greit å se på kvinnens kropp som noe som kan brukes for å bære fram et barn for andre? Når ble svangerskapet og fødselen noe en kan få andre til å utføre, og når ble det greit å anse svangerskap og fødsel som arbeid, eller som en tjeneste?

Surrogati krysser nettopp grensen for hva som er etisk akseptabelt, og det utfordrer menneskesynet. Det utfordrer synet på kjøp og salg av mennesker og menneskers kropp. Stadig flere får utført surrogati i utlandet. Derfor er mitt spørsmål hva regjeringen ønsker å gjøre for å motvirke dette, når også norske firmaer reklamerer for hjelp med surrogati. Er det noe man mener er akseptabelt? Er det noe man mener bare skal tilpasses norsk lovverk, eller er det noe man ønsker å ta et virkelig oppgjør med?

Regelverket i Norge straffer ikke det å benytte seg av surrogati i utlandet, men det er andre regler vi kan se på. Det er de samme reglene som gjelder for sexkjøp i utlandet, som i Norge. Det er andre måter å løse en regelverksendring på som gjør at vi får færre som benytter seg av surrogati i utlandet. Hvis vi mener det er etisk problematisk i Norge, og hvis vi mener at en åpning for dette i Norge vil medføre at sårbare kvinner kan bli utnyttet, må vi også ta et oppgjør med det når det skjer med nordmenn som drar til utlandet.

Statsråd Jan Christian Vestre [15:42:23]: Det er alltid en krevende diskusjon hvordan en skal forholde seg til situasjoner der en praksis er tillatt i et annet land, men ikke i ens eget land. Norsk jurisdiksjon er i Norge, så vi kan regulere virksomhet i Norge. Som jeg redegjorde for, mener jeg at vi har et regelverk som gjør det på en god måte i dag.

Også jeg anerkjenner at det er debatt om dette, og det er etisk vanskelige problemstillinger. Det er ikke alle

nyansene som alltid kommer helt fram, synes jeg. Det er viktig at vi også kan snakke om dette.

Fra regjeringens side har vi satt i gang en evaluering av bioteknologiloven. Vi har fått både anbefalinger fra Bioteknologirådet og rapporter fra Helsedirektoratet. Bioteknologirådet har flere anbefalinger når det gjelder surrogati, og de spriker i litt ulike retninger. Det er også et flertall i disse anbefalingene som mener at privatpersoner som benytter surrogati, bør kunne straffes også når det skjer i utlandet.

Regjeringen har ikke tatt stilling til disse forslagene ennå. Jeg mener det er mange motforestillinger mot å endre disse reglene uten at vi overskuer konsekvensene av det. Derfor står jeg for det jeg sa: Det regelverket vi har i dag, er godt, det er tydelig, og det balanserer ulike hensyn mot hverandre.

Det er riktig at vi er blitt gjort oppmerksom på at det er et enkeltstående selskap som har formidlet surrogati i utlandet fra Norge. Det er ikke lov, og det var grunnen til at Helse- og omsorgsdepartementet – etter at vi fikk informasjon om dette gjennom en enkeltsak – ba Helsedirektoratet om å kontakte firmaet og informere dem om forbudet mot surrogati i bioteknologiloven, inkludert det forbudet som loven allerede oppstiller mot å formidle surrogati i utlandet fra Norge. Dette har Helsedirektoratet fulgt opp i et brev til det aktuelle selskapet, og det forventer vi at følges opp.

Anne Grethe Hauan (FrP) [15:45:06]: Takk for interpellasjonen.

Eg meiner faktisk at interpellanten blandar saman to ulike spor. Det eine er om dagens reglar er uklare, og det andre er om ein eigentleg ønskjer nye forbod. Det er faktisk ikkje det same, for det finst allereie reglar, som statsråden nettopp sa. Det finst òg grenser, og dersom nokon går over dei grensene, finst det reglar som kan brukast.

FrP ønskjer ikkje nye forbod. Surrogati er etisk krevjande for veldig mange, og det har eg stor respekt for. Samtidig er eg glad for at Framstegspartiet har teke eit tydeleg standpunkt i akkurat saka om surrogati. Me har større tru på at nasjonale reguleringar i Noreg ville kunna sikra alle partar på ein best mogleg måte. Likevel er det ikkje det denne interpellasjonen handlar om, for om ein ønskjer forbod eller klare reglar, er ikkje det same.

Uansett kva ein meiner om surrogati, blir barn fødde. Det er eit faktum. Då meiner eg at det ikkje er vår oppgåve å stå på brygga og peika finger mot båten som alt har lagt til. Då må me ta imot dei som kjem i land, og det er der det beste for barnet begynner. I dag møter mange familiar ei papirmølle som kan minna meir om ei hinderløype enn om hjelp. Det er registrering av foreldreskap, juridiske avklaringar, stebarnsadopsjon – prosessar som kan ta tid og skapa uvisse. Det burde ha vore mykje enklare. Det burde gå raskare, for ungar skal ikkje bli ståande fast i eit system som går sakte når livet deira går fort.

Eg undrar meg òg over sporet interpellasjonen legg opp til, for mykje av rådgjevinga det blir vist til, skjer digitalt, og fleire av desse aktørane er etablerte i andre land. Korleis ein i praksis skal gjera det ulovleg å ha eit digitalt møte med eit selskap i Sverige, er for meg uklart. Dersom dagens reglar blir brotne, må dei handhevast. Dersom ein ønskjer nye forbod, må ein seia det. Det er noko heilt anna.

Til slutt handlar dette om kva Stortinget vil vera. Skal me byggja fleire hinder, eller skal me rydda vekk nokre av dei? Eg meiner me bør rydda: mindre symbolpolitikk, klare reglar, raske avklaringar og det beste for barnet først. Det burde ikkje vera det mest kontroversielle me seier i denne salen – det burde vera det mest sjølvsagde.

Kjersti Toppe (Sp) [15:47:55]: Takk til interpellanten, som tar opp ein veldig viktig debatt. Surrogati er jo ulovleg i Noreg, men i praksis er det ikkje vanskeleg for norske par å nytta seg av surrogatmor i utlandet. Det som kjem fram, er at det er firma som annonserer og vender seg til par som kan nytta seg av surrogati. Det er ikkje fyrste gongen det kjem opp slike historier. Det har eg sett i mange år. Dette er ein marknad, og Noreg er ein kjøpesterk marknad. Det er mange par som står i situasjonar der eg òg forstår at ein vurderer ulike tilbod for å kunna få eit veldig etterlengta barn.

Senterpartiet og eg har stått i desse debattane i mange år. Det er omsynet til surrogatmora og risikoen for å kunna utnytta ei fattig, sårbar kvinne som er vår viktigaste argumentasjon mot at vi ønskjer at dette skal tillatast. Eg hugsar at da Ukraina-krigen braut ut, såg me tvbilete av babyane som låg på rad og rekkje – surrogatbarn der foreldra ikkje kom og henta grunna krigssituasjonen. Eg har lese at Ukraina har ein fjerdedel av den globale surrogatmarknaden.

Eg hugsar tilbake til India. No har jo dei stengt for surrogati til utlandet, men det var ikkje uvanleg at det kom barn frå India. Det var òg kjent at det var indiske kvinner som bar fram barnet, mens egget kom frå andre land fordi barnet skulle vera lysare i huda.

Dette er ein marknad som er sett i system, og det er altfor mange eksempel på at det går gale. Det har vore eksempel i norske medium på indiske kvinner som døydde under fødsel, eller fødde eit barn med Downs syndrom som ikkje vart henta. Ein kan seia at det er andre land som har betre rettar og ivaretar kvinna betre, og det er heilt sant, men likevel er det etisk sett eit veldig

krevjande felt, òg om ein faktisk meiner at det er rett å påleggja ei anna kvinne den risikoen det er å bera fram eit barn. Det er alltid ein risiko, for dette er òg vorte ein marknad.

Det er eit dilemma. Vi har lover i Noreg, men det er veldig få lover som har verknad utanfor landets grenser. Da er vi i ein situasjon at sjølv om det er ulovleg, er det ikkje så uvanleg at det vert nytta. Alle barn er velkomne, så eg vil presisera at vi jo må leggja til rette for dei barna som vert fødde, og det har vi òg gjort. Likevel må vi kunna ta denne diskusjonen.

Da vi behandla bioteknologilova i 2020, vart det gjort eit vedtak om surrogati som iallfall Arbeidarpartiet, FrP og SV var med på. Det var:

> «Stortinget ber regjeringen sikre at Norge arbeider aktivt i internasjonale sammenhenger for å bekjempe utnyttelse av kvinner i den internasjonale surrogatiindustrien.»

Det kunne eg tenkja meg å spørja statsråden om han kan kommentera. No var jo dette vedtaket gjort før han kom inn som helseminister, men likevel – det er like viktig i dag. Det er heller ikkje eit vedtak ein har gjort éin gong, og så er ein ferdig med det. Eg håpar at det vedtaket vert hugsa på i departementet, og at ein faktisk arbeider aktivt for å kjempa mot utnyttinga av kvinner i den internasjonale surrogatiindustrien.

Ida Lindtveit Røse (KrF) [15:52:48]: Jeg vil begynne med å takke for debatten og ulike perspektiver. Det er likevel sånn at jeg opplever det som svært problematisk at Helsedirektoratet og departementet får beskjed om at et firma gjør noe som bryter norsk lov og bidrar til å reklamere for surrogati, og at det som er reaksjonen på det, er å sende et brev til aktøren og håpe at de innretter seg, og så ikke gjøre noe mer med det.

Jeg vil understreke at alle barn er velkomne, og at vi må legge til rette for alle barn, uavhengig av hvordan de har blitt til, og sikre gode rammer rundt det, men det er ikke i veien for å ha en etisk diskusjon eller tydelige rammer rundt surrogati.

Jeg har også merket meg at et flertall av Bioteknologirådets medlemmer mener at norske borgere ikke bør ha en sanksjonsfri mulighet til å omgå norsk regelverk via surrogati i utlandet, nettopp fordi det i praksis gir et signal om at det potensielt er greit å utnytte kvinner i andre land til tjenester vi altså ikke aksepterer i Norge.

Jeg mener dette er en sak vi i større grad må løfte fordi det går ut over sårbare kvinner, og fordi vi potensielt kan komme i kritiske situasjoner, som representanten Toppe viste til i sitt innlegg. Når vi er så tydelige på det etiske rammeverket i Norge, mener jeg også vi har et ansvar for å sikre at det ikke er fritt fram å benytte seg av dette i utlandet.

Statsråd Jan Christian Vestre [15:54:49]: Spørsmål om surrogati er krevende etiske problemstillinger. Vi må også ha takhøyde og rom for, mener jeg, at det er ulike meninger i denne salen, og jeg tror også innad i partiene, om dette.

Jeg mener, som sagt, at det regelverket vi har i dag, gitt at det er forbudt med surrogati i Norge, er et klart og tydelig regelverk. Det vil alltid være sånn at det kan være enkelte aktører som forsøker å omgå regelverket. Nå snakker jeg om de såkalte formidlingsaktørene. Da er det viktig at de gjøres oppmerksom på at de eventuelt ikke har en praksis som er i overensstemmelse med norsk lovgiving. Hvis dette rammes av straffebud i straffeloven, er det eventuelt en sak for andre enn Helsedirektoratet og Helse- og omsorgsdepartementet å ta stilling til videre.

Norsk posisjon i dette spørsmålet er klar og tydelig, og det er også den posisjonen vi inntar i internasjonale sammenhenger, i Verdens helseorganisasjon og på andre relevante arenaer.

Vi jobber ikke nå med forslag om å endre dette regelverket. Vi jobber ikke nå med forslag om å gjøre det straffbart å gjennomføre surrogati i utlandet. Vi står for den lovgivningen vi har i Norge, som er klar og tydelig på hvilke grenser vi setter der hvor vi har norsk jurisdiksjon.

Også jeg vil benytte anledningen til å takke for interpellasjonsdebatten, men også snart seks timer helsedebatt. Det er bra at helse engasjerer bredt i Stortinget – så takk for i dag!

Presidenten [15:56:31]: Dermed er debatten i sak nr. 7 avsluttet.

Sak nr. 8 [15:56:38]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse om Totalforsvaret i sikkerhetspolitisk krise og krig og Riksrevisjonens undersøkelse om sikring av havneanlegg for å trygge samfunnssikkerheten (Innst. 178 S (2025–2026), jf. Dokument 3:11 (2024–2025) og Dokument 3:12 (2024–2025))

Presidenten [15:57:02]: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil åtte replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Ove Trellevik (H) [15:57:35] (ordførar for saka): Rapporten frå Riksrevisjonen har avdekt alvorlege svak-

heiter i norsk hamneberedskap, spesielt knytte til manglande oversikt over kva hamner som er samfunnskritiske, og dessutan mangelfulle planar for alternative forsyningslinjer under krise og krig.

90 pst. av alle varer som går inn og ut av landet, har vore gjennom ei hamn. Noreg har over 600 hamneanlegg som handterer skip i internasjonal trafikk. Anlegga er også viktige for fiskerinæringa og innanrikstrafikk. Nokre av hamneanlegga er så store og sentrale at dei er viktige for heile samfunnet.

Den auka tryggingspolitiske spenninga gjer at hamnene også vert meir sårbare for uønskte handlingar. Ein trussel mot samfunnsviktige hamneanlegg som ikkje er tilstrekkeleg sikra, kan trua samfunnstryggleiken.

Me er inne i det femte året med krig i Europa. Arbeidet med totalberedskapen burde ha vore sett høgare på prioriteringslista hos regjeringa. Regjeringa må ta ansvar for å identifisera og klassifisera kva hamneanlegg som er avgjerande for forsyning av varer og militær støtte. Det er urovekkjande at regjeringa parerer kritikken med at det er aktørane i verdikjedene som sjølve må finna erstatningskaier.

Det er no eingong slik at nokre kaier er samfunnskritiske, anten regjeringa ser det eller ikkje. Ryk kornkaia vår, har me få alternativ. Dette må regjeringa ta inn over seg. Det er regjeringa sitt ansvar at matforsyninga til landet går greitt. Regjeringa må implementera tiltak som varetek både tryggleik mot sabotasje og vidareføring av funksjonar i krig.

Regjeringa må samordna beredskapsplanar mellom Nærings- og fiskeridepartementet, Kystverket, Forsvaret og private hamneoperatørar for å sikra heilskapleg handtering. Det må òg utarbeidast konkrete planar for korleis varer og militært utstyr skal fraktast dersom hovudhamnene vert sette ut av spel, og så må det øvast på ulike scenario. Vidare må regjeringa sikra at forskrifta om hamneberedskap og støtte til Forsvaret vert følgt opp i praksis i alle relevante hamner.

Samtidig er det ikkje berre i hamnene det er utfordringar med korleis regjeringa følgjer opp beredskapen. Stortinget har vedteke totalberedskapsmeldinga, og regjeringa må no sikra rask implementering av dei føreslegne tiltaka for å auka motstandskrafta i samfunnet.

Det er avdekt at mange kommunar manglar midlar og kapasitet til å prioritera beredskapsarbeid. Det må stillast tydelegare krav til lokal beredskapsplanlegging. I den første langtidsplanen for sivil beredskap må område som elektronisk kommunikasjon, transport og forsyningstryggleik verta vektlagde tungt.

Då Russland gjekk inn på Krym i 2014, tilspissa tryggingssituasjonen seg i Europa. NATO stilte høgare krav til sivil beredskap, og i 2016 bestemde Stortinget at totalforsvaret skulle styrkjast. Det er ni år sidan.

Svakheitene kontrollkomiteen peikar på i sakene me i dag har til behandling, er kjende. Det som er oppsiktsvekkjande, er at dei ikkje er handterte betre av regjeringa.

Det er likevel viktig for meg å presisera at Noreg er på veg mot å styrkja totalforsvaret. Både totalberedskapsmeldinga og langtidsplanen for forsvarssektoren inneheld viktige tiltak. Planane må følgjast, og dei må følgjast opp.

Det er òg viktig å erkjenna at planar ikkje løyser alle problem åleine. Det må øvast, og det må samhandlast på tvers av sektorar. Me har ikkje tid til den tregleiken me ser. Justisdepartementet og politiet burde ha vore pådrivarar for den sivile beredskapen, men politiet seier at dei ikkje eingong har nok ressursar til å delta fullt ut, verken i planarbeid eller i øvingar.

Det er slik at førebuingar må gjerast i fredstid. Beredskapsplanar må leggjast, og øvingar må gjennomførast. I tillegg er det viktig å evaluera og læra. Likevel viser undersøkinga til Riksrevisjonen at planar og øvingar i for liten grad førebur dei sivile aktørane i kommunane og regionane på å støtta militære behov.

I tillegg må Forsvaret betre og tydelegare kommunisera prioriteringane sine. Alle sivile aktørar Riksrevisjonen har snakka med, seier at det er uklart kva Forsvaret vil trenga frå dei i ei krise eller ein krig, skriv Riksrevisjonen. Kommunane i undersøkinga seier t.d. at dei har svært lite informasjon og ikkje veit kva dei må førebu seg på for å kunna støtta Forsvaret. Sivile aktørar i kommunar og fylke må vita korleis t.d. helsepersonell skal prioriterast, og korleis dei då skal driva eldreomsorga og arbeidet sitt i sin kommune. Når dei ikkje får god samhandling med Forsvaret og gode tilbakemeldingar om dette, er det òg vanskeleg å laga lokale beredskapsplanar.

Erlend Larsen hadde her overtatt presidentplassen.

Ronny Aukrust (A) [16:03:06]: Riksrevisjonen har levert to rapporter som gir oss et tydelig og alvorlig bilde av tilstanden i totalforsvaret og av sikringen av havner. Det er kritikk vi skal lytte til.

Hovedbildet er klart: Samordningen er ikke god nok. Det gjelder mellom ulike departementer og mellom stat og kommuner/fylkeskommuner. Forberedelsene er ikke tilstrekkelige, og særlig den sivile delen av totalforsvaret har svakheter. Det er alvorlig.

Samtidig er det viktig å understreke at dette ikke er utfordringer som har oppstått over natten. Det er heller ikke utfordringer som kan løses med ett enkelt vedtak. Dette krever systematisk arbeid over tid.

Derfor er det også viktig å løfte fram det arbeidet som nå er i gang: Regjeringen har styrket samarbeidet

mellom sivile og militære aktører. Totalforsvaret har fått en tydeligere plass i den sikkerhetspolitiske tenkningen, og det arbeides mer systematisk med planverk, øvelser og beredskap. Det er bra, men det er ikke tilstrekkelig, for det Riksrevisjonen peker på, er ikke først og fremst mangel på vilje, men mangel på gjennomføring og samordning i hele systemet.

Det er nettopp her havnene blir så viktige. Havnene er kritisk infrastruktur. De er avgjørende for forsyningssikkerheten vår, og de er avgjørende for mottak av allierte styrker. De er også avgjørende for at både sivilsamfunnet og Forsvaret skal fungere i en krise. Likevel viser rapporten at det finnes sårbarheter. Ansvarsforhold kan være uklare. Samordningen er ikke god nok, og oversikten over risiko og avhengigheter er ikke alltid tilstrekkelig.

Dette er ikke bare vurderinger på papiret. I den muntlige høringen Stortinget har gjennomført om rapportene, fikk vi bekreftet dette fra aktørene selv. De som jobber med dette til daglig, peker på de samme utfordringene: behov for klarere styring, behov for bedre koordinering og behov for tydeligere avklarte roller mellom sivile og militære aktører. Når både Riksrevisjonen og fagmiljøene peker i samme retning, da har vi et særlig ansvar for å følge opp.

Dette handler ikke bare om struktur og organisering, det handler om evnen til å håndtere en krise når den faktisk oppstår. Da må rollene være klare, og da må samhandlingen fungere. Vi må ha systemer som er testet, og ikke bare planlagt.

Derfor må vi nå gjøre to ting samtidig. Vi må fortsette det langsiktige arbeidet med å styrke totalforsvaret i hele bredden av samfunnet, der særlig også øving på krise og krig i kommuner og annet sivilt samfunn må løftes og bli gjennomført.

Vi må også sørge for tettere oppfølging der vi vet at utfordringene er størst. Havnene er et slikt område. Derfor foreslår vi i våre merknader at Riksrevisjonen følger opp arbeidet med sikring av havner allerede om to år – ikke fordi vi forventer at alt er løst innen den tid, men fordi dette er et område hvor utviklingen må gå raskt. Her trenger vi tydelig framdrift og ansvarliggjøring. En slik oppfølging vil bidra til å holde trykket oppe, og Stortinget vil få et bedre grunnlag for å vurdere utviklingen.

Totalforsvaret er avhengig av at hele samfunnet fungerer sammen. Det krever klare roller. Det krever god samordning. Det krever at vi faktisk gjennomfører det vi har blitt enige om. Riksrevisjonens rapporter og den høringen vi har hatt, gir oss et solid grunnlag for å gjøre akkurat det.

Det er vår oppgave å følge opp på en måte som både tar alvoret inn over seg, og som bidrar til en reell forbedring. Det skal vi gjøre.

Saksordfører Selnes takker også komiteen for et godt samarbeid.

Lars Rem (FrP) [16:07:33]: Riksrevisjonen viser dessverre at det er store og vedvarende problemer i totalforsvaret. Det er kritikkverdig at Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet ikke har skaffet de viktigste forutsetningene for at totalforsvaret skal fungere. Planer henger ikke sammen mellom sivile og militære. Det er også uklart hvem som får hva av ressurser i en eventuell krise.

Mange lokale og regionale aktører planlegger for lite for krig og sikkerhetspolitisk krise. Øvelser brukes for lite, og samfunnet lærer for dårlig av disse.

Når det gjelder havnene, mangler myndighetene oversikt over hvilke havner som er viktige for samfunnet. Det finnes for få planer for alternative forsyningsveier hvis en havn blir tatt ut. Cybersikkerheten i havner får også for lite oppmerksomhet. Fremskrittspartiet er enig i Riksrevisjonens kritikk. Vi mener at dette er et politisk ansvar. Byråkrati kan ikke stoppe viktige beslutninger. Rekvisisjoner alene er ikke nok. Det offentlige trenger faste avtaler med næringslivet, tydelig ansvar og flere øvelser sammen med privat sektor. Avtaler må fornyes før de går ut, slik at kapasiteten ikke forsvinner. Cybersikkerheten må tas minst like alvorlig som fysisk sikring.

Fremskrittspartiet ber regjeringen om å følge Riksrevisjonens forslag raskt og tydelig, gi klare instrukser, skape bedre samarbeid på tvers, inngå nødvendige avtaler med næringslivet og øve mer. Folkets trygghet kan ikke vente.

Hege Bae Nyholt (R) [16:10:05]: Tusen barn og unge med trenere og foresatte var for en stund siden kommet tilreisende til Røros, en vakker, men liten kommune med 5 500 innbyggere i Trøndelag. Det var tid for den tradisjonelle håndballcupen, og stemningen var god etter uker og måneder med forberedelser. Nyhetene hadde meldt at ekstremværet Amy var på gang, men vi skulle tross alt være inne hele helga. Det gikk nok bra, Amy var ikke et problem. Så gikk strømmen. Det ble mørkt i hallen, det ble mørkt i garderobene. Vi fant kreative løsninger og sikret lys for å finne fram og gå på do, og den lokale dugnadsgjengen sikret aggregat og varm suppe til ungdommene. Men lyset kom aldri på, og pumpene til toalettene sluttet å virke. Det ble kaldt i rommene, og foreldrene ble sultne – for uten strøm åpnet ikke matbutikkene. Bensinstasjonene var stengt, og det samme var Røros' mange sjarmerende og gode kafeer og restauranter.

Et stykke utpå lørdagen kom beskjeden vi hadde ventet på: Kommunen avblåste cupen og oppfordret alle som ikke bodde i kommunen, til å reise hjem. De trengte strømmen til eget nødnett. Med Amy i ryggen kjørte vi i

sikksakk mellom trær i veibanen i et Trøndelag som var mørklagt fra Røros til Støren, men halvparten av deltakerne var fortsatt igjen i Bergstaden, for det var ikke strøm til å lade bilene, og toget gikk ikke. Amys herjing var bare en forsmak på kommende kriser. Min personlige vurdering er at vi besto testen, men bare akkurat.

Bakgrunnen for dagens debatt er to rapporter fra Riksrevisjonen som omhandler havnesikkerhet og totalforsvar, og bakteppet for dagens debatt er dystert. Vi lever i urolige tider, i en verden som virker både farligere og mer usikker enn på mange år. I Ukraina raser krigen fortsatt. I Palestina har titusener av mennesker blitt drept i et folkemord som okkupasjonsmakten Israel begår mot befolkningen på Gaza. Fra USA får vi nærmest daglig nyheter om hvordan Trump-administrasjonen på hjemmebane angriper demokratiet og i utenrikspolitikken folkeretten. Bare de to siste månedene har tusenvis av sivile i Midtøsten måttet bøte med livet etter at USA og Israel satte hele regionen i brann, med folkerettsstridige angrep mot Iran i slutten av februar. I tillegg kommer gjentatte trusler om invasjon av Grønland den ene dagen og Cuba den neste – alt mot bakteppet av klimakrisen, hvis konsekvenser bare blir mer tydelige og skadelige for hvert år som går.

I en verden som virkelig bare blir mer og mer omskiftelig, er altså utgangspunktet ikke særlig godt. Siden den kalde krigen har skiftende regjeringer bygget ned det norske invasjonsforsvaret til fordel for deltakelse i stormaktsledet krigføring i utlandet. Som et resultat av nedbyggingen har Norge i dag et forsvar med så få soldater at de ikke ville kunnet holde ut mot en større angriper.

Også den sivile beredskapen har blitt bygget ned. Beredskapslager av kritiske varer som mat, medisiner og drivstoff har blitt avviklet. Det er stort underskudd på bomberom. Selvforsyningsgraden er lav.

I totalberedskapskommisjonens rapport fra 2024 fastslås det at den sivile beredskapen er for dårlig til å gi Norges sivilbefolkning tilstrekkelig beskyttelse i krise og krig. Over tid har den norske velferdsstaten, juvelen i samfunnet, også blitt bygd ned. Sikkerhetsnettet har blitt tynnere i en tid da stadig flere sliter. Vi har en helsesektor som skal behandle og bistå i krig og krise, som sliter med bemanningen i dag, med lav kapasitet og lange køer. Særlig gjelder dette innenfor psykisk helsevern.

I Riksrevisjonens rapport er nettopp mangel på planer for krig og krise og sivile totalforsvarsaktører en av konklusjonene. Det samme gjelder prioritering av totalforsvarets ressurser.

Det er nødvendig å ha planer for hva som skal prioriteres, og hva som skal og må settes på vent i en krise. Vi trenger en robust befolkning som opplever et fellesskap og verdier det er verdt å kjempe for, både i fredstid og i kriser. Barnehagen og fellesskolen er barn og unges viktigste arena. Ved å styrke disse, sikre nok bemanning og tid, styrker vi også det norske samfunnet og beredskapen.

Det er god beredskap i å sikre små forskjeller i samfunnet, men dessverre øker fattigdommen også i Norge. Vi må snu trenden, jobbe for et fortsatt seriøst arbeidsliv og høy fagforeningsdeltakelse. Det er erfaringer vi har fra Ukraina. I tillegg er det nødvendig med god infrastruktur, og der spiller havnene også en nøkkelrolle.

Julie E. Stuestøl (MDG) [16:15:17]: Norge er et lite land i en urolig verden, og aldri før i min levetid har så mye vært så usikkert og behovet for å prioritere trygghet vært større.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen krever av oss at vi evner å se sammenhenger, for alt som foregår der ute, skaper ringvirkninger her hjemme. Med krigshissingen fra Trump og Putin vil ikke verden bli tryggere eller mer forutsigbar med det første, dessverre: demokrati under press, polarisering, tollbarrierer og fysiske blokader, forsyningslinjer som brytes, og produksjon av kritiske varer som forsinkes eller stopper helt opp. Økte priser på drivstoff er ett eksempel på dette. Skal vi forsøke å dempe konsekvensene og sikre mest mulig trygghet og forutsigbarhet her hjemme, må norske politikere evne å tenke klokt om hvordan vi håndterer ringvirkningene.

Både pandemien og Russlands invasjon av Ukraina førte til den samme alvorlige situasjonen som vi står overfor nå: svekket forsyningssikkerhet. Alle som driver med krisehåndtering lokalt og nasjonalt, har flere ganger de siste årene måttet være bekymret for at folks frykt for tomme hyller skal forverre situasjonen. Dette vil vi antakelig kjenne på igjen.

Men tross alt og tross krig i Europa er det fred her hjemme nå, og det er godt, for planer for kriser legges best i fredstid. Derfor er det veldig bra at 2026 er totalforsvarsåret, at den sikkerhetspolitiske situasjonen har ført til et styrket forsvar, og at befolkningens egenberedskap får stadig økt oppmerksomhet. Jo flere av oss som kan klare oss selv i en krise, desto mer av kapasiteten til beredskapsetatene kan brukes på å beskytte landet og ta vare på dem som trenger det mest.

For meg som mangeårig beredskapsbyråkrat er det åpenbart at det har skjedd veldig mye på dette feltet de siste 10–15 årene. Mens det å lagre vann i kjelleren var en litt snodig preppe-oppførsel for ikke så veldig lenge siden, er det å ha fyrstikker, ved og boksemat i kjelleren til noen dager i ferd med å bli like åpenbart for egenberedskapen og sikkerheten som det å ha brannvarslere i huset eller å bruke belte i bilen, og det er veldig bra. Riksrevisjonens undersøkelse viser også at det er gjort en hel del som er bra, og at det er en positiv utvikling, men sammen med svarene fra komiteens høring er det åpenbart for MDG og

meg at det er mye som må bli bedre dersom vi skal sikre tryggheten mot de truslene som med vilje eller indirekte kan destabilisere samfunnet vårt.

Et av de viktigste funnene i Riksrevisjonens rapport er at det mangler en helhetlig oversikt over hvilke aktører som er avhengige av de samme ressursene, og at totalforsvarsaktørene på regionalt og lokalt nivå er usikre på hvordan prioriteringer vil påvirke deres ressurstilgang i en krise. Vi vet altså ikke nok om hvordan en forsyningskrise vil påvirke beredskapen vår.

Så langt innen totalforsvarsarbeidet ser det ut til at spørsmålet om hvordan sivil sektor skal understøtte Forsvaret, har fått langt mer oppmerksomhet enn det akkurat like viktige spørsmålet om hvordan sivil sektor skal sikres kontinuitet, altså hvordan vi skal holde veier, strømforsyning, kommunikasjon og de helt grunnleggende nasjonale funksjonene i gang. For vi vet ikke hvordan neste krise vil se ut, om den skyldes klimaendringer, et militært angrep eller en form for hybrid krigføring. Vi vet imidlertid at våre grunnleggende behov og det som trengs for å holde samfunnet i gang, er det samme uansett om krisen skyldes Donald, Vladimir eller Hans. Forsyningen må sikres, og verdikjedene må fungere så godt som mulig.

Undertegnede stilte spørsmål til samtlige deltakere i komiteens høring og satt igjen med det inntrykket at funnene til Riksrevisjonen og behovene for tiltak fortsatt er like aktuelle: Justis- og beredskapsdepartementet må ta initiativ til å få bedre oversikt over ressurser og avhengigheter. Det trengs flere tiltak for å sikre effektiv prioritering. Næringslivet behøver mer forutsigbarhet og informasjon om Forsvarets behov i en krigssituasjon, og det er for mye tvil blant næringslivsaktører om hvem som vil ha helt egne forpliktelser i en krigssituasjon, og hvilken prioritet det vil ha.

Det er veldig bra at Næringsdepartementet er gitt en koordinerende rolle i dette arbeidet, men jeg er usikker på om det er konkret nok, og om det går raskt nok. Det må sikres et grundig og godt samarbeid mellom politisk ledelse innen forsvar og næring om å etablere prioriteringsmekanismer og ressursbehov, slik at næringslivet kan få den kunnskapen og informasjonen de trenger for å bidra mest mulig – og ikke bare til Forsvaret, det er helt avgjørende at robustheten i hele samfunnet styrkes, og at samarbeidet og informasjonsutvekslingen blir god, både mellom forsvar, sivil side og næringsliv.

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [16:20:33]: Takk for muligheten til å redegjøre for arbeidet med totalforsvaret.

Norge står i den mest alvorlige sikkerhetssituasjonen siden andre verdenskrig. Norge og våre allierte møter både tradisjonelle militære trusler og sammensatte utfordringer som kombinerer fysisk sabotasje, cyberangrep og hybride operasjoner. Erfaringene fra Ukraina-konflikten har vist hvor raskt slike trusler kan ramme både militær kapasitet og sivile funksjoner samtidig, og har vært viktige læringspunkter for utviklingen av totalforsvaret i Norge. Dette arbeidet følger forsvarsløftet, nasjonal sikkerhetsstrategi og regjeringens plan for Norge med den nylig utgitte reprioriteringsproposisjonen som konkret oppfølging. Målet er klart: et mer motstandsdyktig samfunn som fungerer også når det virkelig gjelder.

For det første: Nasjonale behov for understøttelse av militær innsats er konkretisert og formidlet tydeligere enn før. Transport, logistikk, energi, eiendom og kritisk infrastruktur systematiseres og deles med sivile aktører. Et sentralt tiltak er rammeverket for identifisering av nasjonale infrastrukturbehov for understøttelse av militær innsats, etablert i desember 2024. Dette gjøres gjennom årlige behovsanalyser – den første ble levert 1. juni 2025, og den neste er 1. mai i år.

For det andre: Vi har lagt til rette for sikker informasjonsdeling gjennom Statens graderte plattformtjenester. Dette gjør det mulig å dele gradert informasjon trygt mellom sivile og militære aktører. Tiltaket er avgjørende for samordning, tidlig varsling og beslutningstaking og gjør det mulig å håndtere sammensatte trusler raskt og effektivt.

For det tredje: Vi har styrket evnen til å håndtere sammensatte trusler. Scenarioer som kombinerer cyberangrep, hybride operasjoner og fysisk sabotasje, testes og planlegges systematisk. Øvelser og beredskapsplanlegging på tvers av sektorer bidrar til at kritiske funksjoner kan opprettholdes under press og eventuelle angrep.

For det fjerde: Militært helsesamarbeid er styrket. Samarbeid mellom Forsvaret og sivile helsemyndigheter sikrer rask evakuering, behandling og medisinsk understøttelse ved krise og konflikt. Dette gjør totalforsvaret mer robust og bidrar til å opprettholde livsviktige funksjoner for både personell og sivile.

For det femte: Samarbeidet med sivile myndigheter og næringslivet er styrket i praksis. Forsvaret deltar aktivt i transportplanlegging og forsyningssikkerhet. Næringslivet kobles inn i nasjonal beredskapsplanlegging, Forsvarsdepartementet har etablert en egen avdeling for sikkerhet og sivilt-militært samarbeid, og samhandlingsarenaen mellom sektorer er styrket nasjonalt og regionalt.

Så til det viktigste – gjennomføring: 2026 er totalforsvarsåret. Kommuner, etater, statsforvaltere og næringsliv øver i økende grad med Forsvaret på scenarioer som inkluderer både krise, krig og hybride angrep. Erfaringene fra årets flernasjonale øvelse, Cold Response i Nord-Norge, viser hvordan logistikk, vertslandsstøtte, sivil understøttelse og helsetjenester fungerer i et sivilt-militært

samvirke i praksis. Læringen brukes til forbedringer i bl.a. transportflyt, mottak av allierte styrker og medisinsk evakuering i rammen av totalforsvaret – også i nordisk ramme. Senere i år gjennomføres en nasjonal totalforsvarsøvelse som styrker samvirket mellom sektorer og nivåer ytterligere.

Riksrevisjonen peker på utfordringer. Forsvarsdepartementet tar det på alvor og følger dem opp gjennom aktiv styring og kontinuerlig testing av totalforsvaret. Gjennom styrket samordning, konkrete tiltak og økt øving bygger vi et robust og troverdig totalforsvar nasjonalt, nordisk og i NATO-rammen.

Presidenten [16:24:47]: Det blir replikkordskifte.

Per-Willy Amundsen (FrP) [16:25:05]: Jeg lyttet med stor interesse til innlegget fra forsvarsministeren. Håpet er at den beskrivelsen han gir i dag, er den riktige beskrivelsen av situasjonen der ute, for den er ganske annerledes enn den Riksrevisjonen ga – riktignok tilbake i tid, for de avsluttet på et tidspunkt, og så har det selvfølgelig skjedd ting siden det. Jeg håper den beskrivelsen forsvarsministeren gir her i dag, er den korrekte.

Noe av det det har vært stilt spørsmål om, er disse viktige avtalene som må være på plass, ikke minst med næringslivet. Kan forsvarsministeren klargjøre hvor mange avtaler som nå er i orden, om man har kontroll på og oversikt over det? Er man der man skal være med hensyn til avtaler, ikke minst de som næringslivet skal levere på i krise eller krig, og hva er i så fall antallet?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [16:26:01]: Som undertegnede sa, jobbes det kontinuerlig med å bedre totalforsvaret i alle ledd. Over flere år har vi bygd ned både forsvaret og totalforsvaret i Norge. Vi har hatt en omstart som har kommet som følge av den alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen. Vi har satt ned totalberedskapskommisjonen, som har tatt tak i og pekt på hva det er som er nødvendig. Heldigvis er alvoret stort, slik at vi har et samlet storting i ryggen for å ta tak i disse sakene. Her står vi sammen.

Det er mye som må på plass i de strategiske avtalene med næringslivet. Det er mye som også forvaltes innenfor næringsministerens område i oppfølgingen av dem. Akkurat hva antallet er, har ikke jeg på stående fot. Det kan jeg selvsagt finne til representanten, så kan han få formidlet det. Vi jobber kontinuerlig med det, og vi har også nå testet totalforsvaret i Cold Response. Vi har lært hva som ikke fungerer, og vi har lært hva vi må gjøre bedre framover. Det er hele poenget med totalberedskapsåret. I år øver vi for å finne ut hva som fungerer, og hvor vi må bli bedre i løpet av året.

Per-Willy Amundsen (FrP) [16:27:04]: Forsvarsministeren nevner totalberedskapskommisjonen. Harald Sunde var jo til stede i høringen som tidligere leder av den kommisjonen. Han ga en veldig annerledes virkelighetsbeskrivelse enn den forsvarsministeren gir her i dag, og den som ble gitt fra regjeringshold gjennom høringen. Det er litt der at det kanskje ikke er alle av oss som føler oss like trygg på den virkelighetsbeskrivelsen forsvarsministeren gir her i dag.

Noe av det som dras opp, er evigvarende prosesser. Dette var Sunde inne på i sin tilmålte tid i høringen: evigvarende byråkratiske prosesser som gjør at man ikke kommer videre. Et eksempel kan være reindrift i Nord-Norge som stopper viktige forsvarstiltak. Et annet eksempel er strøm til Ramsund som stopper i byråkratiet. Det er mange sånne eksempler. Oppfatter statsråden at det gjøres nok for å temme det byråkratiet som står i veien for at viktige forsvarssatsinger blir gjennomført?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [16:28:11]: Vi jobber kontinuerlig med både å forenkle regler og å få tempo på et bedre samspill mellom Forsvaret og den sivile strukturen, som vi er helt avhengig av for at Forsvaret skal fungere i krise og krig. Vi øver på beredskap i Norge, og vi er faktisk også ganske gode på beredskap i Norge. Det har vi sett under både pandemien, naturhendelser og annet. Ressursene finner hverandre. Selv om ting ikke var helt avklart på forhånd, er vi gode på det. Vi har god lokal beredskap som fungerer i Norge. Det vi gjør nå, er å løfte det opp til det store, nasjonale nivået, der vi kan komme helt opp i det verst tenkelige krisespekteret, nemlig krig. Vi øver på det, og vi skal bli flinkere.

Representanten nevner strøm. Der har vi tatt nye grep, og det ligger nå et forslag til behandling i Stortinget om at vi kan overprøve og gå inn og styre hvem som skal ha tilgang til strøm, for å sikre at kritisk infrastruktur knyttet til landets sikkerhet kan gå foran i køen. Vi tar de grepene. Over mange år har samtlige partier i denne salen ikke gjort nok. Nå er vi heldigvis enige om at vi må gjøre mer, og vi er i ferd med å gjennomføre det.

Mahmoud Farahmand (H) [16:29:29]: Forsvarsevnen hviler på tre pilarer: Forsvaret, allianser og totalforsvar og sivilsamfunn. Kommuner, offentlige virksomheter og bedrifter etterlyser en tydeligere avklaring om deres rolle i totalforsvaret hvis krig eller krise kommer. Er forsvarsministeren enig i dette? Hvis ja, hva har han helt konkret tenkt å gjøre for å koble de ulike delene bedre sammen?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [16:30:00]: Vi er allerede i gang. Et eksempel er totalberedskapsåret. Vi øver nå sammen i hele Norge. I Cold Response koblet vi sammen de ulike delene av totalforsvaret for å teste

hvordan det er med alliert mottak, hvordan det er å ta imot skadde i en nordisk ramme, og hvordan det er å sikre forsyninger. Vi øver på det for å bevisstgjøre.

Vi gir også klarere beskjeder til Forsvaret knyttet til å følge opp og spille inn behovene sine til både kommuner, fylkeskommuner, næringslivet og andre sektorer som skal understøtte Forsvaret i den situasjonen som kan oppstå hvis vi kommer øverst i krisespekteret.

Vi har også, som jeg nevnte, gjennom Statens graderte plattformtjenester gitt tilgang til graderte tjenester, som er helt grunnleggende for å kunne gi graderte beskjeder nedover i systemene, der også kommunene kan koble seg på med sine beredskapsledere, sånn at vi får gitt de nødvendige beskjedene på riktig graderingsnivå. Da kan vi også mer effektivt operere sammen i hele samfunnet i krisespekteret.

Mahmoud Farahmand (H) [16:31:02]: Jeg takker for svaret. Jeg kan meddele statsråden at realiteten der ute er slik at bl.a. rederier ikke har helt klart for seg hva de skal bidra med. Statsråden viser til den øvelsen som har vært i år, men krigen i Ukraina begynte jo i februar for fem år siden. Hva er det reelt man kan gjøre for å få fortgang i dette? Man viser til øvelser og analyser som er gjort, men analyser og øvelser er ikke konkrete tiltak. Hva har statsråden helt konkret tenkt å gjøre for å kommunisere ut eller få fortgang på kommunikasjonen om de behovene som er der ute?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [16:31:40]: Jeg er litt usikker på om jeg forstår spørsmålet om hvilke konkrete tiltak – utover det å øke informasjonsstrømmen, utover å legge til rette gjennom planer, utover å øke dialogen med næringslivet, utover å lage infrastruktur der vi kan kommunisere på gradert nivå med kommunene, utover å øve på det som skal gjøre oss klar til disse krisene, selv om krisen ikke blir akkurat slik den vil framstå under Cold Response, eller totalberedskapsøvelsen der vi skal teste større deler av samfunnet senere i år, som er tiltak vi kan gjennomføre. Vi følger opp det som ligger i totalberedskapskommisjonen og Stortingets vedtak knyttet til det. Vi følger opp det som står i forsvarsløftet. Vi har nå levert en reprioritering. Vi har gitt beskjed til Forsvaret om å være mer tydelig og konkret på de bestillingene man gir til sivilsamfunnet rundt seg, sånn at det kan være forberedt på hva Forsvaret har behov for, og vi følger opp gjennom andre statsråders konstitusjonelle ansvarsområder, med tiltak som skal gjøre oss mer robust. Vi er på etterskudd fordi vi i Norge ikke har prioritert dette feltet på mange tiår. Det må vi alle ta ansvar for. Derfor er jeg glad for at alle nå tar ansvar for å gjøre oss bedre.

Mahmoud Farahmand (H) [16:32:44]: Jeg hører at statsråden gjentar de første talepunktene, og det er bra at man har talepunkt å gå ut fra. Poenget her er jo at de tiltakene statsråden beskriver, er dem som er gjennomført. De ser jo ikke ut til å ha gitt effekt, for i næringslivet og i kommunene sier de at selv om man har jobbet med graderte plattformer, har de ikke tilgang til dem, og at de ikke får den informasjonen de trenger. Dialogen med Forsvaret oppleves å være mangelfull. For å spørre på en annen måte: Er det andre tiltak statsråden kan se for seg å gjøre for å få fortgang i dette, for å få bedre informasjon ut og sørge for at totalforsvaret er så sterkt som mulig når krisen treffer?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [16:33:27]: Ja, vi er i totalberedskapsåret, men vi er ikke ferdig med denne jobben gjennom totalberedskapsåret, og vi er ikke ferdig med den jobben ved at vi har sendt ut tydeligere beskjeder til Forsvaret om å gi klarere behovsforespørsler ut til totalforsvaret og aktørene der. Dette er et kontinuerlig arbeid. Det å jobbe med beredskap er noe vi gjør kontinuerlig. Det har dessverre vært år der vi ikke har jobbet så godt med dette som vi burde, fordi krisene har vært annerledes. Vi har vært ikke klar over hva som kunne treffe oss i den situasjonen vi nå står i. Dette er et arbeid som er pågående. Vi skal fortsette med informasjonsarbeidet. Vi skal fortsette å øve for å finne ut hva det er vi kan bli bedre på, og hvor det oppstår mangler. Ikke minst skal vi – som representanten Nyholt nevnte – øve på hvordan Sivilforsvaret kan understøtte når krisen kommer, og hvordan sivilsamfunnet kan fungere ved en krise i den øverste delen av krisespekteret. Sivilsamfunnet og totalforsvaret må fungere bak fronten, for hvis ikke faller fronten også.

Presidenten [16:34:27]: Replikkordskiftet er over.

Statsråd Astri Aas-Hansen [16:34:45]: Jeg ønsker å starte med å si takk både til Riksrevisjonen og til komiteen for et viktig arbeid. Det er bred politisk enighet om at vi raskt må styrke samfunnets motstandskraft og forsvarsevnen vår. Dette arbeidet ser vi i sammenheng, og arbeidet er godt i gang, bl.a. gjennom oppfølgingen av Regjeringens plan for Norge, Nasjonal sikkerhetsstrategi og totalberedskapsmeldingen. Stortinget sluttet seg til målene i totalberedskapsmeldingen i fjor vår, og disse ligger fast. Vi skal ha et sivilt samfunn som er forberedt på krise og krig, og som støtter militær innsats. Det er, som forsvarsministeren var tydelig på, viktig for den militære evnen, og det er viktig for en troverdig avskrekking. Det sikrer et totalforsvar som fungerer i fred, krise og krig.

Vi framstår enige om at funnene i Riksrevisjonens undersøkelse fra perioden 2020–2024 i stor grad sam-

menfaller med funnene fra forsvarskommisjonen og totalberedskapskommisjonen. Disse er igjen langt på vei tatt opp i langtidsplanen for forsvarssektoren, i totalberedskapsmeldingen og gjennom Regjeringens plan for Norge og Nasjonal sikkerhetsstrategi.

Vi kan ha ulike syn på progresjonen på enkelte områder og på hva som skal prioriteres først, men at vi må prioritere, opplever jeg at vi er enige om. Vi kan ikke gjøre alt på en gang. Vi må ta de viktigste grepene først. Vi har derfor prioritert å skaffe oss en oversikt over tilstanden på de tre samfunnskritiske sektorene transport, energi/kraft og e-kom. Dette er sektorer som er viktige for å støtte Forsvaret, for at andre sektorer skal kunne fungere i kriser og krig, og for befolkningens evne til å opprettholde daglige aktiviteter i en krisesituasjon. Et konkret eksempel på prioriteringen av energi og kraft er at Norges vassdrags- og energidirektorat på tampen av fjoråret sendte på høring forslag om å styrke reparasjonsberedskapen i kraftforsyningen. Vi ser i Ukraina at dette er en svært viktig kapasitet. Bedre reparasjonsberedskap i kraftforsyningen er vesentlig for å møte dagens sikkerhetspolitiske situasjon og redusere risikoen for langvarige strømbrudd.

I høringen i kontroll- og konstitusjonskomiteen var både forsvarssjefen og direktøren for Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, DSB, tydelige på at det har skjedd mye etter at Riksrevisjonen gjennomførte sin undersøkelse, og at det fortsatt pågår svært mye. På regionalt og lokalt nivå – som jo ble undersøkt – jobbes det med veiledningsmateriell og å sikre at krig kommer inn som scenario i risiko- og sårbarhetsanalysene både på fylkesnivå og i kommunenes beredskapsarbeid. Vi jobber gjennom statsforvalterne og DSB for at flere kommuner etablerer beredskapsråd med myndigheter, næringsliv og frivillige. Det er gledelig at DSBs kommuneundersøkelse, som nylig ble lagt fram, viser at 86 pst. av kommunene har beredskapsråd. Andelen var 75 pst. før totalberedskapsmeldingen ble lagt fram. Det jobbes også med å sikre at Forsvarets behov kommuniseres til sivile sektorer, noe som er viktig for at sivilsamfunnet har evne til å støtte Forsvaret, som flere av talerne har vært tydelig på at det er behov for. Statens graderte plattformtjenester, som nå er etablert under Forsvarsdepartementet, vil på sikt bidra til at flere får tilgang på slike løsninger, f.eks. kommunene. Et annet eksempel er arbeidet vi har satt i gang med sivil arbeidskraftberedskap. Vi vurderer kriterier for hvordan vi skal prioritere på tvers av sektorer, hvordan vi skal kunne få bedre oversikt over tilgjengelige ressurser, og ikke minst hvordan vi kan balansere sivile og militære behov for de samme ressursene.

Avslutningsvis vil også jeg løfte fram betydningen av Totalforsvarsåret. Dette er et målrettet løft for å styrke hele bredden av samfunnets beredskap. Totalforsvarsåret gir oss en unik mulighet til å teste planverk, avdekke svakheter, styrke samhandlingen mellom sivile og militære aktører og sikre at kommuner, etater, virksomheter og oss borgere får trent på de situasjonene Riksrevisjonen peker på at vi ikke har vært godt nok forberedt på. Gjennom dette arbeidet vil vi få ny erfaring som vi skal lære av og omsette i forbedringer. Totalforsvarsåret er et helt sentralt virkemiddel for å løfte totalforsvarsarbeidet og for å sikre at vi som samfunn står bedre rustet i møte med et krevende sikkerhetsbilde.

Presidenten [16:39:51]: Det blir replikkordskifte.

Per-Willy Amundsen (FrP) [16:40:09]: Jeg lyttet til justisministeren, og forsvarsministeren hadde for øvrig mange av de samme poengene i sitt innlegg: Situasjonen er vesentlig annerledes, som det beskrives av begge statsrådene, med hensyn til de konklusjonene Riksrevisjonen trakk. Det har gått noe tid, og situasjonen er langt, langt bedre. Det er bra at begge statsrådene forplikter seg overfor Stortinget, for vi må jo forholde oss til den informasjonen de gir, og den beskriver også en veldig annen virkelighet enn den vi leste fra Riksrevisjonens funn. Det er vanskelig for oss å ettergå; vi må legge til grunn det de sier. Det vil vi selvfølgelig også gjøre i fortsettelsen.

En sak som åpenbart er statsrådens ansvar, og som er målbar, er politisatsingen. Vi er altså i den situasjonen i dag at politiet ikke kan levere på kriminalitet i fredstid. Hvordan i all verden skal vi ha tillit til at politiet kan levere i krise og krig?

Statsråd Astri Aas-Hansen [16:41:16]: Politiet og Politiets sikkerhetstjeneste står i en krevende situasjon i dag ved at både – kall det – det alminnelige kriminalitetsbildet, som de har ansvar for, jo ikke har forsvunnet, snarere blitt forsterket, og at man samtidig får den kriminaliteten og den ekstra oppmerksomheten som kreves knyttet til den sikkerhetspolitiske situasjonen. Vi ser at dette har til dels overlapp, og det treffer i sanntid.

At politiet står i en krevende situasjon, er det ingen tvil om. Det er også grunnen til at en har foretatt en betydelig styrking av politiet, og at vi må se dette i sammenheng, f.eks. når vi har erfaringer med at kriminelle nettverk på oppdrag fra statlige aktører rekrutterer barn og unge til kriminalitet, som vi har fått høre fra både Sverige og Danmark. Så her er det utfordringer som vi møter med konkrete tiltak.

Per-Willy Amundsen (FrP) [16:42:23]: Litt av utfordringen er at beskrivelsen av politiets evne til å løse kriminalitetsproblemer i fredstid ikke nødvendigvis er bare god. Oppfatningen er vel ikke at man har styrket

politiet i betydelig grad. Tvert imot er det vel færre ansatte med politibakgrunn i politiet i dag enn det var da denne regjeringen tiltrådte.

Uansett, når man har store utfordringer med å levere på politi i en fredssituasjon, er det vanskelig å anta at situasjonen skal være noe bedre i krise eller krig. Det er derfor jeg sier: Burde ikke det alene – beredskapssituasjonen, behovet, vi ruster Forsvaret, og det er viktig, og det skal vi gjøre for full kraft – gjøre at man også ser det i sammenheng med justissektoren, og at man også særskilt styrker politiet, nettopp for å ivareta samfunnssikkerheten i et større perspektiv?

Statsråd Astri Aas-Hansen [16:43:18]: Jeg er enig med representanten. Så er politiet styrket, og det er flere ansatte i politiet nå, langt flere enn da Støre-regjeringen overtok, og også enn det var under den forrige regjeringen. Men når situasjonen endrer seg, når det knepper seg til, er det klart at vi både må se på hvordan vi utnytter ressursene i politiet – vi må utvilsomt fortsette styrkingen av politiet – vi må se på hvilke ansatte som gjør hvilke oppgaver, og vi må ha et godt samarbeid mellom politiet og f.eks. Forsvaret.

Vi har i lys av den sikkerhetspolitiske situasjonen også gitt oppdrag til både det ordinære politiet og PST om å utrede sin rolle i krise og krig, sånn at vi er forberedt på det, for å se: Hva vil være roller og ansvar? Hva er det man eventuelt må ha av ytterligere hjemler og ressurser?

Per-Willy Amundsen (FrP) [16:44:25]: PST har vi hatt en egen høring om og kommer sannsynligvis til å ha enda en høring om, og der er jo situasjonen en beskrivelse av – skal vi si – økonomisk armod: for lite og for dårlig finansiering. Det er bl.a. en problemstilling som helt tydelig dras opp av Riksrevisjonen. Tilsvarende er det ikke vanskelig å se at polititjenesten i sin helhet kanskje heller ikke er i stand til å levere på det man forventer at det skal leveres på.

Jeg oppfatter selvfølgelig at det er vanskelig for statsråden å kritisere egen regjerings satsing på politi, men det må jo kunne være særskilte grunner til å styrke politiet utover den kriminalitetsflyten vi ser fra Sverige til Norge, gjengproblematikk, ikke minst problemene her i Oslo – altså se behovet for å styrke politiet langt utover det, nettopp for å ivareta beredskapsoppdraget.

Statsråd Astri Aas-Hansen [16:45:33]: Jeg er enig med representanten i dette. Vi må se på det. Den bestillingen jeg svarte på i mitt forrige replikksvar, om oppdraget gitt knyttet til krise og krig, er levert fra både politiet og PST. Det jobber vi med nå. Der vil vi også kunne prøve å identifisere det som ligger lenger fram.

Så er det hva vi allerede står i, som jeg informerte komiteen om i høringen som det vises til. Det er gitt bl.a. flere lovhjemler til PST fordi en ser at spionasje, sånn som det var da straffeloven ble vedtatt i 2005 eller i 2008, da disse kapitlene nok ble vedtatt, foregår på en annen måte i dag enn den gang. Det gjør at det er behov for å endre på lovreglene, når det gjelder både det materielle og det prosessuelle. Så jeg er enig: Mye er gjort; mye må fortsatt gjøres.

Mahmoud Farahmand (H) [16:46:53]: En uke uten en replikkveksling med statsråden er en uke uten mening.

Statsråden har ansvaret for å samordne det nasjonale beredskapsarbeidet. I desember 2025 ble det opprettet en funksjon ved Statsministerens kontor. Den funksjonen fikk navnet «nasjonal sikkerhetsrådgiver». Hva er statsrådens vurdering av opprettelsen av denne funksjonen, og hvordan vil det påvirke statsrådens ansvarsområde?

Statsråd Astri Aas-Hansen [16:47:25]: Når det gjelder det konstitusjonelle ansvaret som ligger til justis- og beredskapsministeren, som nå er meg, endrer ikke opprettelsen av en nasjonal sikkerhetsrådgiver noe på det. At statsministeren har valgt å styrke sin politiske stab med en nasjonal sikkerhetsrådgiver, understreker hvor viktig dette arbeidet har blitt i den sikkerhetspolitiske situasjonen vi står i nå, og at han har et ønske om å ha rådgivere som har dette som ansvar, tett på seg. Som representanten sikkert kjenner til, er det statssekretærer på Statsministerens kontor, og de har sine dedikerte fagområder – det er ikke uvanlig – og nå er det en som har fått dette spesifikke fagområdet.

Mahmoud Farahmand (H) [16:48:32]: Jeg lurer fortsatt på hvordan denne funksjonen vil påvirke koordineringsarbeidet når det gjelder beredskap. Det er kjent at vi opererer med et sektorprinsipp i dette landet. Man kan si mye om det – noen har genierklært det, andre er mindre begeistret – men poenget med Justis- og beredskapsdepartementets arbeid er å koordinere det som skjer i sektoren. Og ut fra det vi kan lese i rapporten – den ser selvfølgelig litt bakover i tid – fungerer dette tydeligvis ikke godt nok.

Vil enda en funksjon ved Statsministerens kontor bidra til å gjøre koordineringen bedre, eller blir det nok en kokk og kanskje litt mer søl?

Statsråd Astri Aas-Hansen [16:49:11]: Det er justis- og beredskapsministeren som har det koordinerende ansvaret, så det ligger til meg. Det er jeg som skal svare Stortinget om det som handler om det koordinerende, men, som det ble sagt, sektorprinsippet gjelder fortsatt.

At vi, sammen i regjering, nå f.eks. har utpekt ni kritiske samfunnsområder, og at regjeringen sammen prioriterer transport, digital infrastruktur og kraftforsyning, som jeg sa i innlegget mitt, er eksempler på at man som kollegium foretar prioriteringer, men hvor det konstitusjonelle ansvaret ligger hos de ulike statsrådene: for transport er det samferdselsministeren, og for kraft er det gjennomgående energiministeren.

Det jeg opplever at både Riksrevisjonen, Stortinget og regjeringen selv ønsker å få til hele tiden, er nettopp at sektoransvaret ikke blir «siloansvar».

Mahmoud Farahmand (H) [16:50:17]: Jeg takker for svaret, men jeg forstår fortsatt ikke hva innholdet i denne funksjonen er.

La meg stille et annet spørsmål. Nå snakker vi om sektorprinsippet, og da er spørsmålet mitt: Sektorprinsippet er hva det er, men bidrar måten vi har valgt å tilnærme oss denne problemstillingen på, til å styrke oss, eller finnes det andre måter å gjøre det på som kan være med på å styrke totalforsvarsarbeidet vårt mer?

Statsråd Astri Aas-Hansen [16:50:50]: Jeg mener vi alltid skal spørre oss hvordan vi kan få den beste effekten. At Stortinget forholder seg til fagstatsråder, og at det konstitusjonelle ansvaret ligger hos den enkelte fagstatsråd, framstår for meg som det riktige. Men det er klart at det er en viktig oppgave for hver av fagstatsrådene å sørge for – som både Riksrevisjonen og Stortinget utfordrer på – at en ikke faller ned i siloer, men får det beste ut av hver enkelt sektor gjennom et kraftfullt samarbeid, og at en får synergier og ekstra kraft ut av det. Så er det statsministeren som sitter med det øverste ansvaret. Dette er slik vi jobber nå, og det mener jeg vi klarer på en kraftfull måte.

Hege Bae Nyholt (R) [16:52:16]: Vi vet ikke om Norge vil bli utsatt for krig eller et angrep. Vi vet heller ikke hvordan det vil fortone seg, men vi vet at vi må være forberedt på ganske mye. Vi vet også at vi trenger en sivil beredskap, og en del av sivilberedskapen er beskyttelse av sivilbefolkningen. Derfor er det nok veldig mange flere enn meg som har reagert på store byggeprosjekter som bygges uten bomberom. Jeg kan nevne sykehus og campusutviklingen i Trondheim. NTNU har bomberom til langt færre enn tallet på ansatte og studenter. Plikten til å bygge bomberom har egentlig ikke vært praktisert siden slutten av 1990-tallet, og man må fortsatt søke om dispensasjon. I sine svar viser man til at statsrådens departement arbeider med et nytt regelverk.

Kan statsråden redegjøre for både dekningsgraden og arbeidet med å sikre beskyttelse av sivilbefolkningen gjennom bl.a. bomberom?

Statsråd Astri Aas-Hansen [16:53:17]: Nå skulle jeg ønske jeg var en slik statsråd eller person som husket tall godt, men det er jeg ikke. Jeg har akkurat fått oppdaterte tall for dekningsgraden, så det må jeg få lov til å komme tilbake med.

Vi har fire nivåer av beskyttelse av befolkningen. Det ene er den beskyttelsen en har i hjem, som er den mest grunnleggende. Så er det tilfluktsrom, som representanten Bae Nyholt viser til. Vi ønsker oss også dekningsrom.

Det vi gjør nå, er å sikre at de tilfluktsrommene vi allerede har, kommer i god stand. Vedlikeholdsplikten er nok ikke blitt oppfylt helt slik regelverket skulle tilsi, nettopp fordi situasjonen har vært som den har vært. Som representanten sier, kommer vi også med en forskrift om plikten til å bygge nye tilfluktsrom.

Hege Bae Nyholt (R) [16:54:22]: Takk for svar. Jeg forventer ikke at man skal ha klisterhjerne – det har ikke jeg heller – men i en tid da vi, som privatpersoner, blir oppfordret til, eller nærmest pålagt, å ha fyrstikker, ved og mat for x antall dager, er det litt skremmende at vi er i en situasjon hvor det er direkte helsefarlig å gå inn i bomberom som min hjemkommune, Trondheim, har, som man endelig skal ta tak i. Bomberommet der jeg bor, er fylt opp av et prosjekt om å dyrke østerssopp, en gammel olabil og pulter.

Kan statsråden si noe om det er aktuelt å gå bort fra dispensasjonsmuligheten til å bygge bomberom? I mitt hode – og jeg er ikke kontraktør – er det dyrere å grave ut grunnen under et eksisterende bygg enn å støpe det idet man bygger, f.eks. når man bygger en campus eller et sykehus. Hvis bomberom eksisterer, vil de komme flertallet til gode, og det vil være en mangel for de mest sårbare når de ikke eksisterer.

Statsråd Astri Aas-Hansen [16:55:24]: Vi jobber som sagt med en forskrift. Det vil komme en plikt til å bygge tilfluktsrom eller dekningsrom. Den vil være risikobasert. Det er ikke bare dette som vil være beskyttelsestiltakene vi skal ha overfor befolkningen. Fra Ukraina ser vi at det er dekningsrom de satser på, f.eks. T-banestasjoner – som det ikke finnes mange steder i landet, men dog – parkeringskjellere og andre steder som kan fungere som dekningsrom i noen timer. Så er det, som representanten peker på, de tilfluktsrommene vi allerede har. Sivilforsvaret har nå et oppdrag med både å føre tilsyn og å veilede for å få satt i stand de tilfluktsrommene vi allerede har.

Presidenten [16:56:28]: Replikkordskiftet er omme.

Statsråd Marianne Sivertsen Næss [16:56:48]: Jeg kan forsikre Stortinget om at arbeidet med å styrke sik-

kerheten og forebygge sikkerhetstruende aktivitet i norske havner har høy prioritet. Riksrevisjonens rapport og Stortingets behandling av den er viktig i vår oppfølging av dette arbeidet, så jeg vil takke både komiteen og Riksrevisjonen for en god og viktig jobb, som er grunnlag for det vi skal gjøre også i det videre.

Havner spiller en viktig rolle for sikkerhet og beredskap, både for forsyningssikkerhet og for mottak av alliert forsterkning i krise og krig. Forverringen av den sikkerhetspolitiske situasjonen har medført at det maritime trusselbildet er skjerpet. Som ansvarlig for havnesektoren er jeg opptatt av å legge til rette for sikre og effektive havner. Som jeg redegjorde for i den åpne høringen 2. februar, pågår det løpende verdikartlegging av havner. Behov for eventuelle ekstra beskyttelsestiltak etter sikkerhetsloven vurderes også fortløpende. Havner med særlig betydning for Forsvaret er identifisert og regulert gjennom havneberedskapsforskriften. Disse havnene har konkrete krav til planverk og øvelser. Det er nedsatt en arbeidsgruppe som identifiserer behov for særskilte beskyttelsestiltak i disse havnene.

Det viktigste havnene kan gjøre for å bidra til å ivareta samfunnssikkerheten, er å sørge for å opprettholde sikre og effektive havner som også fungerer i ulike krisesituasjoner. Hvilke havner som vil være viktige for samfunnssikkerheten, er dynamisk og situasjonsbestemt. Kystverket har god informasjon om havnene, alternative anløpssteder og kapasiteter, dersom det skulle oppstå behov for å gå til eller benytte en annen havn enn planlagt. Samtidig er havnene en del av et helhetlig transportsystem. Derfor samarbeider jeg tett med samferdselsministeren for å styrke samhandlingen mellom myndigheter og andre aktører med ansvar, roller og kunnskap knyttet til transportinfrastruktur. Vi er i ferd med å etablere et strategisk råd for beredskap i transportsektoren, som skal styrke den strategiske ledelsen av beredskapsplanlegging i transportsektoren. Rådet skal også bidra i arbeidet med årlige tilstandsvurderinger på transportområdet.

En robust og pålitelig digital infrastruktur er viktig for å opprettholde gode havnetjenester. Hver enkelt havnevirksomhet må ha et bevisst forhold til egenbeskyttelse mot digitale angrep, bl.a. gjennom helhetlig sikkerhetsstyring, planer, rutiner, øvelser og generell systemforståelse. Det vil likevel være behov for støtte og veiledning fra myndighetene, og derfor er det etablert et sektorvist responsmiljø i maritim sektor for å bidra til å avdekke og håndtere digitale angrep i sektoren. Jeg har bedt Kystverket om å utrede digitale avhengigheter, risiko og sårbarheter som kan påvirke havnesektoren, og foreslå tiltak for å redusere eventuell risiko og sårbarhet. Vi planlegger også en øvelse for å øve på cyberangrep i en større norsk havn, som tentativt skal gjennomføres rett etter sommeren.

Jeg kan igjen forsikre Stortinget om at arbeidet med å styrke sikkerheten og forebygge sikkerhetstruende aktivitet i norske havner har høy prioritet. Både Riksrevisjonens rapport og Stortingets behandling av denne vil inngå i kunnskapsgrunnlaget for mitt arbeid på dette området.

Presidenten [17:00:41]: Det blir replikkordskifte.

Ove Trellevik (H) [17:01:01]: Norske hamner langs kysten kan fort verta viktige hamner også for finnane og svenskane i ein krigssituasjon, og Riksrevisjonen påpeiker kritisk svakheit i sikringa av norske hamner. Kva for konkrete tiltak vil statsråden setja i verk for å sikra at private og kommunale hamner har økonomisk evne til å oppfylla dei strenge krava i den nye beredskapsforskrifta?

Statsråd Marianne Sivertsen Næss [17:01:29]: Det pågår en hel rekke arbeider for å identifisere havner som er av særlig forsvarsmessig betydning. Som jeg viste til i mitt innlegg, har jo den nye havneberedskapsforskriften pekt ut dem som Forsvaret har behov for. Også Havneberedskapsforum, et samarbeidsforum som er etablert, skal kunne bidra til å dele informasjon, få veiledning, øve og trene. Det kan være noen ekstraordinære tiltak som trengs i tillegg til det som allerede er i en havn med tanke på Forsvarets behov, om det er bakareal, kraner, etc. Akkurat nå kan jeg faktisk ikke svare på hvordan det skal kunne finansieres dersom det skulle vise seg å være behov. Det vil være noe vi ser på og kommer tilbake til på et senere tidspunkt.

Ove Trellevik (H) [17:02:25]: Statsråden nemnde digital sårbarheit, og hamnene er utpeikte som kritiske knutepunkt. Den hamneinfrastrukturen og digitale infrastrukturen som statsråden nemnde, krev på ein måte ekstra vern, og viss det blir digitale angrep, kan det ramma forsyningskjeda langt opp på land. Vil regjeringa òg sjå på fordeling av kostnader når det gjeld digital sikkerheit for lågterskel cyberangrep i hamnene våre?

Statsråd Marianne Sivertsen Næss [17:03:03]: Det arbeidet som nå pågår, skal sørge for at vi får avdekket disse sårbarhetene og ikke minst rustet havnene våre, og at de har beredskap og planer på plass som skal til dersom man blir utsatt for cyberangrep. Som jeg også nevnte i innlegget mitt, skal man også øve i en større norsk havn på hvordan man blir utsatt for nettopp det, og hvordan dette kan spre seg til en strategisk viktig del av flåten. Den typen øvelser vil også kunne være med på å avdekke eventuelle kostnader som kommer i tillegg til normal drift. Heller ikke her er det satt av noe beløp eller gjort kjent hva det eventuelt vil være av merkostnader. Det må man komme tilbake til etter

som man nå styrker kunnskapen om digital risiko i havnesektoren.

Presidenten [17:03:49]: Replikkordskiftet er omme.

Statsråd Cecilie Myrseth [17:04:09]: Jeg vil starte med å si at jeg også selvfølgelig tar kritikken og anbefalingen fra Riksrevisjonen på alvor, og kan forsikre om at jeg følger opp den rapporten.

Mitt ansvar er å legge til rette for at næringslivet kan levere de varer og tjenester som samfunnet etterspør – også i kriser og krig. Gjennom flere tiår med fred er et av de viktigste tiltakene både mine forgjengere og jeg har gjort, å opprettholde det formelle beredskapssamarbeidet med næringsberedskapsrådene. Innenfor mitt ansvarsområde har departementet identifisert noen deler av næringslivet som samfunnet er særlig avhengig av. På de områdene har departementet etablert et formelt beredskapssamarbeid gjennom næringsberedskapsråd. Det er innenfor matvarenæringen, drivstoffnæringen, innkvarteringsnæringen og bygg- og anleggsbransjen.

Vi har et spredt nettverk av havneterminaler og mindre leveringspunkt for matmottak og drivstoff langs hele norskekysten, som gjør at terminalstrukturen vurderes som relativt redundant. I pågående verdikartlegging i henhold til sikkerhetsloven gjør vi også løpende vurderinger av havner og kaianlegg som har avgjørende betydning for den nasjonale drivstofforsyningen. Departementet har nå utpekt flere objekter og infrastruktur innenfor drivstofforsyningen som er pålagt særskilt beskyttelse innenfor rammen av sikkerhetsloven.

Etter to år med pandemi, flerårig krig i Ukraina og nå krig i Midtøsten har vi fått testet beredskapssystemene som matvareforsyningen i Norge bygger på, og de fungerer. Erfaringen viser at det er stor tilpasnings- og omstillingsevne i verdikjedene for mat. Vi har nå særskilte tiltak for å trygge matvareberedskapen i Nord-Norge, f.eks. lageroppbyggingsplaner utarbeidet sammen med Rådet for matvareberedskap. For å videreutvikle matvareberedskapen følger vi også opp Stortingets anmodningsvedtak og har igangsatt en utredning om beredskapsbutikker tilsvarende ordningen i Finland – om det bør vurderes etablert i Norge. Sammen med Landbruks- og matdepartementet igangsetter vi også en samlet analyse som består av en oppdatert risiko- og sårbarhetsanalyse av matsikkerhet, og en analyse av potensialet for omlegging av produksjon og forbruk. Disse er oppfølging av både Riksrevisjonen og totalberedskapskommisjonen.

Gjennom min nye koordinerende rolle i arbeidet med forsyningssikkerhet skal jeg også bidra til at departementene jobber systematisk og helhetlig med forsyningssikkerhet på tvers av sektorer, og at problemstillinger som går på tvers av sektorer innenfor forsyningssikkerhet, identifiseres og avklares. På grunn av den urolige sikkerhetssituasjonen og krigen i Europa ba jeg i 2024 Forsvarets forskningsinstitutt, FFI, om å vurdere hvilke konsekvenser en krig i Norge og store forstyrrelser i de globale forsyningskjedene for drivstoff og mat kunne få, og hvilke tiltak som kan være aktuelle. FFI leverte sin rapport 5. mars, og vi går nå gjennom rapporten og vurderer tiltak for å styrke forsyningssikkerheten. Blant annet vil vi vurdere om det er hensiktsmessig å planlegge alternative forsyningslinjer dersom enkelthavner settes ut av spill, eller andre kompenserende tiltak. Nå som den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa og i våre nærområder har blitt mer krevende, står vi ved et tidsskifte som gjør at vi må ta nye grep og være bedre forberedt på at krig også kan ramme Norge.

Jeg kan forsikre om at jeg vil sørge for at mitt departement arbeider målrettet for å styrke forsyningssikkerheten i møte med et skjerpet trusselbilde, og at dette og min nye koordinerende rolle i arbeidet med forsyningssikkerhet er høyt prioritert av meg i departementet og av regjeringen.

Presidenten [17:08:08]: Det blir replikkordskifte.

Ove Trellevik (H) [17:08:24]: Mange hamner har i dag utdatert infrastruktur. Næringslivet langs kysten er jo oppteke av kostnader, og dei har – på ein måte – uttalt at organiseringa av hamnene kanskje bør vera i større regionale selskap, for både å samordna beredskapen betre og få kostnadene ned, slik bl.a. DNV har anbefalt. Er dette noko statsråden støttar og kan ta initiativ til i regjeringa?

Statsråd Cecilie Myrseth [17:08:52]: Nå er det viktigste at vi får oversikt over de havnene vi har når det gjelder verdikartlegging, og om det er eventuelle tiltak som burde gjøres. Om man skal organisere dem i regionale selskap eller ikke, er jeg litt usikker på om er innenfor mitt ansvarsområde, men jeg tar med meg innspillene fra representanten.

Ove Trellevik (H) [17:09:15]: Næringslivet, og spesielt sjømatnæringa, etterspør kanskje klarare planar for korleis dei kan bidra i beredskapen. Ser næringsministeren føre seg at ho kan vera med og leggja til rette for at næringslivet i hamnene får tydelegare forventningar til kva dei kan bidra med, og tydelegare opplæring i totalforsvaret?

Statsråd Cecilie Myrseth [17:09:36]: Det å sikre at vi har god dialog med næringslivet og de ulike delene av næringslivet, også slik at man vet hvem som har ansvaret for hva i krig eller krise, er utrolig viktig for å sikre Norge. Der har vi jo ansvar på alle felt, egentlig, innenfor regjeringen. Jeg er glad for at vi både har god pro-

duksjon av mat ved at vi har en spredt landbruksstruktur i landet, og at vi har en fiskeflåte som kan levere god, sunn sjømat til befolkningen også i krig og krise. Det er en viktig del av den norske beredskapen.

Ove Trellevik (H) [17:10:13]: Det er litt spennande og litt kjekt at næringslivet ønskjer å engasjere seg. Eg snakka med ein reiar som såg føre seg at oppdraga kanskje vart litt mindre viss det vart krise og krig, og han hadde store båtar som kunne produsera straum den andre vegen. Landstraumanlegga i byane i dag er slik at ein får straum frå land om bord på båtane for at dei ikkje skal forureine, men i krise eller krig kan ein kanskje sjå føre seg at enkelte hamner faktisk ikkje har straum, at det er teke ut. Ein ønskjer då og ser føre seg ei moglegheit for å kunne vera med og bidra med å produsera straum i hamner og inn på land, opp på kaia og opp til Haukeland sjukehus i Bergen – eller kor det måtte vera.

Er næringsministeren villig til å vera med og diskutera slike gode løysingar med næringslivet?

Statsråd Cecilie Myrseth [17:10:59]: Jeg kan iallfall garantere at jeg som næringsminister er villig til å diskutere det aller meste med norsk næringsliv, og ikke minst deres rolle i beredskapsarbeidet. Det er jo grunnen til at vi, da vi la fram ny industripolitikk, sa at all industri i Norge, også næringslivet, er en viktig del av vår totale beredskap.

Når det gjelder energiforsyningen, er det på energiministerens bord, men et eksempel på hvor viktig dette er, er at nå når vi står i en situasjon med krig i Midtøsten og har situasjonen i Hormuzstredet som påvirker forsyningen av drivstoff, er vi helt avhengige av det gode samarbeidet vi har med næringslivet i Norge. Vi har noe beredskap på dette selv, men at vi også har kommersielle lagre, er en viktig del av hvordan vi jobber med beredskap i Norge.

Presidenten [17:11:48]: Replikkordskiftet er over.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Mahmoud Farahmand (H) [17:12:03]: Norge står overfor en sikkerhetspolitisk virkelighet som krever handlekraft, klarhet og samordning. Riksrevisjonens rapport om totalforsvaret i sikkerhetspolitisk krise og krig viser at vi, til tross for vedtatte satsinger siden 2016, fortsatt har alvorlige utfordringer som må løses for å sikre at vårt samfunn kan møte en krise eller krig med nødvendig motstandskraft.

Vi i Høyre har vært tydelige på at Forsvaret, samfunnssikkerhet og beredskap må prioriteres, og at det krever en helhetlig og koordinert innsats. Det er derfor vi satte i gang en del arbeid allerede i 2016–2017 for å få totalforsvaret opp og gå. I totalberedskapsmeldingen, som ble lagt fram i fjor, understrekes nettopp dette: at vi må sikre at alle ledd i samfunnet er forberedt og i stand til å støtte Forsvaret når det trengs aller mest.

Det er et gap mellom ambisjoner og handling. Regjeringen trekker fram viktige initiativer, også her i salen i dag, men mange av dem er enten ikke igangsatt eller langt unna ferdigstillelse. Det er rett og slett ikke godt nok.

Rapporten viser også at det fortsatt er manglende klarhet i Forsvarets behov og prioriteringer på regionalt og lokalt nivå. Kommuner og offentlige virksomheter etterlyser tydeligere beskrivelser av hvilke ressurser som er kritiske for Forsvaret. Jeg hører i dag at man peker på øvelser og annet som er gjort, men det er helt klart at det ikke er godt nok, all den tid kommuner og fylker påpeker denne mangelen. Dette er ikke bare et spørsmål om informasjonsflyt; det handler om å sikre at samfunnet vårt kan fungere under press. Uten klar kommunikasjon og samordning risikerer vi at viktige samfunnsfunksjoner svekkes eller ikke fungerer akkurat når de trengs aller mest.

Et annet sentralt funn i rapporten er at det ikke er avklart i hvilken grad sivile ressurser vil være tilgjengelige for Forsvaret i en krise. Dette er altså 4–5 år etter at krigen i Ukraina brøt ut. Det er en alvorlig svakhet. Jeg skulle gjerne ha sett at man var på et annet sted enn der man er nå. Totalberedskapsmeldingen peker også på at vi må ha en helhetlig oversikt over ressurser og avhengigheter, og det er tydelig at heller ikke det er på plass. Jeg håper at noe av det som er blitt fortalt her, er korrekt, og at vi er bedre på vei, men tempoet er for lavt.

Utfordringene som pekes på i rapporten i sin helhet, har vedvart over lang tid. Der er vi alle enige. Det er på tide å ta et oppgjør med disse halvhjertede tilnærmingene og løsningene. Vi må sikre tydeligere ansvarsfordeling, bedre informasjonsdeling og forpliktelser til å lære av øvelser, utover det som sies i denne salen. Totalberedskapsmeldingen gir oss en helt klar retning, men det må handles.

Avslutningsvis må jeg si at det vil brukes masse penger på Forsvaret de kommende årene, men Forsvaret sier selv at uten at sivilsamfunnet fungerer, vil heller ikke de klare å levere den kampkraften de må.

Per-Willy Amundsen (FrP) [17:15:20] (komiteens leder): I dag har jeg lyttet med stor interesse til ikke mindre enn fire statsråder som med sin informasjon har klargjort at situasjonen per dags dato er svært annerledes – og da i bedre forstand – enn det Riksrevisjonen skrev i sine rapporter. Jeg legger selvfølgelig til grunn at det er korrekt. Opplysningsplikten til Stortin-

get er ikke «valgfag», så vi må stole på opplysningene som blir fremsatt av de fire statsrådene. Det er i så fall bra.

Det jeg ikke aksepterer, er forsøket på å dra alle partiene inn i de samme ukloke valgene som ble gjort på 1990- og 2000-tallet, med nedbygging av norsk forsvar, nedbygging av sivil sikkerhet og i realiteten en nedbygging av totalforsvaret. Det strittet Fremskrittspartiet imot hele veien. Vi foreslo alltid en helt annen styrking av forsvarsbudsjettet enn det skiftende regjeringer fra Arbeiderpartiet og Høyre gjorde. Vi har alltid kommet med andre forslag i våre alternative statsbudsjetter. Det er mulig de andre partiene føler seg skyldig, men det gjør ikke Fremskrittspartiet.

Fremskrittspartiet var først ute med, og vedtok på sitt landsmøte allerede i 2016, 2-prosentmålet for Forsvaret. Flere ledere fra andre partier – jeg trenger ikke å nevne hvem – sa at de ikke likte sånne prosentmål. De mente det var helt unødvendig med sånne prosentmål. Vel, 10 år senere har vi gått lenger enn det, og det er nødvendig fordi verdenen rundt oss er i flammer. Da har vi et ansvar for å sørge for at våre systemer fungerer.

Jeg aksepterer ikke den virkelighetsbeskrivelsen som venstresiden gir fra talerstolen her i dag. Man forsøker å sette dette i en kontekst som handler om venstresidens løsninger. Mange av problemene vi står i i dag, har venstresiden skapt. Mange av problemene vi har fått utover nedbyggingen av Forsvaret og nedbyggingen av totalforsvaret, har venstresiden skapt med sine ukloke forslag og vedtak ved gjennomføringen av det grønne skiftet.

Når vi mangler strøm til Forsvaret, er det fordi man elektrifiserer. Når man elektrifiserer ferger som skal fungere i krise og krig, sier det seg selv at man bygger dårligere beredskap. I det hele tatt: Man har over tiår gjennomført tiltak som har svekket totalforsvaret, som har svekket vår evne til å ha et velfungerende samfunn i krise og krig, samtidig som man ikke har gjort nok for å bygge Forsvaret.

Fremskrittspartiet skal være med på mye, men vi aksepterer ikke å ta ansvar for de ukloke valgene som er gjort.

Hege Bae Nyholt (R) [17:18:47]: Det er mulig jeg kunne latt det gå, at vi kunne gått videre til neste debatt, og at vi snart kunne spist litt, for det er vel opptil flere i salen som er sultne – men som representant for ytterste venstre opplevde jeg at innlegget til en viss grad også rammer meg.

I mitt innlegg snakket jeg om velferdsstaten, og det er en grunn til det. Når vi bygger robuste samfunn, er vi også i større grad i stand til å møte krise og krig. Det er ikke sånn at vi har to parallelle samfunn i Norge. Det er det samme helsevesenet som skal sikre kreftbehandling og trygge fødsler, som også skal lappe sammen soldater eller hjelpe dem som måtte få traumer i en krigssituasjon. Vi er nødt til å sørge for at vi har et velfungerende helsevesen også i krise og krig, og det er venstresidens politikk. Det er venstresidens politikk å sørge for små forskjeller i samfunnet. Det er trygghet for alle. Tillit i samfunnet handler om opplevelsen av å være en del av et fellesskap.

Gang på gang har jeg og mitt parti også i denne salen tatt til orde for at vi skal sikre at vi har nok kraft i landet. Det gjelder for industrien, det gjelder for lys i husene, og det gjelder selvfølgelig også for Forsvaret. Jeg opplevde at det ble en veldig ensidig framstilling fra forrige taler. Vi på Stortinget er – til veldig mange andre lands overraskelse – enige om en satsing på Forsvaret, og så er vi uenige om hvordan vi bygger et robust samfunn. For venstresiden vil de kollektive løsningene alltid være den riktige veien. Det gjelder også i møte med krig og krise.

Presidenten [17:20:33]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [17:20:39]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om at Riksrevisjonen reviderer statens eierstyring av Telenor ASA i forbindelse med selskapets virksomhet i Myanmar (Innst. 203 S (2025–2026))

Presidenten [17:20:52]: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Per-Willy Amundsen (FrP) [17:21:20] (komiteens leder og ordfører for saken): Telenors virksomhet i Myanmar reiser prinsipielle problemstillinger om statlig eierskap i selskaper som opererer i høyrisikomarkeder, herunder om aktsomhetsvurderinger og forhold mellom forretningsmessige hensyn, sikkerhet for ansatte og ivaretakelse av lokalbefolkningens menneskerettigheter.

Til tross for at komiteen har bedt om det ved flere anledninger, har ikke næringsministeren utlevert eierdialogen Næringsdepartementet har hatt med Telenor ASA. Det er helt sentrale dokumenter, ettersom de kan inneholde informasjon som er relevant for komiteen, og som komiteen bør kjenne til, for det vil bidra til og er helt sentralt for å opplyse saken kontrollkomiteen har tatt initiativ til, altså kontrollsak om det politiske ansvaret for mulige menneskerettighetsbrudd i Myanmar gjort av Telenor ASA.

Vi hadde fra komiteens side forventninger om at disse dokumentene ville bli utlevert, men måtte konstatere at det ikke nødvendigvis var riktig å bruke mer tid på det. Derfor velger vi en annen løsning, som handler om å benytte den muligheten vi har til å gi det oppdraget til Riksrevisjonen. Det er egentlig det denne innstillingen handler om i dag, å sørge for at Riksrevisjonen får oppdraget med å sørge for å revidere statens eierstyring i Telenor ASA tilknyttet deres virksomhet i Myanmar.

Så mye som saksordfører – nå skal jeg ta av meg saksordførerhatten og snakke noe friere.

Det som har skjedd i denne sakens anledning, er svært spesielt. Etter mitt skjønn er det vanskelig å se noe annet enn at Telenor med sin virksomhet i Myanmar i beste fall har muliggjort grove menneskerettighetsbrudd, i verste fall med viten og vilje akseptert at alvorlige menneskerettighetsbrudd har skjedd i Myanmar, etter Telenors forgodtbefinnende. Da er det særdeles viktig at vi får innsyn i og oversikt over hvorvidt det påhviler et politisk ansvar, dvs. om man fra regjeringens side, i deres eierskapsstyring via Næringsdepartementet, har vært informert om, kjent med og akseptert at disse menneskerettighetsbruddene kunne skje. I så fall er det dypt alvorlig og må få følger.

Da er det veldig rart at vi opplever at næringsministeren velger ikke å etterkomme komiteens forespørsler om innsyn i de relevante delene – for det er det vi har snakket om hele tiden – av eierskapsstyringen av Telenor som angår Myanmar og virksomheten der. Vi har hatt flere runder med brevvekslinger, og det har vært nektet utlevert til kontroll- og konstitusjonskomiteen – etter mitt skjønn i strid med Grunnloven § 75 f. Jeg mener det er svært alvorlig, og det har satt oss flere måneder tilbake fra å kunne finne sannheten i denne saken.

Da gjør vi det nest beste, og jeg tror egentlig det er helt greit, for i en tid hvor tilliten til norske institusjoner ikke står særlig høyt i kurs, dessverre iberegnet Stortinget, har faktisk Riksrevisjonen tillit. Jeg har tillit til at Riksrevisjonen gjennom sin revidering av statens eierstyring i Telenor ASA kan komme til bunns i hvorvidt det er politisk involvering i de beslutningene som er tatt, og om det har vært politisk aksept for at det kunne begås grove menneskerettighetsbrudd i Myanmar. Saken i dag handler om å få på det rene den sannheten. Da sender vi det oppdraget til Riksrevisjonen.

Ove Trellevik (H) [17:26:44]: Sommaren 2023 politimelde Utanriksdepartementet Telenor for moglege brot på sanksjonsreglane i Myanmar. Det kjem fram i eit svar frå utanriksministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen. Det er altså eit stort skilje mellom eigarskapen til staten som vert forvalta av Næringsdepartementet, og resten av regjeringsapparatet som følgjer opp næringslivet både med og utan staten som eigar. Dette er eit viktig skilje, for det er forvaltinga av statens eigarskap i samsvar med eigarskapspolitikk vedteken i Stortinget me no ber Riksrevisjonen sjå på.

Som eigar ventar staten at selskap med statleg eigardel skal følgja FNs rettleiande prinsipp for næringsliv og menneskerettar. Dette er tilrådingar, og det knyter seg ikkje rettsleg ansvar til eventuelle brot på desse. Det betyr ikkje at me skal ta lett på eventuelle brot.

Interne dokument og korrespondanse mellom departementa som inngår i interne saksførebuingar frå regjeringa og departementa, og som ikkje tidlegare er offentlege, kan få fritak frå offentleg innsyn i samsvar med offentleglova. Det er langvarig konstitusjonell praksis for, frå skiftande parti, at organinterne dokument i regjeringa og departementa ikkje vert sende over til kontroll- og konstitusjonskomiteen. Sjølv om regjeringa altså har delt informasjonen me har bedt om, er sjølve dokumenta ikkje delte.

Høgre meiner isolert sett at me har fått dei opplysningane me treng for å vurdera regjeringa si forvalting av eigarskapen i Telenor, ut frå at regjeringa sjølvsagt har gjeve korrekt og ikkje mangelfull informasjon til komiteen. Sidan dette ikkje er tilfredsstillande for komiteen, støttar Høgre tilrådinga frå komiteen, og eg ser fram til å få rapporten frå Riksrevisjonen for vidare oppfølging i komiteen.

Hege Bae Nyholt (R) [17:29:09]: Dette er en svært alvorlig sak. Som bl.a. NRK har avdekket, utleverte Telenor sensitive persondata om sine kunder til militærjuntaen i Myanmar i lang tid etter kuppet i 2021. I tillegg hjalp det statseide selskapet kuppregimet med å stenge nettsider og blokkere telefoner. Dataene som ble utlevert, ble brukt av militærjuntaen til å jakte og pågripe opposisjonelle, noe regimet selv har bekreftet at var formålet. Det er også sannsynlig at utleveringen av informasjon direkte førte til henrettelser av demokratiforkjempere.

Statens eierandel i Telenor er 54 pst. gjennom Nærings- og handelsdepartementet og 4,7 pst. gjennom Statens pensjonsfond Norge. Da mener jeg det ligger til Næringsdepartementet å sørge for at våre skattepenger ikke bidrar til alvorlige menneskerettighetsbrudd, som forfølgelse og henrettelse av politisk opposisjonelle.

For å få klarhet i om departementet har opptrådt på en forsvarlig måte, har kontroll- og konstitusjonskomiteen bedt om innsyn i eierskapsdialogen mellom Nærings- og fiskeridepartementet og Telenor. Departementet har hittil ikke villet utlevere denne. Det er derfor helt på sin plass at komiteen nå innstiller på at Stortinget ber Riksrevisjonen revidere statens eierstyring i Telenor i tilknytning til selskapets virksomhet i Myanmar. Riksrevi-

sjonens funn og vurderinger vil være en helt sentral del av informasjonsgrunnlaget når komiteen leverer endelig innstilling i saken.

Morten Stordalen hadde her overtatt presidentplassen.

Julie E. Stuestøl (MDG) [17:30:58]: Denne saken handler om mer enn eierskapsprinsipper og rollefordeling. Den handler om liv, om mennesker som ble overvåket, arrestert og drept, om familier som lever videre med tapet, og om hvilket ansvar Norge har når et statseid selskap opererer i et land der demokratiet kollapser.

Komiteens innstilling er tydelig. Saken reiser alvorlige og prinsipielle spørsmål om statens eierstyring i Telenor, og om hvordan risiko ble vurdert, hvilke hensyn som ble vektlagt, og hvordan ansvar ble håndtert da situasjonen i Myanmar utviklet seg fra politisk uro til statskupp og et fullstendig sammenbrudd i rettssikkerhet og menneskerettighetsvern.

MDG er enig i at dette sakskomplekset er for stort for komiteen alene og støtter derfor at Riksrevisjonen går grundig inn i det. Det er likevel allerede mulig å slå fast noe veldig viktig: Regjeringen har vært tydelig på at staten forventet at Telenor fulgte FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter og OECDs retningslinjer. Samtidig har statsrådene understreket at konkrete operasjonelle beslutninger, som håndtering av data og valg av uttrekk, lå hos selskapets styre og ledelse. Det er formelt riktig, men det fritar verken selskapet eller staten for ansvar.

FNs og OECDs retningslinjer er klare: Selskaper skal ikke bidra til menneskerettighetsbrudd. De skal foreta risikobaserte aktsomhetsvurderinger, særlig i høyrisikoområder, og ta ansvar når handlinger har bidratt til alvorlig skade. Nettopp her er Telenors egne vurderinger allerede blitt gjennomgått. OECDs norske kontaktpunkt har behandlet en omfattende klage mot Telenor og konkludert med at selskapets aktsomhetsvurderinger ikke var i tråd med retningslinjene. Særlig alvorlig er det at Telenor systematisk prioriterte én gruppe rettighetshavere, sine egne ansatte, foran kundene og den øvrige befolkningen. Det er selvfølgelig bra at Telenor forsøkte å beskytte egne ansatte, men det er ikke tilstrekkelig når konsekvensen er at andre utsettes for overvåking, arrestasjoner og i noen tilfeller henrettelser.

Kontaktpunktet peker også på at manglende planlegging for statskupp og uttrekk var et alvorlig svakhetspunkt. Dersom slike scenarioer hadde vært en del av risikovurderingene tidligere, kunne skadeomfanget vært redusert. I stedet ble exit-strategier utviklet først etter at risikoen ble brutalt reell. Fraværet av fokus på denne risikoen beskrives som slående.

Regjeringen hadde løpende eierdialog med Telenor. De diskuterte risiko. De ble kjent med press om overvåkingsteknologi og med salgsprosessen. Likevel vet ikke kontroll- og konstitusjonskomiteen hvordan disse vurderingene faktisk ble gjort. Hvorfor? Det er fordi komiteen er blitt nektet innsyn i sentrale dokumenter.

Kontaktpunktet er tydelig på hva som nå forventes: Telenor bør ta en aktiv rolle i gjenoppretting, f.eks. gjennom økonomisk og juridisk støtte til dem som har fått sine digitale fotavtrykk misbrukt. Dette er ikke radikale krav. Det er en direkte konsekvens av OECDs retningslinjer, som Norge har ratifisert. Derfor mener MDG at regjeringen ikke kan nøye seg med å vise til rollefordeling. Regjeringen må anerkjenne ansvaret sitt, møte menneskene som er rammet og bidra til faktisk oppreisning. Når man har samarbeidet med et militærregime og konsekvensene har vært så alvorlige, må man også være villig til å ta ansvar i ettertid.

Presidenten [17:34:34]: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Per-Willy Amundsen (FrP) [17:34:54]: Som jeg sa i mitt første innlegg, er i hvert fall ikke jeg i tvil om at Telenor har muliggjort brudd på helt grunnleggende menneskerettigheter. De har muliggjort at personer er blitt arrestert, torturert, fengslet og i ytterste konsekvens også er avgått ved døden – opposisjonelle mot terrorregimet i Myanmar, et av de mest brutale regimene i verden. Dette har altså Telenor, vårt teleselskap, delvis med aksjemajoritet fra statens side, muliggjort at juntaen kunne gjøre. Det i seg selv er dypt problematisk, og det må Telenor stå til ansvar for i norske domstoler.

Det er heller ikke vårt anliggende. Vårt anliggende handler om det politiske ansvaret. Vi kjenner til at det er en tett dialog rundt viktige forhold. Det er veldig vanskelig å tro at Nærings- og fiskeridepartementet ikke var informert om vesentlige sider av de operasjonene som skjedde i Telenors virksomhet i Myanmar, og dermed også var informert om brudd på menneskerettighetene. Det er i hvert fall en teori som det kan bygges substans for, men som vi nå får klargjort gjennom den behandlingen Riksrevisjonen nå skal ha for å komme til bunns i om det nettopp er et politisk ansvar i det hele.

I så fall: Dersom næringsministeren og regjeringen har vært kjent med de forholdene som skjedde, brudd på menneskerettighetene, er det brudd på Grunnloven § 92. Det er i så fall alvorlig, og det bør få konsekvenser deretter.

Jeg skal ikke foregripe begivenhetenes gang. Dette er en delinnstilling som komiteen har til behandling for å få ut den informasjonen vi har bedt om i flere måneder, men ikke har fått. Nå er dette sannsynligvis utsatt et år i tid, for nå må Riksrevisjonen gjøre sitt arbeid før vi

får det videre og kan ferdigstille vår sak. Vi må sette vår sak på vent i påvente av at Riksrevisjonen gjør sitt arbeid.

Jeg vil derfor understreke følgende: Det er ikke en aksept av – i hvert fall ikke fra komiteens side, og da uttaler jeg meg faktisk på vegne av hele komiteen – at vi ikke har mulighet til å få tak i disse dokumentene, dersom vi hadde fortsatt den diskusjonen. Merknadene er tydelige på det. Vi skal kunne hente ut de dokumentene som komiteen finner nødvendig. Når vi aksepterer denne fremgangsmåten, er det fordi vi rett og slett ikke kan bruke mer tid på den diskusjonen, vi må komme videre.

Sverre Myrli (A) [17:38:12]: Jeg tror kanskje det er en fordel, både for denne debatten og generelt, at komitélederen ikke lanserer så mange ulike teorier.

Stortinget er i henhold til Grunnloven kontrollerende myndighet. Stortinget skal føre den parlamentariske kontrollen med regjeringen og forvaltningen. Så er staten hel- eller deleier i en rekke selskaper, bl.a. en stor deleier i Telenor. Men Stortinget kontrollerer ikke Telenor som selskap. Stortinget kontrollerer regjeringen og forvaltningen, og så er det regjeringen som gjennom sin eierstyring står ansvarlig overfor de hel- eller deleide statlige selskapene.

Telenor-saken i Myanmar er svært alvorlig. Det er fryktelig alvorlig, det som har skjedd. Det er ingen tvil om det. Spørsmålet er: Hva er Telenors ansvar, hva er regjeringen som deleiers ansvar, og hvordan skal Stortinget som kontrollerende myndighet kontrollere regjeringen i denne svært alvorlige saken?

Kontroll- og konstitusjonskomiteen har stilt en rekke spørsmål til Nærings- og fiskeridepartementet, til Utenriksdepartementet og til statsministeren. Jeg må si at vi har fått svært omfattende og gode svar, og faktisk kom det fram gjennom svarene at Utenriksdepartementet anmeldte Telenor på et tidspunkt. Det må jo være et bevis på at regjeringen slettes ikke har tatt lett på den alvorlige situasjonen i Myanmar. Regjeringen har tatt den alvorlige situasjonen Telenor var oppe i i Myanmar, svært seriøst, ellers hadde en vel neppe gått til anmeldelse av selskapet.

Så er det ikke praksis for at regjeringen utleverer dokumenter til Stortinget som har å gjøre med eierstyringen av de hel- eller deleide statlige selskapene, uansett regjering. Jeg hørte at komitélederen var høy og mørk her nå. Jeg vil bare si at Fremskrittspartiet satt i regjering i sju år og hadde akkurat den samme praksisen og argumenterte hardnakket for at vi skulle videreføre den praksisen. Vi må også stille oss spørsmålet: Har Stortinget behov for alle de dokumentene som har å gjøre med eierstyringen mellom Nærings- og fiskeridepartementet og de selskapene som staten helt eller delvis er eier i?

Riksrevisjonen har tilgang til disse dokumentene, og derfor er det en fin løsning som vi nå enes om, og som riksrevisjonsloven åpner for, at Riksrevisjonen kan gå inn i disse problemstillingene. Igjen vil jeg understreke: Det er en svært alvorlig sak, som en må komme til bunns i.

Geir Pollestad (Sp) [17:41:37]: Eg vil langt på veg slutta meg til dei innlegga som representanten Myrli og representanten Trellevik heldt i denne saka. Det er viktig å minna om at Telenor er eit statleg deleigd selskap. Det har vore ein ganske konsekvent praksis om dette med tilgang på eigardialogen.

Når det gjeld å driva business i Myanmar, hadde eg gleda av å vera i Myanmar og besøkja Telenor for ein del år sidan saman med næringskomiteen. Det var i dei tidene det gjekk godt i Myanmar, men òg den gongen var det eit svært krevjande landskap å manøvrera i.

Eg har behov for å seia at eg reagerer ganske kraftig når komitéleiaren kjem og nærmast presenterer sine teoriar om kva som har skjedd. Ein går jo så langt som å seia at her har departementet nærmast med opne auge gjeve sin aksept til overgrep i Myanmar, at Telenor har visst dette, og at ein har teke bevisste val. Eg tenkjer at det svekkjer saka, og at det svekkjer det arbeidet me som komité gjer, når ein presenterer denne typen teoriar, som komitéleiaren sjølv kalla det. Det tenkjer eg at me ikkje skal gjera, og det er veldig fornuftig at komiteen no har samla seg om ei løysing der Riksrevisjonen skal gå igjennom dette. Så kan me diskutera dette ut frå fakta me får til kontrollkomiteen – og ikkje ut frå ei forvirring som måtte svirra i hovudet til nokon.

Per-Willy Amundsen (FrP) [17:43:42]: Hvis representanten Pollestad ønsker å sitere meg feil, bør han i hvert fall gjøre det på en litt mer skjult måte. Jeg har ikke sagt at man med vitende og vilje har akseptert dette fra departementets side. Det har formodningen mot seg, all den tid det alltid er en tett dialog i eierskapsstyringen. Derfor er det særdeles viktig at vi får dette innsynet. Det er selvfølgelig basert på den informasjonen som Riksrevisjonen vil komme frem med i sin rapport til Stortinget, at vi da eventuelt går videre med saken. Det vil danne grunnlaget, og derfra skal vi foreta vurderinger.

Det er heller ikke som Myrli sier det. Jeg var veldig tydelig i mitt innlegg: Vårt anliggende er ikke Telenor. Telenor må stå til ansvar. Det er et massesøksmål mot Telenor som de må stå til ansvar for i norske domstoler. Det er en helt egen sak. Her handler det om det politiske ansvaret. Det er det vi vil ha klargjort med Riksrevisjonens arbeid i denne saken.

Jeg er opptatt av – og derfor sier jeg det på nytt – at det ikke danner presedens for fremtidige saker at komiteen nå velger ikke å gå videre med å ha en diskusjon gå-

ende med næringsministeren og Nærings- og fiskeridepartementet om innsyn i denne eierskapsdialogen. Vi har valgt å komme videre i saken. Det er i hvert fall derfor vi fra Fremskrittspartiets side har valgt denne fremgangsmåten. Da er det veldig viktig å understreke det som står i merknadene, enstemmig:

> «Komiteen viser til at det er en klar forventning fra Stortinget om at komiteen mottar de dokumenter som komiteen anser nødvendige for sin undersøkelse, jf. Innst. 143 S (2021–2022) s. 23–24 og Dokument 21 (2020–2021) s. 25. Etter komiteens syn kan dette også omfatte eierdialogen mellom departement og selskap der denne er avgjørende for sakens opplysning.»

– Det er en samlet komité som står bak den merknaden. Da oppfatter jeg også at man i det videre følger det.

Kommer det tilsvarende saker i fremtiden, har vi ikke dannet presedens for at man ikke bare skal akseptere at Nærings- og fiskeridepartementet nekter å utlevere informasjon eller dokumenter som handler om eierstyringen der det er relevant for komiteens arbeid. Jeg vil bare presisere det. Vi velger denne fremgangsmåten nå fordi det sannsynligvis er den raskeste måten frem til målet.

Så får vi ta vurderingene når Riksrevisjonen kommer med sin rapport. Det har vært viktig å få et vedtak om at Riksrevisjonen starter med revidering av eierstyringen av Telenor ASA.

Presidenten [17:46:51]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [17:46:55]

Initiativdebebatt om industripolitikk (initiativ fra næringskomiteen)

Presidenten [17:47:00]: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil åtte replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Rune Støstad (A) [17:47:32] (komiteens leder): Arbeiderpartiet er, og skal være, et industriparti. For oss handler næringspolitikk om noe grunnleggende: å skape verdier, og å dele dem rettferdig.

Verdiskapingen skjer i industrien i hele landet: på verft, i leverandørindustrien, i havbruket, i skogsindustrien og ikke minst i næringsmiddelindustrien, Norges største fastlandsindustri, slik komiteen også opplevde på sin reise i Innlandet nylig. Det er summen av dette som finansierer fellesskapet. Derfor er næringspolitikk både velferdspolitikk og distriktspolitikk.

Nå står vi i en ny tid. Verden er mer urolig, handel er mer krevende, og konkurransen er tøffere. Samtidig er det viktig å få fram at det overordnet går godt i norsk økonomi. Arbeidsledigheten er lav. Vi har hatt vekst i produksjon, omsetning og eksport det siste året. Industriproduksjonen økte med nær 4 pst., og eksporten utenom olje og gass er på sitt høyeste nivå noensinne. Det viser at norske bedrifter hevder seg godt – også i en urolig verden.

Samtidig er det forskjeller mellom bransjer, og internasjonal uro og handelshindre skaper usikkerhet. Nettopp derfor må vi fortsette å styrke konkurransekraften og føre en aktiv næringspolitikk i tett samarbeid med næringslivet.

Arbeiderpartiets ambisjon er tydelig. Norge skal fortsatt være et av verdens beste land å skape jobber i, starte bedrifter i og utvikle nye næringer i. Den viktigste jobben med konkurransekraft skjer i bedriftene. Det er der verdiene skapes. Vår jobb som politikere er å sørge for at det er mulig å lykkes.

Et samlet storting sluttet seg til industrimeldingen i fjor, og regjeringen har fulgt opp med konkrete og gode tiltak. Vi bygger ny kraft gjennom havvind, satser på kompetanse i industrien og styrker forskning på ny teknologi. Vi legger til rette for grønn omstilling med nye klimavirkemidler, og jobber aktivt for markedsadgang gjennom EØS og nye handelsavtaler. Samtidig styrker vi koblingen mellom industri og sikkerhet i en mer urolig verden.

Likevel har vi større ambisjoner. I Regjeringens plan for Norge ligger det tydelige prioriteringer som skal gi økt konkurransekraft og flere arbeidsplasser.

Vi skal gjennom en stor omstilling av norsk økonomi. Vi vet at inntektene fra olje og gass over tid vil avta. Samtidig skal vi kutte utslipp og nå klimamålene våre. Det betyr én ting: Vi må bygge nye næringer, samtidig som vi utvikler dem vi har. Det er ikke bare en utfordring, det er en stor mulighet.

Norge har sterke fagmiljøer, tilgang på ren kraft og verdens beste arbeidsfolk. Det gir oss et godt utgangspunkt for å lykkes. Derfor er det viktig å legge til rette for nye og grønne næringer som havvind, batterier, hydrogen og karbonfangst og -lagring. Samtidig må vi i dette bildet også være ærlige: Omstillingen vil være krevende, teknologi må utvikles, og investeringer må på plass. Derfor må staten være en aktiv partner i en startfase.

La meg gi ett konkret og ferskt eksempel: Fensfeltet i Telemark. Her kan det ligge en av Europas største forekomster av kritiske mineraler. Det er ressurser vi trenger

for grønn teknologi, industri og sikkerhet. Det kan gi nye arbeidsplasser, ny verdiskaping og nye muligheter i en region og i et lokalsamfunn.

Når et prosjekt blir så stort og viktig, da gjør vi det Norge alltid har gjort: Vi tar ansvar gjennom en aktiv næringspolitikk. Derfor går nå staten inn i planarbeidet. Vi gjorde det med vannkraften, vi gjorde det med oljen, og vi gjør det igjen nå, også for å sikre at verdier kommer fellesskapet til gode.

Dette er kjernen i Arbeiderpartiets næringspolitikk: Vi skal skape og dele. Norge er et lite land, men vi har store muligheter. Hvis vi bruker ressursene våre riktig, kan vi også i framtiden leve av arbeid og sikre trygghet og at folk kan leve et godt liv i hele landet.

Jeg vil avslutningsvis rette en takk til Geir Pollestad i Senterpartiet, som tok initiativ til denne debatten.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [17:52:22]: Industrien står ved et viktig veiskille, og vi må stille oss spørsmålet om vi skal være en energistormakt eller en råvareleverandør.

Norsk industri har lagt bak seg et 2025 preget av vekst og økt verdiskaping. Tallene fra Norsk Industris konjunkturrapport for 2026 viser at hjulene går rundt, og at omstillingsevnen for så vidt er intakt, men hvis vi løfter blikket fra kvartalstallene, ser vi konturene av en virkelighet som krever mer enn bare «litt mer av alt». Vi står ved et industrielt veiskille hvor vi må velge retning, ikke bare tempo.

Vi befinner oss i en tid der alt haster. Vi skal levere på forsvarssektorens behov, vi skal kutte utslipp i prosessindustrien, og vi skal bygge en helt ny grønn verdikjede for havvind og batterier. Samtidig merker vi at pilene for investeringer flater ut. Spørsmålet jeg savner i den offentlige debatten, er om vi virkelig har kapasitet til alt dette samtidig.

Vi kan ikke bygge batterifabrikker, elektrifisere sokkelen, ruste opp Forsvaret og opprettholde en verdensledende prosessindustri med dagens tilgang på kraft og kompetanse. Nå i 2026 ser vi tydeligere enn noen gang at flaskehalsene ikke bare er økonomiske, men også strukturelle.

For å sikre at norsk industri ikke bare overlever, men leder an, må initiativdebatten handle om tre temaer. Det første er prioriteringer. Det grønne industriløftet er ambisiøst, men er det realistisk? Vi trenger en ærlig politisk debatt om hvilke industrier som skal prioriteres når energiknappheten setter grenser. Skal vi satse alt på kraftkrevende industri, eller skal vi bruke kraften vår til å elektrifisere andre sektorer?

Det andre er kompetansegapet, som er vår største handelsbarriere. Det hjelper lite med subsidier og gunstige rammevilkår hvis vi mangler folkene som skal tegne, bygge og drifte teknologien. Industrien skriker etter fagfolk, og vi ser nå at lønnsoppgjøret presser på. Vi må tørre å diskutere hvordan vi utdanner oss ut av denne krisen, og hvordan vi gjør industrien attraktiv nok for neste generasjon.

Det siste er geopolitisk virkelighet versus grønn drøm. Vi lever i en urolig verden. Forsvarsindustrien har fått et nødvendig løft, men det krever ressurser som også trengs i det grønne skiftet. Hvordan balanserer vi behovet for en trygg nasjon med behovet for en bærekraftig industri?

Vi har de siste årene vært flinke til å signere intensjonsavtaler og lansere «veikart», men industrien ønsker handling framfor honnørord og festtaler. 2026 må bli året hvor vi legger bort visjonene og begynner å snakke om det kjedelige: Hvordan skal vi forenkle konsesjonsprosesser, hvordan skal vi få fart på nettutbygging, og hvordan skal vi få en reell satsing på yrkesfag?

Norge har alle forutsetninger for å lykkes. Vi har kapitalen, kompetansen og naturressursene, men vi må velge å prioritere dem riktig. Norsk industri er ikke en statisk størrelse som bare følger markedet, men en aktiv deltaker. La oss slutte å snakke om hva vi kan gjøre, og begynne å prioritere hva vi faktisk må gjøre. Det vi mangler, er det politiske motet til å ta de valgene som faktisk koster noe, framfor å love gull og grønne skoger til alle sektorer samtidig.

Geir Pollestad (Sp) [17:56:24]: Då me i Senterpartiet tok initiativ til ein initiativdebatt om industri, var det to ting me gløymde. Me gløymde å sjekka Stortingets langtidsprogram, og me gløymde å sjekka yr.no. Men no er me her, og me har ei god moglegheit til å ha ein viktig debatt om industri.

La meg starta med innlegget til komitéleiar Støstad. Eg var einig, trur eg, i kvart einaste ord, men eg tenkjer at me heller skal bruka denne debatten til det som representanten Strifeldt la opp til, nemleg ein ærleg debatt, for det er den debatten Senterpartiet har sakna. Noreg har fantastiske moglegheiter til å skapa meir industri, skapa fleire arbeidsplassar, meir verdiskaping, men me skuslar det ofte vekk, og det må me diskutera. Det er for mange som har som jobb å hindra at noko skjer, og så er det for få som har som jobb å få noko til å skje.

Eg har lyst til å bruka satsinga på grøn industri som eit godt eksempel. Kvar grøne industribedrift basert på den norske skogen som ikkje vert realisert, vil gje mindre vekst i utsleppa i Noreg, klimagassutslepp, CO_2, til naturen. Det er på sett og vis slik at ein har gjort noko bra for naturen og klimaet i Noreg viss ein hindrar at noko vert bygd. Difor er eg veldig glad for at både klimaministeren og næringsministeren er til stades i dag, for me har aktuelle saker.

Norske Skog er eit godt eksempel. Dei har teke initiativ og kutta utslepp, og kva vert konsekvensane for dei av det? Jo, Miljødirektoratet har vedteke å ekskludera Norske Skog frå EUs kvotehandelssystem i perioden 2026–2030. Så ein har altså ei bedrift som gjer ein stor innsats og får ned utsleppa, og det ein får tilbake, er ei straff. Ein taper økonomisk på å ha vore god. Alle partia, utanom Arbeidarpartiet, på Stortinget har samla seg om eit klart krav til regjeringa: No må ho finna ei løysing på situasjonen for Norske Skog. Vedtaket frå Miljødirektoratet kom for lenge sidan, det var før jul, og me gjekk rundt juletreet og heldt kvarande i hendene, men det har framleis ikkje skjedd noko.

Klimaministeren har kanskje gjort jobben sin viss det ikkje skjer noko, men næringsministeren må jo sørgja for at det skjer noko, for dei løfta som er gjevne om å få tømmerstokken til å verta foredla i Noreg, til å skapa arbeidsplassar i Noreg, verdiskaping i Noreg, krev ein aktiv politikk. Det må me gjera meir av, ikkje mindre av. Dei norske utsleppa vil sjølvsagt verta mindre viss me ikkje gjer noko. Klimaproblemet er globalt, og dei andre utsleppa vert sannsynlegvis òg større i veldig mange andre land enn i Noreg.

Eit anna prosjekt er Billerud Viken, som det opphavleg heitte. Her er det fleire år sidan statsministeren og dåverande næringsminister Vestre var på besøk. Dei var kjempebegeistra. Det skulle gå så fort å få denne utsleppstillatinga – til den største investeringa i grøn industri i Noreg på 30 år. Dei har enno ikkje fått svar på utsleppstillatinga si, trass i at både næringsministeren og statsministeren lova at dette skulle gå i rekordfart.

Igjen er det slik at det vert mindre utslepp viss dette ikkje vert realisert. Det einaste som skjer, er at me sender tømmerstokken til utlandet, og så vert han foredla der. Senterpartiet ønskjer at dette skjer i Noreg, så eg skulle så gjerne ønskt at klimaministeren kunne sagt i dag: Me har teke det grøne industriløftet på alvor, og me har bestemt oss for at Viken skal få utsleppstillatinga si, for me som regjering – håpar eg Arbeidarpartiet seier – ønskjer å leggja til rette for at denne verdiskapinga skal skje i Noreg. Det kan ikkje vera slik at det kvar einaste gong er den som ikkje vil noko, som får gjennomslag. Slik er det på fleire felt. Veldig mange opplever dette når ein ønskjer å starta aktivitet, at statsforvaltaren er ute og seier at ein ikkje kan gjera det slik, og ein slit med å få tilgang på straum.

Eg tenkjer at regjeringa burde ha ein heilt ny filosofi, med færre slagord, og vera meir konkret: Kva kan me gjera for at industri vert etablert i Noreg? Dei må seia til industrien: Korleis kan me hjelpa dykk? Det er ikkje ein god politikk å hindra industriutvikling i Noreg og flytta industri ut av landet. Dette håpar eg me kan bruka denne debatten til å diskutera. Ønskjer me å skapa meir verdiar i Noreg, eller synest me det er best at det skjer andre plassar?

Hege Bae Nyholt (R) [18:01:47]: President – først må jeg få gratulere med opprykk!

Så må jeg si at jeg er vikar i dag, men i motsetning til i industrien er jeg heldigvis ikke innleid.

Norsk industri produserer varer vi kan eksportere, den utvikler ny teknologi, og den gjør det mulig å nyttiggjøre seg naturressurser. Industrien er selve bærebjelken i det norske samfunnet. Uten varig høy sysselsetting, et høyproduktivt arbeidsliv og flere verdensledende industrinæringer ville det økonomiske grunnlaget for en solid velferdsstat i Norge sett ganske annerledes ut. Derfor er det viktig at Norge forblir en industrinasjon, ikke minst for å sikre en levedyktig velferdsstat også i framtiden, når oljeeventyret en gang tar slutt.

I Norge må en slik produksjon basere seg på våre naturgitte og menneskeskapte fortrinn. Vi har en lang kystlinje og god tilgang på råstoff, råvarer og kraft. Vi har også godt organiserte industriarbeidere med verdensledende kompetanse. En aktiv statlig industripolitikk gir unike muligheter til å ivareta og forsterke dette. Vi må bruke statlig eierskap og konsesjonspolitikken aktivt for å sikre verdiskapingen og øke videreforedlingen. Råvarene som høstes og utvinnes i Norge, skal brukes til industribygging her hjemme, ikke sendes uforedlet ut av landet. Staten må foreta smarte investeringer hjemme og selv ta kontroll over kritisk industri istedenfor å sløse bort penger på batterifabrikker som ikke produserer batterier og på hydrogenferjer som ikke forlater verftene. Dette er prosjekter der Norge ikke sitter igjen med noe, mens eierne tar ut millioner i lønn.

Et høyaktuelt eksempel er Fensfeltet: Her ligger det enorme verdier i sjeldne mineraler, noe som kan gi staten nye inntekter i framtiden, samtidig som det gir oss kontroll over en kritisk verdikjede. Det er også viktig i et beredskapsperspektiv. Hvis et selskap fra den andre siden av verden kjøper opp en norsk gruve, faller mange av argumentene om europeisk sikkerhetspolitikk bort. Staten bør bruke de økonomiske musklene til å opprette et statlig mineralselskap. Norge forsyner allerede Europa med olje, gass, strøm og aluminium. Nå kan vi forsyne dem med kritiske mineraler også.

Gjennom hundre år har vi bygd landet på rimelig tilgang på vannkraft, til nytte for folk og verdiskaping over hele landet. I dag har Norge forlatt denne linjen gjennom et politisk valg. Energiloven fra 1990, nye utenlandskabler og tilslutningen fra Høyre, FrP, Ap, Venstre og MDG i 2018 til EUs tredje energimarkedspakke har overlatt prisfastsettelsen på strøm til næringslivet, til en internasjonal strømbørs.

Offentlig eierskap er ikke nok for å sikre kontroll over kraften. Regjeringen, i allianse med NHO og ledelsen i LO, mener det viktigste svaret er mer kraft. De forsøker å sette en dagsorden for en massiv økning i kraft-

utbygging, som vil gå ut over naturen. Det er ikke det riktige svaret. Vi trenger 40 TWh i kraftoverskudd for å løsrive oss fra gassprisene, om vi ikke setter en makspris. Det er urealistisk og ville ha vært uklokt. Å ha kontroll over kraften betyr å styre pris og eksport, men også forbruk. Norge hadde i fjor et rekordstort kraftoverskudd, på nesten 20 TWh.

Skremselspropagandaen om for lite kraftproduksjon er feilaktig. Kraftoverskuddet har økt i flere år, men vi må bygge nett, slik at strømmen kan tas i bruk, og vi må ikke tappe vannmagasinene for eksport på høsten, slik at vi får kraftmangel om våren, som nå. Nå rammes europeiske strømpriser, fra deres dyre gasskraft, rett inn på prisene i Trøndelag, selv om vi har fornybar energi.

Det vi trenger, er mer nett, og det ansvaret har blitt forsømt i mange år. Riksrevisjonen har gjennomgått hvordan Statnett har prioritert, og konklusjonen var at vi har neglisjert oppgradering i det nasjonale strømnettet, mens investeringer i utenlandskabler har blitt prioritert opp. Statnett brukte hver femte krone på å bygge kabler til utlandet i perioden 2013–2023. Dette er kabler som i all hovedsak sender strømmen ut av landet og ikke bygger noen industri.

Dette er bakteppet for det vi ser nå, hvor all industri i nord nektes ny tilknytning til strømnettet. Elektrifisering av sokkelen og Melkøya, kombinert med prioritering av utenlandskabler framfor nasjonalt strømnett, har lagt grunnlaget for dagens kraftmangel. Der har Solberg-regjeringen et tungt ansvar, men også dagens regjering. Skal vi få bygd ny industri og videreutviklet dagens industri, trengs det både nettutbygging og klare prioriteringer. Dagens situasjon, hvor de fleste reservasjonene går til datasentre, bidrar til det motsatte av ny industribygging.

Statsråd Cecilie Myrseth [18:07:05]: Jeg synes dette er et veldig bra initiativ fra næringskomiteen, at vi nå får muligheten til å diskutere industripolitikk i stort. Det er bra, det setter jeg pris på, og det jobber jeg med hver eneste dag. Nå får vi også snakket om hva regjeringen gjør. Det er ikke minst viktig hvordan vi bruker ressursene våre, hvordan vi skaper verdier – det er verdig mang en debatt og ikke minst viktige vedtak og utvikling av politikk.

Så er det et ganske bra tidspunkt, for det er akkurat nå rundt et år siden regjeringen la fram den nye industrimeldingen på Framo. Da var overskriften: Industrien – konkurransekraft for en ny tid. Jeg mener at prioriteringen i meldingen har truffet veldig godt med tiden vi står i. Det handler om kompetanse, det handler om kraft, det handler tilgang til marked, det handler om ny teknologi, og det handler om å få ned utslippene. Ikke minst handler det om sikkerhet og beredskap i den tiden vi lever i.

Det er krig i Europa – Russlands angrepskrig mot Ukraina er inne i sitt femte år. Det fikk følger for energiprisene i Europa. Vi ser også stormaktenes rivalisering gjennom handelspolitisk kniving mellom Kina, USA og EU, hvor handelspolitiske verktøy brukes som trusler i det hele.

Det er også krig i Midtøsten. Selv om den er lenger unna oss geografisk, kjennes effekten av den klart på lommeboka. Den usikre tiden vi lever i, er også en av de viktigste grunnene til at regjeringen har som en av sine hovedprioriteringer at vi nå skal styrke konkurransekraften.

Norge skal fortsatt være et av verdens beste land å skape jobber i, etablere bedrifter i og utvikle næringer i. Næringslivet skal ha trygghet til å satse gjennom gode, forutsigbare rammevilkår over tid. Det jobber vi aktivt med. Vi sikrer bedre markedsadgang gjennom å framforhandle flere handelsavtaler – det har vi snakket om mange ganger, og vi skal behandle flere i denne salen.

Å øke den politiske innsatsen overfor vår viktigste handelspartner, EU, er av stor betydning for norsk næringsliv. Vi inngår strategiske og handelspolitiske partnerskap med EU, men også med enkeltland særlig i Europa, for å sikre at norske bedrifter får gode muligheter i det europeiske markedet. Vi er et land som produserer varer og tjenester som vi i stor grad eksporterer. Da trenger vi tilgang til markeder.

Et område vi av gode grunner gir stadig mer oppmerksomhet, handler om sikkerhet og beredskap. Regjeringen har nå satt i gang en kartlegging av norsk industris rolle i norske og alliertes strategiske og kritiske verdikjeder. Denne kartleggingen skal gi kunnskapsgrunnlag for videre politikkutforming for å styrke samarbeidet mellom industri, myndigheter og ikke minst forskningsmiljøer.

Den geopolitiske situasjonen har også ført til økt oppmerksomhet om andre næringer. Innenfor mineraler og sjeldne jordarter kan Norge spille en enda tydeligere rolle. I går offentliggjorde vi at vi innfører en statlig plan for Fensfeltet. Det er viktig for å sikre at dette viktige prosjektet blir en realitet. Det er viktig å si at Nome kommune har gjort en grundig og god jobb over lang tid, og det er fremdeles viktig å sikre lokal tillit til dette prosjektet i det videre arbeidet.

Fra mineraler i bakken til satellitter i verdensrommet – Norge har potensial til å bli en helt sentral aktør i verdensrommet. Vi har kapasiteter på oppskyting, nedlasting og behandling av data fra verdensrommet. Det er få land i Europa som har nettopp det. I mine samtaler med kollegaer rundt om i verden merker jeg meg at på disse feltene – mineral og space – er Norge stor, men vi er også attraktiv og interessant.

Oppdatert status for norsk industri viser at det går godt jevnt over. Norsk industriproduksjon økte med om lag 3,9 pst. fra 2024 til 2025. Samtidig med den geopolitiske uroen eksporterte Norge varer og tjenester utenom olje og gass for 1 400 mrd. kr, noe som gjør 2025 til året med høyest eksport utenom olje og gass i historien. Samtidig er det naturlig nok bransjevise variasjoner. Selv om noen gjør det veldig bra og mange gjør det godt, er det også noen som sliter. Det er vi godt klar over.

Målet med industripolitikken og den brede næringspolitikken er størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi innenfor bærekraftige rammer. Da må vi legge til rette for rammevilkårene for næringslivet, inklusiv industrien – at de kan skape så store verdier som mulig. Det ser jeg fram til å fortsette å bidra til.

Presidenten [18:12:05]: Det blir replikkordskifte.

Marius Arion Nilsen (FrP) [18:12:21]: Jeg takker for statsrådens redegjørelse. Det er en interessant debatt som reises. Industrien er viktigere enn på lenge. Den er både forsyningssikkerhet, beredskap og mer til, og det tar jo statsråden opp i sitt innlegg om en utrygg tid, sikkerhet og beredskap.

Det er veldig mye prat og ord og veldig mange strategier, men når det gjelder konkrete spørsmål om forsyningssikkerhet, det være seg kull til industrien eller drivstoff til landet generelt, har vi kun to ukers drivstofflager. Kull importerer vi fra både Colombia, Australia og andre steder. Når det gjelder strøm, er det blitt særdeles lav fyllingsgrad.

Spørsmålet til næringsministeren er da: Industrien trenger alle disse innsatsfaktorene for å levere produkter og være i produksjon. Hvordan har statsråden tenkt å legge til rette for det i en stadig mer utrygg verden, som hun selv påpeker?

Statsråd Cecilie Myrseth [18:13:27]: Jeg er usikker på om jeg catchet alt som ble sagt i replikken til representanten, men er det noe som er sikkert, er det at vi skal sikre både nok kraft og nok nett til industrien. Det er et viktig arbeid som regjeringen jobber med.

Jeg er ikke enig i representantens kommentar om at ingenting skjer, og at det bare er ord og ingen handling. Det stemmer rett og slett ikke. Jeg har jo vist til noen områder i mitt innlegg, og denne debatten, hvor vi ser ganske ulikt på det, begynner representanten og jeg å ha som vane.

Vi er i en helt ny tid, der samarbeidet med våre partnere og allierte er enda viktigere enn før. Det å sikre at bedriftene våre har tilgang til faktisk å eksportere og selge det de produserer, er ganske så avgjørende. Det at vi jobber på tvers av ulike departementer med tanke på kunnskapspolitikken, får flere til å velge yrkesfag, at man kan ta flere fagbrev, osv., er også viktig for å sikre at vi fremdeles har verdens beste fagfolk. Det er bare noen av refleksjonene jeg har.

Marius Arion Nilsen (FrP) [18:14:32]: Jeg takker for svaret, og så gjentar jeg spørsmålet hvis det var uklart. Spørsmålet mitt går på forsyningssikkerhet, beredskap og det å framskaffe innsatsfaktorene som trengs for at industrien skal være i produksjon, og at de skal operere for fullt. Vi har ikke kullproduksjon mer – den har man jo lagt ned på Svalbard. Vi har særdeles lite raffineringskapasitet. Man trenger drivstoff både til å frakte varer til fabrikker og andre produsenter og til å frakte ferdige produkter ut i den store, vide verden. Ikke minst trenger vi strøm, også for å produsere olje og gass på flere plattformer som er elektrifisert.

Spørsmålet mitt var: I dagens urolige verden, når man har to ukers eller 20 dagers drivstofflagerkapasitet, kontra 90 dager i våre naboland, kommer regjeringen med noen grep som sikrer innsatsfaktorene til industrien?

Statsråd Cecilie Myrseth [18:15:31]: Om det er forsyningssikkerhet for drivstoff representanten vil ha svar på, gir jeg veldig gjerne det. Det er ingen situasjon nå med knapphet på tilgang til drivstoff i Norge.

Men over tid: Vi jobber nå med forskriftsarbeid for å se på hvordan vi kan utvide og sikre enda bedre beredskap, for vi må forberede oss på at det kan være helt andre tider vi står overfor i Norge. Derfor fikk jeg nå i mars oppdatert kunnskap fra FFI når det gjelder både drivstofforsyning og matberedskap, noe vi selvfølgelig skal følge opp framover.

Noe av det viktigste vi gjør i Norge akkurat nå, er at vi har produksjonen på fullt. Det aller viktigste for de globale verdikjedene og det globale markedet for drivstoff er at Norge er et land som produserer som vi gjør. Equinor har også meldt at Mongstad har tatt opp sin produksjon på raffineriet til fulle. Dette jobber vi grundig med, og vi skal ha flere runder på dette i Stortinget framover.

Marius Arion Nilsen (FrP) [18:16:34]: At det ikke er knapphet nå, betyr ikke at man ikke får problemer og utfordringer framover. Det er jo derfor man har beredskap og forsyningssikkerhet og har lagre for faktisk å kunne være rustet for urolige tider. Men jeg skal ikke terpe mer på det.

Fensfeltet ble nevnt her, det er veldig viktig. Mineraler er særdeles viktige for den moderne verden; jeg tenker da på sjeldne jordarter, metaller og mineraler. Det er positivt at regjeringen her kommer med statlig plan, men spørsmålet der blir:

Man har utallige krav, både nasjonale, regionale og lokale, og man har en regjering som har innført særdeles

strenge klima- og miljøkrav. For enkelte utredninger en har måttet gjøre, har en måttet frakte utstyr med hest og kjerre for ikke å komme i strid med disse. Hvordan skal da regjeringen sørge for at denne prosessen går fort, og at man kommer i gang med produksjonen der?

Statsråd Cecilie Myrseth [18:17:39]: Dette synes jeg er litt pussig. Det er snakk om hest og kjerre og at det går langsomt. For to dager siden, rundt klokken 19 på kvelden, gjorde Nome kommunestyre et vedtak om at man ønsket at det skulle innføres statlig plan på Fensfeltet. Klokken 8.30 dagen etter sa regjeringen at det gjør vi – og det var i går. Her leverer vi så raskt det overhodet er mulig. I tillegg ble det i fjor vedtatt en ny minerallov som skal gjøre det enklere, og som gjør at man får avdekket utfordringer ved ulike mineralprosjekter tidlig nok for å få mer framdrift i prosessene.

Så skal det sies at et av partiene som var på vei til å stikke kjepper i hjulene, for å bruke den betegnelsen, var FrP. Det var et av partiene som var på tur til å gjøre at dette ikke ble mulig, noe som gjorde at mineralnæringen reagerte ganske kraftig. Vi er framoverlent når det gjelder mineraler, og det skal vi også fortsette å være.

Marius Arion Nilsen (FrP) [18:18:44]: Jeg takker for svaret.

Statsråden virker mer opptatt av å tenke på sitt eget svar enn av å høre på det jeg spør om, når jeg kommer med spørsmålet mitt. Jeg ga faktisk statsråden og regjeringspartiet honnør for at de kom med statlig plan, og at de svarte opp dette kjapt.

Det jeg er bekymret for, og det som har vært tidligere, er at når man har drevet med utredninger og undersøkelser, både med mineraler og med andre prosjekter, har det vært såpass strenge krav fra både statsforvalter og andre myndigheter at man har måttet frakte utstyr med hest og kjerre for å gjøre undersøkelsene. Det er ikke noe jeg bare finner på; det er bare å spørre flere aktører i industrien og mineralnæringene. Spørsmålet mitt er: Hvordan skal man få fortgang i dette uten at det kolliderer med både Parisavtalen, Kunming-Montrealavtalen og annet regjeringen har vedtatt som er særdeles ambisiøst, og som vi er milevis unna å nå? Hvordan skal man få fortgang her?

Statsråd Cecilie Myrseth [18:19:42]: Jeg hører veldig godt hva representanten sier, og svarer også på det.

Når det gjelder statlig plan, er det viktig av flere grunner. Det handler om at det er mange nasjonale utfordringer som må håndteres i et så stort prosjekt som er viktig for nasjonen, men også for våre allierte. Da kan det være en klok måte å gjøre det på, og nå er det også lokal tilslutning til det. Vi må allikevel ha med oss at vi skal gjennomføre prosessene på en ryddig og skikkelig måte. Det må man gjøre enten det er kommunen eller staten som skal gjøre det. Man skal høre de ulike interessene. Man skal fremdeles ha dialog med lokale myndigheter. Det skal være lokal tillit til dette.

Statlig plan innebærer bl.a. at det ikke kan fremmes innsigelse, og man kan heller ikke klage på departementets vedtak av reguleringsplanen. Dette er et krevende område. Det er et krevende, men veldig viktig prosjekt for Norge. Såpass ærlige må vi være.

Geir Pollestad (Sp) [18:20:55]: Ein vakker augustdag i 2022 var forgjengaren til statsråden saman med statsministeren i Hønefoss, på Billerud Vikens fibermassefabrikk – og dei var begeistra. Det vart sagt at utsleppsløyva skulle verta ordna raskt. Det var i august 2022. Tidlegare i år vart svenskane leie av å venta på regjeringa, så dei stakk tilbake til Sverige, og no står Viken Skog aleine med prosjektet. Me nærmar oss no sommaren 2026 – det er svært lenge sidan august 2022.

Spørsmålet mitt er: Synest næringsministeren at ho og forgjengaren hennar har levert på løfta om rask behandling og raskt svar til fibermassefabrikken i Hønefoss?

Statsråd Cecilie Myrseth [18:21:55]: Jeg har også vært på besøk der. Den behandlingen ligger til klima- og miljøministeren, som også er i salen her nå. Jeg regner med at man får mulighet til å stille det spørsmålet til riktig statsråd.

Geir Pollestad (Sp) [18:22:11]: Jo, men her er me ved kjernen av spørsmålet: Det vert peikt. Når den førre næringsministeren var ute og lovde, er det veldig rart at ikkje denne næringsministeren òg har eit synspunkt på den saka. Men eg skal venta og så stilla det spørsmålet til klima- og miljøministeren.

Eg har lyst til å gå inn på Fensfeltet, som har vore eit tema her. Me kjem nok til å få høyra mange gonger om behandlinga av den statlege planen, og det skal regjeringa ha anerkjenning for – sjølvskryt skal me lytta til. Vi i Senterpartiet har, både samen med Arbeidarpartiet og saman med andre parti, ein ambisjon om å gjera det som står i partiprogrammet vårt: utvikla eit statleg mineralselskap. Samtidig ønskjer me å utvikla annan industri og anna verdiskaping knytte til Fensfeltet.

Er næringsministeren trygg på at ein vil lykkast med det? Kva er sjansen for at miljømyndigheitene stoppar alle initiativ, og at ein heller legg til rette for eksport av råvarer, som så vert foredla i andre land?

Statsråd Cecilie Myrseth [18:23:18]: Ambisjonene og målene for mineralpolitikken er i hvert fall veldig tydelige og klare fra regjeringens side: Vi trenger å få flere mineralprosjekter. Fensfeltet er et ufattelig viktig pro-

sjekt med tanke på at det har Europas største forekomst av sjeldne jordarter.

Når det gjelder spørsmålet om mineralselskap, mineralfond eller andre kapitalvirkemidler, er Arbeiderpartiet veldig åpne for å diskutere det, men vi må gjøre det på en klok måte. Det er også et spørsmål om budsjett. Ambisjonene er imidlertid virkelig til stede. Gjennom hele vår regjeringstid – deler av den har vært sammen med Senterpartiet – har vi fått til mye viktig for mineralnæringen. Jeg ser fram til å diskutere – også med Senterpartiet – stegene framover for mineralnæringen. Ambisjonene er veldig klare, også når det gjelder at næringen skal gi lokale ringvirkninger. Det er en viktig del av utviklingen av denne næringen, og det kommer vi til å gjøre det vi kan for å legge til rette for.

Geir Pollestad (Sp) [18:24:19]: Industrien er veldig mangfaldig. Ein har f.eks. datasenter, der ein tek straum inn og så tek informasjon inn og ut av ein fiberkabel. Det har ingen påverknad på det ytre miljøet. Me ser difor at datasenter poppar opp. Så har ein i Noreg andre typar industri, som f.eks. foredling av tømmerstokkar, som påverkar det ytre miljøet. Me har òg mineralnæringa. Me har veldig mange typar industri som har ein viss påverknad på naturen og det ytre miljøet, og me har sett veldig få etableringar innanfor dette feltet. Prosjektet i Hønefoss ville vera det største på 30 år. No er det eit spørsmål om det vert noko av, sidan det tek så lang tid.

Er næringsministeren einig i at me kanskje har køyrt oss litt fast: Industri av typen datasenter vert etablert, mens ordinær industri, som har noko påverknad på naturen og som gjev klimagassutslepp, vert stoppa av miljømyndigheitene?

Statsråd Cecilie Myrseth [18:25:24]: Jeg er opptatt av at vi skal både videreutvikle eksisterende industri og utvikle ny industri. Det er viktig for arbeidsplasser, verdiskaping, hjørnesteinsbedrifter og lokalsamfunn rundt om i hele landet vårt. At vi har så fantastiske råvarer og produkter som igjen bidrar til industri – også prosessering i Norge – er en del av vår industrihistorie vi skal være veldig stolt av. Vi skal forvalte den på en veldig klok måte.

Det er imidlertid viktig at industrien forholder seg til de rammene og reglene som settes, og at reglene vi har, er godt harmonisert med f.eks. EU og EØS, for å bidra til å sikre like konkurransevilkår på mange områder, også for den norske industrien.

Presidenten [18:26:11]: Replikkordskiftet er omme.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [18:26:27]: La meg starte med å takke for et viktig initiativ. Behovet for forutsigbarhet og like markedsvilkår som næringslivet i EU hører jeg i så godt som alle mine møter med industrien. Dette er også jeg opptatt av, og jeg mener miljømyndighetene bidrar til det, både gjennom samarbeidet med EU og gjennom miljømyndighetenes arbeid overfor industrien. Det betyr ikke at klima- og miljøregelverkene som kommer fra EU, er få eller enkle. De er nok heller mange og til dels ganske kompliserte. Alt i alt mener jeg likevel norsk industri er tjent med å ha like regler som dem som gjelder i vårt viktigste marked. Samtidig jobber vi kontinuerlig med å være en konstruktiv samarbeidspartner og gir innspill på hvordan regelverkene fungerer for norske forhold, og hvordan de kan fungere enda bedre i framtiden. Industrien har også selv et ansvar for å kjenne sine forpliktelser og sette seg inn i foreslåtte endringer i regelverk, slik at de kan endre, utvikle og innrette seg på en best mulig måte.

Regjeringen er opptatt av forutsigbarhet og effektiv saksbehandling. Derfor arbeider miljømyndighetene kontinuerlig med å forbedre prosesser, styrke dialogen med aktørene og ta i bruk nye digitale løsninger som kan bidra til mer effektiv saksbehandling. Samtidig kan det også være viktig å være tydelig på at enkelte saker vil være komplekse og ta tid. Når det gjelder f.eks. inngrep i natur og påvirkning på vannmiljø, må beslutningene være godt fundert, både faglig og rettslig. Det er en forutsetning for at vedtakene skal stå seg over tid, og dermed også gi reell forutsigbarhet for næringslivet.

Industrien skal gjennom en formidabel omstilling på veien mot et lavutslippssamfunn, men det er både store utfordringer og store muligheter i denne. Produkter med lave utslipp skal få en fordel i det europeiske markedet. Timingen er kanskje vanskelig, men produksjon uten klimagassutslipp er framtiden. Det er klart at industrien vil ha behov for støtte for å utvikle og oppskalere nye løsninger og ordninger som skjermer mot karbonlekkasje. Samtidig vil prising av klimagassutslipp gjennom CO2-avgift og deltakelse i EUs kvotesystem være viktige virkemidler i norsk klimapolitikk. Forurenser skal betale. Det skal være hovedregelen, men vi skal også ha støtte og hjelp i omstillingen.

Nesten alle verdens land har skrevet under på Parisavtalen og et felles mål om en verden som unngår farlige klimaendringer. I årene framover vil konsekvensene av klimaendringene bli mer og mer tydelige, og jeg er overbevist om at det vil komme et punkt hvor alle forstår at kraftfull klimapolitikk er en nødvendighet.

Regjeringen er bevisst på at arbeidet med grønn omstilling er krevende for deler av næringslivet, særlig i en situasjon der ny teknologi kan være umoden, kostbar eller lite tilgjengelig på sikt. Vi fører derfor en politikk der man kombinerer langsiktige rammevilkår, som prising

av utslipp gjennom avgifter og kvoter, med mer målrettede og tidsavgrensede støtteordninger som kan avhjelpe markedssvikt i tidlige faser. Enova er regjeringens viktigste verktøy for klima- og energiomstilling.

Samtidig er det en grunnleggende forutsetning at staten verken kan eller bør ta all risiko fra virksomhetene. De som mottar støtte, må selv bidra med kapital og ta del i risikoen, og støtten skal heller ikke være varig. Formålet er at vi klarer å legge til rette for omstilling og teknologiutvikling i en oppstartsfase, slik at markedskreftene etter hvert kan ta over innenfor langsiktige og stabile rammer – at vi utvikler langsiktige, lønnsomme bedrifter som står på egne bein.

Karbonfangst og -lagring er en av de viktigste mulighetene industrien har til grønn omstilling. Svært mange industriutslipp, som f.eks. produsenter av sement eller ferrolegering, har i dag en blanding av både fossile og biogene utslipp, og treforedlingsvirksomhetene har nesten bare utslipp av biogen CO_2.

Klimasamarbeidet med EU har i dag f.eks. ikke noe insentiv for å fange og lagre biogen CO_2, som kan gi såkalte negative utslipp. For negative utslipp er det heller ikke en forurenser som skal betale, men en tjeneste det må og bør betales for. Regjeringen arbeider derfor med en rettighetsbasert ordning som kan gi nettopp dette. Ved å få på plass et insentiv for å fange og lagre også de biogene utslippene er det lettere for industrien å regne hjem karbonfangst og -lagring som løsning. Samtidig har Enova annonsert at de er i gang med å utvikle et nytt konkurransebasert virkemiddel, som skal utløse reduksjoner av blandede og biogene klimagassutslipp.

Avslutningsvis vil jeg understreke at regjeringen jobber for at Norge skal være et land hvor vi klarer mye på en gang. Vi skal utvikle industri, redusere klimagassutslippene og ta vare på naturen. Det er nettopp balansen mellom disse hensynene som er grunnlaget for langsiktig tillit fra både industri, investorer, arbeidstakere og samfunnet som helhet.

Presidenten [18:31:33]: Det blir replikkordskifte.

Marius Arion Nilsen (FrP) [18:31:48]: Jeg takker for innlegget. Det er lenge siden jeg har debattert med klimaministeren, så det er på tide å gjøre det igjen.

Statsråden nevnte rask saksbehandling i innlegget, og det er et par saker som står i grell kontrast til det. Den ene er industrien som ikke får tilgang til klimakvoter, der Miljødirektoratet har hatt en særdeles treg saksbehandlingstid over flere år. Man ser også det paradokset at enkelte aktører er blitt for grønne. Norske Skog har investert 3 mrd. kr og dermed kommet seg såpass lavt ned i utslippene at de ikke får tildelt gratiskvoter eller andre klimakvoter. De ekskluderes fra EUs klimakvotesystem.

Spørsmålet mitt til statsråden er: Hvordan skal man sørge for at norsk industri som et minimum får en del av de samme rammevilkårene og fordelene som EUs industri gjør?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [18:32:54]: La meg starte med å si at det er en glede å debattere med representanten igjen, og det i en viktig sak for Norge.

For det første vil jeg understreke at jeg mener saksbehandlingen i de fleste saker er effektiv. Vi har også tatt grep for å effektivisere dette. Vi har fått på plass Tilde, som er en tjeneste som moderniserer det tidligere IKT-verktøyet Forurensning, som gjør at arbeidet i seg selv går fortere. Vi har nå fått på plass en test av et system med forhåndskonferanse – et frivillig møte mellom bedrifter og Miljødirektoratet før innsending av søknad om tillatelse til forurensende aktivitet, som også kan være med og bidra til å effektivisere.

Så til regelen som omhandler Norske Skog: Der jobber vi nå godt med å se på handlingsrommet, men selve regelverksendringen som EU foretok, var Norge imot da man gjennomførte den. Det har vi klart kommunisert før. Vi har det samme regelverket som det våre naboland har med tanke på hvordan regelen skal praktiseres.

Marius Arion Nilsen (FrP) [18:33:58]: Da kommer man til sakens kjerne, og det er det paradokset at man kan være for flink, man kan bli for grønn, og dermed faktisk få store ulemper. Med et så lemfeldig regelverk vil det da i stor grad lønne seg å avvente, noe som gjøres særdeles vanskelig når regjeringen har såpass høye klimamål som de har. Man ser det nå både fra Draghi-rapporten i EU og ikke minst også med kansler Merz' tanker og ønsker om en revidering av EU ETS, som Norge ved statsråden forunderlig nok virker å være imot. Ser man ikke behovet for at man tar en fullstendig gjennomgang her og får på plass mer fornuftige regler som både ivaretar norske interesser og sørger for norsk og europeisk konkurransekraft?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [18:34:55]: Jo, vi har spilt inn at det er behov for oppdateringer i deler av EUs klimaregelverk for at det skal treffe enda bedre: både kutte utslipp og ivareta konkurransekraften i Europa framover. Det vi har advart mot, er at man f.eks. setter systemet på pause eller skaper usikkerhet om hva som skal gjelde framover. Det er dette det er umulig for næringslivet å tilpasse seg etter og faktisk investere basert på, sånn som jeg gjentatte ganger har hørt at Fremskrittspartiet i utgangspunktet ønsker seg i industripolitikken.

Så til selve regelen: Jeg vil advare litt mot tolkningen i seg selv, for grunnen til at man nok har endret på dette, er at det blir færre vederlagsfrie kvoter framover fordi

det blir færre kvoter i kvotesystemet. Det gjør også at EU har gjort noen prioriteringer knyttet til om virksomheter som i utgangspunktet ikke har utslipp, skal få den typen tildelinger. Norge har advart mot noen uheldige tilfeller. Det er også bakgrunnen for at vi var imot regelverksendringen, men vi må følge det EU-regelverket som nå gjelder.

Marius Arion Nilsen (FrP) [18:35:59]: Jeg takker for svaret.

Man ser en vesentlig svekkelse av konkurransekraften i EU. Næringskomiteen var i Tyskland i starten av året og møtte da BDI, de tyske industriorganisasjonene, og de pekte på statistikk og viste oversikten over tysk utvikling. Alle piler pekte mot rødt. Når Tyskland, industrilokomotivet i Europa, tar til orde for å endre EUs krav, at man har gått for langt, at man ikke er i takt med resten av verden, burde ikke Norge også være av dem som heier dette fram? Hvis man nå går mot null EU-kvoter i 2040, ser man – såframt man ikke evner å kutte utslippene markant og substansielt – på enkelte områder klimakostnader på flere kroner per kilowattime. Da har man ikke europeisk konkurransekraft mer.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [18:36:59]: Jeg var i Berlin i går og hørte den tyske kansleren snakke om sin holdning til kvotesystemet, og han var helt tydelig på at han var for å beholde kvotesystemet med noen oppdateringer. Det er også Norges tilnærming til kvotesystemet framover.

Fremskrittspartiet skal alltid trekke parallellen at det å drive med klimapolitikk er dårlig for konkurransekraften i Europa. Det er ikke riktig. Hvis det ikke hadde vært for kvotesystemet i Europa, hadde vi antakeligvis hatt betydelig mindre fornybar elektrisitetsproduksjon i Europa nå. Gitt den prisvolatiliteten vi ser i dagens energimarkeder, kan vi være ganske glad for at kvotemarkedet har vært med og bidratt til mer strategisk suverenitet på energi i Europa.

Hovedutfordringene knyttet til tilgang på energi i Europa akkurat nå er egentlig utløst av bortfallet av billig russisk gass og ikke av klimapolitikken i seg selv. Så må vi alltid ha en klimapolitikk som kan stå seg langsiktig, og som er realistisk og gjennomførbar. Norge er for det. Det er Tyskland og Europa også for, og det er det den norske regjeringen jobber for.

Marius Arion Nilsen (FrP) [18:38:01]: Energi er alltid interessant, og det er en diskusjon man faller tilbake på, for det er jo det som er forutsetningen for å drive industri, det være seg om kraften kommer fra strøm eller fra andre energibærere. Der er FrP særdeles uenig med regjeringen. Man har valgt å gå den veien som Tyskland har gått, med Energiewende. Man ønsker mer fornybar kraft, mer uregulerbar kraft. Det har kostet særdeles dyrt i Tyskland og i Europa, og det har virkelig ikke økt konkurransekraften og forsyningssikkerheten. Riktignok har russisk gass falt bort, men man har i tillegg stengt ned kjernekraft og annen regulerbar kraft. Ser man ikke at disse to er gjensidig ekskluderende – at satsing på det grønne skiftet og konkurransekraft ikke nødvendigvis er synonymt?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [18:39:07]: En verden der vi får klimaendringer vi ikke klarer å håndtere, er i hvert fall ikke bra for konkurransekraften til industrien. Jeg mener Norge er et bevis på at det går an å ha både en offensiv klimapolitikk og samtidig styrke konkurransekraften vår. Se på hva norsk industri har gjort de siste 30 årene. De har redusert klimagassutslippene sine betydelig samtidig som de har økt verdiskapingen. Det viser at hvis man har en politikk som er langsiktig, forutsigbar og kraftfull, og som gir gode insentiver til å utvikle ny teknologi og ta den i bruk, er det fullt mulig å få til dette.

Det partiet som er mot den politikken, er Fremskrittspartiet, som ønsker å legge ned Enova, som stort sett er skeptisk til alle de virkemidlene som industrien rundt omkring i landet vårt heier på. Det er det som vil svekke konkurransekraften og føre til at vi legger ned norsk industri og norske arbeidsplasser, ikke en offensiv politikk hvor vi klarer å ha flere tanker i hodet samtidig.

Geir Pollestad (Sp) [18:40:18]: Før jul var alle partia, unntatt Arbeidarpartiet og Venstre, samla i vandrehallen. Me hadde ein klar bodskap: Me forventar at Norske Skog ikkje vert straffa for å ha kutta utslepp, og at regjeringa raskt behandlar klagen og sikrar arbeidsplassane og aktiviteten ved Norske Skog Skogn og Norske Skog Saugbrugs, for det er ekte arbeidsplassar, ekte menneske, og det er ekte verdiskaping som skjer. Det er ein veldig fortvilande situasjon når ein vert straffa for å ha kutta utslepp, og det er eit breitt fleirtal på Stortinget einig i.

Me ville gje regjeringa tid til å handtera saka. Det har foreløpig ikkje skjedd noko. Når vil denne saka verta avklara, slik at Norske Skog og dei tilsette ved Skogn og Saugbrugs får ei avklaring på kva regjeringa tenkjer?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [18:41:17]: La meg for det første bare si at jeg fullt og helt deler det representanten Pollestad sier om at dette er en krevende sak både for bedriften og for de ansatte. Det er også en krevende sak for Norges del. Det er noe av bakgrunnen for at Norge var så tydelig, før EU i det hele tatt foretok denne regelverksendringen, på at dette ville kunne gi uheldige utslag.

Jeg har sagt at vi skal snu alle steiner for å se på handlingsrommet i denne saken. Det skal ikke ta en dag len-

ger enn det som er nødvendig, men det skal ta den tiden det trenger for at vi skal få gått grundig gjennom handlingsrommet. Jeg jobber for at vi kan komme med den avklaringen så fort som mulig, men vi skal være helt trygge og sikre i det vi gjør. Det er også viktig for forutsigbarheten til næringen framover. Vi kommer selvfølgelig også til å være tydelige på hvordan regelverket potensielt slår ut framover for Norges del.

Geir Pollestad (Sp) [18:42:19]: Eg prøvde å ta ut om det var substans i svaret og eit tidspunkt som kunne gje eit anslag, men det var ikkje mogleg å få til.

Vi veit at i august 2022, som det er referert til tidlegare, var dåverande næringsminister Vestre og statsministeren på Billerud Vikens anlegg i Hønefoss. Her vart det lova ei svært rask saksbehandling av utsleppstillatinga. Det er i dag ikkje kome noko svar på det. Svenskane har trekt seg ut av prosjektet. Dette ville vore det største investeringsprosjektet innanfor tømmerindustrien i Noreg på 30 år. Om dette ikkje vert realisert, er det liten grunn til å tru at andre vil vera såpass ukloke at dei vel å investera i Noreg.

Når kan me venta eit svar på denne søknaden?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [18:43:22]: For det første må jeg korrigere representanten Pollestad litt når det gjelder inntrykket av det som ble sagt i 2022. Jeg har sjekket hva statsministeren sa, og han sa den gang: Det jeg hører her, er at de ønsker seg kortere saksbehandlingstid for konsesjonssøknader osv. Det er jeg veldig klar over, og det jobber vi med å følge opp.

– Det vil jeg bare si, at det har regjeringen generelt jobbet med å følge opp. Det er en av grunnene til at vi nå f.eks. tester ut dette systemet med forhåndsmøter, for å sørge for at industrien skal kunne få avklaringer så raskt som mulig.

Det er ingen tvil om at dette også er en sak hvor det potensielle handlingsrommet i regelverket i utgangspunktet er snevert. Det er en teknisk krevende sak. Etter at saken ble oversendt fra bedriften til departementet, har det f.eks. kommet informasjon til departementet, ganske tung informasjon, etter som det har vært behov for å gå gjennom. Det er også grunnen til at det har tatt noe tid å få vurdert denne klagen endelig.

Geir Pollestad (Sp) [18:44:23]: Om ein ser på videoen frå det besøket og òg høyrer uttalane frå næringsministeren i den videoen, er det ingen tvil om at ein her lover rask behandling, og ein er veldig entusiastisk for prosjektet.

Eg vert veldig bekymra for dei signala som kjem i denne saka no i dag, for alternativet til at me foredlar tømmerstokken i Noreg, er at han vert eksportert for foredling i utlandet.

Då er spørsmålet eigentleg: Meiner klimaministeren at det for så vidt er like greitt at foredlinga skjer i utlandet, eller er det faktisk eit mål at det skal skje meir foredling av tømmer i Noreg?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [18:45:15]: Det er et mål at det skal skje mer bearbeiding i Norge. Jeg skjønner veldig godt hvorfor statsministeren og næringsministeren har latt seg begeistre over dette prosjektet, for det er et spennende prosjekt, og det er en type næring som vi i utgangspunktet ønsker mer av i Norge.

Vi må samtidig sørge for at vi følger det lovverket vi har, at vi leter etter det handlingsrommet som potensielt kan finnes. Det er bakgrunnen for at vi jobber grundig med denne saken spesifikt. Det er kjent at vanndirektivet og vannforskriften kan ha noen krevende utslag, f.eks. fordi det noen steder kan legge opp til at i stedet for å belaste noen vannforekomster litt mer, og på den måten skjerme andre vannforekomster, legger den til at en kan belaste alle vannforekomster litt. Det er ikke unikt for Norge, slik er det også for andre europeiske land, men det er grunnen til at vi må jobbe grundig og skikkelig for å se på handlingsrommet i denne saken.

Presidenten [18:46:16]: Replikkordskiftet er over.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Mette-Gro Karlsen (A) [18:46:43]: Som stolt østfolding, med generasjoner av industriarbeidere i ryggen, er jeg glad for at det løftes en industridebatt i dag. Norsk industri står og har stått i en voldsom omstilling. De som har bygget landet og skapt store verdier for landet vårt, gjennom bl.a. mekanisk industri, treforedling og prosessindustri, har lenge nå opplevd en utvikling der ikke alle har overlevd, og der de som har overlevd, har gjennomgått store endringer.

Noen har opplevd at jobbene deres er automatisert eller outsourcet, og andre har opplevd usikkerhet, arbeidsledighet og en ny hverdag på kroppen. Samtidig ser vi en enorm utvikling der mange innen Østfold-industrien har vært med på å vise retning og være tydelige spydspisser innenfor grønn teknologisk utvikling, innovasjon innenfor prosessindustrien og resirkulering og sirkulærøkonomi.

Den økonomiske situasjonen vi ser over hele landet, har også rammet Østfold-industrien hardt. Råvarer og kraft er dyrere, og renta er høy. I tillegg har krav til omstilling for å møte klimakrav, og mangel på kvalifisert arbeidskraft, gjort at deler av industrien har kjempet i motvind over tid.

Heldigvis har vi sterke aktører, både ansatte og ledere i industrien, i næringslivet og i det offentlige, som

samarbeider for å sikre at det også i framtiden er trygge arbeidsplasser og verdiskapende industri – en industri som er moderne, miljøvennlig og svarer til behovene.

Hovedvekten av norsk industri står fremdeles rak, og det skjer mye. Vi er glade for å ha en regjering som satser på industrien, i form av både videreutvikling, modernisering og drift. Industrien er bærebjelken vår.

Tross den økonomiske og sikkerhetspolitiske uroen vi opplever, er det en generell vekst i norsk industri. Vi eksporterer mer, og vi investerer mer. Enkelte næringer strever mer enn andre, og det kommer særlig tydelig til uttrykk innenfor byggevareindustri og treforedling. Her er vi nødt til å være proaktive for å sikre gode rammevilkår videre, utvikle god infrastruktur og legge til rette for videre drift, slik at vi kan ta vare på de viktige arbeidsplassene – i Østfold og hele landet – og muligheten til å bevare produksjonen innenfor landegrensene.

Vi må så for å høste. Vi må, sammen med industrien og med dem som har skoene på, skape verdi og skape arbeidsplasser, sånn at vi fortsatt kan sikre små forskjeller og trygghet i økonomien og i folks liv.

Marius Arion Nilsen (FrP) [18:50:00]: I år er det rundt 250 år siden den industrielle revolusjonen startet. Den industrielle revolusjonen kan kort oppsummeres som den omfattende omleggingen fra håndverk og muskelkraft til fabrikkproduksjon og maskinkraft. Spesialiseringen og tilgang på mer energi ga velstandsvekst og økt produktivitet over det meste av samfunnet. En god forklaring på dette finner man i fysikken, der energi ofte defineres som evnen til å utføre arbeid. Man gikk fra håndkraft til hestekraft, så til kull og damp, før overgangen fra kull og damp til oljebaserte drivstoffer igjen økte tilgjengelig energimengde, effektivitet og produktivitet ytterligere.

Mer kapital per arbeider er en viktig faktor for økt produktivitet, men dette finner ikke sted i dagens Norge, hvor Arbeiderparti-regjeringen har valgt å gå den planøkonomiske veien. Først har man besluttet svært ambisiøse – ja, rent utopiske – mål, spesielt innen klima, som treffer både næringslivet og andre aktører hardt, før man igjen bruker disse høye målene som argument for å dele ut skattepenger til utvalgte bedrifter innen utpekte næringer som batterifabrikker, flytende havvindselskaper, hydrogenproduksjon og mange andre grønne luftslott. Det resterende næringslivet og skattebetalerne sitter igjen med den tvilsomme æren av å ta regningen for gildet.

Denne måten å styre samfunnet på fungerer svært dårlig. Erfaringene fra tidligere tiders forsøk med planøkonomi er nemlig mildt sagt begredelige. Staten bør heller stå for fornuftige mål og krav samt lage rammebetingelser som sørger for at prisen på kapital blir lavest mulig. I stedet struper man energitilgangen, og man vedtar krav som fører til økte energibehov og gjør det vanskeligere å konkurrere.

Ser man på Norsk Industris konjunkturrapport, er det de lister opp som viktig for deres medlemmer, følgende:

– forutsigbare og konkurransedyktige energipriser
– eierbeskatning
– lave og stabile kraftpriser
– raskere og enklere konsesjons- og godkjennelsesprosesser
– god markedsadgang
– tilgang på kompetent arbeidskraft

Regjeringen oppfyller i liten grad dette, og det gjør at selv om vi i dag har gode vilkår og god eksport fra norsk industri, kan det bli særdeles urovekkende og utfordrende framover når man har en regjering som har innført enda høyere klima- og miljøkrav enn det man ser i EU – regionen som har lavest vekst av samtlige i verden, og som har en fallende industriproduksjon. Vi bør ikke følge etter EU, men heller føre en mer fornuftig energi- og klimapolitikk – og ikke minst industripolitikk.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [18:53:19]: Norsk industri økte som nevnt produksjon, omsetning og eksport gjennom 2025, men investeringen i industrien flater ut og forventes å falle videre i 2026, og mange bedrifter rapporterer om lavere lønnsomhet og økt kostnadsbelastning. Det er særlig bekymringsfullt fordi investering i dag er avgjørende for framtidige arbeidsplasser, teknologiutvikling og konkurransekraft. I arbeidet med Norsk Industris konjunkturrapport 2026 spurte de sine medlemsbedrifter om hva de mener er det viktigste politikerne kan bidra med for å sikre konkurransedyktige rammevilkår i en urolig verden. Her var svarene veldig tydelige:

– forutsigbar og konkurransedyktig eierbeskatning som ikke svekker norsk eierskap
– lave og stabile kraftpriser for industrien
– raskere og enklere konsesjons- og godkjenningsprosesser
– god markedsadgang til EU
– aktiv norsk deltakelse i europeisk industripolitikk
– tilgang til kompetent arbeidskraft

EØS-avtalen har som handelsavtale vært en trygg havn for industrien i over 30 år. Den har tjent oss vel, men de politiske rammevilkårene i andre land har den siste tiden utfordret markedstilgangen til industriens viktigste handelspartner. Tollregimet under president Trump og EUs toll på ferrolegeringer skaper betydelige utfordringer og usikkerhet for norske eksportbedrifter. Det er særlig alvorlig i en tid med økt internasjonal uro. Skal norske industribedrifter fortsatt konkurrere inter-

nasjonalt, må rammevilkårene ligge så tett som mulig opp mot våre konkurrenter. Når EU innfører toll på ferrolegeringer, må norske produsenter konkurrere med tredjeland, som Kasakhstan, Tyrkia og Kina, land som ikke følger de samme miljø- og klimakravene som Norge. Det er avgjørende for industriens konkurransekraft at nasjonalt regelverk ikke oppfattes som strengere enn det som gjelder ellers i Europa.

Geopolitisk uro, handelsbarrierer og uforutsigbare rammevilkår legger et stadig større press på konkurransekraften. Skal industrien lykkes framover, kreves tydelige og målrettede politiske grep. Industrien er i stor grad eksportdrevet. Skal Norge også i framtiden være et viktig industriland, er det avgjørende med framoverlente og stabile rammevilkår for industribedriftene. Norske industribedrifter trenger tilgang på kraft og nett til en konkurransedyktig pris, og det innebærer både økt kraftproduksjon og raskere utbygging av strømnettet. Utvikling av kraftsektoren er et av samfunnets viktigste virkemidler for å nå klimamålene.

Det må være en klar sammenheng mellom energipolitikken og ambisjonen om å ivareta industriens konkurransekraft. Industrien er sentral for lokal sysselsetting og har store økonomiske ringvirkninger i norsk økonomi. Med langsiktige, forutsigbare og konkurransedyktige rammebetingelser vil industrien være en veldig viktig bidragsyter til verdiskaping. Et skritt i riktig retning kan være å redusere skatten på eierskap og avvikle formuesskatten, som er en særskatt på norsk eierskap som binder kapital som ellers kunne vært investert i bedriftene.

Stig Even Lillestøl (FrP) [18:56:36]: Vi ser positive utviklingstrekk i industrien, og eksporten viser evne til å omstille seg til nye marknadsforhold, men på sikt står vi overfor ei rekkje utfordringar. Beskjeden frå industrien sjølv er at skattesystemet i dag diskriminerer mot norsk eigarskap, samtidig som dei kjenner på usikkerheit rundt kraftprisar, avgifter, reguleringar, toll- og handelspolitikk og tilgang på kompetent arbeidskraft. FrP meiner at formuesskatten må vekk, slik at vi ikkje straffar våre eigne borgarar for å drive med verdiskaping. Vi bør også produsere billig og stabil straum utan å drive med klimapolitisk kraftsløseri, slik at krafta kan kome industrien til gode.

Det som bekymrar meg mest, er at Noreg har vedteke eit mål om å kutte klimagassutslepp med 70 pst. frå 1990-nivå innan 2035, samtidig som ein utanfor Europa har heilt andre ambisjonar. Kina, f.eks., har mål om mellom 5 og 7 pst. vekst årleg, og det har dei klart å halde seg innanfor i ei årrekkje. Eit konkret eksempel på korleis desse ulike ambisjonane slår ut i praksis, er at vi no ser færre europeiske bilar på vegane våre, mens kinesiske bilar tek ein stadig større andel av marknaden. I dag er det minst 16 forskjellige kinesiske bilmerke å velje mellom i Noreg. Før pandemien var det eitt. Dette heng sjølvsagt saman med fleire faktorar, derav fleire som gjer Kina til eit dårleg forbilde. Men éi årsak vi må ta inn over oss, er at vekst og skaping er gjort til ein prioritet utan klimapolitiske handikap. For mens Europa stengjer kolkraftverk, opnar Kina stadig nye. Det betyr at Noreg, som eksporterer rundt 60 pst. av varene sine til euroområdet, også må vere framoverlente for å kunne konkurrere og bidra til konkurransekraft hos våre allierte. Når europeisk økonomi har falle bakpå, Noreg inkludert, vil industrikapasiteten flytte seg ut til andre land.

Skal norske bedrifter redde verda, må dei først og fremst kunne konkurrere i verda. Vi kan ikkje berre forvente at vi får kjøpt alt vi treng, på Elkjøp – vi må ha kapasitet til å skape ting sjølv. Slik sikrar og bevarer vi både sikkerheitsomsyn og sjølvstende. Skal norsk industri stå sterkt i framtida, må vi ha låge kraftprisar og overflod av stabil kraft, eit skattesystem som ikkje straffar norsk eigarskap, og ein klimapolitikk som ikkje bind armar og bein på den norske økonomien. Alternativet er at Noreg og Europa blir museum.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [18:59:21]: Da jeg hørte Fremskrittspartiet bruke uttrykket «planøkonomi» om regjeringens industri- og klimapolitikk, klarte jeg ikke å dy meg. Regjeringen driver ikke med planøkonomi, men vi hjelper lønnsomme virksomheter å utvikle ny teknologi i Norge og å omstille seg. Det er ikke noe nytt konsept i læreboken om hvordan man driver med fornuftig verdiskaping og industriutvikling. Alle som har åpnet en samfunnsøkonomibok, vet at næringslivet alene i utgangspunktet underinvesterer i både forskning og teknologiutvikling fordi verdien av det og risikoen ved det er mindre enn verdien er for samfunnet som helhet.

Det er nettopp derfor vi støtter aktører som Hagens Transport på Hamar, når vi gir tilskudd til at de kan ta i bruk nullutslippslastebiler og benytte seg av ladeinfrastrukturen for tungtransporten, som har gått fra null til 500 ladestasjoner i løpet av de tre siste årene. Det er derfor vi er opptatt av CO_2-kompensasjonen, som treffer Alcoa på Lista og gjør at de har kunnet åpne opp igjen en del av produksjonen sin etter den energikrisen som har truffet dem hardt, og som i tillegg gir dem en ordning som gir dem enda sterkere insentiver til å drive fram teknologiutvikling og investeringer i Norge. Derfor tror jeg ikke man kommer til å møte en eneste person ved Heidelbergs sementproduksjon i Brevik som synes det er dumt at de nå har fått etablert karbonfangst og -lagring, som viser en teknologi som er framtiden – det både kutter klimagassutslipp og ruster dem for å kunne ha framtidig konkurransekraft.

Slik jeg ser det, forstår ikke Fremskrittspartiet hvordan man driver med langsiktig verdiskaping, jobbskaping eller omstilling av norsk industri. Det gjør man ved å ta på alvor de klimaendringene vi allerede ser, og som kommuner rundt omkring i hele Norge allerede opplever konsekvensene av. Det gjør man ved å ta på alvor at enten man liker det eller ikke, har Europa et regelverk for omstilling som også Norge og norsk virksomhet som ønsker å eksportere til Europa, er nødt til å følge opp, og som gjør at CO_2-utslipp i stadig større grad blir en konkurranseulempe for industrien. Det gjør man ved å lage verktøy og virkemidler hvor staten samarbeider med – og ikke jobber mot – næringslivet om omstilling, og hvor vi finner løsninger i fellesskap, slik vi alltid har gjort i Norge, sånn at vi kan klare flere ting på en gang: kutte utslipp og skape jobber i hele landet vårt.

Rune Støstad (A) [19:02:28]: Når vi ser sola der ute og tidspunktet vi står her på, hadde jeg egentlig tenkt at vi snart skulle ut, men jeg klarte ikke å dy meg da jeg hørte de tre FrP-representantene på talerstolen som kritiserer regjeringens næringspolitikk, og som vil framstå som næringslivets beste venn. Jeg skulle innimellom ønske at jeg hadde hatt et speil som jeg kunne satt foran representantene fra FrP, slik at de kunne sett seg selv når de prater om forutsigbarhet.

Det FrP gjør, er å vingle. Det er kortsiktig politikk, og de setter arbeidsplasser i fare, som i saken om Melkøya. FrP har gått fra å si at prosjektet ikke skal stoppes, til å støtte forslag som kan kutte levetiden kraftig, og som setter flere hundre arbeidsplasser i fare. Det er ikke forutsigbarhet. Det er vingling. Det rammer arbeidsplasser og leverandørindustri og Norges suverene rolle som energileverandør til Europa.

FrP prater om nye grønne løsninger, men de mener at statens engasjement innenfor f.eks. havvind er sløsing. Det er en næring som er i vekst, der norsk industri allerede i fjor omsatte for 60 mrd. kr. En slik satsing er helt avhengig av en aktiv stat. Når FrP sier nei til det, sier de egentlig nei til nye arbeidsplasser og nye eksportmuligheter. FrP tar ikke inn over seg at Norge må omstille seg, slik klima- og miljøministeren så riktig påpekte.

Det er en annen sak som forundrer meg litt når FrP prater om forutsigbarhet. De vil altså kutte 3,4 mrd. kr i en næring som kanskje er den viktigste Norge har, nemlig jordbruket. Det rammer ikke bare gardbrukerne og den enkelte familie, men det rammer hele verdikjeden, også næringsmiddelindustrien, med rundt 40 000 arbeidsplasser over hele landet. Det er viktige arbeidsplasser i by og bygd – arbeidsplasser vi er helt avhengige av.

Tidligere denne uka foreslo FrP å legge ned Nysnø. Det er kortsiktig, for Nysnø handler jo om å få fram nye bedrifter, ny teknologi og nye arbeidsplasser. Og kanskje mest alvorlig: FrP vil reforhandle EØS-avtalen. Ja, da må en jo si den opp først. Det handler virkelig om å sette arbeidsplasser og eksport i fare.

Norge trenger langsiktighet og omstilling. Det er det som er kjernen i regjeringens og Arbeiderpartiets plan for Norge, å skape trygghet for arbeidslivet og for næringslivet, altså det motsatte av det FrP driver med.

Geir Pollestad (Sp) [19:05:40]: Eg meiner at dette har vore ein god og viktig debatt. Eg har eigentleg vorte litt deprimert av debatten, for dei signala klimaministeren kjem med når det gjeld Norske Skog og anlegget til Viken på Hønefoss, er ganske nedslåande. Eg vert bekymra når klimaministeren har med seg eit sitat for å bekrefta at statsministeren ikkje har lovt noko. Når det sitatet er med, lover det dårleg.

Det finst regelverk, men det er to måtar å sjå på regelverk på. Den eine er: Kan dette regelverket vera eit grunnlag for å seia ja? Det er den tilnærminga som Senterpartiet meiner at me skal ha, men eg opplever for ofte at ein bruker regelverket til å seia: I dette regelverket er det heimel for å seia nei. Det må jo vera slik i næringspolitikken at ein må gjera det ein kan for å seia ja til at folk skal få lov til å utvikla industri.

For å ta eit tankeeksperiment: Dersom det var slik at det ein vil byggja på tomta i Hønefoss, var eit datasenter, hadde svaret då vorte nei? Det kunne vore at ein hadde etablert det der. Men eg trur at ein industri i Noreg som ikkje er mangfaldig, og som ikkje byggjer på dei naturressursane me har, er ein veldig dårleg industri. Me treng mangfaldet. Me kan ikkje leva av datasenter og batterifabrikkar aleine. Me skal ha det òg, men me treng mangfaldet. I Senterpartiet har me vore særleg opptekne av den grøne industrien, som har fått tilbakeslag på tilbakeslag, der eg meiner at Arbeidarpartiet ikkje har sett alvoret.

Det er to næringsministrar som ikkje er her i dag – og det er heilt greitt, for dei er heller ikkje inviterte – men landbruksministeren starta sitt første budsjett med å kutta ut støtta som er heilt nødvendig for å oppretthalda næringsmiddelindustrien i Nord-Noreg. Beredskapstilskotet til næringsmiddelindustrien i Nord-Noreg vart det sett ein stor strek over. Det retta Stortinget opp, men òg det viser ei feil tilnærming. Eg er òg bekymra over fiskeriministeren sin prosess med å endra den forskrifta som gjer at laksen vert ilandført i Noreg, at han vert teken på land i Norge og slakta her, og ikkje kan eksporterast direkte. Eg fattar ikkje kvifor ein har begynt å sjå på denne forskrifta, men eg har ein mistanke, og det er det som litt for ofte er det viktigaste for regjeringa, nemleg anerkjenning i EU, anerkjenning av ESA, og det å ha minst mogleg etterslep. Det gjer at ein ikkje går godt nok inn i sakene og spør: Tener dette norske interesser?

Eg ser fram til framtidige industripolitiske diskusjonar, for dette handlar om kva me skal leva av i framtida.

Marius Arion Nilsen (FrP) [19:08:53]: Det var en del angrep her fra Arbeiderpartiet som ikke kunne stå uimotsagt, og det er en del forutsetninger som mildt sagt er misvisende.

Man framhever CO_2-kompensasjon. Fremskrittspartiet mener også at det er riktig å ha CO_2-kompensasjon til industrien. Problemet er bare at den CO_2-kompensasjonen kommer på grunnlag av urealistiske klimakrav, CO_2-avgifter i Europa som smitter over på Norge, og som fører til et behov for å kompensere for ulempene dette medfører. Europeisk klimapolitikk er et lappeteppe av krav og kriterier, og det er særdeles vanskelig å holde seg innenfor, men også særdeles vanskelig å drive lønnsomt når man hele tiden har økte avgifter og nye krav å forholde seg til. Da kommer det igjen stadig nye kompensasjoner.

Fremskrittspartiet mener at det smarteste hadde vært å la være å innføre krav og kriterier som medfører behov for kompensasjon i etterkant, men der står vi tydeligvis ganske alene, for veldig mange andre mener at høyest mulige krav og mål er veien å gå, selv om det er særdeles kostbart og særdeles lite effektivt.

Så har man havvind. Det man nå ser når det gjelder Sørlige Nordsjø II, som man skal bruke titalls milliarder på, er at prosjektet ser ut til å være satt på pause. Bestillingene til transformatorprodusentene er nå, så vidt jeg kunne se, satt på pause. Det ser ganske kritisk ut for regjeringens storstilte satsing – og eneste satsing – på havvind. Man har allerede en eksportnæring – uten å ha et etablert hjemmemarked – og det er veldig bra. Det er kjempebra at norske aktører er aktive innen havvind globalt. Det heier Fremskrittspartiet på, men når man har en etablert industri som omsetter for 50–60 mrd. kr i året, ser vi ikke helt grunnen til at man skal bruke tilsvarende sum hjemme for å bygge et norsk hjemmemarked, med den begrunnelsen at vi skal bygge en eksportindustri. Den er jo der allerede.

Det blir også nevnt virkemidler og skatt. Aktiv næringspolitikk har jeg nevnt tidligere, og jeg har tatt det opp utallige ganger her fra talerstolen. Man har en regjering som prøver å plukke vinnere, men som i størst grad har vært flink til å plukke tapere. Det samme ser man med Nysnø. Det var et dårlig vedtak da det ble opprettet i 2017 under Solberg-regjeringen, og vi ønsker å legge det ned. Det er fordi vi ikke ser noen grunn til at et forvaltningsfond skal sitte borte i Stavanger og investere i andre pengemarkedsfond og grønne fond med et klekkelig, høyt forvaltningshonorar. Vi har mer tro på private investorer. Vi har mer tro på å senke skatter og avgifter, forenkle, avbyråkratisere og avregulere. Det er det som vil være framtidens industri og næringsliv.

Presidenten [19:11:59]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 10.

Dagens kart er med det ferdig debattert. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 19.12.

Svanemerket trykksak, 2041 0654